

స్మృతి

ಮುದ್ರಕರು : ಪಯೋನಿಧಿ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು-4.

ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ಅವರಿಗೆ

ನಮಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕ

ಪಿ.ಸ. ಮಂಗಳ

೨೨.೧೨.೧೯೭೯.

ಸ್ಮೃತಿ

ಶ್ರೀ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಸ್ಮರಣ ಗ್ರಂಥ

ಸಂಪಾದಕಿ:
ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ

೧೯೭೯

ಮುದ್ರಕರು: ಪಯೋನಿಧಿ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು–೪.

Smruthi: Sri C. Narasimha Moorty Memorial Volume 1979

Edited and Published by:
C. N. Mangala
'Sri Narasimha Kripa'
133, 7th Main, V Block
Jayanagar, BANGALORE-560041.

Phone: 41474

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಸ್ಮರಣೆ

ಸಮಾಲೋಚನೆ

ಭಾವಚಿತ್ರಗಳು

'S I M'

SPECTRUM

—

ಅಪ್ಪ - ಅಮ್ಮ

ಅವರಿಗೆ

ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ

ಮಂಗಳ
ಲಕ್ಷ್ಮಿ
ಚಂದ್ರು
ವಾಣಿ

ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರಂತೆ ನಮಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿರುವ

ದಾದಾ ಗೋಕಾಕ್ ಮತ್ತು ವೈನಿ ಶಾರದಾಬಾಯಿ ಗೋಕಾಕ್

ಅವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಯ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು

ರಾಗ ॥ ಹಂಸಧ್ವನಿ ॥ ತಾಳ ॥ ಆದಿತಾಳ ॥

ಆ : ಸ ರಿ$_2$ ಗ$_3$ ಪ ನಿ$_3$ ಸ̇ ಅ : ಸ̇ ನಿ$_3$ ಪ ಗ$_3$ ರಿ$_2$ ಸ

ಪಲ್ಲವಿ : ಮಹಾಗಣಪತಿಂ ಸದಾ ಭಜೇಹಂ (ಮಹಾ)

ಅನುಪಲ್ಲವಿ : ವಿಘ್ನವಿನಾಶಕಂ ಮಂಗಳಕಾರಕಂ
ಬುದ್ಧಿಪ್ರದಾಯಕಂ ಸಿದ್ಧಿವಿನಾಯಕಂ (ಮಹಾ)

ಚರಣ : ನಾದಮಧ್ಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ ದೇವದೇವಂ
ಸಾಮ ಘೋಷಪ್ರಿಯಂ ವಿಶ್ವವಂದ್ಯಂ
ಗದ್ಯಪದ್ಯಸುಧಾರ್ಣವಂ
ವೀಣಾಗಾನವಿಲೋಲಂ ಶಿವಶಕ್ತಿಕುಮಾರಂ (ಮಹಾ)

ಪ ಲ್ಲ ವಿ

1	‖ ಸ ಸಾ ರಿ ಗ ಪ ನಿ ಸ	। ಸಸಾನಿ	। ಪ ಗ ರಿ ಸ	‖
	‖ ಮಹಾ ಗಣ ಪ ತಿಂ.	। ಸದಾಭ	। ಜೇ . ಹಂ .	‖
2	‖ ಸರಿಗರಿ ಸರಿಗರಿ ಸರಿಗಪ ನಿಸ	। ಸಸಾನಿ	। ಪ ಗ ರಿ ಸ	‖
	‖ ಮ. . . ಹಾ . . ಗ. ಣ . ಪತಿಂ	। ಸದಾಭ	। ಜೇ . ಹಂ .	‖
3	‖ ಸರಿಗಪ ಗರಿಸರಿ ಸರಿಗಪ ನಿಸ	। ಗರಿಸನಿ ಪನಿರೀ	। ಸನಿಪಗ ರಿ ಸ	‖
	‖ ಮ. . . ಹಾ. . . ಗ . ಣ . ಪತಿಂ	। ಸ . . . ದಾ . ಭ	। ಜೇ , . ಹಂ .	‖
4	‖ ಸರಿಗ ರಿಗಪ ಗಪನಿ ಪನಿಸ ನಿಸರೀ	। ಗರಿಸ ರಿಸನಿ ಸನಿ	। ಪ ನಿಪಗ ಪ ಗ ರೀ	‖
	‖ ಮ. . ಹಾ.. ಗ . . ಣ. . ಪ.ತಿಂ	। ಸ . . ದಾ.. ಭ .	। . ಜೇ.. ಹಂ . .	‖
5	‖ ಪ ಗಾ ರಿ ಸ ರಿ ಸಾ	। ಸಾಂರಿ ಸ ನಿ ಪಾ	। ಗ ರಿ ಗಾ	‖
	‖ ಮಹಾ ಗ ಣ ಪ ತಿಂ	। ಸ . . ದಾ . ಭ	। ಜೇ . ಹಂ .	‖

ಅ ನು ಪ ಲ್ಲ ವಿ

1	‖ ಪ ಗ ಪ ನಿ ಸಾ ಸ ಸ	। ಗಾ ಗ ರಿ	। ಸರಿಗಾ ರಿಸ	‖
	‖ ವಿ . ಘ್ನ ವಿ ನಾ ಶ ಕಂ	। ಮಂ ಗ ಳ	। ಕಾ . . ರಕಂ	‖
2	‖ ಸನಿಪಗ ಪನಿ ಸಾರಿಸ	। ಸರಿಗಪ ಗರಿ	। ಸರಿ ಸರಿಗರಿ ಸಸ	‖
	‖ ವಿ . . . ಘ್ನವಿನಾಶಕಂ	। ಮಂ. . . ಗಳ	। ಕಾ. . . . . ರಕಂ	‖
3	‖ ಸ ಗ ರಿ ಸ ಸ ನಿ ಪಾ ನಿ ರಿ	। ಸ ನಿ ಪ ಗ	। ಪ ಗ ರಿ ಸ	‖
	‖ ಬು.ದ್ಧಿಪ್ರ ದಾ . . ಯಕಂ	। ಸಿ . ದ್ಧಿ ವಿ	। ನಾ . ಯಕಂ	‖
4	‖ ಸರಿಗಪ ಗರಿ ಸರಿ ಸರಿಗರಿ ಸನಿಸಾ	। ಗರಿಸನಿ ರಿಸನಿಪ	। ಸನಿಪಗ ರಿ ಸ	‖
	‖ ಬು. . . ದ್ಧಿಪ್ರದಾ. . . . . ಯ.ಕಂ	। ಸಿ . . . ದ್ಧಿ.ವಿ.	। ನಾ . . . ಯಕಂ	‖

ಚಿಟ್ಟೆ ಸ್ವರ

|| ಸರಿಸನಿ ಸರಿಸನಿ ಸರಿಸನಿ ಸರಿಗಾ | ಗಪಗಪ ಗಗರೀ | ನಿರಿಗರಿ ನಿರಿಸಾ ||

|| ಗರಿಸಾ ಪನಿಸಾ ಪನಿರೀ ಪನಿಗಾ | ಗರಿರಿಸ ಸನಿನಿಪ | ಪಗಗರಿ ರಿಸಸನಿ ||

(ಮಹಾ)

ಚರಣ

|| ಗಾರಿ ನಿ ೯ ರಿ ಗಾ | ಸನಿಪಾ ಗರಿ | ಸಾನಿಪ ಸಾ ಸ ||
|| ನಾದ ಮ . ಧ್ಯಪ್ರ. | ತಿ . . ಷ್ಠಿತಂ | ದೇ . ವ ದೇವಂ ||

|| ಗಾ ರಿ ಗ ಪಾ ಗಾ | ೯ ಸನಿ ಪಾ | ಪಾ೯ಗ ಪ ಪ ||
|| ಸಾ . ಮಘೋಷ | . ಪ್ರಿ . ಯಂ | ವಿ . ಶ್ವ ವಂದ್ಯಂ ||

|| ಗರಿಗ ಪಗಪ ಸ ಪಾ ಪ ಸ ಸನಿರೀ | ಸನಿಪಪ ಸಾಸಾ | ಸನಿಪಪ ರಿಸಾರಿ ||
|| ಗ.ದ್ಯ ಪ.ದ್ಯ ಸುಧಾರ್ಣ ವಂ ವೀಣಾ | ಗಾ.ನವಿ ಲೋಲಂ | ಶಿವಶಕ್ತಿ ಕುಮಾರಂ ||

ವಿದ್ಯುಲ್ಲತಾ ಎನ್. ನಗರ್.

—o—

ರಾಗ ‖ ನಾಟ ‖ ತಾಳ ‖ ಏಕತಾಳ ‖

ಆ: ಸರಿ$_3$ ಗ$_3$ಮ$_1$ ಪದ$_3$ ನಿ$_3$ ಸ̇ ಅ: ಸ̇ ನಿ$_3$ ಪ ಮ$_1$ ರಿ$_3$ ಸ

ಪಲ್ಲವಿ : ವಾಣಿ ವೀಣಾ ಪುಸ್ತಕ ಧಾರಿಣಿ ಪ್ರಸೀದ ಪ್ರಸೀದ (ವಾಣಿ)

ಅನುಪಲ್ಲವಿ : ವಿದ್ಯಾದಾಯಿನಿ ಕವಿತಾದಾಯಿನಿ ಪ್ರತಿಭಾದಾಯಿನಿ ಜ್ಞಾನದಾಯಿನಿ
ಭಾವರಾಗಲಯ ಗಾನವಿಲೋಲಿನಿ ಹೃದಯನಿವಾಸಿನಿ ಪ್ರಸೀದ ಪ್ರಸೀದ
(ವಾಣಿ)

ಚರಣ : ವರ್ಣಪದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪಿಣಿ ಅನಾದಿನಿಧನೇ ಅನಂತರೂಪಿಣಿ
ಮಂಜುಳಭಾಷಿಣಿ ಶಿವಶಕ್ತಿರೂಪಿಣಿ ಭಗವತಿ ಭಾರತಿ ಪ್ರಸೀದ ಪ್ರಸೀದ
(ವಾಣಿ)

ಪ ಲ್ಲ ವಿ

1 ‖ ರೀ ಸಾೕ ನೀ ಸಾ ‖ ಸಾರಿ ಗ ಮಾಪಪ ‖
‖ ವಾ.. ಣಿ. ವೀಣಾ ‖ ಪುಸ್ತ ಕ ಧಾ ರಿ ಣಿ ‖
‖ ಪಾೕ ಮಾೕ ಮಾ ‖ ಮರಿಮ ರೀ ೕ ಸಾ ‖
‖ ಪ್ರ . ಸೀ . ದ ‖ ಪ್ರ . . ಸೀ . ದ ‖

2 ‖ ಸರಿ ರೀಗರಿ ಸಾ ಸನಿಸಾ ‖ ಸಾರಿಗ ಮಾಪಪ ‖
‖ ವಾ . . . . ಣಿ ವೀಣಾ ‖ ಪುಸ್ತಕ ಧಾರಿಣಿ ‖
‖ ಸ̇ ನಿ ಪ ಮಾ ಮಮಾ ‖ ಮರಿಮ ರೀ ಸಾ ‖
‖ ಪ್ರ . . ಸೀ . ದ ‖ ಪ್ರ . . ಸೀ. ದ . ‖

3 ‖ ಗಮಪ ಗಮಪ ಮಾಪಾ ‖ ಪಾದನಿ ಸ̇ಾಸ̇ಸ̇ ‖
‖ ವಾ . . ಣೀ . . ವೀಣಾ ‖ ಪುಸ್ತಕ ಧಾರಿಣಿ ‖
‖ ರಿ̇ ೕ ೕ ಸ̇ಾ ೕ ನಿ ಪ ‖ ಮರಿಮ ರೀ ಸಸ ‖
‖ ಪ್ರ . . ಸೀ . . ದ ‖ ಪ್ರ . . ಸೀ . . ದ ‖

(ವಾಣಿ)

ಅನುಪಲ್ಲವಿ

1 ॥	ದಾ ನಿ ॰ ಸಾ ಸ ಸ	॥	ಸರಿಗಮ ರೀ ಸಸ	॥
॥	ವಿ ದ್ಯಾ ದಾ ಯಿ ನಿ	॥	ಕವಿತಾ . ದಾಯಿನಿ	॥
2 ॥	ಸನಿಪಮ ಗಮಪನಿ ಸಾಸಸ	॥	ಸರಿಗಮ ರೀಸಸ	॥
॥	ವಿ . . . ದ್ಯಾ. . . ದಾಯಿನಿ	॥	ಕವಿತಾ . ದಾಯಿನಿ	॥
3 ॥	ಗಮ ಪಮ ರೀಸಸ	॥	ನೀ ॰ ನಿ ಸಾ ಸ ಸ	॥
॥	ಪ್ರತಿ ಭಾ . ದಾಯಿನಿ	॥	ಜ್ಞಾ . ನ ದಾಯಿನಿ	॥
4 ॥	ರೀ ರಿ ಸಾ ನಿಪಮ	॥	ಗ ಮ ಪಮ ಪಾಪಪ	॥
॥	ಭಾ ವ ರಾಗಲಯ	॥	ಗಾ . ನವಿ ಲೋಲಿನಿ	॥
5 ॥	ಸನಿಪಮ ಪಾಪಮ	॥	ಮಗಮ ಪಾ ॰ ಮ ರಿ ॰ ಸಸ	॥
॥	ಹೃದಯನಿ ವಾಸಿನಿ	॥	ಪ್ರ . . ಸೀ . ದ ಪ್ರಸೀದ	॥
6 ॥	ಸ ರಿ ಗಮಾ ರಿ ಸ ನಿ	॥	ಪನಿಸನಿ ಪ ಮ ಗ ಮ	॥
॥	ಭಾ . ವ ರಾ ಗ ಲ ಯ	॥	ಗಾ.ನವಿ ಲೋ ॰ ಲಿ ನಿ	॥
7 ॥	ಸಾರಿಸ ನೀಸನಿ ಪ ಮ:ಪಾಪಮ	॥	ಮಗಮ ಪಾ ॰ ಮರಿ ॰ ಸ ಸ	॥
॥	ಹೃ. . ದ . . ಯ ನಿ ವಾ ಸಿ ನಿ	॥	ಪ್ರ . . ಸೀ ॰ ದ ಪ್ರಸೀದ	॥

ಚಿಟ್ಟೆಸ್ವರ

॥	ರಿ ಸ ನಿ ಸ ರಿ ಸ ನಿ ಸ	॥	ರಿ ಸ ನಿ ಸ ರಿ ಸ ರೀ	॥
॥	ಗಮಮಪಪ ನಿ ಪ ಮ	॥	ಗಮಮ ಗಮಮರೀ (ಪ ಮಗ)	॥
॥	ರಿಸರೀ ಗಮರೀ	॥	ರಿ ಸ ರೀ ಗಮ ರೀ	॥
॥	ರಿಸಾ ಸನೀ ನಿಪ	॥	॰ ಪಮಾ ಮರಿರಿಸ	॥

(ವಾಣಿ)

ಚ ರ ಣ

	॥ ಸಾ ಪ ಮ ಮ ಮಾ ಮ	॥ ಮ ರಿ ಗ ಮ ರೀ ಸ ಸ	॥
	॥ ವ ರ್ಣ ಪ ದ ವಾ .	॥ ಕ್ಯಾ . ರ್ಥ ಸ್ವ ರೂಪಿಣೆ	॥
	॥ ಸರೀಸ ಗಮಪಾ	॥ ಪ ಮ ಗ ಮ ಪಾ ಪ ಪ	॥
	॥ ಅನಾದಿ ನಿಧನೇ	॥ ಅ ನ ಂ ತ ರೂ ಪಿ ಣೆ	॥
1	॥ ದಾದನಿ ಸಾ ಸ ಸ	॥ ಸರಿಗಮ ರೀಸಸ	॥
	॥ ಮಂಜುಳ ಭಾಷಿಣೆ	॥ ಶಿವಶಕ್ತಿ ರೂಪಿಣೆ	॥
2	॥ ಸನಿಪಮ ಗಮಪನಿ ಸಾಸಸ	॥ ಸರಿಗಮ ರೀಸಸ	॥
	॥ ಮಂ. . ಜು. ಳ . ಭಾಷಿಣೆ	॥ ಶಿವಶಕ್ತಿ ರೂಪಿಣೆ	॥
	॥ ಸನಿಪಮ ಪಾಪಮ	॥ ಮಗಮ ಪಾಮ ರಿ ಸ ಸ	॥
	॥ ಭಗವತಿ ಭಾ ರ ತಿ	॥ ಪ್ರ . . ಸೀ ದ ಪ್ರ ಸೀ ದ	॥
4	॥ ಸಾರಿಸ ನೀಸನಿ ಪಮಪಾಪಮ	॥ ಮಗಮ ಪಾಮ ರಿ ಸ ಸ	॥
	॥ ಭ . . ಗ . . ವತಿಭಾರತಿ	॥ ಪ್ರ . . ಸೀ ದ ಪ್ರ ಸೀ ದ	॥

ವಿದ್ಯುಲ್ಲತಾ ಎನ್. ನಗರ್

ನಿವೇದನೆ . . . .

ಇಪ್ಪತ್ತು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ — 1959 ರ ಒಂದು ಸಂಜೆ. ಮದರಾಸಿನ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ಎಂ.ಎ. ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದೆ. ಕಾಲೇಜಿಂದ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ನನ್ನ ತಾಯಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೇ ಇದ್ದರು. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಆರೋಗ್ಯವಾಗೇ ಇದ್ದವರು ನಾನು ಬರುವ ವೇಳಗೆ ಅಸ್ವಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರು. ನಾನು ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದು "ನನಗೆ ಮೈ ಅಷ್ಟು ಸರಿಯಿಲ್ಲ. ನಿನಗೆ ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಬೇಕು. ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದೆ, ಇವತ್ತು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನ ತಂದೆ ತುಂಬ ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಮಕ್ಕಳು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದಿರಬೇಕು" ಎಂದು ಹೇಳಿ ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳ ಒಂದು ಕಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟರು. ನಾನು ಅದನ್ನು ಹಾಗೇ ಇಟ್ಟು ಮೊದಲು ತಾಯಿಗೆ ಔಷಧಿ ತರಲು ಓಡಿದೆ. ನನ್ನ ತಂದೆ ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿ— ಹಿರಿಯ ಚೇತನ—ಅವರದು ದೇವರಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ. ಅಷ್ಟೇ ಹಿರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯದು. ಇವರ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ನಾವು ಮಕ್ಕಳು ಆದಷ್ಟು ಅರಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಇಂಥ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರ ಮಕ್ಕಳು ನಾವು ಎಂಬ ಹೆಮ್ಮೆ ನಮಗೆ, ತೃಪ್ತಿ ನಮಗೆ.

1968 ರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಸ್ವಾಮಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹೋದಾಗ ಅವರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ, ಅವರು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಪೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಧ್ಯೇಯಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತರಲು ಯುವ ಜನಾಂಗದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಕಲೆ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಮೂಡಿಸಲು, 'ಕಲಾ ಭಾರತಿ' ಎಂಬ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದೆವು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಇದರ ಪ್ರಥಮ ಪೋಷಕರು. ಹಲವಾರು ಹಿರಿಯರು ಮಿತ್ರರು ಇದರ ಸದಸ್ಯರಾದರು. ಡಾ॥ ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕರು ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪ್ರಥಮ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು. ಡಾ॥ ಅ. ನ. ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸಿದರು. ಡಾ॥ ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಈ ಹತ್ತು ವರುಷಗಳಿಂದ 'ಕಲಾಭಾರತಿ' ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ-ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಕಲೆ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಪೋಷಕವಾಗಿದೆ. ಯುವ ಜನಾಂಗದ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಪುರಸ್ಕಾರ ನೀಡಿದೆ.

ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಹತ್ತು ವರುಷ ತುಂಬಿರುವಾಗ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಆರಂಭಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದ, ಎಂದಿಗೂ ನಮಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕರಾದ ನಮ್ಮ ಬಾಳಬೆಳಕಾದ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಶ್ರೀ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ, ತಾಯಿ ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಇವರಿಗೆ ಈ ಗ್ರಂಥ ಅರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ನಮ್ಮ ಬಂಧು ಗಳಿಗೂ ಹಿರಿಯರಿಗೂ ಮಿತ್ರರಿಗೂ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞಳಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಸೂಚನೆಗಳಿತ್ತ ಹಿರಿಯರೂ ವಿಶ್ವಾಸಿಗಳೂ ಆದ ಶ್ರೀ ನಿರಂಜನ, ಅಚ್ಚಿನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರವಾದ ಹಿರಿಯರಾದ ಶ್ರೀ ಬಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ, ರಕ್ಷಾ ಕವಚವನ್ನು ಅಂದವಾಗಿ ರಚಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಹಿರಿಯ ಕಲಾವಿದ ಶ್ರೀ ಎಚ್. ಎಸ್. ಇನಾಮತಿ, ಸುಂದರವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿರುವ ಪಯೋನಿಧಿ ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್ ಇವರಿಗೂ ನನ್ನ ಅನಂತ ವಂದನೆಗಳು.

ಯಾರ ಬಾಳು ಒಂದು ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇಡೀ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಆದರ್ಶ ಪ್ರಾಯವಾಯಿತೋ, ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅನುಕರಣೀಯವಾದ ಒಂದು ಇತಿಹಾಸ ವನ್ನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿತೋ ಅವರ ಸ್ಮೃತಿಗಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥ ಕನ್ನಡಿಗರ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗುವುದೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ.

22, ಡಿಸೆಂಬರ್ 1979 **ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ**
ಬೆಂಗಳೂರು.

ಹರಕೆ . . . .

★ **ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮೀಜಿ**
ಅನಾಥ ಸೇವಾಶ್ರಮ, ಮಲ್ಲಾಡಿ ಹಳ್ಳಿ.

ನಿಮ್ಮ 'ಕಲಾ ಭಾರತಿ' ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಹತ್ತನೆಯ ಹುಟ್ಟು ಹಬ್ಬದ ಮಂಗಲಮಯ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಪೂಜ್ಯ ತಂದೆಯವರಾದ ದಿ॥ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹ ಮೂರ್ತಿಯವರ ಸವಿನೆನಪಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕರಣ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವ ನಿಮ್ಮ ಪಿತೃವಾತ್ಸಲ್ಯವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಶ್ಲಾಘನೀಯ ಮತ್ತು ಅನುಕರಣೀಯ. ಸತ್ತ ತಂದೆ ತಾಯಂದಿರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ವರುಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಶ್ರಾದ್ಧದ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿದವರನ್ನು ಕರೆದು ಉಣಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಇಂದು ನೀವು ಯೋಚಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಯ ಜ್ಞಾನದಾಸೋಹವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥ ತಂದೆಯವರ ಪವಿತ್ರಾತ್ಮಕ್ಕೆ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟಾಗಿಸುವುದೆಂದು ನನ್ನ ಪೂರ್ಣ ನಂಬುಗೆ. ಇಂತಹ ನಿಮ್ಮ ವಿಚಾರಶೀಲ ಕಾರ್ಯಯೋಜನೆಗೆ ನನ್ನ ಆತ್ಮೀಯ ಸ್ವಾಗತ. ಶ್ರೀ ಗುರುವು ನೀವು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿರುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿಯೂ, ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ ನೆರವೇರಿಸಲೆಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ದಿವಂಗತ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ

ನುಂಗುತ್ತ ನಿನ್ನ ಅಳು, ಅವರಿವರ ಕಣ್ಣೊರಸಿ,
ಬಾಳುವದೆ ಬಾಳ ತಿರುಳು :
ಎಂದು ಕುಲುಕುಲು ನಗುತ ಕಣ್ಮರೆಸಿ ಮರೆಯಾದೆ
ಎಲ್ಲರನು ಮಾಡಿ ಮರುಳು

ಸೇವಾ ನಿವೃತ್ತನಿಹ ಪೂರ್ವದಲಿ ನೀನಾದೆ
ಜೀವನ ನಿವೃತ್ತ ಸಖಿಸು
ಪಂಜರವ ನಿದ್ದೆಯಲಿ ತೊರೆಯುವ ವಿದ್ಯೆ
ತಿಳಿದಿರಲು, ನಿತ್ಯಸುಖಿನು

ನನ್ನ ಕನಸಾಗಿರುವಿ, ನನ್ನ ನೆನಸಾಗಿರುವಿ.
ನನ್ನ ದೈನಂದಿನದ ಬಾಳ ಸ್ಫೂರ್ತಿ
ನನ್ನ ಚೈತನ್ಯದೊಡನೊಂದಾಗಿರುವಿ ನೀನು,
ಮಾಯವಾದರು ನಿನ್ನ ಮೃಣ್ಮಯದ ಮೂರ್ತಿ

ನಾನು ಬಾನ್ ನೀನು ಮಿನುಗುವ ತಾರೆ ಬಾನಿನೊಳು
ನಾ ಭೂಮಿ ನೀ ಹೊಮ್ಮುತಿರುವ ನಿರ್ಝರವು
ನಾ ಹೃದಯ ನೀನು ಉಕ್ಕೇರುತಿಹ ಪ್ರೇರಣೆಯು,
ನಿರ್ಮಲ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿ, ಹೃದ್ಭಾವ ನಿರ್ಭರವು.

ಇಳೆಯೊಳಿನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕೆಳೆಯಾಟ ಆಡೋಣ ಬಾ.
ಅಶ್ವಿನಿಗಳಂತಮರ ಯಮಳರಾಗಿ !
ಎಲ್ಲ ಕಂಬನಿ ಒರಸಿ, ಹಿಗ್ಗು ಹೊಳೆಗಳ ಹರಿಸಿ
ಬಾಳೋಣ ಸತ್ಕೀರ್ತಿಧವಲರಾಗಿ !

—ವಿನಾಯಕ

ಸಾಹಿತಿಯೆಂದರೆ ಅಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ

ಶಾರದಾ ಗೋಕಾಕ್.

1956ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಪುನರ್‌ರಚನೆಯಾದಾಗ ದಿ। ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ, ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಅವರು ಡಿ.ಪಿ.ಐ. ಆಗಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲ ಸರಕಾರಿ ಕಾಲೇಜುಗಳು ಅವರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದುದರಿಂದ ಗೋಕಾಕರು ಆಗ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜೂ ಸಹ ಅವರಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿತ್ತು. ಅರ್ಥಾತ್ ಅವರೇ ಗೋಕಾಕರ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದರು. ಅವರು ಮೊದಲನೆಯ ಸಲ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರವಾಸದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಾಗ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಆಗ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಹೋಗಿ ಮೇಲಿನಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿಯಾಗುವಂತೆ ಗೋಕಾಕರೂ ಗೌರವವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸ್ಥಳೀಕ ವಿದ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು "ಇವರು ಪ್ರಿ. ಗೋಕಾಕ" ರೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು "ನೀವೇಕೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರಿ? ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಭೇಟಿಯಾಗಬೇಕು" ಎಂದು ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾರಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ವಾಪಸು ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿದರು! ಸಾಹಿತಿಯೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ. ಅದರ ಮರುದಿನ ರಾತ್ರಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕರೆದು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರಿಗಾಗಿ ಗೋಕಾಕರು ಭೋಜನ ಕೂಟವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದರು. ಅವರ ನಡುವೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಈ ಮೈತ್ರಿ ಎರಡು ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿರ ತಂದಿತು; ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಯಿತು. ಬೇಸಿಗೆಯ ಶಿಬಿರ ಆರು ವಾರ ಎಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾದಾಗ ಸದಾಶಿವ ನಗರದಲ್ಲಿ ಅದೇ ತಾನೆ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ಹೊಸ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ವಾಸ್ತು ಸಮಾರಂಭಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ಆಮಂತ್ರಿಸಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಊಟವಾಯಿತು. ಮಾತಿಗೆ ಮಾತು ಬಂದು ಸಹಜವಾಗಿ ಅವರು ಗೋಕಾಕರನ್ನು ಕೇಳಿದರು: "ನೀವೇಕೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಮನೆ ಕಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ?" ಗೋಕಾಕರು ಹೇಳಿದರು. "ನಮಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದರದಲ್ಲಿ ಪ್ಲಾಟು ಯಾರು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ? ಸಿಕ್ಕರೆ ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತೇನೆ." ಮೂರ್ತಿಯವರೆಂದರು. "ಸಿಟಿ ಇಂಪ್ರೂವ್‌ಮೆಂಟ್ ಟ್ರಸ್ಟಿನಿಂದ ನಿಮಗೆ ದೊರೆಯುವ ಹಾಗೆ ನಾನು ಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ನಂತರ ಗೋಕಾಕರು ಪ್ಲಾಟು ದೊರಕಿದರೆ ಖಂಡಿತ ಇಲ್ಲಿ ನಾನು ಮನೆ ಕಟ್ಟುತ್ತೇನೆ, ಎಂದರು.

ಹೋಗುವಾಗ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಗೋಕಾಕರಿಂದ ಒಂದು ಅಪ್ಲಿಕೇಶನ್ ಮೇಲೆ ಸಹಿ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸಹಿ ಮಾಡಿದ ಗೋಕಾಕರು ಹೈದ್ರಾಬಾದಿಗೆ ಮರಳಿದ ಮೇಲೆ ಆ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಮರೆತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಒಂದು ದಿನ ಸಿ. ಇ. ಟಿ. ಬಿ. ಇಂದ ಕಾಗದ ಬಂತು. ರಾಜಮಹಲು ವಿಳಾಸದಲ್ಲಿ 525ನೇ ಪ್ಲಾಟು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ ಯೆಂದೂ ಕೂಡಲೇ ಕನಿಷ್ಠ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳೊಳಗೆ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿತ್ತು. ಗೋಕಾಕರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಒಲುಮೆಯ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಅವರು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದರು.

(ಒಲವೆ ನಮ್ಮ ಬದುಕು ಕೃತಿಯಿಂದ)

ನನ್ನ ತಮ್ಮ....

ಲಲಿತಮ್ಮ

ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಶ್ರೀ ಚಿದಂಬರರಾಯರು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಸೌ॥ ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮ— ಅನುರೂಪ ದಾಂಪತ್ಯ. ಆರು ಜನ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು, ಇಬ್ಬರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು. ಹಿರಿಯ ಮಗನೇ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ. ಜನನ 1911 ರಲ್ಲಿ. ನಮ್ಮೂರು ಅಗ್ರಹಾರ.

ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಕಷ್ಟಸಹಿಷ್ಣುತೆ-ವಿದ್ಯಾವ್ಯಾಸಂಗದಲ್ಲಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆ-ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಮಹೋನ್ನತ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಶ್ರೀ ಶಾರದಾ ವಿಲಾಸ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ. ಅನಂತರ ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ. ಅನಾಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ. "ಮೈಸೂರು ತಾತ" ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರ ಆಪ್ತ ಶಿಷ್ಯ. ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಎಂ. ಎ. ಪದವಿ ಗಳಿಕೆ. ಸುವರ್ಣ ಪದಕಗಳ ಸರಮಾಲೆ. ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಣೀ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಅಧ್ಯಾಪಕ. ಹಾಗೆಯೇ "ತಾಯಿನಾಡು" ಪತ್ರಿಕಾ ಪ್ರತಿನಿಧಿ.

ನಂತರ 1937ರಲ್ಲಿ ಎಂ. ಸಿ. ಎಸ್. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನ ಗಳಿಕೆ. ಸರ್ಕಾರದ ಸೇವಾರಂಭ. ಶ್ರೀಮಂತ ಪುತ್ರಿ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಗಣಿ ಸೌ॥ ರಾಜೇಶ್ವರಿಯೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹ. ಆದರ್ಶ ದಾಂಪತ್ಯ. ಸುಖದ ಸಂಸಾರ. ದೊಡ್ಡ ಸಂಸಾರದ ನಿರ್ವಹಣೆ.

1938 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ನನ್ನ ಯಜಮಾನರ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಮರಣ. ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಸಂಸಾರದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ನನ್ನ ತಮ್ಮನ ಮೇಲೆ. 1938ರಿಂದ 1950 ವರೆವಿಗೆ 12 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನಮ್ಮ ಸಂಸಾರದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ನನ್ನ ತಮ್ಮನಿಂದ. ನಮ್ಮ ಭಾಗದ ದೇವರಾಗಿದ್ದ. ಮಕ್ಕಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಮಕ್ಕಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮದುವೆಗೆ ಸಹಾಯ, ಮಗನಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗಾವಕಾಶ, ಒಂದೇ ಎರಡೇ, ಹಲವಾರು ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಸಹಾಯ.

ನಮಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಉಳಿದ ಅಕ್ಕ ತಂಗಿಯರಿಗೂ. ಅವರ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಸಹಾಯ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು. ಅನಾಥಾಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿ ಮಾಹೆಯೂ ಚಂದಾ ಹಣ. ಬಡ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ, ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ, ಅಲ್ಲದೆ ಅನೇಕರಿಗೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಸಹಾಯಗಳು ನನ್ನ ತಮ್ಮನಿಂದ.

ಸರಕಾರದ ನಾನಾ ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಳಂಕರಹಿತ ಕೀರ್ತಿಶಾಲೀ ಸೇವೆ. ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರು, ದಿವಾನರು, ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು, ಮಂತ್ರಿವರ್ಯರು, ಸಾರ್ವಜನಿಕರು, ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಂದ ತಮ್ಮನ ಸೇವೆಯ ಶ್ಲಾಘನೆ.

ಚಿಕ್ಕದಾದ, ಚೊಕ್ಕವಾದ, ಚೆನ್ನಾದ ಸಂಸಾರ, ಪ್ರೀತಿಯ ಹೆಂಡತಿ, ಮುದ್ದಿನ ಮೂರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು, ಹಿರಿಯ ಮಗಳು ಮಂಗಳಾ, ಎರಡನೆಯವಳು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮೂರನೆಯವಳು ವಾಣಿ, ಏಕಮಾತ್ರ ಪುತ್ರ ಚಂದ್ರಶೇಖರ.

ನನ್ನ ತಮ್ಮ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಗಣಿ, ಒಂದಾದರೂ ಕೆಟ್ಟ ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸ್ವರೂಪ, ನಾಗರೀಕತೆಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ, ಮಾನವೀಯತಾದೃಷ್ಟಿ, ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆ, "ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ" ಮನೋಭಾವನೆ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ಉಗ್ರನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ. ಯಾವಾಗಲೂ ಶಾಂತಚಿತ್ತ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ.

1968 ಮೇ ಮಾಹೆ ತಾರೀಖು 1. ಎರಡನೆಯ ಮಗಳು ಸೌ॥ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ವಿವಾಹ. ಸದಾಶಿವ ನಗರದ ಸ್ವಗೃಹದಲ್ಲಿ. ವೈಭವದ ವಿವಾಹ, ಸಂತೋಷ ಸಮಾರಂಭಗಳು, ಪುಟ್ಟಪರ್ತಿ ಶ್ರೀ ಸತ್ಯ ಸಾಯಿಬಾಬಾರವರ ಆಗಮನ. ಆಶೀರ್ವಾದ ಅನುಗ್ರಹ, ಆದರೂ ಶ್ರೀ ಬಾಬಾರವರ ವದನದಲ್ಲಿ ಆತಂಕ ಚಿಹ್ನೆ, ಕಾರಣ, ಕಾರಣ—ಕಾರಣ ?

1968 ಮೇ ತಾರೀಖು 7, ರಾತ್ರಿ ಮಕ್ಕಳಿಂದ ಸಂತೋಷಕೂಟ, ಆನಂದದ ಆಗರ, ಆಯಾಸದಿಂದ ರಾತ್ರಿ 12 ಗಂಟೆಗೆ ನಿದ್ರಾದೇವಿಯ ವಶ.

ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನನ್ನ ತಮ್ಮ ಚಿರನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ. ಸುಖವಾದ ಸಾವು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಪಾದಾರವಿಂದ ಸೇರಿದ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕೋಲಾಹಲ, ಕರಾಳ ಛಾಯೆ, ಶೋಕ ಸಾಗರ ಗೃಹ. ಸಾವಿರಾರು ಮಂದಿ ಗಣ್ಯರ ಆಗಮನ, ಅಂತ್ಯ ದರ್ಶನ, ಸರ್ವರಿಂದಲೂ ತಮ್ಮನ ಜೀವನ ಸೇವೆ, ಸಹಾಯಗಳ ಶ್ಲಾಘನೆ, ನಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದ ಕೀರ್ತಿಕಳಶದ ಕಣ್ಮರೆ, ನಮ್ಮ ಸಂಸಾರದ ನಂದಾದೀಪದ ಉಜ್ವಲ ಜ್ಯೋತಿಯ ಅಸ್ತ.

ನನ್ನ ತಮ್ಮನಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಬಹುಶಃ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಪಾಯುಷಿಯಾದರೂ ಜೀವನದ ಸಾರ್ಥಕ ಸಾಧನೆ. ನಿಧನನಾದಾಗ ಕೇವಲ 56 ವರ್ಷಗಳು ಮಾತ್ರ. ನಿವೃತ್ತನಾಗಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ವಿರಾಮಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಅವಕಾಶರಹಿತನಾಗಿ ಜೀವನ ಪರ್ಯಂತ ದುಡಿಮೆ, ಸೇವೆ.

ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಕಾಯಕದ ಕೀರ್ತಿ. ಇಂತಹ ಮಗನನ್ನು ಪಡೆದ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ತಾಯಿ, ತಮ್ಮನನ್ನು ಪಡೆದ ನಮ್ಮ ಅಕ್ಕ ತಂಗಿಯರು. ಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದ ನಾದಿನಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿ, ತಂದೆಯನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದ ಅವರ ಮಕ್ಕಳು, ಎಲ್ಲರೂ ಧನ್ಯರು. ನೆರಳಿನೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಪತಿಯ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ರಾಜೇಶ್ವರಿ ಪತಿಯ ಸಾವಿನಿಂದ ಕೊರಗಿ ತಮ್ಮ ನಿಧನನಾದ ನಾಲ್ಕಾರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲೇ ನಿಧನಳಾದಳು. ತಮ್ಮ ನಾದಿನಿಯರ ಜೀವಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿ ಕೋರಿ, ಅವನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮುಂದೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಸಕಲ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಹಾರೈಸಿ, ತಮ್ಮನನ್ನು ಸದಾ ನೆನೆಸುತ್ತೇನೆ.

ನನ್ನ ಸೋದರಮಾವ

ನಾಗರತ್ನ ವೆಂಕಟೇಶ್

ನಾನು ಕಂಡಂತೆ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ವಿದ್ಯೆ, ವಿನಯ, ರೂಪ, ಮತ್ತು ಗುಣ, ಎಲ್ಲವೂ ಮಿಳಿತವಾಗಿರುವುದು ಬಲು ಅಪರೂಪ. ಆದರೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಸೇರಿ ಜೇನುತುಪ್ಪಕ್ಕೆ ಸಕ್ಕರೆ ಬೆರೆಸಿದಂತಿತ್ತು.

ನಮ್ಮ ಸೋದರಮಾವನನ್ನು ನೋಡಲು ತುಂಬಾ ಸುಂದರ ರೂಪು. ಹೊಳಪಿನ ಕಣ್ಣುಗಳು. ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಗುಂಗುರು ಕೂದಲು. ದುಂಡಗಿನ ಅಗಲವಾದ ಮುಖ. ಒಂದು ಸಾರಿ ನೋಡಿದರೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನೋಡುವಂಥಾ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ.

ನಾನು ನೋಡಿದಾಗಿನಿಂದಲೂ ಇದುವರೆಗೂ ಒಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ನೋಯಿಸದಂತೆ ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಅರಿತು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ದಾರಿದೀಪವಾಗಿದ್ದರು. ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಮೈಸೂರಿನ ಅನಾಥಾಲಯದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಓದಿ ಮುಂದೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ Rank ನಲ್ಲೇ ಪಾಸು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಯಾವಾಗಲೂ ಅವರಿಗೆ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಓದುವ ಹುಡುಗರನ್ನು ಕಂಡರೆ ತುಂಬಾ ಇಷ್ಟ. ಅವರುಗಳಿಗೆ ತುಂಬಾ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಮರೆಯದೆ ತಮಗೆ ಸಿರಿ ಬಂದಾಗಲೂ ಅನಾಥಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದೇ ರೀತಿ ಸಂಗೀತ, ಕಲೆ, ಮುಂತಾದುವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತುಂಬಾ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು.

ಹಿಂದೆ ತಾವು ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗಿನ ಸ್ನೇಹಿತರು ಯಾರಾದರೂ ತಮ್ಮನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದರೆ ತಮ್ಮ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸದೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಬೆರೆತು ಅವರುಗಳ ಮನಸ್ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿಯಂತೂ ಅವರಂಥಾ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬಲು ಅಪರೂಪ. ತಮ್ಮ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಲೇ ಒಳ್ಳೆಯ ಹುದ್ದೆಯ ಒಂದೊಂದೇ ಮೆಟ್ಟಲುಗಳನ್ನೇರಿದ್ದರು. ದೇಶಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಅವರ ಸೇವೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವಾಗಲೇ ವಿಧಿ ಅವರನ್ನು ಅರ್ಧಾಯುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಕಾಲ ಮರಣಕ್ಕೀಡುಮಾಡಿತ್ತು.

ಈ ಹತ್ತನೇ ವರ್ಷಾಬ್ದಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಚಿರಶಾಂತಿಯುಂಟಾಗಿ ದೈವ ಅವರು ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿಯಲ್ಲೇ ನಮ್ಮನ್ನೂ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನಡೆಸಿ, ಅವರ ಮನೆಯ ನಂದಾದೀಪ ಸದಾ ಶಾಂತಿಯಿಂದ ದಿವ್ಯವಾಗಿ ಬೆಳಗಲಿ ಎಂದು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ . . . .

ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ

ನಾನು ಮೈಸೂರಿನ ಶಾರದಾ ವಿಲಾಸ್ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದಾಗ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರು ಆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 1925–27ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದರು. ನಾನು ಆಗ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಎರಡು ಪಾಠಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅವರು V Form ನಲ್ಲಿರುವಾಗ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ನಾಜೂಕಾಗಿ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಬರೆದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ನನಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವಿಶ್ವಾಸವುಂಟಾಯಿತು. ನಾವು ಏನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟೆವೊ ಬಿಟ್ಟೆವೊ ಅವರು ಏನು ಕಲಿತರೊ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕಡೆಯವರೆಗೂ ಬಹಳ ವಿಶ್ವಾಸ ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದರು ಅವರು ಆನರ್ಸ್. ಎಂ. ಎ. ಎರಡರಲ್ಲೂ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡಿ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಇಲಾಖೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದ ಪ್ರೊ॥ ವಿ. ಎಲ್. ಡಿ'ಸೋಜ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯ ಶಿಷ್ಯರಾದರು. ಡಿ'ಸೋಜ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡ ಕೆಲವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಮುಖ್ಯರು. ಅವರೆಗಾಗಲೇ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ವ್ಯಾಸಂಗ ನಮ್ಮ ಕಾಲದಿಂದ ಬಹಳ ಮುಂದುವರಿದಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಂದೀಚೆಗೆ ಅವರು ತಾಯಿನಾಡು ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಭರತಖಂಡದ ಹಣಕಾಸಿನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ತಾಯಿನಾಡು ಸಂಪಾದಕ ರಾವ ಪಿ. ಆರ್. ರಾಮಯ್ಯನವರು ನಮ್ಮ ಮನೆ ಎದುರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರು. ನರಸಿಂಹ ಮೂರ್ತಿಯವರ ಮೊದಲ ಒಂದೆರಡು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಅವರು ನನಗೆ ತೋರಿಸಿದರು ಬರವಣಿಗೆ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿತ್ತು. ಸುಮಾರು 1937ರಲ್ಲಿ ಎಂ. ಸಿ. ಎಸ್. ನಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿ ಬೇಗ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದರು. ಸುಮಾರು ಆ ಸಮಯ ದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅವರ ವಿವಾಹವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ತಾತಯ್ಯನವರೆಂದು ಹೆಸರಾದ ಶ್ರೀ ಎಂ. ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರು ಅನುಕೂಲವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದರು. ಗೆಲವು ಮುಖವುಳ್ಳವರೂ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವವರೂ ಸ್ನೇಹಪರರೂ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಹುದ್ದೆಯನ್ನೂ ಬಲ್ಲವರೂ ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲಾಖೆಯ ಇತರರಿಗೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಜನಕ್ಕೂ ಪ್ರಿಯರಾದರು.

ಮುಂದೆ ನಾನು 1943ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೋದೆ. 43–44 ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮುಷ್ಕರ ಮಾಡಿದರು. ಮೂರ್ತಿ ಆಗ ನಗರದ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರಾಗಿದ್ದರು. ಕಾಲೇಜಿನಹೊರಗೆ ಎಂ. ಎ. ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ ಅವರೂ ನಾನೂ ಇತರ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೂ ಹುಡುಗರ ಪರವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದೆವು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡಲು ಬಂದ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಕಾಲೇಜಿನ Porch ವರೆಗೆ ಕೂಡ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದ ಪೋಲೀಸ್ ಸಬ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರನ್ನು ನಾನು ಮಾತಾಡಿಸಿದೆ. "ನಾವು ಏನು ಮಾಡಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಸಾರ್" ಎಂದರು ಮೂರ್ತಿ. ಆಗ ಬಹುಶಃ ಹ್ಯಾಮಿಲ್ಟನ್ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸ್ ಇಲಾಖೆಯ ಪರಮಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಕಾಲ. ಅವರು ಇಂಗ್ಲೀಷರು. ಶಿಸ್ತಿನವರು. ದರ್ಪದವರು.

ನಾವಿದ್ದುದು ಎರಡು ಬಗೆಯ ದಾಸ್ಯ. ನಮ್ಮ ಸರ್ಕಾರವೇ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಂಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ನಾನು ಪುನಃ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು "ನಾನು ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಬೇಕಾದ್ದಿದೆ" ಎಂದೆ.

ನಾಲ್ಕೈದು ಜನ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು Strike ಮಾಡಿದವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನೂ ಇತರರಂತೆ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಾಕೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿನ ಒಬ್ಬ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಮಗಳು. "ನಾನು ಹೇಳುವುದು ಇಷ್ಟೆ. ಕಾನೂನು ಹೇಗಿದೆಯೋ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ. ಆದರೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪೋಲೀಸ್ ಲಾಕ್‌ಅಪ್‌ನಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಡಿ. ಜೈಲಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ" ಎಂದೆ. ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಶಕ್ಯವಾದರೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬೇಗ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುತ್ತೇವೆ ಎಂದರು. ಆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿಯೋ ತಪ್ಪೋ. ಅವರು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಆ ರಾತ್ರಿಯೇ ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟರು ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇವು ಸಣ್ಣ ಸಂದರ್ಭಗಳು.

ಆಮೇಲೆ ಹತ್ತಾರು ಸಲ ನಾನು ಅವರು ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಮೇಲೂ ಕಂಡಿದ್ದೆ. ಒಂದೇ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಅವರೂ ಅವರ ಮನೆಯವರೂ ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ನಾನಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಮಗಳು ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳ ಅವರು ಕನ್ನಡದ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಪಂಪ ಭಾರತದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳ ಪಾಠ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆನೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅವರ ವಿದ್ಯಾಶ್ರದ್ಧೆ ಅತಿಶಯವಾದದ್ದು. ಹೀಗೆ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿದೆಸೆ, ಅವರ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ. ಆ ತರುವಾಯದ ಅವರ ಮತ್ತು ಮನೆಯವರ ವಿಶ್ವಾಸ ಈ ಮೂರರಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ತುಂಬಾ ಸವಿಯಾದ ನೆನಪುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಸನ್ಮಾನ ಗ್ರಂಥ ಬರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನನಗೆ ಸಂತೋಷವುಂಟು ಮಾಡಿದೆ.

ಸ್ನೇಹದ ಸವಿನೆನಪು . . . .

ಎಂ. ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ

ಶ್ರೀಮತಿ ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪೂಜ್ಯ ತೀರ್ಥರೂಪರವರಾದ, ಯಾರ ದಿವ್ಯವಾದ ಮೈತ್ರಿಗೂ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದೆನೋ ಆ ನನ್ನ ಪರಮ ಮಿತ್ರ ಕೀರ್ತಿಶೇಷ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಜೀವನ ವೃತ್ತಾಂತ ಸ್ವರೂಪದ ಬರಹ ಒಂದನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ಬಯಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಲಾಪ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯುವರ ನೆನಪಿಗೆಂದು ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡ ಕಲಾಭಾರತಿಗೆ ಹತ್ತು ವರುಷ ತುಂಬಿದೆ. ಅದು ಚಿರಕಾಲ ಉಳಿದು, ನನ್ನ ಮಿತ್ರನ ನೆನಪನ್ನು ಹಸಿರಾಗಿ ಇರಿಸಿರಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸಿ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಸ್ನೇಹ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮಾತು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಏಕವಚನ ಸಂಬೋಧನೆಯ ಸಲಿಗೆ ಇತ್ತು. ಇದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹದ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದು. (ಲೇಖನ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಬಹುವಚನವನ್ನೇ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.) ಆದರೂ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಜೀವನ ವಿವರಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಕುತೂಹಲ ನಮ್ಮನ್ನು ಎಂದೂ ಕಾಡಲಿಲ್ಲ. ಎಂದೂ ಹದಗೆಡದ ಸ್ನೇಹದಿಂದಷ್ಟೆ ನಾವು ಸಂತೃಪ್ತರು. ಚಿ. ಎಂದರೆ ಜನ್ಮಸ್ಥಳಸೂಚಿ, ನನ್ನ ಪೂರ್ವಜರ ಊರೇ ಆದ ಚಿಕ್ಕನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ ಎಂದುಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಅದು ಆತನ ತಂದೆ ಚಿದಂಬರಯ್ಯನವರ ಹೆಸರಿನ ಮೊದಲಕ್ಷರ ಎಂದು ಯಾರಿಂದಲೋ ನನಗೆ ಆಮೇಲೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ನನ್ನ ಮತ್ತು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ಸ್ನೇಹ ಸಂಬಂದದ ಕೆಲವು ಸವಿನೆನಪುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸಬಲ್ಲೆ.

ಕಾಲೇಜು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ನನ್ನ ಸಹಪಾಠಿ. ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯಟ್ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಐದರಲ್ಲಿ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಇದ್ದೆವು. ಪರಸ್ಪರ ಗೌರವ, ಅಭಿಮಾನಗಳು ಮೂಡಲು ಈ ಅಂಶವೂ ಒಂದು ಕಾರಣ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನನ್ನದು ವಿಶೇಷ ಒಲವು, ವ್ಯಾಸಂಗ, ಆತನ ಒಲವು, ಆಯ್ಕೆ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ವಾಗ್ಮಿತೆ–ಆತ ನನಗಿಂತ ಗಟ್ಟಿಗ. ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಆತ ಮೆರೆದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ವಿ. ಎಲ್. ಡಿ'ಸೋಜ ಅವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯ. ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿದ್ದ ಎನ್. ಎಸ್. ಸುಬ್ಬರಾಯರೂ

ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ನಾನೂ ಸುಬ್ಬರಾಯರ ವಿಶೇಷ ಗಮನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದೆ ; ಕಾರಣ ಬೇರೆ ; ಅದರ ಉಲ್ಲೇಖ ಇಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಸಕ್ತ.

ಕಾಲೇಜಿನ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ, ನನ್ನ ಮತ್ತು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ 'ಹೂ ಚೆಲ್ಲಿದ ಹಾದಿ' ಕವಲೊಡೆಯಿತು. ಅವರ ಮುಂದೆ ತೆರೆದ ಹೊಸ ಹಾದಿ ಉನ್ನತಾಧಿಕಾರದಿಂದ ಉನ್ನತೋನ್ನತ ಅಧಿಕಾರ ಪದವಿಗಳಿಗೆ ಒಯ್ದು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಪಯಣದ ಹಾದಿಯಾದರೂ, ಎಂದಿನಂತೆ ಹೂ ಚೆಲ್ಲಿ ತಂಪಾದ ನೆರಳು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾದಿಯೇ ಆಗಿತ್ತು, ಹಾಗೆಂದು ನನ್ನ ಎಣಿಕೆ. ನನ್ನ ಕವಲು ಹಾದಿಯಾದರೋ, ನಾನೇ ಹೂ ಚಲ್ಲಿಕೊಂಡು, ಅಷ್ಟಾಗಿ ನೆರಳಿಲ್ಲದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನೆರಳಿಗಾಗಿ ಕೊಡೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಆಯಾಸ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲೆ ಕುಳಿತು, ಕಲ್ಲು ಮುಳ್ಳು ತುಳಿದುಕೊಂಡು, ಕಷ್ಟಪಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸವೆಸಿದ ಹಾದಿ. ನಾನಂ ಬಲ್ಲಮಟ್ಟಿಗೆ, ಕಾಲೇಜು ದಿನಗಳಂದು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಕೂಡ ಕಷ್ಟ-ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡ ಕಾಲ. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮುಂದೆ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಬಡ ಗುಮಾಸ್ತರೇ ಆದರೂ ಎರಡು ಹೊತ್ತಿನ ಊಟಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಪಣ್ಯ ಪಡದ ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದು ಮುಂದಿನ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿ ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದೆ ನಾನು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಕಾಲೇಜು ದಿನಗಳು ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ನನ್ನೆಲ್ಲ ಆಪ್ತಮಿತ್ರರ ಸ್ನೇಹದ ಸವಿನೆನಪನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಳಿಸಿ, ಸುಖಸ್ವಪ್ನದಂತೆ ಸರಿದುಹೋಗಿ, ಸುಮಾರು ಎರಡು ದಶಕಗಳ ಮೇಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ದೀರ್ಘ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ನಾನು ನನ್ನ ವೃತ್ತಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತೆವಳಿಕೊಂಡು ಸಾಗುತ್ತ, ಸುಮಾರು ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಸಂಬಳಗಾರನಾಗಿ, ಕಡೆಗೊಮ್ಮೆ, ಇಂಟರ್ ಮಿಡಿಯಟ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಾಪಕ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ ! ಆ ತರುಣದಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು M.C.S. ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಕೂಡಲೆ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡು, ಅನೇಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿ, ಕೊಡಗಿನ ಛೀಫ್ ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿದ್ದವರು ಆರೋಗ್ಯ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ವರ್ಗಪಟ್ಟು, ಬಸವನಗುಡಿಯ ನಾರ್ತ್ ರೋಡಿನಲ್ಲಿ (ಲಾಲ್‌ಬಾಗಿನ ಪಶ್ಚಿಮದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಬರುವ, ವಿ. ಸೀ. ಕವನಿಸಿರುವ 'ಕೆಂಪುವೂಸಾಲ್ಮರನ ದಾರಿ') ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಡೆ, ಒಂದು ಹಳೆಯ ಮಾದರಿಯ ಬಂಗಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಲಿದ್ದರು. ನಾನು ಸಮೀಪದಲ್ಲೆ, ಗವೀಪುರದ ವಿಸ್ತರಣದಲ್ಲಿ, ಸ್ವಂತದ ಒಂದು ಗೂಡು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ವಾಸವಾಗಿದ್ದೆ. ಇಷ್ಟು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡ ಹೋಗದೆ ಇದ್ದದ್ದು ಈಗಲೂ ನನಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದ ಸಂಗತಿ. ರಾಜ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಕಾರಿನಲ್ಲಿ, ನಾನು ಕಾಲಮೇಲೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಇಲ್ಲವೆ ನಾನಂ ಬಸ್‌ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ 'ಕ್ಯೂ' ಹಿಡಿದಿದ್ದಾಗ

ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಸಂಧಿಸಿದಾಗ ಮುಗುಳುನಗೆಯ ವಿನಿಮಯ, ಔಪಚಾರಿಕ ವಂದನೆ ಪ್ರತಿವಂದನೆ, ಇವು ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದುವು, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ. ಇದನ್ನು ಬಿಗುಮಾನ ಎನ್ನಲಾರೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಸಲಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಎಳೆಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಗರ ಜೀವನದ ಧಾವಂತದ ಪರಿಣಾಮ! ಯಾರಿಗೂ ಬಿಡುವಿಲ್ಲ, ಯಾರಿಗೂ ಕೈ ತೆರವಿಲ್ಲ! ಇದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ, ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಊರುಗಳಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರ ಏನೂ ನಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ಅಪರಾಧಿಗಳು ಇಲ್ಲವೆ ಇಬ್ಬರೂ ನಿರಪರಾಧಿಗಳು! 'ಯೋಗಕ್ಷೇಮ' ವಿಚಾರಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ನಾವು ಬಂಧುಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಬೇಕಲ್ಲ, (ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳ ನನಗೆ ಆಗೊಮ್ಮೆ ಈಗೊಮ್ಮೆ ಬರೆಯುವುದುಂಟು, ನಾನೂ ಉತ್ತರಿಸುವುದುಂಟು ಸಂದರ್ಭಗಳು ಒದಗಿ ಬಂದಂತೆ.) ಅಂಥ ಅಗತ್ಯ ಬಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ, ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ, ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಚೋದನೆ ನೀಡುವಂತಹ **common interests** ಸಮಾನಾಸಕ್ತಿಗಳು, **common ground** ಸಮಾನ ಭೂಮಿಕೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಜೊತೆಗೆ, **out of sight, out of mind** ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಒಬ್ಬರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ನಲ್ಲ ನಲ್ಲೆಯರ ಮಾತು ಬೇರೆ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ, ಅವರಿದ್ದ ನಿವಾಸ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದು ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ತೀರ ಸಮೀಪ ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ನಾನು ಅವರನ್ನು ಹೋಗಿ ಕಾಣ ಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಕಾಣ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಕುಚೇಲ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ನಾನು ಕೃಷ್ಣನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವುದು ಹೇಗೆ? ಬಡವನ ಬಿಗುಮಾನ, ಬಿಂಕ, ಸುತ್ತ ಮನಃಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದಿರಬೇಕು!

ಸೋಜಿಗ! ಕೃಷ್ಣನೇ ಕುಚೇಲನ ಮನೆಗೆ ಬಂದ! ಪುರಾಣದ ಸಂಗತಿ ಹಿಂದು ಮುಂದಾಯಿತು. ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ, ಪದವಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳಲ್ಲಿ, ತಾರತಮ್ಯ ಅಡ್ಡಗೋಡೆ ಕಟ್ಟಿ ನಿಂತಾಗ, ಸ್ನೇಹ ಮೇಲಿನಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಬೇಕೇ ಹೊರತು ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? (ಪುರಾಣ ಕಥೆಯಲ್ಲೂ, ಕುಚೇಲ ಕೃಷ್ಣನ ಅರಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ, ಬಾಲ್ಯ ಸ್ನೇಹಿತನನ್ನು ಕಂಡು ಕೃಷ್ಣ ಪೀಠದಿಂದ ಇಳಿದು ಬಂದು ಕುಚೇಲನಿಗೆ ಹಸ್ತಲಾಘವ ಕೊಟ್ಟು ಕರೆದೊಯ್ದನಲ್ಲವೇ?) **Law of gravitational force in social relations.** ಇದು 'ಸ್ನೇಹ' ಧರ್ಮ. ನಾನು ಅವರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಸ್ನೇಹದ ಸೌಲಭ್ಯಕ್ಕಾಗಿ, ಉನ್ನತಾಧಿಕಾರಿಯ ಸಹಪಾಠಿ ಮಿತ್ರನಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಧ್ಯಾಪಕ ನೊಬ್ಬ—ಅದರಲ್ಲಿ ಪಂಚೆ ಧರಿಸುವ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಾಪಕ—ಹಾಗೆ ಕಾಣ ಹೋದರೆ, ತನ್ನಿಂದ ಏನೋ ಉಪಕಾರ ಬಯಸಿ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ ಈತ ಎಂದು ಉನ್ನತಾಧಿಕಾರಿ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು, ಹುಬ್ಬೇರಿಸಿ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಲ್ಲವೇ? ಸಲ್ಲದ ಬಿಂಕದ ಜೊತೆಗೆ ಇಲ್ಲದ–ಅಥವಾ ಇರಕೂಡದ–ಅಳುಕು!

ಒಂದು ದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಮೂರಂಕಣದ (ಸ್ವಂತ) ಔಟ್‌ಹೌಸಿನ, ಕಾಡು ಗಿಡಗಳು ಬೆಳೆಡಿದ್ದ ಮುಂಬಯಲಿನ ಮುಂದೆ, ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಕಾರು ಬಂದು ನಿಂತಿತು. ಸುಮಾರು 15–16 ವಯಸ್ಸಿನ ಹುಡುಗಿಯ (ಮಗಳಿರಬಹುದು ಎಂದು ಕೊಂಡೆ ಆಗ) ಜೊತೆ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಮನೆಯ ಮುಂದಿನ ತೆರಪು ವರಾಂಡದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತರು ; " ಏನು ಮಗೂ, ಹೇಗಿದ್ದೀಯೂ ?'' ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ–ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳ ಕೆಂದುಟಿಯನ್ನೂ ನಾಚಿಸಿ ಕೆಂಪೇರುವಂತೆ ಮಾಡುವಂತಹ ಕುಡಿ ಚಾಚಿದ ಕೆಂದುಟಿ ಮುಕ್ಕಳಿಸಿದ ನಿರ್ಮಲ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಮಂದಹಾಸದಲ್ಲಿ ತೇಲಿ ಬಂದು ಕಾಲೇಜು ದಿನಗಳ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಸುರುಳಿ ಬಿಚ್ಚಿಸಿದ ಸಲಿಗೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ, ನನ್ನ ಚಳಿ ಬಿಡಿಸಿತು. ನನ್ನ ಬಿಂಕ, ಅಳುಕು ಎಲ್ಲ ಮಾಯವಾದುವು. (ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ನನ್ನನ್ನ 'ಮಗೂ' ಎಂದು ಕರೆದದ್ದಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಸಂದರ್ಭ ಇದೆ. ಕೈಲಾಸಂ ಅವರ 'ಪೋಲಿ ಕಿಟ್ಟಿ' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಾನು 'ಮಗು' ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದು ,ಆಪ್ತ ಮಿತ್ರರಿಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಾನು' 'ಮಗು' ಆಗಿ ಪರಿಣಸಿದ್ದೆ. ಈಗಲೂ.)

> " ಏನು ಬಂದೆಯಲ್ಲಾ, ಹಳೆಯ ಸ್ನೇಹಿತನ ನೆನಪಾಯಿತೋ, ಇಲ್ಲ....' ಸ್ವಾಗತ ಬಯಸಿದ ನನ್ನ ಮರುಪ್ರಶ್ನೆ. " ನಿನ್ನಿಂದ ಒಂದು ಉಪಕಾರ ವಾಗಬೇಕಲ್ಲ ?'' " ನನ್ನಿಂದ ನಿನಗೆ ಉಪಕಾರವೆ ?'' " ಖಂಡಿತವಾಗಿ, ಯಾಕಾಗಬಾರದು ? ನಿನ್ನಿಂದ ಆಗುತ್ತೆ ಅನ್ನೋ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ಮನೆ ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದೆ. ಇವಳು...." (ನಿನ್ನ ಮಗಳೋ ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೆ) "....ನನ್ನ ಮಗಳು, ಮಂಗಳಾ ('ನಮಸ್ಕಾರ ಸರ್'), ಲಿಟರೇಚರ್ ಆನರ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಓದುತಾ ಇದಾಳೆ. **Historical Novel**, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅದರ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಒಂದು ಪ್ರಬಂಧ ಬರೀಬೇಕಂತೆ. ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡ ಬೇಕಲ್ಲ ?'' " ರಾಜರತ್ನಂ ಇದಾರಲ್ಲ, ಅವರಿಗಿಂತ ನಾನೇ.'' " ರಾಜರತ್ನಂನ ನಾನು ಕಾಣೆನೇ? ನಿನ್ನನ್ನೇ ಕೇಳಬೇಕು ಅನ್ನಿಸಿತು. ಬಂದೆ."

ಈ ವೇಳೆಗೆ ನನ್ನವು ಎರಡು ಮೂರು ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದು, ಈ ಅಂಶ ಅವರನ್ನ ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬರಮಾಡಿರಬೇಕು ಎಂದುಕೊಂಡೆ.

ಗೆಳೆಯ ನನಗೆ ಗೌರವ ತೋರಿಸಿದ್ದ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯ ಸ್ವರೂಪ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಗಿದ್ದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಲಸ, ಎ. ಆರ್. ಕೃ. ಅವರ 'ಕನ್ನಡ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ' ಎಂಬ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದ ಲೇಖನ, ಹಡ್ಸನ್‌ರವರ **An Introduction to the study of Literature**, ಇವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ, ಕೆಲವು ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಪ್ರಬಂಧ

ಬರೆಯುವಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಕುಮಾರಿ ಮಂಗಳ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಬರೆದು ತಂದು ತೋರಿಸಿದಳು. ನನಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೈಯಾಡಿಸಿಕೊಟ್ಟೆ. ಅವಳಿಗೆ ಆಗ ನನ್ನ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಷ್ಟೆ. ರಾಜರತ್ನಂ, ವಿ. ಸಿ., ಇಂಥ ಗುರು ಶ್ರೇಷ್ಠರಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ದಾಯಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದ, ದೈವದತ್ತವಾದ ಬರಹದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಯಾರು ತಾನೇ ಬರಹಗಾರರಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಹೆಸರು ಮಾಡಿಲ್ಲ? ಮಂಗಳ ಈಚಿನ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ 'ಹೆಲೆನಾಕೆಲರ್' ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ; ಗಣ್ಯ ಲೇಖಕಿ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ತಾಯಿ ಶ್ರೀಮತಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿ ಒಳ್ಳೆ ಕಥೆಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಬರಹದ ಶಕ್ತಿ ಈ ಮಗಳಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಬಂದಿರುವುದು ಸಹಜವಾಗಿಯೆ ಇದೆ. ಜೊತೆಗೆ, ತಂದೆಯ ದೊಡ್ಡ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲ–ಸ್ನೇಹಪರತೆ, ಹೃದಯ ವೈಶಾಲ್ಯ, ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಅಶಕ್ತರಾದವರಲ್ಲಿ ಅನುಕಂಪ. ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇವೆಲ್ಲ ಈಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಮತ್ತಾಗಿವೆ. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಈಕೆ ತೋರುತ್ತಿರುವುದು ತಂದೆಯ ಮಿತ್ರ ಎಂಬ ನಿಮಿತ್ತವಾದ ಗೌರವ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಎರಡು ಅಕ್ಷರ ಕಲಿಸಿದಾತನೂ ಗುರು ಎಂಬ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಆತ್ಮೀಯವಾದ ಮಾತಿಗೆ ಅರ್ಥ ತುಂಬಿ ಈಕೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುವ ಗುರುಭಕ್ತಿ. ಇದು ನನ್ನ ಪುಣ್ಯ.

ಅಂತೂ ತಮ್ಮ ಮಗಳನ್ನು ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸಿಕೊಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಬರುವಂತಾಯಿತು. ಅವರಿಗೆ, ಅವರ ಮಗಳು ಮಂಗಳಾಗೆ, ನಾನು ಮಾಡಿದ್ದು–ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಉಪಕಾರ ಎನ್ನಬಹುದಾದರೆ–ನಿಜವಾಗಿ ಉಪಕಾರವಲ್ಲ; ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರ. ಹೇಗೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ನಾನು ಬಿ. ಎ. ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ, (1930) ನರಸಿಂಹ ಮೂರ್ತಿ ಬಿ. ಎ. ಆನರ್ಸ್ (ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಖ್ಯ ವ್ಯಾಸಂಗ ವಿಷಯ) ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ· ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ದ್ವಿತೀಯ ಭಾಷೆ ಕನ್ನಡ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕಲಿಯು ತ್ತಿದ್ದೆವು. ಆಗ ಎರಡು ವರ್ಷ ಕಾಲ ಮೂರ್ತಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಯೂನಿಯನ್ನಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ. ಚರಿತ್ರೆಯ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದ ನಾ. ಕಸ್ತೂರಿ ಅಧ್ಯಾಪಕ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ. ಯೂನಿಯನ್ನಿನ ಕನ್ನಡ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಎಲೊಕ್ಯೂಷನ (ವಾಚಕಾಭಿನಯ) ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳು, ವಾದ್ಯಗೋಷ್ಠಿ, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಚರ್ಚಾ ಕೂಟಗಳು, ನಾಟಕಾಭಿನಯ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಚಿತ್ರಕಲಾಪ್ರದರ್ಶನ–ಇವುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ನಾನೂ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಕೆಲವಲ್ಲಿ ಬಹುಮಾನವನ್ನೂ ಪಡೆದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭ. ಗಳಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ, ಮೆಚ್ಚಿಗೆ, ನನ್ನ ಪಾಲಿಗಿದ್ದವು. ಸಹಜ ವಾಗಿಯೆ ನನ್ನ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯ ಸ್ನೇಹ, ಸಲಿಗೆ ಬೆಳೆಯಲು ಅವು ಕಾರಣವಾದವು.

ನನ್ನ ಸುಪ್ತ ಕಲಾಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು, ಬೆನ್ನು ತಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಈತನೂ ಒಬ್ಬ. ಯೂನಿಯನ್ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪರವಾಗಿ ಸಂಪಾದಕ; ನಾನು ಸಂಪಾದಕ ಮಂಡಲಿಯ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ. ನನ್ನ ಚೊಚ್ಚಲು ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ('ಮುಗಿಲುಗಳು' ಎಂಬ ಲಲಿತ ಪ್ರಬಂಧ, 'ಬೀದಿಯೊಳ ಗಲೆಯುತಿಹಳಾರಿವಳು ಚೆಲುವೆ' ಎಂಬ ಪದ್ಯ, ಮುಂತಾದವು) 'ರಾಘವ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯನಾಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟನೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ನಿಜನಾಮವನ್ನೂ ತರಗತಿಯನ್ನೂ ಕಾಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಎ. ಎನ್. ಮೂರ್ತಿರಾಯರು ಸಂಪಾದಕ ಮಂಡಲಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಎಂದು ನೆನಪು. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ನನ್ನ ಬರಹಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟನಾರ್ಹ ಎಂದು ಆಯ್ದಿದ್ದ. ಸಂಪಾದಕ ಮಂಡಲಿಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ, ನನ್ನ ಕಡೆ ತುಂಟ ನಗೆ ಬೀರುತ್ತ– "ಬರಹಗಳೇನೋ ಚೆನ್ನಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಬರೆದವರು ಯಾರು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ. ಹಾಕೋಣವೋ ಬೇಡವೋ?" ಎಂದು ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಮುಖ ನೋಡಿದ. ಅವರು, "ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘ ನಡಸಿದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಕವಿ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಓದಿದ ಪದ್ಯ ಅಲ್ಲವೆ, ಇದು" ಎಂದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನನ್ನ ಕಡೆ ನೋಡಿದರು. (ಹೀಗೆಂದು ನನ್ನ ನೆನಪು.) ನಾನು ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದೆ. ಬರಹಗಳು ನನ್ನವು ಎಂದು ದೃಢಪಟ್ಟು, ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಯೂನಿಯನ್ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದುವು. ಪದ್ಯ, ಮುಂದೆ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ 'ತಳಿರು' ಕವನ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿ, ತರುಣ ಕವಿಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಎಡೆ ದೊರೆಯಿತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದಶೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ಮುಗಿಲುಗಳು' ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧ ನನ್ನ ಪಾಲಿನ ರೂಪಾಯಿ ಗಿಡವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ, ಇಂದಿಗೂ ರಾಯಲ್ಟಿಯನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುತ್ತ, ನನಗೆ ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅದು ಈಚೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೂ ಭಾಷಾಂತರ ವಾಗಿದೆ. ಬರಹಗಾರನಿಗೆ ವಯಸ್ಸಾಗುತ್ತದೆ; ಬರಹಕ್ಕೆ ವಯಸ್ಸಿನ ಲೆಕ್ಕ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಹಾಗಿರಲಿ. ಅಂತೂ, ನನ್ನನ್ನು ಒಬ್ಬ ಲೇಖಕ ಎಂದು ಮೊದಲಿಗೆ ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಮೂರ್ತಿದ್ವಯರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. (ಪ್ರೊ. ಮೂರ್ತಿರಾಯರ ಪೂರ್ತಿಯಾದ ಹೆಸರು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ.)

ನಮ್ಮ ಕಾಲೇಜು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಮುಖ ಪಠ್ಯೇತರ ಕಾರ್ಯ ಕಲಾಪಗಳು ಇವು: ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳು, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಚರ್ಚಾಕೂಟಗಳು, ಕನ್ನಡ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾಟಕಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ, ಕ್ರಿಕೆಟ್ ಟೆನಿಸ್ ಫುಟ್‌ಬಾಲ್ ಮುಂತಾದ ಕ್ರೀಡೆಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ. ನಾನು ಕ್ರೀಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸು ತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಟೆನಿಸ್ ಆಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೆ. ಟೆನಿಸ್ ಶ್ರೀಮಂತ ಪುತ್ರರ ಆಟ ಎಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆಯಾಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮಾನ ಮಿತ್ರರಾಗಿದ್ದ ಕೆ. ಆರ್. ಪೂರ್ಣ (ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ತೀರಿಕೊಂಡ, ಪಾಪ; ಮಹಾರಾಜರವರ ಕೌನ್ಸಲರ್ ಆಗಿದ್ದ ಪಿ. ರಾಘವೇಂದ್ರ

ರಾಯರ ಮೊಮ್ಮಗ) ಎಂ. ಎಸ್. ಸ್ವಾಮಿನಾಥನ್, ವಿ. ಕೆ. ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್, ಶ್ರೀ ಸತ್ಯನ್, ಇವರು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಟೆನಿಸಿಗೆ ಸೆಳೆದಿದ್ದರೆಂದು ನನ್ನ ಈಗಿನ ಊಹೆ. ಮೂರ್ತಿ ಸಂಗೀತ ನಾಟಕಗಳಿಂದ ದೂರವಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳ ಚಾಲಕ ಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಮುಖ. ಸಂಗೀತ ವಾದ್ಯಗೋಷ್ಠಿಯ ಹಾಗೂ ನಾಟಕ ಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಹಾಜರಿರುತ್ತಿದ್ದ. ಯೂನಿಯನ್ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಂಡಿದ್ದ ರಾಮಯ್ಯರ್ ಹೋಟಲಿನಿಂದ ಜಾಮೂನ್, ದಮರೋಟ್, ಜಾಂಗಿರ್, ಮಸಾಲೆದೋಸೆ—ಇವುಗಳನ್ನು ಪುಷ್ಕಳವಾಗಿ ತಿನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಆತ ಹಾಜರಿಲ್ಲದ ದಿನ ತಿಂಡಿ ಬರುವುದು ತಡವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ; ಇಲ್ಲವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಉಂಟು.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಲೋಕದಲ್ಲೂ ಅಧ್ಯಾಪಕವೃಂದದಲ್ಲೂ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಹೆಸರಾಗಿ ದ್ದುದು ಆತನ ವಾಗ್ಮಿತೆಯಿಂದ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಕನ್ನಡ—ಎರಡರಲ್ಲೂ ಮೋಹಕ ಶೈಲಿಯ ಅಸ್ಖಲಿತ ಪ್ರಾಸಾರಿಕವಾಣಿ ಆತನದು. ಹಾಸ್ಯ, ವಿಡಂಬನೆ, ಕುಚೋದ್ಯ ಇವುಗಳಿಂದ ಸಭಿಕರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವುದು ಸುಲಭ. ಅಂದರೆ ಅದು ಕಡಮೆಯ ದರ್ಜೆಯ ಗುಣಗಳು ಎಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಲ್ಲ. ಶ್ರೀಮಂದ್ಗಾಂಭೀರ್ಯವಲ್ಲದ ಗಂಭೀರಶೈಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯದು. ಇಷ್ಟರ ಜೊತೆಗೆ, ಮನಮೋಹಕವಾದ ಸ್ಫುರದ್ರೂಪ. ಸೂಟು ಧರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ವೇಷ್ಟಿ ಪಂಚೆ ; ಖಾದಿ ಬಟ್ಟೆಯ ಷರಟು, ಕೋಟು. ತುಸ ಕೆಂಪು ಛಾಯೆಯ ಗುಂಗರು ಕೂದಲ ಕ್ರಾಪು ಕೆಂಗಾಂತಿಯ ಬಿಳಿಬಣ್ಣದ ಅಂದವಾದ ಮಾಟದ ಮುಖಕ್ಕೆ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿತ್ತು. ಈತ ಸೂಟು ಧರಿಸಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರೊಫೆಸರುಗಳಾಗಿದ್ದ, ಜೆ. ಸಿ. ರಾಲೋ, ಎ.ಬಿ. ಮ್ಯಾಕಿಂಟಾಷ್ ಇವರ ಜೊತೆ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅಪರಿಚಿತರಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಇಂಗ್ಲಿಷರವನಂತೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ.

ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ನನ್ನ ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಾತ ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ತಿಳಿದು ಬಂದ ಸಂದರ್ಭ ಹೀಗೆ: ನಾನಿದ್ದ ಅಗ್ರಹಾರದ ಬೀದಿಯಿಂದ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪುರದಲ್ಲಿ, ಪಿ. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾಯರ ಮನೆ. ಒಂದೊಂದು ದಿನ "ನಾಳೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಬಿಡು. ಊಟಮಾಡಿಕೊಂಡು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋಗೋಣ" ಎಂದು ಪೂರ್ಣ ನನಗೆ ಆಹ್ವಾನ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ. ತನ್ನ ಕಾರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಹಾಗೆ ಒಂದು ದಿನ ಅವನ ಜೊತೆ ಕಾರಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಟಾಗ, ಸುಬ್ಬ ರಾಯನ ಕೆರೆಯ ಬಳಿ ಇದ್ದ ಅನಾಥಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಕಾರು ನಿಂತಿತು. ನನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ. "ಶಿವ್ ಬರಬಹುದು, ಅವನನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗೋಣ" ಎಂದು ಪೂರ್ಣ ಕಾರಿನಿಂದ ಇಳಿದ. ಆಗ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಿಗೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಯಿತು

ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅನಾಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಶನಾರ್ಥ ಅತಿಥಿ ಎಂದು. ಏನೇನೋ ಆಲೋಚನೆಗಳು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಳಿದುವು. ಅವನಿಗಿಂತ ನಾನೇ ಮೇಲು ಎಂದುಕೊಂಡೆ; ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟೆ. ಪೂರ್ಣ. ನಾನು, ಇಬ್ಬರೂ ಅನಾಥಾಲಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೆವು. ಪೂರ್ಣನ ಜೊತೆ ಮೂರ್ತಿಯ ಕೊಠಡಿಯನ್ನು ತಲಪಿದ್ದಾಯಿತು. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ತೆಳ್ಳನೆಯ ಮಸ್ಲಿನ್ ಬಟ್ಟೆಯ ಬನಿಯನ್ ಮತ್ತು ಡ್ರಾಯರ್ ಧರಿಸಿ, ಬಿಚ್ಚಿದ್ದ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೂ ಕಾಗದದ ಹಾಳೆಗಳನ್ನೂ ಹರಡಿಕೊಂಡು, ವ್ಯಾಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದ. ಗೋಡೆಗಳ ಮೊಳೆಗಳಿಗೆ ಬಿಗಿದು ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಸೊಳ್ಳೆಯ ಪರದೆಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಮುದುರಿ ತೂಗ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. "ಸಿಮ್, hurry up," ಎಂದು ಪೂರ್ಣ ಅವನನ್ನು ತ್ವರೆಪಡಿಸಿದ. (ಸಿಮ್, ಮೂರ್ತಿಗೆ ಗೆಳೆಯರು ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತನಾಮ, ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು.) "ಇವತ್ತು ನಾನು ಬರೊಲ್ಲ, ನೀವು ಹೊರಡಿ," ಎಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟ ಮೂರ್ತಿ.

ಅಂದಿನ ದಿನದವರೆಗೂ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಬಡತನದ ದವಡೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಎಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದಾಗ, ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ **self-made man** ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಉನ್ನತ ಪದವಿಗೆ ಏರಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎನ್ನುವುದು ಅರಿವಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಮೂರ್ತಿಗೂ ನನಗೂ **free student-ship** ಇದ್ದೇ ಇತ್ತು. ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿಮಾನಿಯಾಗಿದ್ದ, ಮೈಸೂರಿನ ತಾತಯ್ಯ, **grand old man** ಎಂದು ಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದ, ದಿವಂಗತ ಎಂ. ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ಅನಾಥಾಲಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಅವರ ಉನ್ನತ ಆದರ್ಶಗಳಿಂದ ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಭಾವಿತನಾಗಿದ್ದ ; ಎಂ.ಸಿ.ಎಸ್. ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ, ಮೂರ್ತಿ ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಧುಮುಕುತ್ತಿದ್ದ ಎಂದು ನನಗೆ ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಒಳ್ಳೆಯ ವಾಗ್ಮಿಯಾಗಿದ್ದುದರ ಜೊತೆಗೆ, ಒಳ್ಳೆಯ ಬರಹಗಾರನೂ ಆಗಿದ್ದ. ನನ್ನ ಬರಹಗಳ ಒಂದಿಗೆಯೇ ಅವನ ಬರಹಗಳೂ ಯೂನಿಯನ್ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಿಗೆ ಬೆಳಕು ಕಂಡವು. ಆಗ ಮೂರ್ತಿ ಪಿ. ಆರ್. ರಾಮಯ್ಯನವರು ನಡಸುತ್ತಿದ್ದ 'ತಾಯಿನಾಡು' ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯ ಮೈಸೂರು ವರದಿಗಾರನಾಗಿ, ಆ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಸುದ್ದಿ ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ; ಲೇಖನಗಳನ್ನೂ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನ ಬರವಣಿಗೆ ಗಂಭೀರ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲೂ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೂ ಸೊಗಸಾದ ಗದ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಮೂರ್ತಿ ಗ್ರಂಥರಚನೆಗೆ ತೊಡಗದೆ ಇದ್ದದ್ದು ಗ್ರಂಥಲೋಕಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ನಷ್ಟ ಎಂದೇ ನನ್ನ ತಿಳಿವಳಿಕೆ. 'ಹಿಂದೂ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಷಯದ

ಗ್ರಂಥಗಳು ಒಂದೆರಡನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿದ್ದನೆಂದು ನನ್ನ ನೆನಪು. 'ಜೀವನ' ಪತ್ರಿಕೆಗೂ ಒಂದೆರಡು ಕನ್ನಡ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರಬೇಕು. ಆತ ಉದ್ಯೋಗದಿಂದ ವಿಶ್ರಾಂತನಾಗಿ ಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭೋಗಿಸುವಂತಾದ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡ ದಲ್ಲಿ ಆತನಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಗ್ರಂಥರಚನೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಆಲೋಚನೆ ಇತ್ತು. ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಸೂಚನೆಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಅರುವತ್ತು ತುಂಬುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಿಧಿ ಆತನನ್ನು ನಮ್ಮಿಂದ ಅಗಲಿಸಿತು.

ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕಮೀಷನರ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳುವ ಮುನ್ನ ಮಿತ್ರ ಆರ್. ಕೆ. ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ ಅವರ (ಕಾದಂಬರಿಕಾರ ಆರ್. ಕೆ. ನಾರಾಯಣ್ ಅವರ ತಮ್ಮ) ಜೊತೆಗೂಡಿ '**Labour and Housing in Bangalore City**' ಎಂಬ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ನಡಸಿದ್ದು ಆ ಸಂಬಂಧದ ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರಬಂಧ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಶಾಖೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. 1950 ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರವರ ಕಾಲೇಜಿನ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ನಡೆಯಿತಷ್ಟೆ. ಆ ಉತ್ಸವದ ಸವಿನೆನಪಿಗೆಂದು ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹ ಮೂರ್ತಿ ಬರೆದಿರುವ '**The Union of my time**' ಎಂಬ ನೆನಪಿನ ನುಡಿಚಿತ್ರ ಲಘುಲಹರಿಯ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲೂ ಆತನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹೇಗೆ ಬಹು ಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಯೂನಿಯನ್ನಿನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಚರ್ಚಾಕೂಟಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ವಾಗ್ವೈಖರಿಯನ್ನು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಬಣ್ಣಿಸಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ನಿರೀಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಲಘುಹಾಸ್ಯ ಮಿನುಗುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು :

" A noteworthy feature of Union debates was the keen interest evinced in them not only by students but also by members of the staff from whom we derived inspiration and intellectual sustenance. Speaking of union debates, one can never forget certain personalities - Principal J. C. Rollo who enlivened the dullest of subjects with a style of speech fresh like air in the fields around Maharaja's College on a morning after a night of summer rain and with delightful humour, Professor A. B. Mackintosh whose child-like eyes twinkled with mischief when he countered heavy argument with delicate sarcasm; Professor A. R. Wadia whose silvery eloquence compelled respectful hearing; Professor V. L. D'Souza who could, with or without previous notice, make an appropriate speech for any occasion, and whose jokes, stories and anecdotes made him the most

popular "Mr. Speaker"; Professor C. R. Narasimha Sastry who spoke English with Vedic accent and whose undisguised cynicism thrust points home: Sri N. Kasturi whose genuine wit and refreshing outlook marked him out as an accomplished speaker; and Sri M. A. Venkata Rao whose profound learning and fluency made one wonder whether thought or speech was the quicker of the two with him."

ನಮ್ಮ ಪೂರ್ಣನ ವಾಗ್ಮಿತೆಯ ಬಗೆಗೆ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸದೆ ಇರಲಾರೆ :

"The late Sri K. R. Purna, who enriched college life in many ways, was a speaker of great ability, his general knowledge and deep study of subjects were excelled only by his powers of expression."

ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬೇಕು : ಮೈಸೂರಿನ ಅಗ್ರಹಾರದಲ್ಲಿ, ನನ್ನ ಕಾಲೇಜು ವ್ಯಾಸಂಗದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ, ನಾನು ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಬೀದಿಯ ಹಿಂದಿನ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 12 ವರ್ಷಗಳ ಎಳೆಹರೆಯದ ಬಾಲಿಕೆ ಮದುವೆಯಾದ ತರುಣದಲ್ಲೆ ವಿಧವೆಯಾದದ್ದು ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಹಿಂಡಿತ್ತು. ಆ ಸಂದರ್ಭ, ಆಗ ಬರೆದ ನನ್ನ ಮೊದಲ ನಾಟಕ 'ಹೂವಿನ ಆಸೆ'ಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ನೀಡಿತು. ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಾಲವಿಧವೆಗೆ ನಾನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವ ಜೀವನದ ಆ ವಿಧವೆ ಪುನರ್ವಿವಾಹವಾಗುವ ಪುಣ್ಯ ಪಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ, ಸುಮಾರು 1934ರಲ್ಲಿ. ನನ್ನ ನಾಟಕ ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು 1936ರಲ್ಲಿ. ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಓದಿದ್ದನೋ ಇಲ್ಲವೋ ನಾನರಿಯೆ. ಅಂತೂ, ಆತ ಬಾಲವಿಧವೆಯಾದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದ ಸುದ್ದಿಯನು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ. ನಾನು ನಾಟಕದ ಮೂಲಕ 'ಆಡಿ' ತೋರಿಸಿದ್ದನ್ನು ಆತ 'ಮಾಡಿ' ತೋರಿಸಿದ್ದ. ಸಮಾಜದ ಲೋಪದೋಷಗಳು ನಿವಾರಣೆಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಆಡಿದರೆ ಸಾಲದು, ಮಾಡಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಬೇಕು, ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಮಾಡಿದ ಹಾಗೆ. ಇಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಲವಿಧವೆಯರ ಸಮಸ್ಯೆ ಇಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಅಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಇಟ್ಟದ್ದು ನಿಜವಾಗಿ ಒಂದು ದಿಟ್ಟ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿತ್ತು.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅನಾಥಾಲಯದ ನಿವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದದರಿಂದ ಆತ ಸಹಜವಾಗಿಯೆ 'ತಾತಯ್ಯ'ನವರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ.

'ತಾಯಿನಾಡು' ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದ ಪಿ. ಆರ್. ರಾಮಯ್ಯನವರ ಸಂಪರ್ಕವೂ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತ್ತು. ಹೀಗಿರುತ್ತ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದಶೆಯಲ್ಲಿ ಇತರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ತೀವ್ರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮ ಆತನಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆತನ ಜೀವನ ಗತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ವಿಧಿ ಮೂರ್ತಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಎಂ. ಸಿ. ಎಸ್. ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯಿತು. ಆ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಆತ 'ರ್‍ಯಾಂಕ್' ಗಳಿಸಿ, ಮೈಸೂರು ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ಸಿಗೆ ಸೇರಿದ; ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ, ದಕ್ಷ ಅಧಿಕಾರಿ ಎಂದು ಅಧಿಕಾರಿ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದ. ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯ ಕಡೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಛೀಫ್ ಕಮಿಷನರಾಗಿದ್ದಾಗ, ಆತನ ಆರೋಗ್ಯ ಹದಗೆಟ್ಟಿತು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ವರ್ಗವಾಗಿ ಬಂದದ್ದಾಯಿತು. ಆ ತನಕ ಆತನ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ನಡುವೆ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಸಂಪರ್ಕವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಆತ ನೆಲಸಿದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಮನೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಮಗಳು ಮಂಗಳಾ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಬಂದ ಸಂದರ್ಭ ಈ ಮೊದಲು ತಿಳಿಸಿರುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಅನೇಕಾನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ರಹಿತ ಅಂತರ ಆತನ ಸ್ನೇಹ ಪರತೆಯನ್ನು ಮಸುಳಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಎರಡನೆಯ ಮಗನ ಉಪನಯನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಬಂದು ವಟುವಿಗೆ **P.O.D.** ನಿಘಂಟನ್ನು ಉಡುಗೊರೆ ಕೊಟ್ಟ ಮೂರ್ತಿ. ಆ ತರುಣದಲ್ಲೆ ಅವರ ಎರಡನೆಯ ಮಗಳ ಮದುವೆಗೆ ಆಹ್ವಾನಿತನಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದೆ ನಾನು. ಮತ್ತೆ ಎಳೆಕೂಡಿ ಕೊಂಡ ಕೆಳೆಯಿಂದಾಗಿ ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ, ಮಂಗಳಾ ಅವರ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳು ನನಗೆ ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ಬರತೊಡಗಿದುವು. ಮಂಗಳ ನನ್ನ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನಪೂರ್ಣವೂ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವೂ ಆದ ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆದರು.

ಸದಾ ಸ್ನೇಹ ಸೂಸುವ ಮುಗುಳು ನಗೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನರಸಿಂಹ ಮೂರ್ತಿಯಿಂದ ನಾನು ಎಂದೂ ಬಯಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಅರುವತ್ತರ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಆತನ ಅಂತ್ಯ ದರ್ಶನ ಪಡೆಯುವ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಮುಗುಳು ನಗೆಯ ಭಾಗ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಉಳಿದೇ ಇತ್ತು.

ಆದರ್ಶ ಅಧಿಕಾರಿ . . . .

ಜಿ. ನಾರಾಯಣ

ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವ ಇದ್ದಾಗಲೇ ಇಡೀ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಆದರ್ಶ ರಾಜ್ಯ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಜನತೆಯ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಾಧಕವಾದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ, ಅವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿತ್ತು. ವ್ಯವಸಾಯ, ವಾಣಿಜ್ಯ. ಕೈಗಾರಿಕೆ, ನೀರಾವರಿ, ವಿದ್ಯುದುತ್ಪಾದನೆ, ಮೊದಲಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅದು ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧಿಸಿತ್ತು. ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಪಾಲೂ ಇರಲೆಂದು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆ, ನ್ಯಾಯ ವಿಧಾಯಕ ಸಭೆಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿತ್ತು. ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧನೆಗೆ ಜನಹಿತವನ್ನೇ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿ ಹೊಂದಿದ್ದ ರಾಜ್ಯದ ಅರಸರು ಹಾಗೂ ಸಮರ್ಥರಾದ, ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಯಲ್ಲ.

ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವ ಇಂಡಿಯನ್ ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿತ್ತು. ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಯುವಕರು ಈ ಸರ್ವಿಸಿಗೆ ಆಯ್ಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ದಕ್ಷತೆ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿನ ಶ್ರದ್ಧೆ, ನಾಡಿನ ಹಿತಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿನ ನಿಷ್ಠೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದರು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದು, ಇಡೀ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಂಘಟನೆಯಾದ ಅನಂತರ, ಮೈಸೂರು ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅನೇಕರು, ಭಾರತದ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ (ಐ.ಎ.ಎಸ್,) ಮುಂದುವರಿದು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಸೇವೆಸಲ್ಲಿಸಿ ಜನಪ್ರಿಯತೆಗಳಿಸಿದರು. ಇಂಥ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಶ್ರೇಣಿಗೆ ಸೇರಿದವರು ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರು.

ನನಗೆ ಅವರ ನೇರ ಪರಿಚಯ ಆಗುವ ಮೊದಲೇ ಅವರ ದಕ್ಷತೆ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ನಿಸ್ಪೃಹತೆ, ಕರ್ತವ್ಯ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದಿದ್ದೆ. ನೇರ ಪರಿಚಯ ಆದ ಅನಂತರ ಅವರ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದುದ್ದೆಲ್ಲಾ ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರರಷ್ಟು ಸತ್ಯ ಎಂಬುದು ನನಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದ್ದು ಅವರ ನಿರಾಡಂಬರ ಜೀವನ, ಸರಳತೆ, ಸ್ನೇಹಪರತೆ.

ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರು 1937-38ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಮೈಸೂರು ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾಗಿ ಪ್ರೊಬೇಷನರಿ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕಮಿಷನರಾಗಿ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರಿಗೆ ಸೇರಿದರು. ಕ್ರಮ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮೀಷನರ್ ಮೊದಲಾದ ಮೇಲಿನ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ಬಡತಿ ಹೊಂದಿದರು. ಮೈಸೂರಿನ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಮಿಷನರಾಗಿಯೂ, ಡಿವಿಜಲ್ ಕಮಿಷನರಾಗಿಯೂ ಅಧಿಕಾರ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಇವರು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲೂ ದಕ್ಷತೆ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಕೀರ್ತಿ ಪಡೆದರು. ಮೇಲಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳ ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಪ್ರೀತಿ ಗೌರವಗಳಿಗೂ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರು ಅಧಿಕಾರದ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಇದ್ದರೂ, ಅವರ ಆಸಕ್ತಿ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಅವರು ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ, ಸ್ತ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಒಲವು. ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಚಾರ ಬಿರುಸಿನಿಂದ ನಡೆದು, ಜನತೆಯಲ್ಲಿನ ಅಜ್ಞಾನದ ಕತ್ತಲೆ ನಿವಾರಣೆ ಆಗುವವರೆಗೆ ಜನತೆಯ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದವರು ಅವರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅಜ್ಞಾನದ, ಮೌಢ್ಯದ ವಿರುದ್ಧದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲೂ ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಾಗವಹಿಸಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಾಜ್ಯದ ಜನತೆಯ ಹಿತಸಾಧನೆಗಾಗಿ ದುಡಿಯುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಂದಿನ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳೆಲ್ಲರ ಧ್ಯೇಯವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಅವರಿಗೆಲ್ಲಾ ವಿಶ್ವವಿಖ್ಯಾತ ಇಂಜನಿಯರ್ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತಗಾರ ದಿವಾನ್ ಸರ್ ಎಂ. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಮತ್ತು ದಿವಾನ್ ಸರ್ ಮಿರ್ಜಾ ಅವರು ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿ ಆಗಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ಇಡೀ ವಿಶ್ವದಲ್ಲೇ ಆದರ್ಶ ರಾಜ್ಯವೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು ಆ ಮಹಾನುಭಾವರ ಉದ್ದೇಶ. ಅವರಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಂಡು ಆ ಉದ್ದೇಶ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ದುಡಿದ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಶ್ರೇಣಿಗೆ ಸೇರಿದವರು ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರು.

ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರು ಬಡತನದಿಂದಲೇ ಜೀವನ ಆರಂಭಿಸಿ, ಸ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಅಭ್ಯುದಯವನ್ನು ಕಂಡವರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದೆಸೆಯಿಂದಲೇ ಅವರು ತಮಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಹಣವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತುಂಬಾ ದುಡಿದದ್ದುಂಟು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಮುಂದು. ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ. ಇದರಿಂದ ಅಂದಿನ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರುಗಳಾದ ರಾಲೋ, ಎಸ್. ಎಸ್. ಸುಬ್ಬರಾವ್ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಮೆಚ್ಚು.

ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರು ಸರ್ಕಾರದ ನೌಕರಿಗೆ ಸೇರುವ ಮೊದಲು ಕೆಲವು ಕಾಲ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿಗಳಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ತೀವ್ರಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ

ಗಮನಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ವರದಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿಯಾಗಿ ಅವರು ಸಾರ್ವಜನಿಕರೊಡನೆ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡ ಸಂಪರ್ಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ತಳೆದ ಆಸಕ್ತಿ ಅವರು ಮುಂದೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಅನಂತರವೂ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಅವರು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನೂ ತುಂಬ ಮಾನವೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಅವರು ಕೆಲಕಾಲ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿಯಾಗಿದ್ದು ಪಡೆದ ಅನುಭವ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರದು ತುಂಬಾ ಆಕರ್ಷಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೂ ಹೌದು. ತಮ್ಮ ಸರಳತೆ, ಸ್ನೇಹಪರತೆಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲರ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಎಷ್ಟೊಂದು ಸರಳರು, ನಿಗರ್ವಿ ಎಂದರೆ ಅವರನ್ನು ತಿಳಿಯದವರು ಯಾರಾದರೂ ನೋಡಿದರೆ ಇವರು ನಿಜಕ್ಕೂ ಉನ್ನತಾಧಿಕಾರಿಯೋ ಎಂದು ಶಂಕಿಸುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು.

ಇಂಥ ಆದರ್ಶ ಅಧಿಕಾರಿ ಅಕಾಲದಲ್ಲೇ ವಿಧಿವಶರಾದುದು ದೌರ್ಭಾಗ್ಯ. ಅವರು ಬದುಕಿದ್ದಿದ್ದರೆ, ಅವರಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ, ಜನತೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರನ್ನು ತಿಳಿದವರೆಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ ಅವರ ನೆನಪು ಸದಾ ಹಸಿರು.

ಸ್ವ.೨

ಮೂರ್ತಿ . . . .

ಬಿ. ಆರ್. ಸುಬ್ಬರಾವ್

1930 ನೇ ಇಸವಿ. ಆಗ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎಂ. ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರ ಕೃಪಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಅನಾಥಾಲಯ—ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಡೆದುಬಂದಿತ್ತು. ಅವರ ಪತ್ರಿಕೆ ಸಂಪದಭ್ಯುದಯ ಬ್ರಿಟಿಷರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯಿಂದ ಮುಟ್ಟುಗೋಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಧೈರ್ಯಗೆಡದೆ ಹಿಂದೂ ಮೊದಲಾದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾಥಾಲಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಸಿ. ನರಸಿಂಹ ಮೂರ್ತಿಗಳವರು ತಾತಯ್ಯನವರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಬರೆದು ಅಚ್ಚಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನು ಕನ್ನಡ ವಿಷಯ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಬರೆದುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಅದನ್ನು ಸಹ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅಚ್ಚು ಮಾಡಲು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ನಮಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸೇವೆಯ ಹೆಮ್ಮೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿವು ಅಥವಾ ಭಾಷಾಜ್ಞಾನ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಶ್ರೀಮಾನ್ ತಾತಯ್ಯನವರ ಆಶೀರ್ವಾದವೇ ನಮ್ಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು.

ಶ್ರೀಮಾನ್ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳವರು ಮಿತಭಾಷಿ, ಸರಳತೆ, ಸ್ನೇಹ, ಅನುಕಂಪದಿಂದ ಕೂಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಎಂಥವರನ್ನಾದರೂ ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ಮೈಸೂರು ಮುನಿಪಲ್ ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿದ್ದಾಗಲೂ, ಡೈರಕ್ಟರ್ ಆಫ್ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಇನ್‌ಸ್ಟ್ರಕ್ಷನ್ ಆಗಿದ್ದಾಗಲೂ, ಮೈಸೂರು ಡಿವಿಷನಲ್ ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿದ್ದಾಗಲೂ ನಾನು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ತಡಮಾಡಿ ನಿಲ್ಲಗೊಡದೆ ಕೂಡಲೇ ತಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರ ಸಮಾನ ವಯಸ್ಕರಾದ ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣಂದಿರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ನನ್ನ ಬಗೆಗೂ ವಿಚಾರಿಸಿ ಮನಸ್ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹುದ್ದೆ ದೊಡ್ಡದಾದರೂ ಅವರ ಸರಳತೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

ಅವರು ಪದವೀಧರರಾಗಿ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರಭಾವ ಎದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರೊಡನೆ, ಹೋಗಿದ್ದೆನು. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಹಾರ್ಡ್‌ವಿಕ್ ಕಾಲೇಜ್ ರಸ್ತೆಯ ಒಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಿವಾಹ ನಡೆಯಿತು. ಆಗಿನ ಜನರ ಮೌಢ್ಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ

ವನ್ನು ಮೂಲೆಗೊತ್ತಿ ಆದರ್ಶವಾಗಿ ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಗಂಡಸು ಹೇಗಿದ್ದರೂ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಹೆಂಗಸು ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಆಕೆ ಉಸಿರು ಇರುವವರೆಗೆ ಒಂಟಿಬಾಳು ಬಾಳಬೇಕೇಕೆ ಎಂಬ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದರು, ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಹೆದರದೆ.

ಅವರು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ K.S.R.T.C. ವೈಸ್ ಛೇರ್ಮನ್‌ರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ವಿಚಾರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಓದಿ ತಿಳಿದಿದ್ದೆನು. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವಾಗ ಜೊತೆಗೆ ಇದ್ದು ಊಟಮಾಡಿ ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅನಂತರ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಜೀವನ ವೃತ್ತಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ದೂರವಾದೆವು. ಆದರೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಿ ಭೇಟಿಯಾದಾಗ ಸರಳ ಸೌಜನ್ಯದಿಂದ ಮಾತನಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರೀತಿ–ಸಂತೃಪ್ತಿ ಭಾವನೆ ಭೇಟಿಯ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿತ್ತು.

ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಅವರ ಮೃತವಾರ್ತೆ ಓದಿ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಆಘಾತಗೊಂಡು ಕೆಲವಾರು ತಿಂಗಳು ಏನೋ ಅಮೂಲ್ಯವಾದದ್ದನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಂತೆ ಮನಸ್ಸು ತಲ್ಲಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗಲೂ ನೆನೆಸಿದಾಗ ಹಿಂದಲ ನೆನಪು ಸ್ಫುರಿತವಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ಕದಡುತ್ತದೆ. O

ಭಾಷಣವೇ ಕಲೆ . . . .

ರುಮಾಲೆ ಚನ್ನಬಸವಯ್ಯ

1934ನೇ ಇಸವಿ. ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ವೃತ್ತಿ ಶಿಕ್ಷಣಾಲಯದಲ್ಲಿ ತೈಲವರ್ಣ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಅಭ್ಯಸಿಸಲು ಹೋಗಿದ್ದೆನು. ಕಾಲೇಜಿನ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರು ಹೊರರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಒಂದು ಚರ್ಚಾಕೂಟದ ಕಾರ್ಯ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಜಗನ್ಮೋಹನ ಬಂಗಲೆಗೆ, ರಾತ್ರಿ 8ಕ್ಕೆ ನಡೆದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಮಾಧ್ಯಮದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ, ಹೊರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

ನಮ್ಮ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ವತಿಯಿಂದ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ದಿವಂಗತ ಶ್ರೀಮತಿ ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ವರದಾಚಾರ್ಯರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳು ಭಾಷಣ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರವಾದ, ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ ಯಿಲ್ಲದ, ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮನನಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇಡೀ ಜನತೆಯಮೇಲೆ ಸರಳವಾಗಿ, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ, ಅತಿಕಡಿಮೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸುವ ಭಾಷಾಕಲಾ ಪ್ರೌಢಿಮೆ ಪಡೆದವರೆಂಬುದು ಅಂದಿನ ಅವರ ಭಾಷಣದಿಂದ ಸರ್ವರಿಗೂ ವಿದಿತವಾಯಿತು.

ಅವರು ಆಡಳಿತಗಾರರಾಗದೇ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾ ಪಂಡಿತರಾಗಿ, ಬೋಧಕರಾಗಿದ್ದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೂ ತಿಲಕಪ್ರಾಯರಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಗೌರವ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ○

ಕಲಾಭಿಮಾನಿ . . . .

ತಿಟ್ಟೆ ಕೃಷ್ಣ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್

ಯಾವ ಮಹನೀಯರ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಆನಂದ ವೆನಿಸುವುದೋ, ಸ್ಫೂರ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದೋ, ಉತ್ಸಾಹವಿಮ್ಮಡಿಯಾಗುವುದೋ ಅಂತಹ ಮಹನೀಯರಾಗಿದ್ದ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳ ಸವಿನೆನಪಿಗಾಗಿ ಈಗ್ಯೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ 'ಕಲಾಭಾರತಿ' ಎಂಬ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಬೆಂಗಳೂರಿ ನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿ, ತನ್ನ ದೇ ಆದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಲಾಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ತುಂಬಿರುವುದು ಒಂದು ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿಯೇ ಸರಿ.

ಹೀಗೆ ವಿಜಯೀ ವೈಭವ ದಶವರ್ಷಗಳ ಪೂರೈಕೆಯ ಸವಿನೆನಪಿಗಾಗಿ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯವರು ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಲೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಒಂದು ಸ್ಮರಣ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಲು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿರುವುದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಒಂದು ಸ್ತುತ್ಯ ಕಾರ್ಯ.

ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳು ಆಗಿನ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರಿ ಗಳಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದುದ ರಿಂದ ಅವರಿಗೂ ನನಗೂ ಸಂಪರ್ಕ ನಿಕಟವಾಯಿತು. ಅದು ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳು ನಡೆದು ಅವರ ಅತ್ಯಮೂಲ್ಯ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಪರಿಚಯ ನನಗುಂಟಾಗಲು ಕಾರಣ ವಾಯಿತು.

ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳು ಸ್ವಭಾವತಃ ಸಾತ್ವಿಕರು, ದಯಾವಂತರು, ಸರಳರು, ನಿಗರ್ವಿಗಳು, ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರು, ಸತ್ಯನಿಷ್ಠರು ಮತ್ತು ಕಲಾಭಿಮಾನಿಗಳು. ಇವರ ಈ ಮಹಾಗುಣಗಳು ಸುಗಂಧವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಅವ ರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸುಗಂಧಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವಂತೆ, ಇವರ ಇಡೀ ಕುಟುಂಬವರ್ಗದವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿ ಇವರ ಮನೆಯೇ ಸುಗುಣಾಗಾರವೆನಿಸಿತ್ತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಗಂಧರ್ವಕಲೆಯಾದ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಆಸಕ್ತಿ ಅನುರಾಗಗಳಿದ್ದವು. ಇವರಿಗೆ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತು. ಅವರ ಪುರೋಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಇವರು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಲೇಖಕನಾದ ನನಗೆ ಇವರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಹಾಡುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದ್ದರು. ಎಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಸಂಗೀತದ ಮೇಲೂ, ಸಂಗೀತ ಕಲೆಯ ಬೆಳಸಿನ ಮೇಲೂ ಹಾಗೂ ತಾಯ್ನುಡಿಯಾದ ಕನ್ನಡದ ಮೇಲೂ ಎಷ್ಟು ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತು ಎಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ತಾ|| 24-2-1966 ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ 'ಗಾನವಿಶಾರದ' ಬಿಡಾರಂ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ನವರ 'ಶ್ರೀ ಪ್ರಸನ್ನ ಸೀತಾರಾಮ ಮಂದಿರದ' ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಎಂಟನೇ ಸಂಗೀತ ಸಮ್ಮೇಳನವನ್ನು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಉದ್ಘಾಟಿಸಿದ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತದ ಬಗ್ಗೆ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನ ಮೂಡಿಸಲು ಕರೆಯಿತ್ತರು. ಹಾಗೂ ಚಲನಚಿತ್ರಗಳ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲು ಕರೆಯಿತ್ತರು. ಇದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಅತಿಶಯವಾದ ಆಸಕ್ತಿ ಅನುರಾಗಗಳ ಆಳವೆಷ್ಟೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

'ಕಲಾ ಭಾರತಿ' ದಶಮವರ್ಧಂತ್ಯುತ್ಸವವನ್ನು ಜರುಗಿಸುವ ಸುಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾನು ಅದಕ್ಕೆ ಇತೋಪ್ಯತಿಶಯವಾದ ಕಲ್ಯಾಣವೂ ಕೀರ್ತಿ ವಿಸ್ತರಣವೂ ಉಂಟಾಗಿ ಚಿರಕಾಲ ಬೆಳಗುವಂತಾಗಲೆಂದು ಶ್ರೀ ಗಾನಸರಸ್ವತಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಡುತ್ತೇನೆ. ○

ಅಣ್ಣಯ್ಯ....

ಜೆ. ಜಿ. ನಂಜಮ್ಮ

ನನ್ನ ಮದುವೆಯಾದ ಹೊಸದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ತಾಯಿಯವರು ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನವರಾದ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಬಹಳವಾಗಿ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿದ್ದು ಈಗಲೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಸಿರಾಗಿದೆ. ನಾನು ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ತಾವು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿದ್ದ ಮದರಾಸಿಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಬೇಕಾದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡುಹೋಗಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಹಾಗೂ ನಾನು ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದಷ್ಟು ದಿವಸಗಳೂ ಸಹ ಬಹಳ ಸಂತೋಷದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ಇದೇ ರೀತಿ ಅವರು ಮೈಸೂರು ವಿಭಾಗದ ವಿಭಾಗಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ಪರವಾಗಿ ಚನ್ನರಾಯ ಪಟ್ಟಣ ತಾಲ್ಲೂಕು, ಶ್ರವಣ ಬೆಳಗೊಳದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿಯವರಿಗೆ ಮಹಾ ಮಸ್ತಕಾಭಿಷೇಕ ನಡೆಯುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಭೇಟಿ ಇತ್ತರು. ಬಿಡುವಿಲ್ಲದ ಕೆಲಸದಲ್ಲೂ ಬಿಡುವು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಊರಾದ ಜಂಬೂರಿಗೆ ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಅತ್ತಿಗೆಯವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕೆಲವಾರು ಘಂಟೆಗಳು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕಾಲ ಕಳೆದು ನಂತರ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದರು. ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನವರಿಗೆ ಚಿತ್ರಾನ್ನ, ಕಡಲೆಕಾಯಿ ಬಿತ್ತದ ಉಂಡೆ, ಮಿಠಾಯಿ ಕಂಡರೆ ಬಹಳ ಇಷ್ಟ. ಅವರು ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅಂದರೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ನನ್ನ ಕೈಲಿ ಹೇಳಿ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು.

ನನ್ನ ಅಕ್ಕರೆಯ ಅಣ್ಣನವರನ್ನು ನಾನು ಪಡೆದಿದ್ದು ನನ್ನ ಪುಣ್ಯ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನು ಅಗಲಿದ್ದು ನಮ್ಮಗಳ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯ.

ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಮತ್ತು ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ

ಅಗರಂ ರಂಗಯ್ಯ

ಸುಮಾರು ಅರ್ಧ ಶತಮಾನದ ಹಿಂದೆ ನನಗೆ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಮುದ್ರಣಾಲಯದಲ್ಲಿ ತಾಯಿನಾಡು ಪತ್ರಿಕೆಯು ಆರಂಭವಾಗಿ ಕಾಸಿಗೊಂದು ಪ್ರತಿಯಂತೆ ಮಾರಾಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಶ್ರೀ ಪಿ. ಆರ್. ರಾಮಯ್ಯನವರಿಗೆ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಅವರ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ನಗರದ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಡುವಂತೆ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯಂವರಿಗೆ ಅವರು ಹೇಳಿದರು. ಆಗ ಈ ವರದಿಗಾರರಿಗೆ ಸಂಪಾದಕರು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಶುಲ್ಕ ತಿಂಗಳಿಗೆ 5 ರೂ. ಇದನ್ನು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಮುಂದೆ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ನೆನೆಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಭವಿಷ್ಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಇದು ಒಳ್ಳೆ ಅಸ್ತಿಭಾರವನ್ನು ಹಾಕಿದುದಾಗಿ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಇದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಜದ ಹಲವಾರು ವರ್ಗಗಳ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಜನರ ಸಂಪರ್ಕವುಂಟಾಯಿತು ಮತ್ತು ಲೋಕಾನುಭವವು ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ದೊರೆಯಿತು.

ಪ್ರತಿ ದಿನ ಅವರು ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಬರೆದು ತಂದುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಸುದ್ದಿಗಳ ವರದಿಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿ, ತಿದ್ದಿ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಸಿದ್ಧಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ನನಗೆ ವಹಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಮೊದ–ಮೊದಲು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಬರೆದು ತಂದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ಹೊಡೆದು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವಕ್ಕೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವರದಿಗಳಿಗೆ ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾದ ಶಿರೋನಾಮೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದು ನಮ್ಮ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಬಹುಬೇಗನೆ ಸ್ವಂತ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಪರಿಷ್ಕರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ಕ್ರಮೇಣ ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಕೊಡುವಂತೆಯೂ ಆಯಿತು. ತಾಯಿನಾಡು ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆ ಗೌರವಾನ್ವಿತ ಸುದ್ದಿಗಾರರು ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರೆಂದು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ಶಿರೋನಾಮೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಸಂಗ ನಡೆದುದನ್ನು ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೋಲಾಹಲಕರವಾದ ಪ್ರಕರಣವು ನಡೆದಿತ್ತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ದೇಶಮುಖಿ ಗೋವಿಂದರಾಯರೆಂಬುವರು ಮೈಸೂರಿನ ವಸುಂಧರ ದೇವಿ ಎಂಬಾಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಮೆಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮೊಕದ್ದಮೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ವರದಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಅವರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಶಿರೋನಾಮೆಯು ಅಷ್ಟು ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಅದನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ "ದೇಶಮುಖಿ ಗೋವಿಂದರಾಯರ ಗಾಂಧರ್ವ ವಿವಾಹ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಬದಲಾಯಿಸಿದ್ದೆನು. ಅದು ಮುದ್ರಣವಾದ ದಿನ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಬೇಡಿಕೆಯು ಬಹಳವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಬದಲಾವಣೆಗಾಗಿ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹ ಮೂರ್ತಿಯವರು ಬಹಳ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಅದನ್ನು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸುದ್ದಿಗಾರರ ಸಾಹಸ ಮತ್ತು ಕೌಶಲ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಮತ್ತೊಂದು ಮಾತು ಇದು. "ರವಿ ಕಾಣದುದನ್ನು ಕವಿ ಕಂಡ ; ಕವಿ ಕಾಣದುದನ್ನು ಕರಸ್ಪಾಂಡೆಂಟ್ ಕಂಡ" ಈ ಮಾತಿನ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಮುಂದೆಯೂ ಪತ್ರಿಕಾ ರಂಗದಲ್ಲಿ ನಾವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿಯ ಸಾಹಸದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ನಿರಾಧಾರವೆಂದು ಕಂಡು ಬರಬಹುದಾದ ಊಹಾಪೋಹಗಳನ್ನು ಸಹ ಪ್ರಚಾರ ಪಡಿಸಿ ಅವರಿಂದ ವಾಸ್ತವಾಂಶಗಳನ್ನು ಹೊರಗೆಡುಹಲು ದಾರಿ ಮಾಡಿ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕವಿಯ ಕಲ್ಪನೆಗೂ ಮೀರಿದ ಹಲವು ಸಾಹಸದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಸುದ್ದಿಗಾರನು ಪ್ರಚುರ ಪಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನಿಪುಣರಾದ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿಗಳು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಸತ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಹೊರಗೆಡುಹಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಪಡೆದ ಅನುಭವವು ಮುಂದೆ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ವಾರ್ತಾ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಲು ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಅವರು ವಿಶೇಷವಾದ ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆ, ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ನಿರೂಪಣೆಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಕ್ರಮೇಣ ಅವರು ಅನೇಕ ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮೈಸೂರು ಡಿವಿಜಿನಲ್ ಕಮಿಷನರಾಗಿದ್ದಾಗ ಮಳೆ ಬೆಳೆಗಳಾಗದೆ ಭೀಕರ ಅಭಾವದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗಿ ಕನ್ನಂಬಾಡಿ ಕಟ್ಟೆಯು ಸಹ ಒಣಗಿಹೋಗಿತ್ತು. ರೈತರುಗಳು ಬಹಳವಾಗಿ ಕಂಗಾಲಾಗಿದ್ದರು. ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಇದೇ ರೀತಿ ಕ್ಷಾಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ

ಉಂಟಾಗಿದ್ದಾಗ ಅಂದಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಪಶ್ಚಿಮ ವಾಹಿನಿಯ ಪವಿತ್ರ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಪರ್ಜನ್ಯ ಜಪವೆಂಬ ಅಪೂರ್ವ ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಪಂಡಿತೋತ್ತಮರಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಲಾಗಿ ಕೂಡಲೇ ಧಾರಕಾರವಾದ ಮಳೆ ಬಂದು ಕನ್ನಂಬಾಡಿ ಕಟ್ಟೆಯು ಭರ್ತಿಯಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಸ್ಯ ಸಂವೃದ್ಧಿ ಯುಂಟಾಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ನಿವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಆನಂದಭರಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಅದೇ ರೀತಿ ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಈ ಮಹಾ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಯವರು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದರು. ಅದೇ ಪಶ್ಚಿಮವಾಹಿನಿಯ ಕಾವೇರಿ ನದಿ ತೀರದಲ್ಲಿ ವಿಪ್ರೋತ್ತಮರಿಂದ ಹನ್ನೆರಡು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಜಪ, ತಪ ಅನುಷ್ಠಾನ, ಅನ್ನದಾನ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ವೇದ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಆರು ಜನ ವಿಪ್ರೋತ್ತಮರು ಕಾವೇರಿ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಸೊಂಟದವರೆಗೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಪ್ರತಿ ದಿನ ಐದಾರು ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ವೇದ ಘೋಷದಿಂದ ವರುಣ ದೇವನಿಗೆ ಮಳೆಗಾಗಿ ಮೊರೆ ಯಿಡುತ್ತಿದ್ದ ದೃಶ್ಯವು ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾಗಿತ್ತು. ಕಡೆಯ ದಿನ ಹೋಮ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣಾಹುತಿ ಆದ ಮೇಲೆ ಮಹಾಸಭೆ ನಡೆದು ಋತ್ವಿಜರೂ ಉಳಿದವರೂ ಅವರವರ ಊರುಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ಮಳೆ ಬಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ವಿಶೇಷ ಸಮಾಧಾನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ತಾವು ಕೈಗೊಂಡ ಈ ಪ್ರಯತ್ನವು ಯಶಸ್ವಿಯಾದುದಕ್ಕಾಗಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಆನಂದಭರಿತರಾದರು.

ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲೇ ಕನ್ನಂಬಾಡಿ ಕಟ್ಟೆಯು ಭರ್ತಿಯಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಣಗುತ್ತಿದ್ದ ಪೈರುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮತ್ತೆ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು ಧಾನ್ಯ ಸಂವೃದ್ಧಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಈ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡು ಮಹಾಜನರಿಗೆ ವರದಿ ಮಾಡಲು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿಗಳ ವಿಶೇಷ ಪ್ರವಾಸವನ್ನು ಆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿ ರೈತರಿಗೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ಉಂಟಾದ ಮಹತ್ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಅರಿವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು.

ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ವೃದ್ಧ ಪಿತಾಮಹಾ ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರ ಅಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚಿನ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. ಅವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಅನಾಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹ ಮೂರ್ತಿಯವರು ಅಶನ ವಸತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅವುಗಳ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದು ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನವನ್ನು ವಿಶೇಷ ಹಿರಿಮೆಯಿಂದ ಸಾಗಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲೂ ಅವರು ಪ್ರಥಮ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಲೇಖನ, ಭಾಷಣ ಮುಂತಾದ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಮೇಧಾಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಆಗ ಆಯುರ್ವೇದ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿದ್ದ ಡಾ॥ ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕುಮಾರಿ ಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ನಡೆಸಿದರು.

ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ನಯ, ವಿನಯ, ಸೌಹಾರ್ದ, ಸರಳತೆ, ಪ್ರಸನ್ನತೆ, ಪರೋಪಕಾರ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅನುಕರಣೀಯವಾಗಿವೆ. ಕೇವಲ ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ತಮ್ಮ ಸ್ವಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಅಪಾರವಾದ ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಯನ್ನೂ ಲೋಕಾನುಭವವನ್ನೂ ಪಡೆದು ಅವರು ಆದರ್ಶ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ಸನ್ಮಾನ್ಯ ಪ್ರಜೆಯಾಗಿ ನಾಡು ನುಡಿಗಳ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಕೀರ್ತಿಶೇಷರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಜೀವನದ ಉನ್ನತ ಮಾದರಿಯು ನಮ್ಮ ತರುಣರೆಲ್ಲರ ಏಳಿಗೆಗೆ ದಾರಿದೀವಿಗೆಯಾಗಲೆಂದು ಹಾರೈಸೋಣ.

ಹೃದಯ ಕೈಕೊಟ್ಟಿತು . . . .

ನಿರಂಜನ

ಎಂಥ ಸಾವು ಇಷ್ಟ ? ನೂರನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣೋತ್ರಮಣವೆ ? ಇಳಿ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂಧು ಬಳಗದ ಮಧ್ಯೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಕೊನೆಯುಸಿರೆ ? ಅಥವಾ ನಡೆಯುತ್ತಲಿದ್ದಂತೆಯೇ ಒಂದೆಡೆ ಕುಸಿದು ವಿದಾಯವೇ ?

ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಕೊನೆಯ ದಿನವನ್ನು ಕಳೆದದ್ದು ಹೀಗೆ :

ಎಂದಿನಂತೆ ಕಚೇರಿಗೆ ಹೋದರು. ಮಗಳ ಮದುವೆ ಮುಗಿದು ಒಂದು ವಾರವೂ ಕಳೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಓಡಾಟದ ಬಳಲಿಕೆ ನೀಗಲು ರಜಾ ಪಡೆಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ವಿವಿಧ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಅಂಥ ರಜೆ ಬೇಕು ಎನಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.

ಕಚೇರಿಯಂ ಕೆಲಸ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಮಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿಗೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಹೊರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಮೂರು ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ಚರ್ಚೆ. ಮೂರು ಗಂಟೆಗೆ ಮನೆಗೆ ಬಂದರು, ಊಟಕ್ಕೆಂದು. ಒಡತಿ ಕೇಳಿದರು : ವಿಶ್ರಾಂತಿ ತಗೋಬಾರದೆ ?

" ದೇಹಶ್ರಮ ಮಾಡ್ಕೋಬಾರದು, ಅಷ್ಟೆ, ಅಲ್ಲೇನು ಕುಣೀತೇನಾ ? " ನಗುತ್ತಾ ಮೂರೂವರೆಗೆ ಮತ್ತೇ ಕಚೇರಿಗೆ ಹೋದರು.

ಸಂಜೆ ಬಂದರು. ದುಡಿದರೂ ಪ್ರಸನ್ನ ಮುಖ, ಆ ದಿನ ಒಂದು ಸಮಾರಂಭ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಆಮಂತ್ರಿಸಿದವರನ್ನು ಹರ್ಷಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಉಡುಗೊರೆ ನೀಡಿ ವಾಪಸಾದರು.

ಅಳಿಯ ಕೈಹಿಡಿದವಳೊಡನೆ ತಮ್ಮೂರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೊರಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಹರ್ಷದ ವಾತಾವರಣ ಮನೆಯಲ್ಲಿ.

ಎಲ್ಲರೂ ಊಟಮಾಡಿದರು. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಎಲ್ಲರೊಡನೆಯೂ ನಗುತ್ತ ಮಾತನಾಡಿದರು.

" ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣು ಹೆಚ್ಚು " ಎಂದರು ಒಡತಿಗೆ.

ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಸಂಸಾರದ ಸುಖಸಂಕಥಾ ಕಾಲಯಾಪನೆ....

ನಡುವಿರುಳಿಗೆ ಮುಂಚೆ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ನಿದ್ದೆಹೋದರು.

........ಬೆಳಗಾಯಿತು. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಎದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಮುಂಜಾವದ ಕಾಫಿಗೆ ಹೊತ್ತಾಯಿತಲ್ಲ ಎಂದು ಮನೆಯವರು ಕೊಠಡಿಯ ಬಾಗಿಲು ತಳ್ಳಿದರು.

ಐವತ್ತಾರು ಐವತ್ತೇಳು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ತಮ್ಮ ಸಜ್ಜನಿಕೆಯಿಂದ, ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಹಲವು ಸಹಸ್ರ ಹೃದಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದಿದ್ದ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸಮಾಜಕ್ಕಾಗಿ ಸದಾ ಮಿಡಿದ ಎದೆಗುಂಡಿಗೆ ಯಾವುದೋ ಆವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ನಿಲ್ಲಿಸಿತ್ತು. ಅವರ ನೆನಪಿನ ದೇಹವಷ್ಟೇ ಭಂಗವಿಲ್ಲದ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿತ್ತು.

* * * * *

'ಬನಶಂಕರಿ' ಪ್ರಕಟವಾದಾಗ ನನಗೊಂದು ಕಾಗದ ಬಂತು. ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ ಅದನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರು. ಇವರೂ ಕತೆಗಾರ್ತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿಯವರ, ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದಕ್ಷ ಅಧಿಕಾರಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ-ಮಗಳು ಎಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿದದ್ದು ಅನಂತರ.

ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಜನಾನುರಾಗಿಯಾದ ಅಧಿಕಾರಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಿಯರೂ ಕೂಡ ಎಂದು ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟೆ.

ಆರು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಮೊದಲ ಬಾರಿ ಅವರನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅವರ ಸರಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋದೆ.

'ಚಿಕವೀರ ರಾಜೇಂದ್ರ'ದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು "ನನಗಿಂತ ಕಿರಿಯರಿಲ್ಲ' ಎಂದಂತೆ ಅನಿಸಿತು.

* * * * *

ಮುಖದ ತೇಜಸ್ಸು, ಮೈಮಾಟ, ಆಗರ್ಭ ಸಿರಿವಂತರನ್ನು ನಾಚಿಸುವಂಥದು. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಡತನದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆ ಮಾಡಿದರು ಎಂದರೆ ನಂಬುವುದು ಕಷ್ಟ. ತಾತಯ್ಯನವರ ಅನಾಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಯಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಇವರಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದು–ಇಂದಿನ ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗೊಂದು ದಂತಕಥೆ.

ಸಾರಸ್ವತ ಲೋಕಕ್ಕೆ ವಿಸ್ಮಯವೆನಿಸಬಹುದಾದದ್ದು ಎಂದರೆ, ಎಳೆ ಯೌವ್ವನವನ್ನು ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿಯಾಗಿ ಇವರು ಕಳೆದರೆಂಬುದು. 'ಸಾಧ್ವಿ' 'ತಾಯಿನಾಡು'ಗಳಿಗೆ ಇವರು ವರದಿಗಾರರಾಗಿದ್ದರು, ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗರಾಗಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಬದುಕಿನ ಸುದೀರ್ಘ ಅಧ್ಯಾಯವೊಂದನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು.

ನಿಷ್ಠೆ, ಶಿಸ್ತು, ನಿಸ್ಪೃಹತೆ - ಇವುಗಳನ್ನು ಜೀವನ ವಿಧಾನವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡ ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯಾತರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅಗ್ರಮಾನ್ಯರಾದರು.

ಈ ದುಡಿಮೆಗೆ ಅಂತಿಮ ಹಂತವಾಗಿ ಇನ್ನೇನು ಅವರು ರಾಜ್ಯದ ಛೀಫ್ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಆಗಬೇಕು ಎನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಸಾವು ನಕ್ಕಿತು.

* * * * *

ಒಂದು ವಾರದ ಹಿಂದೆ ಮಗಳ ಮದುವೆಯ ಸಡಗರದಲ್ಲಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಿದ್ದವರೆಲ್ಲರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ತಮ್ಮ ಸಹಜ ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ಮಾತಾಡಿದರು.

ಅವರ ಹೃದ್ರೋಗದ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡಿದಾಗ, ಅವರನ್ನು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಡಾಕ್ಟರೆಂದರು.

"ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯ ರೋಗಿ. ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಹೋದ ವರ್ಷ ಎರಡನೆಯ ಸಲ ಅಟ್ಯಾಕ್ ಆದಾಗ ಅವರು ಉಳೀತಿರಲಿಲ್ಲ. ಶಿಸ್ತು, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟುತನ. ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ನೋಡ್ಕೋತಾರೆ."

ಅವರು ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದ ಏಳೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹೃದಯ ಕೈಕೊಟ್ಟಿತು.

* * * * *

ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬಿದಾಗ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದವರು ಸಹಸ್ರಾರು ಜನ. ಅವರಿಂದೆಲ್ಲ ಸಾಲುಗಟ್ಟಿ ಅಂತಿಮ ಪ್ರಣಾಮ.

ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರಿಗಿಂತ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷ ಹಿರಿಯರಾದ ಮಾಸ್ತಿ ಬಂದರು.

ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟರು.

ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಗೋಕಾಕರತ್ತ ನೋಡಿ, ಕ್ಷಣ ಏನೂ ಆಡದೆ, ಬಳಿಕ ಅಂದರು :

"This was too much for the heart."

* * * * *

ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಫೈಲುಗಳು - ಆಫೀಸು ಫೈಲುಗಳು. ಹೊರಗೆ ಹಿಂದಿನ ವಾರ ನಡೆದ ಶುಭ ಸಮಾರಂಭದ ಕುರುಹಾಗಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ಹಸಿರು ಬಾಡಿದ ಚಪ್ಪರ.

ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ, ಯಾರಿಗೂ ತೊಂದರೆಯಾಗದಂತೆ, ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಹೊರಟು ಹೋಗಿದ್ದರು.

(ದಿನಚರಿಯಿಂದ) ೧೯೬೭

ನನ್ನ ತಾಯಿ – ಬದುಕು – ಬರಹ....

ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ

ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನೆನಪಿರುವ ಮೊದಲ ಚಿತ್ರ..........

ನಾನು ದೇಶೀಯ ವಿದ್ಯಾಶಾಲೆಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಖೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯಾಗಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ತಾತ ಆಗ ತಾನೆ ನನ್ನನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದ್ದರು. ಶಾಲೆಯ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವ ಬಂದಿತು. ನಾನೂ ಹಲವಾರು ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ನಾನು ಕಂಠ ಪಾಠ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಹಲವಾರು ಸಾಲುಗಳನ್ನು ನನ್ನ ತಾಯಿ ಹೇಳಿಕೊಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಅವರು ಅಸ್ವಸ್ಥರಾಗಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಸೇರಿದರು. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿ, ಬಹುಮಾನ ಗಳಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ನನಗೆ ಅಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಕಂಡು ಅಳುವೇ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿತು. ಆದರೆ ನನ್ನ ತಂದೆ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿದರು. ತಾವೇ ಹೇಳಿ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಹೇಳಿಯೂ ಕೊಟ್ಟರು. ಸಂಜೆ ಅಮ್ಮನನ್ನು ನೋಡಲು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಮಾತಾಡಲೂ ಅಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹಾಸಿಗೆ ಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ನನ್ನ ತಾಯಿ ಕೇಳಿದ ಮೊದಲ ಪ್ರಶ್ನೆ

"ಹಾಲು ಕುಡಿದೆಯಾ ?"

"ಹ್ಞ"

ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ :

"ಕಾಂಪಿಟಿಷನ್ ಯಾವಾಗ ?"

"ಸೋಮವಾರ"

"ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿ ಮಾಡಿ ಇಲ್ಲೇ ಬಂದು ಹೇಳು. ನಾನು ಹೇಳಿ ಕೊಡುತ್ತೀನಿ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು".

ನನಗಾದ ಸಂತೋಷ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ಅಮ್ಮ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗೇ ನನಗೆ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಳು. ನನ್ನ ರಿಹರ್ಸಲ್ಸ್ ಎಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯೆ. ವೈದ್ಯರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲೂ ಬಹುಮಾನ ಬಂದಿತು. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅಮ್ಮ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದಳು.

ಮಕ್ಕಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಲಿಯಬೇಕು, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕು ಎಂಬುದು ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ಆಸೆ. ಎಲ್ಲ ತಾಯಿಯರ ಆಸೆಯ ಹಾಗೆ.

ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರಮ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ.

ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಮನೆತನ ತುಂಬ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ವಿಚಾರವಂತ ಮನೆತನ. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ತಂದೆ ಮದರಾಸಿನ ಬಳಿಯಿರುವ ಲಾಲಾಪೇಟೆಯವರು. ತಂದೆ ಲಾಲಾ ಪೇಟೆ ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾಯರು. ತೆಲುಗರು. ತಾಯಿ ಚಿದಂಬರಮ್ಮ. ಮದರಾಸಿನಲ್ಲೇ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ. ಮದರಾಸು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ವೈದ್ಯ ಪದವಿ. ನಮ್ಮ ಅಜ್ಜಿಯ ಮನೆತನವೊದಲಿಂದಲೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದದ್ದು. ಕಾವ್ಯ ರಚನೆ ಆ ಮನೆತನದ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ದಿನ ನಿತ್ಯದ ಕ್ರಿಯೆ. ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ತಾಯಿ, ಅಜ್ಜಿ, ಮುತ್ತಜ್ಜಿಯರು ಬರೆದಿರುವ ಅನುಭಾವ ಗೀತೆಗಳು ಹಲವಾರು ಸಂಪುಟಗಳಾಗಬಹುದು. ಅವನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಉಳಿದಿದೆ. ಇದೆಲ್ಲ ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿದೆ. ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಇರುವವರೆಗೂ ನನಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕಿಂತ ತೆಲುಗಿನದೇ ಹೆಚ್ಚು ಬಳಕೆ.

ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಒಬ್ಬಳೇ ಮಗಳಾದರೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತಿಗೆ ತುಂಬ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ. ಮನೆಗೆಲಸಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡಿದವರಲ್ಲ ನಮ್ಮ ತಾಯಿ. ಸ್ವಾವಲಂಬಿ ಗಳಾಗಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರ ಅಪೇಕ್ಷೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಶಿಕ್ಷಣ ಇದೇ ಬಗೆಯದು.

ನಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲೇ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಮದುವೆಯಾದ ಮರುಘಳಿಗೆ ಯಲ್ಲೇ ವೈಧವ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ನಮ್ಮ ಅಜ್ಜಿ ತಾತ ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ನಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದ ಆಶಾಕಿರಣ. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮುಂದುವರಿದದ್ದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅವರಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ, ಸಂಗೀತ ಇವುಗಳಲ್ಲೂ ಪರಿಶ್ರಮ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಪಿಟೀಲು ನುಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಿತ್ರ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿ, ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಬಟ್ಟೆಗಳ ಮೇಲೆ ಆಕೆ ಬಿಡಿಸಿರುವ ಚಿತ್ರಗಳು ಹಲವಾರು. ಕಸೂತಿ, ರಂಗವಲ್ಲಿ ಇವಂತೂ ದಿನದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ. ವಿಜ್ಞಾನದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯಾಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ಗಣಿತದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಒಲವು. ಜೊತೆಗೆ ಅವರಿಗೆ ಹಿಂದಿ, ಕನ್ನಡ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ತಮಿಳು, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯವಿತ್ತು.

ನಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ಆಟಗಳಲ್ಲೂ ಆಸಕ್ತಿ. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಮಹಿಳಾ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಟೆನಿಸ್ ಆಡುತ್ತಿದ್ದ ಮೊದಲಿಗರಲ್ಲಿ ಅವರೂ ಒಬ್ಬರು.

ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬ ಪ್ರಿಯವಾದ ಹವ್ಯಾಸ. ಗಿಡ ಮರ ಹೂ ಬಳ್ಳಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ಅವರು ಒಂದು ನಿಮಿಷವೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಇದ್ದ

ಮನೆಗಳೆಲ್ಲ ನಂದನವನ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮಿತಿಯನ್ನೂ ಮೀರಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಸ್ಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನೋಡಿ ಹಲವರು ನಮ್ಮ ಉದ್ಯಾನವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ 'ಗೊಂಡಾರಣ್ಯ' ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಉಂಟು. ಅಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾವಿನ ಮರದಲ್ಲಿ ಸೀಬೇ ಹಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು.

ನಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ಒಡವೆ ಬಟ್ಟೆ ಬರೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಆಸಕ್ತಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದವು ಮೂರು. ಸಸ್ಯ ಸಂಪತ್ತು, ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಪಂಚ, ಕಲಾ ಜಗತ್ತು ಮನೆಯೇ ಅವರ ಕರ್ಮಭೂಮಿ. ಕಾರ್ಯಭೂಮಿ.

ನಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆಯಿತೋ ಮತ್ತೆ ವಿವಾಹವಾದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆಯಿತು.

ನಮ್ಮ ತಂದೆತಾಯಿಯರ ಮದುವೆಯಾದದ್ದು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ದಂಡು ಪ್ರದೇಶದ ಮದುವೆಗಳ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರರ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ—8ನೇ ಮೇ 1937 ರಂದು. ಈ ರಿಜಿಸ್ಟರ್ ವಿವಾಹ ನಡೆದದ್ದು ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ತಾತ ಶ್ರೀ ಡಿ. ಎಂ. ಲಕ್ಷ್ಮಯ್ಯನವರು ನಮ್ಮ ತಾತನ ಷಡ್ಡಕ ಇಂಜನಿಯರಾಗಿದ್ದ ಹೆಬ್ಬಾಳ ಶ್ರೀನಿವಾಸಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ತಂದೆ ಇವರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ.

ನಲವತ್ತೆರಡು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಟುಂಬ ವೊಂದರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಈ ವಿವಾಹ ಬರಿ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ತೆಯದಲ್ಲ. ಅದು ಒಂದು ಕಾಂತ್ರಿಕಾರಕವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಘಟನೆ. ಈ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಕುಟುಂಬದ ಹಿರಿಯರು ಒಪ್ಪಿದ್ದು ಇನ್ನೂ ಮಹತ್ತರ ಘಟನೆ.

ಈ ಘಟನೆಯಷ್ಟೇ ಸೋಜಿಗ ನಮ ತಂದೆಯ ತಂದೆ, ಅಕ್ಕ ತಂಗಿಯರು ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯನ್ನು ಮನೆಯ ಸೊಸೆಯಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ವಿವಾಹದ ಆರತಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಓಡಾಡಿದ ನಮ್ಮ ಸೋದರತ್ತೆಯರ ವಿಷಯವನ್ನು ಆರತಕ್ಷತೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದವರು ಈಗಲೂ ನನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳುವುದುಂಟು.

ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಕುಟುಂಬ ದೊಡ್ಡ ಕುಟುಂಬ. ನಮ್ಮ ತಾತ ಅಗ್ರಹಾರದ ಚಿದಂಬರಾಯರು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯನ್ನು ಸ್ವಂತ ಮಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳು ತ್ತಿದ್ದರು. 'ರಾಜಮ್ಮ' ಅವರಿಗೆ ಮಗನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು. ಮಗನ ಮದುವೆಯಾದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ತಾತ ಮಗನ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದರು. ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ತಾಯಿ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ವಿವಾಹವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಕಾಲವಾಗಿದ್ದರು. ಬಡತನ ಅವರನ್ನು ಕಾಡಿಸಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ತಮ್ಮ, ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರು, ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡ ರೀತಿ ಈಗಲೂ ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರೀತಿ, ವಿಶ್ವಾಸ

ತುಂಬ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯ. ಈ ಆತ್ಮೀಯತೆ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ದಾಖಲೆ. ನಾನು ಶಾಲೆಯಿಂದ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ತಾತ ಚಿದಂಬರರಾಯರು ನನ್ನನ್ನು ತಮ್ಮ ಬಳಿ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ನನಗೆ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ನಾನು ಪ್ರೈಮರಿ ಶಾಲೆಯನ್ನು ದಾಟುವುದಕ್ಕೂ ಮೊದಲೆ ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದರು. ತಾತನಿಂದ ಕೇಳಿದ ಆ ಕಥೆಗಳನ್ನು ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳುವುದು ನನಗೊಂದು ಆನಂದ.

ನಮ್ಮ ತಂದೆ ತಾಯಿ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಸಂಸಾರ ಸಮಾಜ ಎರಡೂ ಒಲಪಿನಿಂದ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದ್ದು ನಲವತ್ತೆರಡು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ' ಪವಾಡ '.

ದೈವಭಕ್ತಿ, ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆ ಇವು ನಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ಬಂದದ್ದು. ವೈದ್ಯರಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ತಾತನವರಿಗೆ ದೀನದಲಿತರ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬ ಅನುಕಂಪ. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲೇ ಅವರ ಸರ್ಕಾರಿ ಸರ್ವಿಸ್ಸು. ಕಾಯಿಲೆಯವರು ಬಡವರಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಮನೆಯಿಂದ ಬಿಸಿನೀರು, ಊಟ, ಗಂಜಿ, ಹಣ್ಣುಹಂಪಲು. ಬಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಊಟ ವಸತಿ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ. ಇವೆಲ್ಲ ಗುಣಗಳು ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾಡಿದ್ದವು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಮನೆಯುಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಜೀವನ ಬರಿ ' ಅಕೆಡೆಮಿಕ್ ' ಅಲ್ಲ. ಅದು ಅವರ ಬದುಕಿನ ರೀತಿ. ನನ್ನ ಅಜ್ಜಿ ಹೆಚ್ಚು ಓದಿದವರು ಅಲ್ಲದೆ ಇದ್ದರೂ ವೇದಾಂತದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಓದಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಜೊತೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ಅಜ್ಜಿ ತಾತ ಅವರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಅದ್ವೈತ ತತ್ವವೂ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣಪರಮಹಂಸರ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಜೀವನವೂ ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದವು.

ಈ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮತತ್ವವನ್ನೂ ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ದಾದಾ ಗೋಕಾಕ್ ಅವರ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರಿಗೆ 1967ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಸತ್ಯಸಾಯಿಬಾಬಾ ಅವರ ದರ್ಶನವಾಯಿತು. ಮೂರ್ತಿಯವರನ್ನು ಬಾಬಾ ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ಕಂಡರು. ಶ್ರೀ ಸತ್ಯಸಾಯಿಬಾಬಾ ಮೂರ್ತಿ ಕುಟುಂಬದ ದಾರಿದೀಪವಾದರು. ಅಂತೆಯೇ ಸಾಯಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಕೇಂದ್ರದ ಪೂಜ್ಯ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣ ಸ್ವಾಮಿಗಳೂ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯವರನ್ನು ತುಂಬ ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ಕಂಡರು.

ಬಾಬಾ ಅವರನ್ನು ದೈವವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಶುದ್ಧ ನಾಸ್ತಿಕವಾದಿಯಾದ ಗೋರಾ ಅವರನ್ನೂ ಅವರ ಕುಟುಂಬದವರನ್ನೂ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಂಡರು. ಇದೂ ಒಂದು ಸೋಜಿಗವೇ. ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಗೋರಾ ಅವರೂ

ಅವರ ಪತ್ನಿ ಮಕ್ಕಳೂ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಜೊತೆ ಜೀವನದ ಹಲವಾರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ಬಗೆಯ ಆತ್ಮೀಯತೆ ನಮ್ಮ ಕುಟುಂಬಗಳ ನಡುವೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತ್ತು. ವೈಯ್ಯಕ್ತಿಕ ನೀತಿ ನಿಷ್ಠೆ ನಡವಳಿಕೆಗಳು ಎಷ್ಟೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಲಿ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಅವು ಅಡಚಣೆಯಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬರೀ ಆಡಿ ತೋರಿಸದೆ ಬಾಳಿ ತೋರಿಸಿದರು.

ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಬದುಕು ಸರಳ, ಸುಂದರ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ. ಅವರ ಬರಹವೂ ಅಷ್ಟೆ.

ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಎರಡು ಕಥಾಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಬೆಳದಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿ', 'ಗುಲಾಬಿ ಹೂ' ಒಂದು ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನೂ ಬರೆದು ಮುಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿದ್ದರು. ಹಲವಾರು ಬಿಡಿ ಗೀತೆಗಳನ್ನೂ ಲೇಖನಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಹಾಡು ಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೈಸೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮದರಾಸಿನ ಬಾನುಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಗಳಿಂದ ಅವರ ಹಲವಾರು ಕಥೆಗಳೂ ಹರಟೆಗಳೂ ಬಿತ್ತರಗೊಂಡವು.

ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಬರಹವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ ಕತೆಗಾರ್ತಿ. ಮನೆಯ ಮಾತು ತೆಲುಗಾದರೂ ಅವರ ಕನ್ನಡ ಸುಲಲಿತ. ಭಾಷೆ ಶೈಲಿ ನಿರೂಪಣೆ ಸರಳ. ವಿಷಯ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅತಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಎರಡು ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹ ಗಳೂ ಮೈಸೂರಿನ ಕಾವ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತ. ಅವರ ಕಥೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಿರಿಯ ವಿಮರ್ಶಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಪ್ರೊ॥ ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಕಾವ್ಯಾಲಯದ ಕೂಡಲಿ ಚಿದಂಬರಂ ಅವರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರ "........ನೀವು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ತುಂಬ ಸಂರುಚಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸೌಜನ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ನಾವು ಕಥೆ ಓದುವುದು ಕಥೆಗಾಗಿ, ಆದ್ದರಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಸುಲಭ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ಓದಲು ತುಂಬ ಇಷ್ಟ. ವರ್ಣನೆ ಲಕ್ಷಣತಂತ್ರ ಚಿತ್ತ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಪಾತ್ರಪರಿಪೋಷಣೆ ಮುಂತಾದ ಏನೇನೋ ಸ್ವಯಂ ನಿರ್ಮಿತ ತೊಡಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಕೊಳ್ಳದೆ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯಿಂದಲೂ ಸರಳತೆಯಿಂದಲೂ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಮನವುಗುವ, ನಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ತಿದ್ದಬಲ್ಲ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಹಿರಿಯ ಬೆಲೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಏನೇ ಹೇಳಿದರೂ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳಿಗೆ ಸಂಸಾರ ಮೂಲ. ಅದನ್ನು ಹಸನು ಮಾಡಬಲ್ಲ ಜನ ಧನ್ಯರು. 'ಬೆಳದಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿ' ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿದೆ. 'ಮಾಡಿದರೆ ಮನೆ' ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕ. 'ಸೇರಿದಮನೆ'ಯ ಉತ್ತರ ಭಾಗವಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು.

ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿಯವರು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾದ ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳ ನೆನಪಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ತುಂಬ ಸಂತೋಷ ವಾಯಿತು. ಡಾ॥ ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾಯರನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿದ್ದೆ. ಅವರು ಬದುಕಿದ್ದರೆ

ಈ ಪುಸ್ತಕ ಓದಿ ಎಷ್ಟು ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಿದ್ದರೋ. ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು–ಅವರಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು–ಓದಿ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿ ಸುಸಂಸ್ಕೃತರಾಗಿ ಹಾಲಿನಂಥ ಸಾಹಿತ್ಯ–ಬರೆಯುವುದನ್ನು ಓದಿ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಡುವುದಕ್ಕೆ ಪುಣ್ಯ ಪಡೆದಿರಬೇಕು. ಪ್ರೀತಿಯ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ತಮ್ಮನ್ನು ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಸಲಹಿದ ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಏನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖವಿದ್ದೀತು? ಆದರೆ ಅವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಪುಣ್ಯ ಬೇಕು. ಅದು ಎಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೋ !........"

* * *

ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯವರ ಮೊದಲ ಕಥಾ ಸಂಕಲನ 'ಬೆಳದಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿ'. ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ಕಥೆಗಳ ಈ ಸಂಕಲನಕ್ಕೆ ಸೇಸೆ ನುಡಿಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಪೂಜ್ಯ ಮಾಸ್ತಿ ಅವರು. ವಿ. ಸೀ. ಅವರು ಬರೆದಿರುವ ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳು: "...........ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿ ಅವರು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಆಗ ಈಗ ಹರಟೆ ಗಳನ್ನೂ ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳನ್ನೂ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಒಳ್ಳೆಯ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿ, ಮರ್ಯಾದೆ, ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಅರಿತ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಲೋಕವನ್ನು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದಲೇ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದಿಂದಲೇ ಕಂಡಿತು. ಅವರ ಅನುಭವದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಸಹಜವಾಗಿ ತನ್ನ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಿನ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಮಿತವಾದ್ದು. ಆದರೂ ಅವರು ಕಾಣುವ ಸುಖ, ದುಃಖ ಸರಸ, ವಿರಸ, ವ್ಯಂಗ್ಯ, ಭ್ರಾಂತಿ, ವಿಷಮತೆ, ವಿಶದತೆ ವಿಸ್ತಾರ ಸಹಜವಾದವು_ದಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವವು. ಅವನ್ನೂ ಅವರು ಸಾಮರಸ್ಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ನೇರವಾಗಿ ಸರಳವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ, ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಯಾವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಅತಿಯಿಲ್ಲ. ಬೇಕೆಂದು ಆಳವನ್ನೊ, ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನೋ ಅತಿ ಮಾಡರು. ಬೇಕೆಂದು ಕರ್ಕಶತೆಯನ್ನೂ ವಿಕಟತೆಯನ್ನೂ ಬೆಳಸರು. ಸಂತೋಷವಿಲ್ಲದ ಜನ, ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ದೊರೆತರೂ ಸಂತೋಷಪಡದೆ ವಿರಸವನ್ನೂ ಜೀವನದ ಕಹಿಗಳನ್ನೇ ಮೆರಸಿ ಕತೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಏನನ್ನಾದರೂ ಕಂಡೇವೇ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕತೆಯಂ ತಂತ್ರ ಅತಿಜಾಣವಾಗಿ ಕಲ್ಪನೆಯ ದುಃಸಾಹಸಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸದೆ ಕತೆಗಿಂತ ತಂತ್ರಭಾಗ, ಶೈಲಿಬೆಡಗು, ಅನುಚಿತ ಮನೋ ವಿಶ್ಲೇಷಣ ಬೇರೆಡೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದುಂಟು. ಅಂಥವುಗಳನ್ನುಕಾಣಿಸುವ ಗೋಜಿಗೆಹೋಗದೆ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನೂ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಇವರು. ಆ ಪ್ರಾಗಲ್ಭ್ಯದ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಉಗ್ರತೆ, ಆವೇಶ, ತೀವ್ರವೇದನೆ, ಗಾಢ ಗೂಢ, ಪದರ ಇರುತ್ತವೆ. ಬೆರಗುಗೊಳಿಸಬಲ್ಲ ಕೌಶಲವೂ ಇರಬಲ್ಲದು. ಕೆಲವು ನಷ್ಟಗಳು ನಷ್ಟವಲ್ಲವೇನೋ. ಹೊಸ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕತೆಗಾರರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಕೆಲವು ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಇವರು ಆರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ತರಬಹುದಾಗಿದ್ದ ರಂಗು ರೋಮಾಂಚಗಳನ್ನೂ ಸೆಳೆತಗಳನ್ನೂ ಈ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಲಾಗದು. ಇರುವುದು ತಿಳಿಯಾಗಿ, ನಿಷ್ಕಪಟವಾಗಿ ಮರ್ಯಾದೆ ಮೀರದೆ ಇದೆ.

ಜ್ಞಾನಪೀಠದ ಆಯ್ಕೆ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೂ, ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕೆಡೆಮಿಯ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರೂ ಆದ ವಿನಾಯಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ :

ಈ ಕಥಾ ಸಂಕಲನದ ದರ್ಶನ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಜೀವನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹಿಂದು–ಮುಂದುವರಿಯುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು. ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಹೃದಯವಂತಿಕೆಯೂ ತಿಳುವಳಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ರಸವತ್ತಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿವೆ.

‘ಅಜ್ಜಿಯ ಕತೆ’ ‘ಬೆಳದಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿ’ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿವೆ. ಅಜ್ಜಿಯ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಕಲ್ಪಕತೆಯು ಅರಳಿ ನಿಂತಿದೆ. ಎರಡನೆಯದರ ಮುಕ್ತಾಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೃತ್ರಿಮವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಆಸೆ-ನಿರಾಸೆ, ಸಿನಿಮಾಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಳು, ಮಹಾಸತಿ, ಸೇರಿದ ಮನೆ, ನೆರೆಹೊರೆ, ಬಂಧಮುಕ್ತೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯ ರುದ್ರತೆ – ವಿಡಂಬನೆಗಳು ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿವೆ. ಆಸೆ ನಿರಾಸೆ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದದ್ದು. ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಇದರಿಂದ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಉಳಿದ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿನೋದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲವೆ ಹಾಸ್ಯಮಯ ವಿಡಂಬನೆಗೆ ಪ್ರಧಾನತೆಯಿದೆ. ‘ಕ್ಲಬ್‌ಡೆ’ದಲ್ಲಿ ಓ ಹೆನ್ರಿ ರೀತಿಯ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಿದೆ.

ಬಂಧಮುಕ್ತೆ, ಸ್ಕೂಲ್‌ಡೇ, ಸೇರಿದ ಮನೆ ಇವು ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಮುರುಟಿದಂತೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾದರೆ ಕಾಲಹರಣ, ಕಲೆಗಿಂತ ನೀತಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ ತುಂಬಿದ ಕತೆಯಾಗಲಿ, ಕಿರಿಯದಿರಲಿ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಒಂದು ವಿವೇಕ ಹಾಗೂ ಹೃದಯವಂತಿಕೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಜೀವಂತವಾದ ಕಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿವೆ.

* * *

ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿಮರ್ಶಕರಾದ ಶ್ರೀಯುತ ಕೆ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರು ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮೀಯ ಕಾಗದ ಬರೆದರು.

I thoroughly enjoyed reading these stories. The writing is full of promise. The style is unpretentious and realistic and there is an undercurrent of poetic feeling. The poetic impression is due to the image of our traditional conception of a housewife, happy loving and happily loved, that hovers like a hardly realizable dream over these rather sad pages. The stories strive towards an approximation to this ideal and so suggest it again and again. Typical of this trend is the most romantic tale of the volume, the title story. The volume describes dangers from so many sides to the domestic felicity that its very precariousness adds enchantment to the ideal image of happy conjugal life. While the as-yet-inadequate technique calls for the description

'didactic' for such an array of 'object-lesson' situations, the writer's gracious personality casts over the entire volume a spell that is half poetic and that lends what life and reality the stories possess.

Stories that are almost succesful are ಅಜ್ಜಿ ಹೇಳಿದ ಕತೆ, ಅವರು ಕಟ್ಟಿದ ಮನೆ, ಸ್ಕೂಲ್‌ಡೇ and ನೆರೆ-ಹೊರೆ."

ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಇತಿ-ಮಿತಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ.

"ಇದೇನು? and ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪ ಅಂದರೆ! are anecdotal and obvious. ಸೇರಿದ ಮನೆ ends with the improbable departure of Kamala, leaving the usual letter. ಬೆಡಗಿನ ರಾಣಿ ರಾಗಿಣಿ presents a poor specimen of a seductive woman. ಕಾಲಹರಣ has a didactic close. ಸಿನಿಮಾಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಳು ceases to interest-after the young man's character is introduced. The husband in ಮಾಡಿದ ಮನೆ is neither fish nor flesh........In ಬೆಳ್ಳಗಿರುವುದೆಲ್ಲಾ ಹಾಲಲ್ಲ the character of the President is not hypocritical enough. ಮಹಾಸತಿ and ಕಾಲಚಕ್ರ are only vague outlines of possible novels. ಪೇಪರಿನಲ್ಲಿ ಹೆಸರು is the last word in absurdity. ಬಂಧಮುಕ್ತೆ and ಆಸೆ-ನಿರಾಸೆ are too sentimental to be moving.

But let me not go on like this. I myself dislike being fastidious when there is such a feast of traditional, tender and homely sentiment before me. Let me repeat therefore that I have so thoroughly enjoyed reading these stories. This cannot be said of many collections of women's stories. So I congratuate your mother on her maiden collection and wish that she may produce in the near future another and a more inpressive one.

* * *

ಈ ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು 1957ರಲ್ಲಿ. ಇದಾದ ಹನ್ನೊಂದು ವರುಷಗಳ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ಕಥಾ ಸಂಕಲನ **ಗುಲಾಬಿ ಹೂ** ಕಾವ್ಯಾಲಯ ದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಈ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿನ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಆರಿಸಿಕೊಂಡ ವಸ್ತು, ಶೈಲಿ, ನಿರೂಪಣೆ ಹೆಚ್ಚು ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಪಡೆದವು. ಈ ಸಂಕಲನವೂ ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ ವಿಮರ್ಶಕರ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಪಡೆಯಿತು.

ಈ ಕೃತಿಗೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯುತ್ತಾ ಡಾ॥ ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕರು "ಸುತ್ತಣ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಅನಾಸಕ್ತ ಆದರೆ ಸಾತ್ವಿಕ ಹಾಗೂ ಸತ್ವಯುತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಲೇಖಕಿಯರಿಗೆ ಇದೆ. ಅದನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸುವ ಕಲೆಯೂ ಅವರಿಗೆ ಸಾಧಿಸಿದೆ. **ಯಾರ ಮಾತು ನಡೀತು, ಸಮಾಧಿ** ಹಾಗೂ **ಬೇಬಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಹಬ್ಬ** ಇಲ್ಲಿಯ ಉತ್ತಮ ಕಥೆಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭಾವ ಕಲಾವಂತಿಕೆಗಳು ಸಂಜೋಡಿಯಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿವೆ. **ಸಮಾಧಿ**ಯಲ್ಲಿಯ ವಿಸ್ಮಯ ಕಾರಕ ಘಟನೆಯಿಂದಾಗಿ ಉದ್ದೀಪಿತವಾದ ಅದ್ಭುತ, **ಯಾರ ಮಾತು ನಡೀತು** ಎಂಬಲ್ಲಿ ದಂಪತಿಗಳ ನಡುವಿನ ನ್ಯಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ದೈವ ಕೊಟ್ಟ ತೀರ್ಪು, ಬೇಬಿಯಲ್ಲಿ ಆವಿದ್ಧ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಸುಕುಮಾರದೆಡೆಗೆ ಕತೆಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸುವಲ್ಲಿಯ ಕಲಾವಂತಿಕೆ, ಇವೆಲ್ಲ ಮೆಚ್ಚತಕ್ಕಂತಹವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಕೃತಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

'ಗುಲಾಬಿ ಹೂ' ಸಂಕಲದಲ್ಲಿನ ಕಥೆಗಳು ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಮೊದಲನೆಯ ಕಥಾ ಸಂಕಲನಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಕೀರ್ಣವಾಗಿವೆ.

ಸಂಸಾರ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಮಕ್ಕಳ ಪೋಷಣೆ ಇವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದ ವೇಳೆ ಅತ್ಯಲ್ಪ. ಆದರೆ ಆ ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲೇ ಅವರು ತಮ್ಮ ಅನಿಸಿಕೆಗಳನ್ನು ಕತೆ, ಹರಟೆ, ಲಘು ಬರಹ. ಪ್ರಹಸನ, ಬಿಡಿ ಕವನಗಳು ಈ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಬರಹದಲ್ಲಿ ಋಜುತ್ವವಿದೆ. ಸಾತ್ವಿಕ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ. ಸಾಂಸಾರಿಕ ಜೀವನದ ಅರಿವಿನ ಜೊತೆಗೆ ಸಮಕಾಲೀನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ ಇದೆ. ಅಂತೆಯೇ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಬರಹಕ್ಕೆ ಮಹಿಳೆಯರು ರಚಿಸಿರುವ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಣನೀಯವಾದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ.

ಆದರ್ಶ ದಂಪತಿಗಳು . . . .

ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸ್

1937 ನೇ ಇಸವಿ. ಆಗ ಮೈಸೂರಿನ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪುರದ ಬಡಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನೆ. ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ಯಜಮಾನರು ಆಗ ಮೈಸೂರು ನಗರದ ಸ್ಪೆಷಲ್ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರಾಗಿದ್ದರು. ಆಗ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಆದೇ ತಾನೇ ಮೈಸೂರಿನ ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವೀಸ್ (M.C.S.) ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿದರೆಂದು ಹಿರಿಯರು, ಗೆಳೆಯರು, ನೆಂಟರು ಎಲ್ಲರೂ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಮಿಂದೆವು. ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ತಂದೆಯವರ ಮಿತ್ರರ ಪುತ್ರಿಯೂ ನನ್ನ ನೆಚ್ಚಿನ ತಂಗಿ ಸೌ॥ ಶಾಂತನ ಪ್ರಿಯಗೆಳತಿಯೂ ಆದ ಚೆಲುವೆ, ಸುಗುಣೆ, ಸುಕೋಮಲೆಯಾದ ಸೌಭಾಗ್ಯವತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು ಯುವಕ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ವಿವಾಹವು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಾಯಿತು.

ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಅವರಿಬ್ಬರ ಮದುವೆ ಜರುಗಿತೆನ್ನಿ. ಆ ಬಳಿಕ, ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಪಕ್ಕದ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಆ ನೂತನ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಆರತಿ–ಅಕ್ಷತೆ ನಡೆಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಪತಿವರ್ಯರೂ. ನಾನೂ, ನಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಲೀಲಾ ಮತ್ತು ಮಾಲತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಹೋಗಿ ಹಿಗ್ಗಿ ಮೆರೆದುದು ಈಗಲೂ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಇದೆ. ಅಬ್ಬಾ ! ಎಂತಹ ಅಪೂರ್ವ ಜೋಡಿ ! ಆ ಬಳಿಕ ನವದಂಪತಿಗಳ ಅನುರಾಗದ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ದಾಂಪತ್ಯ ಬಾಳ್ವೆಯನ್ನು ನಾನು ಕಂಡು ತಲೆದೂಗಿರುವೆನು. ಅವರುಗಳ ಭವಿಷ್ಯತ್ ಬಾಳಿನ ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಅಂದು (ಅವರುಗಳ ಆರತಿ–ಅಕ್ಷತೆಯ ಸಮಾರಂಭದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ) ಆ ದಂಪತಿಗಳ ಮುಖಗಳ ವರ್ಚಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ 'ಅಂಗೈಯ ನೆಲ್ಲೀಕಾಯಿ 'ಯಂತೆ ಕಂಡೆನೆನ್ನಿ. ಆ ಬಳಿಕ, ಶ್ರೀ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಉನ್ನತ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿ, ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಾಯದಲ್ಲೂ, ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲೂ ಅವರಿಗೆ ಹಿರಿಯರಾದ ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ಪತಿವರ್ಯರು ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೊಗಳಿದಾಗ ಅವರ ಜಾಣ್ಮೆಯನ್ನೂ, ಶೀಲ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ ಕುರಿತಾಗಿ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಮೆಚ್ಚಿಗೆ ಸೂಸುತ್ತಿದ್ದೆವು.

ರಾಜೇಶ್ವರಿಯೂ ಪತಿಗೆ ತಕ್ಕ ಪತ್ನಿ. ಸುಶೀಲೆ, ಸಾಧ್ವೀಮಣಿ. ಬಡಬಗ್ಗರಲ್ಲೂ–ವಯೋಧಿಕರಲ್ಲೂ, ದಯೆತೋರಿ, ಪ್ರಿಯವಾಗಿ ನೆರವು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸ್ನೇಹ ಪರಳೂ ಹೌದು. ನನ್ನ ತಂಗಿ ಶಾಂತನಿಗಂತೂ ಆಕೆಯೆಂದರೆ ಪ್ರಾಣ. ಶಾಂತಳ ಪತಿವರ್ಯರು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ವಿದೇಶ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ (Indian Foreign Servcie) ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರಾದುದರಿಂದ ಶಾಂತ ಬಹುವಾಗಿ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲೇ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು, ಮೂರು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಅವಳು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದಳೆಂದರೆ, ತನಗೆ ಸಮಯ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ರಾಜೇಶ್ವರಿಯನ್ನು ನೋಡಿಬರಲು ಹೋಗಿಬಿಡುವಳು. ಅವಳು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಆ ಅಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಅಕ್ಕ–ತಂಗಿಯರಾದ ನಾವುಗಳು ಅವಳನ್ನು ಕಾಣಲು ನಮ್ಮ ತೌರಿಗೆ ಹೋದರೆ ಶಾಂತ ಸಿಗುತ್ತಿರ ಲಿಲ್ಲ! ''ನಮ್ಮಮ್ಮ ಶಾಂತನೇ ? ರಾಜೇಶ್ವರಿಯ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆ. ನಿಮಗೆಲ್ಲಿ ಸಿಗುವಳು" ಎಂದು ಹಾಸ್ಯವಾಗಿ ನುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು! ಈ ಒಂದು ವಾಕ್ಯದಲ್ಲೇ ರಾಜೇಶ್ವರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯ ಹುಟ್ಟುಗುಣದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ವಾಚಕರು ತಿಳಿಯ ಬಹುದು. ಆಕೆಯೊಬ್ಬ ನುರಿತ ವಯಲಿನ್ ವಾದಕಿ. ನನ್ನ ತಂಗಿ ವೈಣಿಕ ಪ್ರವೀಣೆ. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಸಹಪಾಠಿಗಳು. ಅವರಿಬ್ಬರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಅವರುಗಳ ಪ್ರೌಢ ವಿದ್ಯಾಶಾಲೆಯ ವಿಶೇಷ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿಯ ವಯಲಿನ್ ಮತ್ತು ಶಾಂತನ ವೀಣಾವಾದನವಿಲ್ಲದೆ 'ಆರ್ಕೆಸ್ಟ್ರಾ' (Orchestra) ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಆಕೆ ನುರಿತ ಲೇಖಿಕಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಳು. ಸ್ವಂತ ಕಲ್ಪನೆಯ ಕತೆಗಳನ್ನೂ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ತೆಲುಗು ಕನ್ನಡ ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ ಬರೆದಿದ್ದಾಳೆ.

ಆ ಕುಟುಂಬದವರೆಲ್ಲರೂ ಆಯುರಾರೋಗ್ಯದಿಂದ ಬಹುಕಾಲ ಬಾಳಿ ಬದುಕ ಲೆಂದು ಭಗವಂತನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ಶ್ರೀಮತಿ ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ ತನ್ನ ಮಾತಾಪಿತರ ನೆನೆಪಿನ ಚಿಹ್ನೆಯಾಗಿ 'ಕಲಾ ಭಾರತಿ'ಯೆಂಬ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಸಿ ಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ನಿಜಕ್ಕೂ ಇದೊಂದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯ. ನಮ್ಮ ತಾಯ್ನಾಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ದಿನೇ ದಿನೇ ಪ್ರವರ್ಧನಗೊಂಡು, ನಾಡು ಸೊಬಗಿನಿಂದ ಮೆರೆಯಲು ಇಂತಹ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪೀಠಗಳು ಅತ್ಯವಶ್ಯಕ. ಈ ಕಲಾಪೀಠದ ಹತ್ತನೆಯ ವೈಭವದ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಶುಭಾಶಯಗಳು.

ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ದಂಪತಿಗಳು . . . .

ಟಿ. ಸುನಂದಮ್ಮ

ಮೈಸೂರು ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವೀಸಿನ ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರಿಗೆ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾದ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಅಪಾರ ಅಭಿಮಾನ. ಆ ದಿನ ಕಛೇರಿಯಿಂದ ಬಂದವರು, "ಈ ಬಾರಿ ಎಂ.ಸಿ.ಎಸ್. ಮಾಡಿರುವವರಲ್ಲಿ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಎನ್ನುವ ಹುಡುಗ ಮೈಸೂರಿನವನು" ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯವರು (ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದವರು) ಕೂಡಲೇ ಅವರದೆರಡು ಮಾತು ಸೇರಿಸಿದರು. "ಆ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಡಾಕ್ಟರ್ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ರಾಯರ ಮಗಳನ್ನು : ಅಣ್ಣಯ್ಯನಿಗೆ (ನಮ್ಮ ತಾತನವರು, ಅಂದರೆ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯವರ ತಂದೆ) ತುಂಬ ಬೇಕಾದವರು ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾಯರು."

ಅನಂತರ ಕೆಲವೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸರಕಾರೀ ಸಮಾರಂಭವೊಂದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರನ್ನು ನಾನು ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ನೋಡಿದ್ದು ; ಸ್ಫುರದ್ರೂಪಿ ಸುಂದರ ಯುವಕ ; 'ಮನ್ಮಥ' ಎಂದರೂ ಸೂಕ್ತವೆನಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ !

ನಾಲ್ಕೈದು ವರ್ಷಗಳಮೇಲೆ ಸಜ್ಜನರಾಯರ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮೈದುನನ ಮದುವೆ ನಡೆಯಿತು ; ಸಂಜೆಯ ಆರತಕ್ಷತೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಎಳೆ ಮುತ್ತೈದೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಬೀಗಿತಿ ಪರಿಚಯಿಸಿದರು—"ಇವರು ಮಿಸೆಸ್. ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ".

ನನಗೆ ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕವಾದದ್ದು ಅವರು ಬಸವನಗುಡಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಘದ ಸದಸ್ಯೆಯಾದಮೇಲೆ ; ನಗೆಮೊಗದ ಸರಳ ಉಡಿಗೆ ತೊಡಿಗೆಯ, ನಿರಾಡಂಬರ ಗೃಹಿಣಿ. ಶ್ರೀಮಂತ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರ ಏಕಮಾತ್ರ ಪುತ್ರಿ, ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಉನ್ನತಾಧಿಕಾರಿಯ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ; ಆದರೆ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ಗರ್ವವಿಲ್ಲ ! ಬಹುಬೇಗ ಆತ್ಮೀಯತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಘನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಆಕೆಯದು.

ಬಸವನಗುಡಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಘದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಕ್ರಿಯ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ 'ಬಾಲಸಂಘ' ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ತರಪೇತಿ ಕೊಟ್ಟು ಆಕಾಶ

ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಸಾರಮಾಡುವುದು, ಸಂಘದ ರಂಗಸ್ಥಳದ ಮೇಲೆ ಅವರಿಂದ ವಿವಿಧ ವಿನೋದಾವಳಿ ನಡೆಸುವುದು, ಇತ್ಯಾದಿ. ಬೆಣ್ಣೆ ಬೊಂಬೆಗಳಂತಿದ್ದ ಚಿ. ಚಂದ್ರು ಹಾಗೂ ಚಿ. ವಾಣಿಗೆ 'ಬಾಲಸಂಘ'ದಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರ ; ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕರೆತರುತ್ತಿದ್ದವರು ತಾಯಿ ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿ.

ನಗೆನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಸಂಘದ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯೆಯರಿಂದ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಪರಿಪಾಠ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನನ್ನದಾಗಿತ್ತು. "ಮಾತು ಮನೆ ಕೆಡಿಸಿತು" ಕಿರುನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿಯದು ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ. ಮಿಕ್ಕ ಪಾತ್ರಧಾರಿಗಳು 'ಕಪ್ಪೆ ತಕ್ಕಡಿಗೆ ಹಾಕಿದಂತೆ' ರಿಹರ್ಸಲ್‌ಗೆ ಬಂದರೆ. ಹತ್ತು ನಿಮಿಷ ಮೊದಲಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು, ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿ. ಆಗ ಅವರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಬಸವನಗುಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಮ್ಮ ತಾತನವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ. (ಈಗಿನ 'ದ್ವಾರಕಾನಾಥ ಭವನ').

ನಾಟಕದ ಅಭ್ಯಾಸದ ಒಂದು ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿಯವರು ತುಂಬ ನಗುತ್ತಿದ್ದರು ; ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಕಾರಣ ಕೇಳಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬರುವ ಒಂದು ಪದದ ದ್ವಂದ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಅವರು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಾಗ ಅವರ ಚುರುಕು ಮಾತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದೆ. (ಅಪಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಎಡೆ ಕೊಡಬಹುದಾದ ಆ ಪದವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದೆನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ !)

ಲಾಲ್‌ಬಾಗ್‌ನ ಚಿನ್ನದ ಹಬ್ಬದ ಭವನದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಮಗಳು ಕುಮಾರಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕಲ್ಯಾಣದ ಆರತಕ್ಷತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿ, ಬಂಧುಮಿತ್ರರನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರನ್ನು ಒಂದು ವಾರದಲ್ಲೇ ಮೃತ್ಯುದೇವತೆ ಸ್ವಾಗತಿಸುವಳೆಂದು ಯಾರ ಕನಸು ಮನಸಿನಲ್ಲೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಪತಿವಿಯೋಗ ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿಗೆ ಅದೆಂಥ ಆಘಾತವಾಯಿತೋ ! ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟರು !

ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ಆಡಳಿತ ದಕ್ಷತೆ ಅಧಿಕಾರವರ್ಗದವರಿಗೆಲ್ಲಾ ವೇದ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿ ಆದರ್ಶ ಗೃಹಿಣಿ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತಿ : ಅವರು ಬರೆದಿರುವ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳು ಬಾಳಿನ ಆಳ ಅನುಭವದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳು. ಸಂಸಾರ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಭಾರ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ಅವರ ಆಯುಷ್ಯ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಅವರಿಂದ ನಿಜಕ್ಕೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು !

ಈ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ದಂಪತಿಗಳ ನೆನಪಾಗಿ ಹಿರಿಯಮಗಳು ಶ್ರೀಮತಿ ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ "ಕಲಾಭಾರತಿ" ಸೂಕ್ತವಾದ ಕಾಣಿಕೆ. ○

ಹಾಡು ಹಕ್ಕಿಗೆ ಹಾಡುವುದೇ ಧರ್ಮ . . . .

ಶ್ಯಾಮಲಾ ಜಿ. ಭಾವೆ

ಕನ್ನಡದ ಹೆಸರಾಂತ ಕವಿಯೊಬ್ಬರು ಗೀತೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಹಾಡುಹಕ್ಕಿಯ ಅನಿಸಿಕೆಗಳನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ—

ಎಲ್ಲ ಕೇಳಲಿ ಎಂದು ನಾನು ಹಾಡುವುದಿಲ್ಲ
ಹಾಡುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ, ಧರ್ಮ ನನಗೆ
ಆದರೆ
ಕೇಳುವವರಿಹರೆಂದು ನಾ ಬಲ್ಲೆ ಅದರಿಂದ
ಹಾಡುವೆನು ಮೈದುಂಬಿ ಎಂದಿನಂತೆ.

ತಂದೆ ತಾಯಿ ಇಬ್ಬರೂ ಸಂಗೀತದ ಅಪ್ರತಿಮ ಸಾಧಕರು. ಅವರಿಗೆ ಮಗಳಾದ ನಾನು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಸಂಗೀತದ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದೆ. ನಾನು ಕಲಿತ ಮೊದಲ ಅಕ್ಷರಗಳು ಸರಿಗಮ ಪದನಿಸ. ಮೊದಲ ಮೊದಲ ಮಾತುಗಳು ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಸುಂದರ ಸ್ವರ ಸಂಚಾರಗಳು. ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಂಗೀತ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ವಿಹರಿಸಲು ನನಗೆ ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಗದ್ದಲದ ಗಡಿಬಿಡಿಯ, ಸದ್ದಿನ, ಸಡಗರದ, ಸಂಭ್ರಮ ಉಲ್ಲಾಸದ ಮದುವೆಯ ಮನೆಯ ಆರತಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಹಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು ; ಸಂಗೀತಜ್ಞರ, ಕಲಾರಸಿಕರ, ಪಂಡಿತರ ವಿದ್ವತ್ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಗಾಯನ ನಡೆದಿರಬಹುದು ; ಮನೆಯ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನೀ ಸ್ನೇಹಿತರೊಂದಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದ ರಾಗ-ರಾಗಿಣಿಯರ ಪರಿಚಯ ನಡೆದಿರಬಹುದು—ಎಲ್ಲಾ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೂ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ, ಶುಭ್ರವಾಗಿ, ಅಂತರ ಗಂಗೆಯಾಗಿ ಹರಿವ ಸಂಗೀತದ ಸಲಿಲ ಝುರಿ ನನ್ನ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿಸಿದೆ.

ನಿಜ, ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಈ ಸಂಗೀತಗಾರ್ತಿಯ ದಿನದಿನದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಭಾವನಾಹೀನ ಎಳೆಯೊಂದು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕಲಾಭಿಮಾನಿಗಳ ಎದುರು ಸಂಗೀತ ಶಾರದೆಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ, ಆವಾಹಿಸಿ ಕುಳಿತಾಗ ಜಗತ್ತಿನ ಸಮಸ್ತ ಕೋಟಲೆಗಳೂ ಹೇಳಹೆಸರಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಯವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಶ್ರೋತೃಗಳೂ ಅಷ್ಟೇ. ಸಂಗೀತದ ಸಮ್ಮೋಹಕ ಶಕ್ತಿಗೆ ತಲೆದೂಗುತ್ತಾರೆ. ನಿಸ್ಸಾರ ಬದುಕಿನಿಂದ ಹೊರಬಂದು ದೈವಿಕ ವಿಶ್ವದ ಪ್ರಜೆಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರನ್ನು

ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಿರುವ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ನಾನು ಎಂದುಕೊಂಡಾಗ, ರಸಾಸ್ವಾದ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ನೂರಾರು, ಸಾವಿರಾರು ಕಲಾರಸಿಕರಿಗೆ ನಾನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಕಿಂಚಿತ್ ಸೇವೆಯು ಅರಿವಾದಾಗ, ಸಂಗೀತಗಾರ್ತಿ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಭಿಮಾನವೆನಿಸುತ್ತದೆ, ಹೆಮ್ಮೆಯೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಉತ್ತಮ ಸಂಗೀತಗಾರ್ತಿ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಂದಿಷ್ಟು ಪರಿಶ್ರಮ, ಅಭ್ಯಾಸ, ಅಗತ್ಯ. ಪ್ರತಿಭೆ ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಂಶ ನಿಜ. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಭಾವಂತರೆಲ್ಲ ಅಪ್ರತಿಮ ಕಲಾವಿದರಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಅನುರೂಪವಾದ ಅಭ್ಯಾಸ ಬೇಕು. ತಾನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಗುರುವಿನ ಆಯ್ಕೆ ಕೂಡ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದೇ. ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಅದೃಷ್ಟದ ಆಟ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುವ ಹಿರಿಯರ ನೆರವು ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಗುರುವಿನ ಹಿನ್ನಲೆ, ಆತನ ಶೈಲಿ ಇವುಗಳನ್ನ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ವಿದ್ಯೆಯನ್ನರಸಿ ಬರುವ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ದುಸ್ತರ. ಆದರೂ ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ ಇದೊಂದು ಅಸಾಧ್ಯದ ಕೆಲಸವೇನಲ್ಲ. ತನ್ನ ಮನೋಧರ್ಮದ ಪರಿಚಯವಂತೂ ತನಗೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ಮೇಳೈಸುವ ಮಾರ್ಗ ದರ್ಶನ ಇಂತೆಡೆ ದೊರಕುತ್ತದೆಂಬ ಭಾವನೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆರಂಭದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ಅದರಲ್ಲೂ ಸಂಗೀತದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ತನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತನು-ಮನ ಒಂದಾಗಿಸಿ ವ್ಯವಸಾಯ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಂದು ಈ ತನ್ಮಯತೆ, ತಾದಾತ್ಮ್ಯತೆ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದು ದುರ್ದೈವ.

ಇರಲಿ, ನಾವು ಪ್ರತಿಭೆಯು ಬಗ್ಗೆ ಕೂಡ ಒಂದಿಷ್ಟು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದೆವಲ್ಲವೇ ? ಈ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಮಾತು. ಪ್ರತಿಭಾವಂತರಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಎಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಈ ಕೆಲವು ಮಂದಿಗೆ 'ತಲೆ ನಿಲ್ಲದ' ಕೊರತೆ. ಎಂದರೆ ಅಹಂಕಾರದ, ಮದದ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇವರಿಗೆ ಶಿಸ್ತಿನ ಹಾಗೂ ವಿಧೇಯತೆಯ ಇತಿಶ್ರೀ ಹಾಡಿಸುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಭಾ ವಂತ ಎಂದುಕೊಳ್ಳುವ ಯಾರೇ ಆದರೂ ಈ ಆಕರ್ಷಣೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗಬಾರದು.

ಇನ್ನು ಸಂಗೀತದ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಬರೋಣ. ನಿಮಗೇ ಎನ್ನಿಸ ಬಹುದು, ಕೆಲವು ಸಂಗೀತ ಕಛೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಭಾವುಕತೆಯ, ಭಕ್ತಿಯ, ಪಾರವಶ್ಯ ತೆಯ ಅನುಭವ ದೊರಕಿದರೆ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಕಛೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ಕಸರತ್ತು ನಡೆದಿರುತ್ತದೆ. ಜಾಣ್ಮೆಯ ಪ್ರದರ್ಶನ, ಸ್ವರ ಜ್ಞಾನಗಳ ಸರ್ಕಸ್ಸು, ತಾಳ ವೈಖರಿಯ ಗಮ್ಮತ್ತು ಇವುಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಎರಡೂ ವಿಭಾಗ ಸುಂದರವಾಗಿ ಸಂಗ ಮಿಸಿದಾಗ ಅವಿರ್ಭಾವವಾಗುವ ಅನಂತ ಆನಂದದ ಅನುಭವ—ನಿಜವಾದ ಸಂಗೀತ.

ಸಂಗೀತಗಾರ್ತಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ಕೆಲವು ಅನಿಸಿಕೆಗಳನ್ನು ಒಂದೆರಡು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಭಾವನೆಗಳ ಮಾಧ್ಯಮ ಬರಹವಲ್ಲ—ಸಂಗೀತ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಿಮಗೆ ಸದಾ ಆಹ್ವಾನ! ನಮಸ್ಕಾರ. ○

ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಶಂಸಾ . . . .

ಎಂ. ಸಿ. ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯ

ಮಾತು ಮಾನವನಿಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗಿರುವ ವಿಶೇಷ ವರ. ಮಾತು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮಾನವನೂ ಸಹ ಪಶುವಿನಂತೆ ಮೂಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗುತ್ತಿದ್ದ. ಮಾತಿನಿಂದ, ಮಾನವ ಮೂಡಿಸಿರುವ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ, ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಗೆ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಈಗಿನ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯಾಧ್ಯಯನವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅದರ ಯೋಗ್ಯತೆ ಅದಕ್ಕೆ ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ವಜ್ರಕ್ಕೆ ಅದರ ಬೆಲೆ ಹೇಗೆ ಇದೆಯೋ ಅದೇ ರೀತಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಬೆಲೆ ಅದಕ್ಕೆ ಇದೆ. 'ಸಮ್ಯಕ್ ಕೃತಂ ಸಂಸ್ಕೃತಮ್' ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಅದರ ಮಹತ್ವವು ಅಡಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಂದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಭಾಷೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಪಾಣಿನಿಯ ವ್ಯಾಕರಣಸೂತ್ರಾನುಸಾರವಾಗಿ ಬಿಗಿಯಾದ ಶಬ್ದ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಭಾಷೆ ಎಂಬುದೇ ಇದರ ಅರ್ಥ. ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಗಿರುವ ವ್ಯಾಕರಣ ಸಂಪತ್ತು ಯಾವ ಭಾಷೆಗೂ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಕರಣಗಳಿಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣದ ರಚನಾ ವಿಧಾನ ಆಧಾರವಾಗಿದೆ. ವಿಭಕ್ತಿ–ವಚನ–ಸಂಧಿ–ಸಮಾಸ–ಪ್ರತ್ಯಯ–ಅವ್ಯಯ–ವಿಶೇಷ್ಯ–ವಿಶೇಷಣಗಳು–ಉಪಮೇಯ ಉಪಮಾನಗಳು–ಅಲಂಕಾರಗಳು–ಛಂದಸ್ಸು–ಇವುಗಳ ಬುನಾದಿಯ ಮೇಲೆ ಭದ್ರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿರುವ ಒಂದು ಭವ್ಯ ಭವನ ಸಂಸ್ಕೃತ.

"ಭಾಷಾಸು ಮುಖ್ಯಾ ಮಧುರಾ ದಿವ್ಯಾ ಗೀರ್ವಾಣ ಭಾರತೀ ।
ತಸ್ಯಾಂ ಹಿ ಕಾವ್ಯಂ ಮಧುರಂ ತತ್ರಾಪಿ ಚ ಸುಭಾಷಿತಮ್ ॥

ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುದು, ಕೇಳಲು ಮಧುರವಾದದ್ದು ಮತ್ತು ದೇವಭಾಷೆ ಎಂದು ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಭಾಷೆ ಎಂದರೆ ಅದು ಸಂಸ್ಕೃತ. ಅದರಲ್ಲೂ ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ—ವಾಲ್ಮೀಕಿ, ವ್ಯಾಸ, ಕಾಳಿದಾಸ, ಭಾರವಿ, ಬಾಣಭಟ್ಟ, ದಂಡಿ ಮುಂತಾದ ಉದ್ದಾಮ ಕವಿಗಳಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಕಾವ್ಯಗಳು ಇನ್ನೂ

ಧರ್ಮರ. ಮಾನವರಿಗೆ ನೀತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ, ಸುಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಸಾದಿಸಿ ಕೆಟ್ಟಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸದಂತೆ ಮಾಡಿ ಸನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ದಾರಿ ತೋರಿಸಿ ಮಾನವನ ಜೀವಿತವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸುವ ಭಾಷೆ ಎಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತವೇ ಆಗಿದೆ. ಅಂಥಹ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಮಾನವನನ್ನು ಒಯ್ಯುವ ಸುಭಾಷಿತಗಳು ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ಈ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಪುರಾಣೇತಿಹಾಸ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಭರ್ತೃಹರಿ ಮುಂತಾದವರ ಸುಭಾಷಿತ ಸಂಗ್ರಹಗಳೂ ಮಾನವಜೀವಿತವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಮಾತುಗಳುಳ್ಳವಾಗಿವೆ.

ಶ್ರುತಿಗಳು ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ವೇದಮಂತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಹ ಭಕ್ತಿ, ನೀತಿ. ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ—ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಕಾಮ ಮೋಕ್ಷಗಳನ್ನು ಮಾನವನಿಗೆ ಪ್ರಸಾದಿಸುತ್ತಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯು ಮಾನವನಿಗೆ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಭಾಷೆ ಎಂದು ಏಕಗ್ರೀವದಿಂದ ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು.

ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಜನ್ಮಭೂಮಿ ಭಾರತ ದೇಶ. ಈ ಭಾಷೆಯು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ದೈವದತ್ತವಾದದ್ದು. ಇದನ್ನೇ ವಿದ್ಯಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದು "ವಿದ್" ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿರುವದು. "ವಿದ್" ಎಂದರೆ ತಿಳಿಯುವುದು ಎಂದು. ಯಾವುದನ್ನು ಮಾನವನು ತಿಳಿಯಬೇಕು ? ಮಾನವನ ಜನ್ಮ ಸುಖ–ಭೋಗಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಲೀ ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಅರ್ಥಾರ್ಜನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಲೀ ಭಗವಂತನಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳನ್ನು, ಯುಕ್ತಾ-ಯುಕ್ತಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತು. ಕರ್ಮಭೂಮಿಯಾದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಾಳಿರುವುದರಿಂದ, ಸನ್ಮಾರ್ಗ ಪ್ರವರ್ತಕನಾಗಿ, ಪರೋಪಕಾರಿಯಾಗಿ ಹಿಂಸಾಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ವರ್ಜಿಸಿ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ, ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದೇ ಮಾನವನ ನಿಜವಾದ ಕರ್ತವ್ಯ. ಇಂತಹ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಉದ್ಗ್ರಂಥಗಳೇ ಆಧಾರ—

ಅನೇಕಸಂಶಯೋಚ್ಛೇದಿ ಪರೋಕ್ಷಾರ್ಥಸ್ಯ ದರ್ಶಕಮ್ ।
ಸರ್ವಸ್ಯ ಲೋಚನಂ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಯಸ್ಯ ನಾಸ್ತ್ಯಂಧ ಏವ ಸಃ ॥

ಮಾನವನ ಅನುಮಾನಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದಿರುವ ಮಹತ್ವವಾದ ಅರ್ಥವು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಸಚ್ಛಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನವು ಯಾವನಿಗೆ ಇಲ್ಲವೋ ಅವನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಕುರುಡನೇ ಸರಿ. ಶಾಸ್ತ್ರವೆಂಬುದು ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪ್ರಸಾದಿಸಬಲ್ಲ ಒಂದು ಕಣ್ಣು. ಅದು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕುರುಡನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆ.

ದ್ರಾಕ್ಷಾ ಮ್ಲಾನಮುಖೀ ಜಾತಾ ಶರ್ಕರಾ ಚಾಶ್ಮತಾಂ ಗತಾ ।
ಸುಭಾಷಿತರಸಸ್ಯಾಗ್ರೇ ಸುಧಾ ಭೀತಾ ದಿವಂಗತಾ ॥

—ಈ ಸುಭಾಷಿತವನ್ನು ನೋಡಿ. ಸುಭಾಷಿತದ ಮಧುರವಾದ ರಸದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ದ್ರಾಕ್ಷಿಯ ಮುಖವು ಬಾಡಿತು. ಸಕ್ಕರೆಯು ಕಲ್ಲಿನ ಆಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು ಮತ್ತು ಅಮೃತವು ಭಯದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿತು.

ಸಂಸಾರಕಟುವೃಕ್ಷಸ್ಯ ದ್ವೇ ಫಲೇ ಹ್ಯಮೃತೋಪಮೇ ।
ಸುಭಾಷಿತರಸಾಸ್ವಾದಃ ಸಂಗತಿಃ ಸುಜನೈಃ ಸಹ ॥

ಕಹಿಯಾದ ಬೇವಿನಮರ—ಆ ಮರದಲ್ಲಿ ಅಮೃತಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಎರಡು ಹಣ್ಣುಗಳಿವೆ—ಒಂದು ಸುಭಾಷಿತಗಳ ರಸವನ್ನು ಆಸ್ವಾದನೆ ಮಾಡಿ ಅದರ ಅರ್ಥ ವನ್ನು ತಿಳಿದು ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದು. ಎರಡನೆಯದು ಸಜ್ಜನರ ಸಹವಾಸ ಮಾಡುವುದು. ಇಂತಹ ಆಳವಾದ ಅರ್ಥಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಮಹಾಸಾಗರದಂತೆ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿರುವ ಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತ.

ಒಬ್ಬ ಮಹಾಕವಿಯು ಹೇಳಿರುವ ಈ ಮಾತನ್ನು ಗಮನಿಸಿ—

ಅಬ್ಧಿರ್ಲಂಘಿತ ಏವ ವಾನರಭಟೈಃ ಕಿಂತ್ವಸ್ಯ ಗಂಭೀರತಾಂ
ಆಪಾತಾಲನಿಮಗ್ನಪೀವರತನುರ್ಜಾನಾತಿ ಮಂಥಾಚಲಃ

ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಾಗ ಲಕ್ಷಾಂತರ ವಾನರಭಟರು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿದರು. ಆದರೆ ಅದರ ಆಳ ಅವರಿಗೆ ಏನು ಗೊತ್ತು ? ಸಮುದ್ರಮಥನ ಕಾಲ ದಲ್ಲಿ ಪಾತಾಳದವರೆವಿಗೂ ಮುಳುಗಿದ ಮಂಥರಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಅದರ ಆಳ ತಿಳಿದಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಯಾವನು ನಿರಂತರವೂ ಪವಿತ್ರವಾದ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಭಾಷಾ ಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದಾನೆಯೋ ಅವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಆ ಭಾಷೆಯ ಆಳ ಗೊತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಪಾಮರರು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು ದೂಷಣೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಚ್ಯುತಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಭರ್ತೃಹರಿಯ ಈ ಸುಭಾಷಿತವನ್ನು ನೋಡಿ—

ಕೇಯೂರಾ ನ ವಿಭೂಷಯಂತಿ ಪುರುಷಂ ಹಾರಾ ನ ಚಂದ್ರೋಜ್ಜ್ವಲಾಃ
ನ ಸ್ನಾನಂ ನ ವಿಲೇಪನಂ ನ ಕುಸುಮಂ ನಾಲಂಕೃತಾ ಮೂರ್ಧಜಾಃ ।
ವಾಣ್ಯೇಕಾ ಸಮಲಂಕರೋತಿ ಪುರುಷಂ ಯಾ ಸಂಸ್ಕೃತಾ ಧಾರ್ಯತೇ
ಕ್ಷೀಯಂತೇ ಖಲು ಭೂಷಣಾನಿ ಸತತಂ ವಾಗ್ಭೂಷಣಂ ಭೂಷಣಮ್ ॥

ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಬಂಗಾರದಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಆಭರಣಗಳು ಅಲಂಕಾರಗಳಲ್ಲ. ಚಂದ್ರ ನಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ವಜ್ರಖಚಿತವಾದ ಒಡವೆಗಳು ಹಾರಗಳು ಭೂಷಣಗಳಲ್ಲ. ಸ್ನಾನ—ಗಂಧಲೇಪನ ಹೂಗಳು. ಶೃಂಗಾರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಲ್ಪಟ್ಟ ತಲೆ ಗೂದಲು ಅವನಿಗೆ ಭೂಷಣವಲ್ಲ. ಸುಸಂಸ್ಕೃತವಾದ ಮಾತೇ ನಿಜವಾದ ಅಲಂಕಾರ.

ಭೂಷಣಗಳು ಕ್ಷಯಿಸಬಹುದು ಆದರೆ ವಾಕ್ಕು ಎಂಬ ಭೂಷಣವು ಕ್ಷಯಿಸದು.

ವಿದ್ಯಾ ದದಾತಿ ವಿನಯಂ ವಿನಯಾದ್ಯಾತಿ ಪಾತ್ರತಾಮ್ ।
ಪಾತ್ರತ್ವಾದ್ಧನಮಾಪ್ನೋತಿ ಧನಾದ್ಧರ್ಮಂ ತತಸ್ಸುಖಮ್ ॥

ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ವಿನಯ ವಿಧೇಯತೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲದ್ದು ವಿದ್ಯೆಯೇ. ವಿನಯ ಗುಣ ದಿಂದ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಂದ ನ್ಯಾಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಧನಾರ್ಜನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆ ಧನದಿಂದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸುಖವನ್ನು ಗಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿದ್ಯೆಯೇ ಸರ್ವಕ್ಕೂ ಮೂಲ.

ಇಂತಹ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿರುವುದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿ—

ಮಾತೇವ ರಕ್ಷತಿ ಪಿತೇವ ಹಿತೇ ನಿಯುಂಕ್ತೇ
ಕಾಂತೇವ ಚಾಭಿರಮಯತ್ಯಪನೀಯ ಖೇದಮ್ ।
ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ತನೋತಿ ವಿತನೋತಿ ಚ ದಿಕ್ಷು ಕೀರ್ತಿಂ
ಕಿಂ ಕಿಂ ನ ಸಾಧಯತಿ ಕಲ್ಪಲತೇವ ವಿದ್ಯಾ ॥

ವಿದ್ಯೆಯು ತಾಯಿಯಂತೆ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತದೆ. ತಂದೆಯಂತೆ ಶಿಕ್ಷಿಸಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮ ಪತ್ನಿಯಂತೆ ಅವನ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಧನಾರ್ಜನೆಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಕೀರ್ತಿಯು ಹರಡುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ—ಹೀಗೆ ವಿದ್ಯೆಯು ಸರ್ವ ಫಲಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುವ ಒಂದು ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ.

ಇದರ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಗಮನಿಸಿ—

ನ ಚೋರಹಾರ್ಯಂ ನ ಚ ರಾಜಹಾರ್ಯಂ
ನ ಭ್ರಾತೃಭಾಜ್ಯಂ ನ ಚ ಭಾರಕಾರಿ ।
ವ್ಯಯೇ ಕೃತೇ ವರ್ಧತ ಏವ ನಿತ್ಯಂ
ವಿದ್ಯಾಧನಂ ಸರ್ವಧನಪ್ರಧಾನಮ್ ॥

ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಾದ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯ ವಿದ್ಯೆ. ಇದು ಕಳ್ಳರಿಂದ ಕದಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ರಾಜರಿಂದ ಅಪಹರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರಿಗೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಿಲ್ಲ, ಹೊರಲು ಭಾರವಾದ ವಸ್ತುವಲ್ಲ, ಪಾಠ ಪ್ರವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಅದನ್ನು ಖರ್ಚುಮಾಡಿದಲ್ಲಿ, ಅದು ಇನ್ನೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ವಿದ್ಯೆಯೇ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಧನ.

ವಿದ್ಯಾ ನಾಮ ನರಸ್ಯ ರೂಪಮಧಿಕಂ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನಗುಪ್ತಂ ಧನಂ
ವಿದ್ಯಾ ಭೋಗಕರೀ ಯಶಸ್ಸುಖಕರೀ ವಿದ್ಯಾ ಗುರೂಣಾಂ ಗುರುಃ ।
ವಿದ್ಯಾ ಬಂಧುಜನೋ ವಿದೇಶಗಮನೇ ವಿದ್ಯಾ ಪರಾ ದೇವತಾ
ವಿದ್ಯಾ ರಾಜಸು ಪೂಜ್ಯತೇ ನಹಿ ಧನಂ ವಿದ್ಯಾವಿಹೀನಃ ಪಶುಃ ॥

ವಿದ್ಯೆಯೇ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪ. ವಿದ್ಯೆಯು ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಆಪದ್ಧನ. ವಿದ್ಯೆ ಸುಖಭೋಗಗಳನ್ನು ಮಾನವನಿಗೆ ಕೊಡಬಲ್ಲ ವಸ್ತು. ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಕೀರ್ತಿ ಹರಡುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯೆ ಗುರುವಿಗೆ ಗುರು, ಪರದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವಾಗ ವಿದ್ಯೆಯೇ ಅವನಿಗೆ ಬಂಧು. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ದೇವತೆ ವಿದ್ಯೆಯೇ. ರಾಜರ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಡುವ ವಸ್ತುವು ವಿದ್ಯೆಯೇ ಹೊರತು, ಹಣವಲ್ಲ. ವಿದ್ಯೆ ಇಲ್ಲದವನು ಒಂದು ಪಶು.

ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ—

ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗೀತ ಕಲಾವಿಹೀನಃ
ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪಶುಃ ಪುಚ್ಛವಿಷಾಣಹೀನಃ ।
ತೃಣಂ ನ ಖಾದನ್ನಪಿ ಜೀವಮಾನಃ
ತದ್ಭಾಗಧೇಯಂ ಪರಮಂ ಪಶೂನಾಮ್ ॥

—ಯಾವನಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ–ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ಕುಶಲಕಲೆಗಳ ಪರಿಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹ ಮನುಷ್ಯನು, ಹುಲ್ಲನ್ನು ತಿನ್ನದೆ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಬಾಲ ಕೊಂಬುಗಳಿಲ್ಲದ ಒಂದು ಪಶುವಿಗೆ ಸಮಾನ. ಅವನು ಹುಲ್ಲನ್ನು ತಿನ್ನದೆ ಇರುವುದು ಆ ಪಶುಗಳ ಅದೃಷ್ಟ. ಅವನು ಹುಲ್ಲನ್ನು ತಿನ್ನುವವನಾಗಿದ್ದರೆ ಪಶುಗಳು ಮೇವು ಇಲ್ಲದೆ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ಇಂತಹ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಹೊರಚೆಲ್ಲುವ ಮುತ್ತಿನಂತಹ ಮಾತುಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾಗಿವೆ—

ಶುನಃ ಪುಚ್ಛಮಿವ ವ್ಯರ್ಥಂ ಜೀವಿತಂ ವಿದ್ಯಯಾ ವಿನಾ ।
ನ ಗುಹ್ಯಗೋಪನೇ ಶಕ್ತಂ ನ ಚ ದಂಶನಿವಾರಣೇ ॥

ನಾಯಿಯ ಬಾಲ ಹೇಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದ್ದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅವಿದ್ಯಾವಂತನ ಜೀವನ. ನಾಯಿಯ ಬಾಲವು ಮರ್ಮಸ್ಥಾನವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ. ನೊಣಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆಯೇ ವಿದ್ಯೆ ಇಲ್ಲದವನ ಬಾಳು ವ್ಯರ್ಥ.

ಕಾವ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವಿನೋದೇನ ಕಾಲೋ ಗಚ್ಛತಿ ಧೀಮತಾಮ್ ।
ವ್ಯಸನೇನ ಚ ಮೂರ್ಖಾಣಾಂ ನಿದ್ರಯಾ ಕಲಹೇನ ವಾ ॥

ಬುದ್ಧಿವಂತರ ಸಮಯವು ನೀತಿದಾಯಕಗಳಾದ ಕಾವ್ಯ-ಶಾಸ್ತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಓದುವುದರಿಂದ ಕಳೆದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮೂರ್ಖರ ಕಾಲವು ಜೂಜು, ಪಾನ, ಸ್ತ್ರೀ ಸುಖ ಮುಂತಾದ ವ್ಯಸನಗಳಿಂದಲೂ, ನಿದ್ದೆಯಿಂದಲೂ, ಜಗಳಗಳಿಂದಲೂ ಕಳೆದುಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಇದು ಎಂತಹ ಅಮೋಘವಾದ ನುಡಿ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ—

ರೂಪ ಯೌವನ ಸಂಪನ್ನಾಃ ವಿಶಾಲಕುಲಸಂಭವಾಃ ।
ವಿದ್ಯಾಹೀನಾ ನ ಶೋಭಂತೇ ನಿರ್ಗಂಧಾ ಇವ ಕಿಂಶುಕಾಃ ॥

ಒಳ್ಳೆಯ ರೂಪವಿದೆ, ಯೌವನವೂ ಇದೆ, ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಮನೆತನದಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಪಾಪ ! ಅವನಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಗಂಧವೇ ಇಲ್ಲ. ಯಾವ ಸುವಾಸನೆಯೂ ಇಲ್ಲದ ಮುತ್ತುಗದ ಹೂವು ಎಷ್ಟು ಬಣ್ಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೂ ಯಾರೂ ಅದನ್ನು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಡಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ವಿದ್ಯೆ ಇಲ್ಲದ ಈ ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಕೂಡಿ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮನರಂಜನೆ ನೀಡಿ ಋಜುಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವ ಭಾಷೆ—ಸಂಸ್ಕೃತ. ಇಂತಹ ಭಾಷೆಗೆ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನವಾದ ನಮ್ಮ ಭಾರತದೇಶ ಪುಣ್ಯತಮವಾದದ್ದು. ಋಷಿವರ್ಯರಿಗೂ. ಮಹಾಕವಿಗಳಿಗೂ ಮಾತೃಭೂಮಿ. ಇಂತಹ ಪವಿತ್ರವಾದ ಭಾರತ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಕಲಿಯದೆ—ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡದೇ ಅದನ್ನು ಮೃತಭಾಷೆ ಪುರೋಹಿತರ ಭಾಷೆ ಎಂದು ದೂಷಿಸುವ ಮಾನವನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಕುರುಡನೂ ಮತ್ತು ಮಾತೃದ್ರೋಹಿಯೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ ಅಲ್ಲ.

ಜನನೀ ಜನ್ಮಭೂಮಿಶ್ಚ ಸ್ವರ್ಗಾದಪಿ ಗರೀಯಸೀ

ತನ್ನ ಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣಳಾದ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ತಾನು ಹುಟ್ಟಿದ ಮಣ್ಣು—ಇವು ಎರಡೂ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಹತ್ತರವಾದವುಗಳು. ಹಾಗೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ಮಾತೃಪ್ರಾಯವಾಗಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸದೇ ಅದರ ಆಳವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೇ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಉದಾಸೀನತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ತಾಯಿಗೇ ದ್ರೋಹವನ್ನೆಸಗಿದವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದ ಕಾರಣ ಭಾರತೀಯನಾಗಿ ಜನಿಸಿದ ಪ್ರತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಜಾತಿ ಮತ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಈ ಭಾಷೆಗೆ ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಗೌರವವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಈ ಭಾಷೆಗೆ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಮೀರಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಡುವುದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ಆದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯ.

ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ . . . .

ಬಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ

ಅನೇಕ ಗುಣಗಳು ಮಾನವನಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಮೈಗೂಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಗುಣಗಳು ಅವನಿಗೆ ದೊರೆಯುತಕ್ಕ ವಿದ್ಯೆ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಅವನ ಗ್ರಹಣ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ವಿಕಾಸಗೊಂಡು ಅವನು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸುಸಂಸ್ಕೃತನೂ ಮತ್ತು ರಸಿಕನೂ ಆಗಿ ಶೋಭಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಈ ಹುಟ್ಟುಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೆಂದರೆ, ಪ್ರೀತಿ, ದ್ವೇಷ, ಕೋಪ, ಕ್ರೀಡಾಮನೋಭಾವ, ಅನ್ವೇಷಕ ಬುದ್ಧಿ, ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆ ಮುಂತಾದವು. ಈ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಮಾನವನು ತನ್ನ ಸದಸದ್ವಿವೇಕದಿಂದ ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಂಯಮದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಪುಷ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿಸಿ ತನ್ನ ಉನ್ನತಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆಯ ಗುಣವನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಗಮನಿಸೋಣ.

ಆದಿಮಾನವನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಆಧುನಿಕ ನಾಗರಿಕನವರೆಗೆ ಸೌಂದರ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆ, ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆ ಅಥವಾ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಶಂಸಾತ್ಮಕ ಜ್ಞಾನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಇರುವ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಗುಣ. ಈ ಗುಣ ಮಾನವನ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾದ ಗುಣವೆನ್ನಬಹುದು. ಈ ಗುಣವು ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಅಂಥ ಮನುಷ್ಯ ಹೇಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಾವು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕೂಡ ಕಷ್ಟ. ಅವನು ಮೃಗದಂತೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದನೇಸೋ ಎಂದರೆ, ಇಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೂ ಈ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುವುದು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಮಧುರ-ಸುಂದರ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಈ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾದುದು. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮನಶ್ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಆನಂದ ಲಭಿಸುವುದೇ ಈ ಜ್ಞಾನದಿಂದ. ಈ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಗುಣವಿಲ್ಲದ ಮಾನವನೇ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಗುಣ ಸಾಧನೆ, ಸಂಸ್ಕಾರ ಸನ್ನಿವೇಶ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪುಷ್ಟಿಗೊಂಡು ಶೋಭಿಸುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇತರರಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಗುಣಕ್ಕೆ ಚೈತನ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಅವರಿಗೂ ಮನದಾನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅಂದರೇನು ?

ಇಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವಾದ ಈ ಗುಣ ಸೌಂದರ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆ ಅಥವಾ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಶಂಸಾತ್ಮಕ ಜ್ಞಾನ ಅನ್ನುವುದು ಏನು, ಅದು ಹೇಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಹೀಗೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು, ಸೌಂದರ್ಯವಿರುವ ಕಡೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅನುಭವಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅಂಥ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಆನಂದಪಡುವುದು—ಇತರರನ್ನು ಆನಂದಗೊಳಿಸುವುದು ಇವೇ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ '' Aesthetic sense '' ಎನ್ನುವುದು. ಈ ಜ್ಞಾನವು ಹೆಚ್ಚು ಪಕ್ವವಾಗಿರುವವರನ್ನೇ ನಾವು ಪಂಡಿತರು, ರಸಿಕರು, ಕಲಾವಿದರು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಜ್ಞಾನವು ಲೇಶವಾದರೂ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಮಾನವನೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯ.

ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಿನೋದಕ್ಕೆ ಹೇಳುವುದುಂಟು, ವೈದ್ಯ. ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತವನ್ನು ತಿಳಿಯದವರೇ ಇಲ್ಲ, ಎಂದು. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಗುಣವೂ ಸಹ, ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದಿರುವ ಮನುಷ್ಯನೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು.

ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆಯನ್ನು ಅಥವಾ ಸುಂದರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮತ್ತು ಅಂಥವನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಆನಂದಿಸುವ ಒಂದು ಮನಸ್ಸಿನ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಅವನ ಸುಖಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದೂ ಕೂಡ ಹೇಳಬಹುದು. ಭೋಗದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಂಡಿತರು '' ಸುಖ ದುಃಖಾನ್ಯತರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೋ ಭೋಗಃ " ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ, ಅಂದರೆ : ಸುಖ ಅಥವಾ ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಭೋಗವೆಂದು ಹೆಸರು, ಸುಂದರ ವಸ್ತುಗಳ ದರ್ಶನ, ಶ್ರವಣ, ಸೃಷ್ಟಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆನಂದವಾಗುವುದರಿಂದ ಅದು ಸುಖಭೋಗವೆನಿಸುವುದು.

ಸೌಂದರ್ಯವೆಂದರೇನು ?

ಇನ್ನು ಸೌಂದರ್ಯವೆಂದರೆ ಏನೆಂದು ಕೇಳಬಹುದು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಯಾವುದು ಹಿತವನ್ನು, ಆನಂದವನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ ಆರ್ದ್ರಗೊಳಿಸುವುದೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಸುಂದರ ವಸ್ತುಗಳು. ಈ ಸುಂದರ ವಸ್ತುಗಳು ಚಿತ್ರಗಳಾಗಿರಬಹುದು, ಶಿಲ್ಪಕೃತಿಗಳಾಗಿರಬಹುದು, ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿರಬಹುದು. ಸಂಗೀತವಾಗಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ನೈಸರ್ಗಿಕವೆನಿಸುವ ಮರಗಳು, ಗಿಡಗಳು, ಲತೆಗಳು, ಬೆಟ್ಟಗಳು, ಪರ್ವತಗಳು, ನದಿಗಳು, ಸಮುದ್ರಗಳು. ಜಲಪಾತಗಳು, ಅರಣ್ಯಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳಾಗಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ನಾನಾ ಜಾತಿಯ ಪಶು ಪಕ್ಷಿಗಳಿರಬಹುದು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮನಃಪ್ರಸಾದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಸೌಂದರ್ಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಗೋಚರವಾದೊಡನೆಯೇ ಒಂದು ಅವರ್ಣನೀಯವಾದ ಆನಂದವನ್ನು ಮಾನವ ಅನುಭವಿಸು

ತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅಥವಾ ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಆನಂದವನ್ನು ನಾವು ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವುದಕ್ಕೇ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬಹುದು ಮಾತ್ರ. ನಾವು ಎಷ್ಟು ಬಣ್ಣಿಸಿದರೂ ಅದು ಸಾಲದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸಕನಾದ ಕೀಟ್ಸ್ ಮಹಾಕವಿ "A thing of beauty is a joy for ever" ಎಂದು ಸಾರಿದ. ಎಂಥ ಅನಂತ ಸತ್ಯವಿದು. (ನಾವು ಇದನ್ನು is a joy for all ಎಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು). ಒಂದು ಸಾರಿ ನೋಡಿದ ಸುಂದರ ವಸ್ತುವಿನ, ಅಥವಾ ಓದಿದ ಸುಂದರ ಕಾವ್ಯದ ಅಥವಾ ಕೇಳಿದ ಸುಂದರ ಸಂಗೀತದ ನೆನಪು ಬಂದಾಗಲೆಲ್ಲ ನಾವು ಮನಃಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತೇವೆ. ಜೀವವಿರುವ ಪರ್ಯಂತ ನೆನೆದುಕೊಂಡು ಸುಖಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಈ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಭೌತಿಕ ಸೌಂದರ್ಯ, ನೈತಿಕ ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಥವಾ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸೌಂದರ್ಯ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು.

ಸೌಂದರ್ಯನೆಲ್ಲಿದೆ ?

ಸೌಂದರ್ಯವಿಲ್ಲದ ಜಾಗವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಗುರುತಿಸುವವರು ಮಾತ್ರ ವಿರಳ, ಅದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಸ್ಕಾರ ಬೇಕಾಗುವುದು. Beauty is every where but not every one sees it ಎಂದು ನಾನು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಹಿಂದೆ ಓದಿದ್ದೆ. ಅದು ಸತ್ಯವಾದ ಮಾತು. ಅನೇಕ ಸಾರಿ ಎದುರಿಗೇ ಇರುವ ಸುಂದರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮನುಷ್ಯ ಗಮನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳೆಂದರೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಕಡಮೆಯಾಗಿರುವುದು ಅಥವಾ ಪಕ್ವವಾಗದಿರುವುದು ಅಥವಾ ಅವನಿಗೆ ಚಿತ್ತ ಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯಮನಸ್ಕನಾಗಿರುವುದು ಕಾರಣಗಳಾಗಿರಬಹುದು. ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ವರ್ಧಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿರುವುದು ಅರಸಿಕತೆಯೆನ್ನಿಸುವುದು. ಇನ್ನೂ ಅನೇಕರಿಗೆ ನಾನಾ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅಂದರೆ ಜನ್ಮತಃ ಬರುವಂಥ ದಾರಿದ್ರ್ಯಾದಿ ಕ್ಲೇಶಗಳಿಂದ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಅರಸಿಕರನ್ನು ಅಥವಾ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು ನಾವು ಬಹಳವಾಗಿಯೇ ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮಾತ್ರ ಅತ್ಯಂತ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಇರುವುದೇ ಹೊರತು ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇಲ್ಲದಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಡಾಕ್ಟರ್ ಅಲೆಕ್ಸಿಸ್ ಕ್ಯಾರೆಲ್ ಸಹ Beauty is hidden every where ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸೌಂದರ್ಯ ಗುಪ್ತವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು ನಿಜ. ಅಂಥ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಮಾನವ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೋಡಿ ಆನಂದಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸುವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಅದು

ಎಷ್ಟೇ ಅದ್ಭುತವಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ರಮ್ಯವಾಗಿರಲಿ ಗಮನಿಸದಂಥ ಅಥವಾ ಅರಿತು ಕೊಳ್ಳದಂಥ ಅರಸಿಕರಿಗೇನೊ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಸೌಂದರ್ಯವೆಂದರೆ ಸುಂದರವೂ, ನೀಲವೂ ಆದ ಆಕಾಶ, ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರು, ನಕ್ಷತ್ರಗಳು, ವಿವಿಧಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ತಳೆಯುತ್ತಾ ಚಲಿಸುವ ಮೋಡಗಳು, ಸೂರ್ಯೋದಯ, ಚಂದ್ರೋದಯ, ಅರಣ್ಯಗಳು, ಬೆಟ್ಟಗಳು, ಸಮುದ್ರಗಳು, ನದಿಗಳು, ಜಲಪಾತಗಳು, ಮರಗಳು, ಗಿಡಗಳು, ಬಳ್ಳಿಗಳು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡುವಂಥ ವಿವಿಧ ವರ್ಣಗಳ–ಆಕೃತಿಗಳ ಮನಮೋಹಕ ವಾದ ಹೂಗಳು ಯಾರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಾನೆ ಸೂರೆಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ವಸ್ತುಗಳ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಪಂಡಿತ–ಪಾಮರರೆಲ್ಲರೂ ಅನುಭವಿಸಬಹುದು. ರಸಿಕರಂತೂ ಈ ಸುಂದರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ತನ್ಮಯರಾಗಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ಸಾರಿಯೇ ಸಾಕು. ಒಂದು ಮನಮೋಹಕ ಸುಂದರ ವಸ್ತು ಅಥವಾ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದವರು ಅಥವಾ ಕೇಳಿದವರು ಜೀವನ ಪರ್ಯಂತ ಅದನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡು ಸುಖಿಯಾಗಲೂ ಸಾಧ್ಯ, ಈ ಮಾತನ್ನೇ ಡಾ॥ ಅಲೆಕ್ಸಿಸ್ ಕ್ಯಾರೆಲ್ **Beauty is an inexhaustible source of happiness for those who discover its abode** ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಸೌಂದರ್ಯದ ನೆಲೆಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದವನಿಗೆ ಅದೊಂದು ಎಂದಿಗೂ ಬತ್ತದ ಸುಖದ ಮೂಲವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಯಾರು ತಾನೆ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೇ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅಥವಾ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಶಂಸಾತ್ಮಕ ಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳು ವಂತೆ **Aesthetic sense** ಎಂಬುದು ಸುಖದ ಮೂಲವೆನ್ನುವುದು. ಇಂಥ ಒಂದು ರಸಿಕತನವಿಲ್ಲದವರನ್ನೇ ಜನರು ಹಾಸ್ಯಮಾಡುವುದು. "ಸಂಗೀತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲಾ ನಭಿಜ್ಞಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪಶುಃ ಪುಚ್ಛ ವಿಷಾಣ ಹೀನಃ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ, ಸಂಗೀತ ಸಾಹಿತ್ಯಾದಿ ಕಲೆಗಳನ್ನರಿಯದವನು ಕೊಂಬು ಮತ್ತು ಬಾಲವಿಲ್ಲದ ಬೋಳು ಹಸು ವಿನಂತೆ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಕುರಿತು ಕವಿ ಕಾಳಿದಾಸನು ಕೂಡ "ಇತರ ಕರ್ಮಫಲಾನಿ ಯದೃಚ್ಛಯಾ ಲಿಖ ತಾನಿ ಸಹೇ ಹೇ ಮಾಧವ। ಅರಸಿಕೇಷು ಕವಿತ್ವನಿವೇದನಂ ಶಿರಸಿ ಮಾ ಲಿಖ ಮಾ ಲಿಖ ಮಾ ಲಿಖ" ॥ ಎಂದು ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಸ್ವರೂಪ–ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಸೌಂದರ್ಯದ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಸೌಂದರ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು "ಹೀಗೆಯೇ", "ಇಷ್ಟೇ". "ಇದು ಅಲ್ಲ", "ಇದು ಹೌದು", ಎಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವಂತೆ "ಇದಮಿತ್ಥಂ" ಎಂದು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಿಂದ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸೌಂದರ್ಯದ ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಒಂದು ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟ. ಅದು ಬಹಳ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವಂಥದು.

ಒಬ್ಬರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸುಂದರವಾಗಿರುವುದು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಕುರೂಪವಾಗಿರಬಹುದು. ಕೆಲವರು ಒಬ್ಬಳನ್ನು ಸುಂದರಿಯೆಂದರೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವರಿಗೆ ಅದು ಸೌಂದರ್ಯವೇ ಅಲ್ಲ, ಇವಳೇ ನಿಜವಾದ ಸುಂದರಿ ಎಂದು ಹೇಳುವುದನ್ನು ನಾವು ಎಷ್ಟು ಸಾರಿ ಕೇಳಿಲ್ಲ? ಈ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿ ಬಹುಶಃ ಒಂದು ಮಿತಿಯೊಳಗೇ ಇದ್ದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಮತ್ತು ಪುರುಷರಿಗೆ ಮದುವೆಗಳೇ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ವಲ್ಲವೇ? ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಾದೆಯಿದೆ, '' ತಾನು ಮೆಚ್ಚಿಂದಿ ರಂಭ '' ಅಂದರೆ ತಾನು ಮೆಚ್ಚಿದವಳೇ ರಂಭೆ ಎಂದು. ಇದು ಅಕ್ಷರಶಃ ಸತ್ಯ. ಒಬ್ಬನ ಅಥವಾ ಒಬ್ಬಳ ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಗೆ ಹಿಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಯೇ ಸೀರೆಗಳು, ಬಟ್ಟೆ ಗಳು, ಆಭರಣಗಳು ಅಲ್ಲದೆ ಕಾವ್ಯ, ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಲೋಕದ ರುಚಿ ಕಾಳಿದಾಸನು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಭಿನ್ನ ರುಚಿಯೇ ಹೌದು. ಆದುದರಿಂದ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಭಿರುಚಿಗೇ ಬಿಡಬೇಕು. ಅದು ಅವರವರ ವಿದ್ಯೆ. ಜ್ಞಾನ. ರಸಿಕತೆ, ವಿವೇಚನೆ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ಅನುಭವಗಳಿಂದ ಅವರವರಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾಗಬೇಕೋ ಆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಆನಂದಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಪರಿಣಾಮ-ಫಲ

ನಾನು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾನವರೆಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊಗ್ಗಿನಂತಿರುವ ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅರಳಿ ಹೂವಾಗಿ, ಹೀಚಾಗಿ, ಕಾಯಾಗಿ, ಫಲವಾಗಿ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳೆಂದರೆ, ಆದಿಕವಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ, ವ್ಯಾಸ, ಭಾಸ, ಕಾಳಿದಾಸ, ಭವಭೂತಿ, ರನ್ನ, ಪಂಪ, ರಾಘವಾಂಕ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಮೀರಾ, ಕಬೀರದಾಸ್, ವಿದ್ಯಾಪತಿ, ಚಂಡಿದಾಸ್, ತುಕಾರಾಮ್, ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರ್, ಕುವೆಂಪು, ಬೇಂದ್ರೆ, ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ, ಗುಂಡಪ್ಪ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಾದ ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್, ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್, ಷೆಲ್ಲಿ, ಬೈರನ್, ಕೀಟ್ಸ್, ಗಯಟೆ, ಡಾಂಟೆ, ಥಾಮಸ್ ಹಾರ್ಡಿ, ಸಾಮರ್ಸೆಟ್ ಮಹಾಂ, ಬರ್ನಾಡ್ ಷಾ, ಇವರು. ಸಂಗೀತ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗರಾಜ, ಪುರಂದರದಾಸ, ನಂದಿ, ನಾರದ. ತಾನ್‌ಸೇನ್, ನಾಟ್ಯ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಭರತ ಇವರಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲೋರ, ಅಜಂತ, ಲೇಪಾಕ್ಷಿ ಮುಂತಾದೆಡೆಗಳು ಮತ್ತು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಅರಮನೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಹೆಸರೇ ತಿಳಿಯದ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಲಾವಿದರು, ಅವನೀಂದ್ರ ಠಾಕೂರ್, ನಂದಲಾಲ್ ಬೋಸ್, ವೆಂಕಟಪ್ಪ. ಮೈಕೇಲ್ ಏಂಜಲೋ, ರೆಂಬ್ರಾಂಟ್, ಲಿಯನಾರ್ಡೋ ಡ ವಿಂಚಿ, ನಾಟ್ಯ ಪ್ರಪಂಚ ದಲ್ಲಿ ಬಾಲಸರಸ್ವತಿ. ರುಕ್ಮಿಣಿ ಅರುಂಡೇಲ್, ಉದಯಶಂಕರ್, ರಾಮಗೋಪಾಲ್, ಯಾಮಿನಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲದೆ ಹಳೇಬೀಡು, ಬೇಲೂರು, ಸೋಮನಾಥಪುರ, ಖಜು ರಾಹೋ, ಕೋಣಾರ್ಕ ಇತ್ಯಾದಿ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪಕಲಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ

ಜಕಣಾಚಾರಿ, ಡಂಕಣಾಚಾರಿ ಮತ್ತು ಹೆಸರೇ ತಿಳಿಯದ ಇತರ ಅನೇಕ ಅಪೋಘ ಕಲಾವಿದರು. ಹೀಗೆ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಹೋದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕೊನೆಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಮಹಾಮಹಿಮರು ರಚಿಸಿರುವ ಕೃತಿಗಳು.

ಈ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅಥವಾ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಶಂಸಾತ್ಮಕ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಗುಣವು ಮಾನವನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಈಗಿನ ಸುಂದರ ಕಾವ್ಯಗಳು, ನಾಟಕಗಳು, ನಾಟ್ಯಸಂಗೀತಗಳು, ಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ಶಿಲ್ಪ ಕಲಾಕೃತಿಗಳು ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮಾನವನ ಸೌಂದರ್ಯ ಕಲ್ಪನೆಯ ಫಲವೇ ಈ ಮಹಾಕೃತಿಗಳು. ನಮ್ಮ ಇಡೀ ನಾಗರಿಕತೆಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೇ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಮೂಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ.

ಮನುಷ್ಯನ ಬುದ್ಧಿ ಸದಾಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೇ ನೋಡಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಕುರೂಪವನ್ನು ಯಾರು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆಯೋ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ''ನಾದೇವೋ ದೇವಮರ್ಚಯೇತ್'' ಎಂದು ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ದೇವರಲ್ಲದವನು ಅಥವಾ ದೇವಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರದವನು ದೇವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಲಾರ ಎಂದು ಅದರ ಅರ್ಥ. ಸುಂದರ ಕಾವ್ಯ, ಶಿಲ್ಪ, ಚಿತ್ರ, ನಾಟ್ಯ, ಸಂಗೀತ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಈ ಸೌಂದರ್ಯ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಇರುವುದೆಂದರೆ ಅದು ಏನೂ ಉಪಯೋಗವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುವವರೇ ಅಂಥ ಸುಂದರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು, ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಅನುಭವಿಸಲು ಸಮರ್ಥರು. (ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಜ್ಞಾನವು ಇರುವುದು ನಿಜ, ಆದರೆ ಅದನ್ನು ವರ್ಧಿಸಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಗುವುದು.) ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ''ನಗ್ನ ಕ್ಷಪಣಕೇ ದೇಶೇ ರಜಕಃ ಕಿಂ ಕರಿಷ್ಯತಿ'' ಎನ್ನುವಂತೆ ಅಂದರೆ ಕೇವಲ ನಗ್ನ ಕ್ಷಪಣಕರು ಅಥವಾ ದಿಗಂಬರರು ಇರುವಂಥ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಅಗಸನಿಗೇನು ಕೆಲಸವಿರುವುದು, ಎಂಬಂತೆ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗಬಹುದು. ಮಕ್ಕಳು ಅಂದರೆ, ಕೆಲವು ತಿಂಗಳುಗಳ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಸಹ ಈ ಜ್ಞಾನವಿರುವುದು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದೇ ಇದೆ. ಸುಂದರವಾದ ಬಣ್ಣಬಣ್ಣಗಳ ಆಟದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಕಂಡರೆ ಮಗುವಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿ. ಬಣ್ಣಬಣ್ಣಗಳ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಸಹ ಮಕ್ಕಳು ಬಹಳವಾಗಿ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಿದ್ರೆಮಾಡದೆ ಅಳುವ ಮಗು ರಾಗವಾಗಿ ಹಾಡಿದ ಜೋಗುಳವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಳುವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಆನಂದವಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಕಡೆಗೆ ಹುಚ್ಚರು ಕೂಡ ಸುಂದರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕಾವ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯ

ಆದಿಕವಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಅರಳಿ ಸುಂದರ ಪುಷ್ಪವಾಗಿ ಫಲಿಸದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ರಾಮಾಯಣದಂಥ ಸುಂದರವೂ ಮತ್ತು ಅದ್ವಿತೀಯವೂ

ಆದ ಕಾವ್ಯವು ನಮಗೆಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತು ? ಸಕಲ ಸದ್ಗುಣಗಳ ರಾಶಿಯಾದ ಪುರುಷೋತ್ತ ಮನಾದಂಥ ಕಥಾನಾಯಕನನ್ನು ನಾವೆಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆವು ? ಸಾಧ್ವೀ ಶಿರೋ ಮಣಿಯೂ, ಸಹನಶೀಲೆಯೂ ಆದ ಸೀತೆಯಂಥ ಆದರ್ಶ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಯಾರು ಚಿತ್ರಿ ಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ? ಲಕ್ಷ್ಮಣನಂಥ ತಮ್ಮನನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿತ್ತು ? ರಾಮಾಯಣ ಯುಗಯುಗಾಂತರಗಳಿಂದ ಜನಸ್ತೋಮವನ್ನು ರಂಜಿಸುತ್ತಾ ಇಂದಿಗೂ ಪರಮೋನ್ನತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿದೆ. ಪಂಚಮ ವೇದವೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ಭಾರತದಂಥ ಸುಂದರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕಾವ್ಯವು ಬೇರೊಂದು ಯಾವುದಿದೆ ? ಮಹಾಭಾರತ ಪುರಾಣವಲ್ಲ, ಇತಿಹಾಸ. ಮಹಾಭಾರತದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ಓದಿಯೇ ಅನುಭವಿಸಬೇಕು. " ಧರ್ಮೇಚ ಅರ್ಥೇಚ ಕಾಮೇಚ ಮೋಕ್ಷೇಚ ಭರತರ್ಷಭ । ಯದಿಹಾಸ್ತಿ ತದನ್ಯತ್ರ ಯನ್ನೇಹಾಸ್ತಿ ನ ತ್ವತ್ ಕ್ವಚಿತ್ " ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಅನಂತ ಸತ್ಯ. ಅಂದರೆ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷ ಈ ಚತುರ್ವಿಧ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಏನನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆಯೋ ಅದನ್ನೇ ಇತರ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಏನನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲವೋ ಅದು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಅರ್ಥ. ಭಾರತೀಯರ ಇಡೀ ಜೀವನವೇ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ರಾಮಾಯಣ ಮತ್ತು ಮಹಾಭಾರತ ಕಾವ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೇ ಇವು ಮೂಲಾಧಾರ. ಕವಿಗಳನ್ನು, ಸಾಹಿತಿ ಗಳನ್ನು ಶಿಲ್ಪಿಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಗಾರರನ್ನು, ನಟರನ್ನು, ನಾಟ್ಯಗಾರರನ್ನು ಈ ಕಾವ್ಯಗಳು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ಎಂದಿಗೂ ಬತ್ತದಂಥ ನೆಲೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಕಾಳಿದಾಸನ ಶಾಕುಂತಲಾ ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಮೇಘ ಸಂದೇಶದಂಥ ಸುಂದರ ಕಾವ್ಯ ಯಾರನ್ನು ತಾನೆ ಮುಗ್ಧಗೊಳಿಸಿಲ್ಲ ? ಶಾಕುಂತಲಾ ನಾಟಕದ ಒಂದೊಂದು ಮಾತು, ಒಂದೊಂದು ಶ್ಲೋಕ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೂರೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. "ಅನಾಘ್ರಾತಂ ಪುಷ್ಪ ಕಿಸಲಯಮಲೂನಂ........" ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶಕುಂತಲೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವುದು ಎಷ್ಟು ಮೋಹಕವಾಗಿದೆ ? ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಟಿಯಿದೆಯೇ ? ದುಷ್ಯಂತನಿಂದ ತನಗೆ ಪರಮ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿದ್ದರೂ ನಾಟಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಶಕುಂತಲೆ ನೋಡಿದಾಗ " ಎಷ್ಟು ಬಡವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ" ಎಂಬ ಮಾತು ಹೃದಯವನ್ನು ಕಲಕಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಶಕುಂತಲೆಯಂಥ ಅದ್ಭುತ ಪಾತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಮಹಾಕವಿ ಗಯಟೆಯನ್ನು ಪರವಶ ನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಅವಳನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಂಡು ಗಯಟೆ ಆನಂದಸಾಗರದಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ಮೇಘ ಸಂದೇಶ ಕಾವ್ಯ ಎಷ್ಟು ಮೋಹಕವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕಾಳಿದಾಸನ ಕುಮಾರ ಸಂಭವ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದಿ ಮುಗ್ಧರಾಗದವರು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾಸ ಮಹಾಕವಿಯ ಸ್ವಪ್ನವಾಸವದತ್ತಾ, ಪ್ರತಿಮಾ ನಾಟಕ, ಏಕಾಂಕ ನಾಟಕಗಳು ಎಷ್ಟು ಮನೋಹರವಾಗಿವೆ. ಭವಭೂತಿಯ ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸಿರುವ ಕರುಣರಸಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಕೆಯೆಲ್ಲಿದ ?

ನಮ್ಮ ಭರತನಾಟ್ಯ, ಕಥಕ್ಕಳಿ, ಕಥಕ್, ಮಣಿಪುರಿ ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಟ್ಯ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಗೀತ ವಿಶ್ವವಿಖ್ಯಾತಗಳಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಔನ್ನತ್ಯವನ್ನು ಸಾರುತ್ತಿವೆ.

ಇದೇ ರೀತಿ ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಬರೆದ ನಾಟಕಗಳು, ವರ್ಡ್ಸ್‌ವರ್ತ್, ಷೆಲ್ಲಿ, ಬೈರನ್, ಕೀಟ್ಸ್ ಮುಂತಾದವರ ಅಪೂರ್ವ ಕವಿತಾ ಸೌಂದರ್ಯವು ನಮ್ಮನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮುಗ್ಧಗೊಳಿಸಿವೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಶಿಲ್ಪಕಲಾ ಸೌಂದರ್ಯದ ತೌರೂರೆನಿಸಿದ ಬೇಲೂರು, ಹಳೇಬೀಡು, ಖಜುರಾಹೋ, ಶ್ರೀರಂಗ, ತಂಜಾವೂರು, ಮಧುರೆ, ರಾಮೇಶ್ವರ, ಎಲ್ಲೋರ. ಅಜಂತ, ಕೋಣಾರ್ಕ ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳಗಳ ಶಿಲ್ಪ ಕಲಾಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸವಿಯಲು ವಿಶ್ವದ ನಾನಾ ಮೂಲೆಗಳಿಂದ ರಸಿಕರು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬರುತ್ತಾ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸವಿದು ತೃಪ್ತರಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಇಡೀ ಜಗತ್ತನ್ನೇ ವಿಸ್ಮಯಗೊಳಿಸಿದೆ. ನೆನೆಸಿಕೊಂಡಾಗ ಮೈ ಪುಳಕಾಂಕಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇದು ಹೆಚ್ಚು ಅಗತ್ಯ

ಹೀಗೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ ಹೋದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕೊನೆಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮಾನವನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡತಕ್ಕ ಈ ಕಾವ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯ, ಕಲಾಸೌಂದರ್ಯಗಳಿಗೆ ಮೂಲಕಾರಣ ಅ ವ ನ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಶಂಸಾತ್ಮಕ ಜ್ಞಾನವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು ? ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕಾಣದೆ ಮಾನವ ಒಂದು ನಿಮಿಷವೂ ಇರಲಾರ. ಕಲ್ಲು, ಮಣ್ಣು, ಮರ ಅಥವಾ ತನಗೆ ಸಿಕ್ಕುವ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕಾಣಲು ಅಥವಾ ಮೂಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಸಫಲನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆಳವಾದ ಸಮುದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವದ ಹಂಗನ್ನು ತೊರೆದು ಇಳಿದು ಮುತ್ತುಗಳನ್ನು ತರುತ್ತಾನೆ. ಭೂಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿದು ಚಿನ್ನ–ಬೆಳ್ಳಿಗಳನ್ನೂ, ವಜ್ರ ವೈಢೂರ್ಯಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆಯುತ್ತಾನೆ. ಭಯಂಕರವೆನಿಸಿದ ಸಿಂಹ-ಹುಲಿ-ಚಿರತೆಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡಿ ಅವುಗಳ ಚರ್ಮಗಳನ್ನು ತರುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ತಂದ ಮುತ್ತು, ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ವಜ್ರ ವೈಢೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಚರ್ಮಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಸುಂದರ ಮಡದಿಯರನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ ಆನಂದಿಸುತ್ತಾನೆ. ತಮ್ಮ ಮನೆ ಮಾರುಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೂ ಮಾನವನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಈ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಒಂದು ಅವಿಭಾಜ್ಯಗುಣವಾಗಿ ನಿಂತು

ಹೋಗಿದೆ. ಅವನಿಗೆ ಆಹಾರ ನಿದ್ರೆಗಳಿಗಿಂತ ಇದು ಹೆಚ್ಚು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಬೆಲೆಬಾಳುವುದಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿರುವಂತೆ ನಟ, ನಾಟ್ಯಗಾರ, ಸಾಹಿತಿ ಮತ್ತು ಕಲಾವಿದರನೇಕರ ಜೀವನ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಅಷ್ಟೇನೋ ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಾವು ಅಂದುಕೊಂಡಿರುವಂಥ ಸೌಖ್ಯವನ್ನೇ ಕಾಣದಿರುವವರು–ಕಾಣದೆ ಸತ್ತು ಹೋಗಿರುವವರೂ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಆಹಾರ, ಬಟ್ಟೆ, ವಸತಿಯೇ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಅಭಾವದಿಂದ ಅವರ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಅಥವಾ ಕಲೋಪಾಸನೆ ನಿಂತುಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ, ಅವರ ಜೀವನದ ಕಷ್ಟಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವರ ಕೃತಿಗಳು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿಯೇ ಆಗುವುದೂ ಉಂಟು. ಅವರ ಕಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ತನ್ಮಯರಾಗುತ್ತಾರೆ. ತೃಪ್ತಿಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ತೃಪ್ತಿಕರ ಕೃತಿ ರಚನೆಯಿಂದ ಜೀವನದ ಇತರ ಅಗತ್ಯ ವಸ್ತುಗಳ ಅಭಾವವನ್ನು ಮರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. ಧ್ಯೇಯಸಾಧನೆಯ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಿಜ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಆಹಾರ ನಿದ್ರೆಗಳಿಗಿಂತ ಅವರ ಧ್ಯೇಯಸಾಧನೆಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಬದುಕಿರುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಆಹಾರ ಮತ್ತು ಮಾನವನ್ನು ಮುಚ್ಚುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಅವರು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನಾನು ಪ್ರಮುಖ ನಟರೊಬ್ಬರನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸುವ ಅವಕಾಶ ದೊರಕಿತ್ತು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವಾಗ ಭಾವಪರವಶರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅತ್ಯಂತ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಇದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ನಾನು ಅವರ ಕಷ್ಟಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದಾಗ ''ಅಯ್ಯೋ ಬಿಡಿ, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟ ಯಾರಿಗೆತಾನೆ ತಪ್ಪಿದೆ'' ಎಂದು ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನುಡಿದರು.

ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆಯ ನೀತಿ ನಿಯಮ

ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಭೌತಿಕ ಸೌಂದರ್ಯ, ನೈತಿಕ ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸೌಂದರ್ಯಗಳೆಂದು ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಆಕಾಶ, ಬೆಟ್ಟ, ಗುಡ್ಡ, ನದಿ, ಸಮುದ್ರ, ಅರಣ್ಯಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸುಂದರ ನಿರ್ಮಾಣಗಳು ಮತ್ತು ಮಾನವ ನಿರ್ಮಿತ ಶಿಲ್ಪ, ಚಿತ್ರ, ಕಾವ್ಯಗಳು, ನಾಟಕಗಳು, ನಾಟ್ಯಗಳು ಜೊತೆಗೆ ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಮತ್ತು ಪುರುಷರ ಸೌಂದರ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಸವಿಯುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ನೀತಿ ಒಂದು ನಿಯಮದ ಎಲ್ಲೆ ಕಟ್ಟು ಇದೆ. ಅದನ್ನು ಮೀರಿದವರಿಗೆ ಸರ್ವನಾಶವು ಖಂಡಿತ. ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆಯೂ ಒಂದು ಕಠಿಣ ತಪಸ್ಸು ಇದ್ದ ಹಾಗೆ. ಸದಸದ್ವಿವೇಕದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪವಿತ್ರವಾದ ಭಾವನಾವಿಶೇಷ. ಕಾಳಿದಾಸ ಭಾಸ, ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್. ಗಯಟೆ ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳು, ಮಹಾನ್ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು, ಮಹಾನ್ ಕಲಾವಿದರು, ನಟರು ಮತ್ತು ನಾಟ್ಯಕಾರರಿಂದ ನಮಗೆ ಹೇಗೆ ಸುಂದರ ಕಾವ್ಯಗಳು, ಶಿಲ್ಪಕಲಾ ಕೃತಿಗಳು, ಚಿತ್ರಗಳು, ಸಂಗೀತ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ದೊರೆತು

ನಾವು ಹೇಗೆ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಭೌತಿಕ ಸೌಂದರ್ಯದ ದುರುಪಯೋಗದಿಂದ ಸರ್ವನಾಶವನ್ನು ಕಂಡ ಉದಾಹರಣೆಗಳೆಂದರೆ, ರಾವಣ ಸೀತೆಯನ್ನು ಮೋಹಿಸಿ, ಕೀಚಕನು ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ಮೋಹಿಸಿ ನಾಶರಾದರು. ಇವನ್ನು ಪುರಾಣದ ಕಟ್ಟುಕಥೆಗಳೆಂದರೆ, ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತೂರಿನ ರಾ ಣಿ ಪದ್ಮಿನಿಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೋಹಿತನಾದ ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನನ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಜನರು ಬಲಿಯಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಕೊಹಿನೂರು ಮುಂತಾದ ವಜ್ರಗಳ ಮೋಹ, ಸಿಂಹಾಸನಗಳ ಮೋಹ. ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೋಹ, ಸ್ತ್ರೀ ಮೋಹ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಎಂಥ ಘೋರ ಯುದ್ಧಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಗಳಾದವು. ಇವೆಲ್ಲ ಸುಂದರ ವಸ್ತುಗಳ ಸಲ್ಲದ ಬಯಕೆ, ಅವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅನುಸರಿಸಿದ ಅನೀತಿ ಮಾರ್ಗಗಳೇ ಸರ್ವನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಆದರೆ ಸ್ತ್ರೀಯೊಬ್ಬಳ ಅನುಪಮ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಮುಗ್ಧನಾದ ಇಟಲಿಯ ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನೆಂದು ಖ್ಯಾತನಾದ ಡಾಂಟೆ ಕವಿಯು ಮುಂದೆ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ಆ ಸೌಂದರ್ಯವೇ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಬೀದಿಯಲ್ಲೊಂದು ದಿನ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರಿಯೆನಿಸಿದ ಬೀಟ್ರಿಸ್ ಎಂಬ ಯುವತಿಯು ತನ್ನ ಸಖಿಯರೀರ್ವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿದ ಡಾಂಟೆ ಕವಿಯು ಅವಳ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ಪರವಶನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅನಂತರ ಅವಳು ಅವನ ಚಿತ್ತಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿಬಿಟ್ಟಳು. ಅವಳನ್ನೇನೂ ಅವನು ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ಅವಳಿಗೆ ಡಾಂಟೆ ಕವಿಯು ತನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಮುಗ್ಧನಾದ ವಿಷಯವೂ ಸಹ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತೆ. ಅವಳ ಮದುವೆಯೂ ಬೇರೊಬ್ಬನೊಡನೆ ಆಗಿಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ಅವಳ ಅಪೂರ್ವ ಸೌಂದರ್ಯ ಡಾಂಟೆಯು ಮುಂದೆ ಅಮೋಘ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತನಾಗಲು ಪ್ರೇರಕವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ನೈತಿಕ ಸೌಂದರ್ಯ

ಇನ್ನು ನೈತಿಕ ಸೌಂದರ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನಾದರೂ ಹೇಳಬೇಕೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ನೈತಿಕ ಸೌಂದರ್ಯ ಅಥವಾ Moral Beauty ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಲಭ್ಯವಾಗುವಂಥಾದ್ದು ಅಲ್ಲ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುವಂಥಾದ್ದೂ ಅಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ದೈಹಿಕ ಸೌಂದರ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವನಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅವಳಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಶೀಲ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಒಂದು ಅವರ್ಣನೀಯವಾದ ತೇಜಸ್ಸು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ತೇಜಸ್ಸು ಅಥವಾ ಈ ನೈತಿಕ ಸೌಂದರ್ಯ ಎಂಥವರನ್ನಾಗಲಿ ಆಕರ್ಷಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ನೈತಿಕ ಸೌಂದರ್ಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿನ ಶೀಲ-ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದ ಸಂಸ್ಕಾರಗೊಂಡ ಹೃದಯವುಳ್ಳಂಥ

ಜನರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಾದರೂ ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಜನರೂ ಸಹ ಈ ನೈತಿಕ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನಗೊಂಡದ್ದುಂಟು. ಒಂದುವೇಳೆ ಅರ್ಥವಾಗದಿದ್ದರೂ ದುಷ್ಟರೆನಿಸಿದವರಿಗೆ ಈ ನೈತಿಕ ಸೌಂದರ್ಯ ಭಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ಪ್ರಸಂಗಗಳೂ ಅನೇಕವಿವೆ. ಪುರಾಣಗಳಿಗೆ ಹೋಗದೆ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಂಥ ಒಂದೆರಡು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ:

ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನ ನಡೆಸಲು ಆಗಿನ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಪ್ರಧಾನಿ ಚರ್ಚಿಲ್ಲರು ಸರ್ ಸ್ಟಾಫರ್ಡ್ ಕ್ರಿಪ್ಸರನ್ನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಯಾರು ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಬಂದರೂ ಅವರು ಗಾಂಧಿಯವರೊಡನೆಯೇ ತಾನೆ ಮಾತನಾಡಬೇಕು. ಅವರಿಗೆ ಚರ್ಚಿಲ್ಲರು ಕೊಟ್ಟ ಸೂಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾದ ಸೂಚನೆಯೆಂದರೆ, "ನೀವು ಗಾಂಧಿಯವರ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಮಾತುಕತೆಗಳನ್ನಾಡಬೇಡಿ, ಹಾಗೇನಾದರೂ ನೀವು ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ನೀವು ಅವರ ವಾದಕ್ಕೆ ಸೋಲುವಂಥ ಪ್ರಸಂಗ ಬರಬಹುದು" ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರಂತೆ. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ನೈತಿಕ ಸೌಂದರ್ಯದ ತೇಜಸ್ಸು, ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ ಅಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಮುಂದೆ ಎಂಥವರಿಗೂ ಸುಳ್ಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಂಥವರನ್ನಾದರೂ ಗಾಂಧಿಯವರು ತಮ್ಮ ಸಾತ್ವಿಕ ಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಒಲಿಸಿಕೊಂಡುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕೇವಲ ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳ ಕೆಳಗೆ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಾವಳಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಭಯಂಕರ ಡಕಾಯಿತರನೇಕರು ಆಚಾರ್ಯ ವಿನೋಬ ಭಾವೆಯವರ ಬಳಿಗೆ ತಾವಾಗಿಯೇ ಬಂದು ಶರಣಾಗತರಾದ ಸಂಗತಿ ಇಡೀ ವಿಶ್ವವನ್ನೇ ಅಚ್ಚರಿಗೊಳಿಸಿದ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಯಾರು ತಾನೆ ಮರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಹೀಗೆಯೇ ಬುದ್ಧ, ಉಪಗುಪ್ತ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ, ಯೇಸುಕ್ರಿಸ್ತ ಮುಂತಾದವರ ಜೀವನಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ನಮಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ದೈಹಿಕ ಸೌಂದರ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ನೈತಿಕ ಸೌಂದರ್ಯವೂ ಸೇರಿದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಪುಷ್ಪಕ್ಕೆ ಪರಿಮಳವು ಸೇರಿದಂತಾಗಿ ಅದು ಶೋಭಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇನು ? ಅದಕ್ಕೇ ನಮ್ಮ ಸುಭಾಷಿತಕಾರರೂ ಕೂಡ "ಶೀಲಂ ಪರಂ ಭೂಷಣಮ್" ಎಂದು ಸಾರಿದರು.

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸೌಂದರ್ಯ

ನೈತಿಕ ಸೌಂದರ್ಯದಂತೆಯೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೂ ಸಹ ನಾವು ಅದು ಹೇಗೆ ಇರಬಹುದೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯ. ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆ ವಾಸನಾರಹಿತವಾದುದು. ಸೌಂದರ್ಯವು ಈಶ್ವರನ ಐಶ್ವರ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೇ "ರಸೋ ವೈ ಸಃ" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಶಂಕರ,

ರಾಮಾನುಜ, ಮಧ್ವ. ಬಸವೇಶ್ವರ ಮುಂತಾದವರನ್ನೂ ಮತ್ತು ಇತ್ತೀಚಿನ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರು, ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು, ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿ. ಅರವಿಂದ ಮಹರ್ಷಿಗಳು, ರಮಣ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಮುಂತಾದವರು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸೌಂದರ್ಯದ ಆಕರ್ಷಣೆಗೆ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರು. ಈ ಮಹಾಮಹಿಮರು ತಾವಿದ್ದೆಡೆಗೇ ಜಗತ್ತಿನ ನಾನಾ ಮೂಲೆಗಳಿಂದ ಜನರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದರು. ಇಂಥ ಮಹಾತ್ಮರು ಈಗಲೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇದಾರೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸೌಂದರ್ಯವು ಸತ್ಯ, ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಕ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಮಾನವನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಅವನ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು, "ನೀತಿ ನಿಯಮಗಳಿಂದ ಬರತಕ್ಕಂಥ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಅತಿಶಯವಾದುದು. ನೀತಿರಹಿತ ಮಾನವನ ಜೀವನ ನಿಸ್ಸಾರವಾದುದು" ಎಂದು ಅಲೆಕ್ಸಿಸ್ ಕ್ಯಾರೆಲ್ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಇದನ್ನು ಮುಗಿಸುತ್ತೇನೆ. ಭಾರತೀಯರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅವರ ನಿತ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನೇಮ ನಿಷ್ಠೆಯೂ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಸುಸಂಸ್ಕೃತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಸಾಧನಗಳು. ಕವಿತೆ ಮತ್ತು ಕಲೆಗಳು ಅವನ ಭಾವಜೀವನವನ್ನು ಸಂಸ್ಕರಿಸಿ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮನಶ್ಶಾಂತಿಯು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮನಶ್ಶಾಂತಿಯೊಂದು ಲಭಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಸರ್ವಸೌಖ್ಯಗಳೂ ಲಭಿಸಿದಂತೆಯೇ ಅಲ್ಲವೇ ? ಮಾನವನ ಸುಖಜೀವನದ ಅಸ್ತಿಭಾರವೇ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ. ಅದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಮಿಗಿಲಾದುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಕೂಡ "ಆನಂದಾದ್ಯೇವ ಖಲ್ವಿಮಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಜಾಯನ್ತೇ ಜಾತಾನಿ ಜೀವನ್ತಿ" ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಸೌಂದರ್ಯೋಪಾಸನೆಯು ಸಾಧಾರಣ ಜೀವನದ ಸಂಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಇಹದಲ್ಲಿ ಸೌಖ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಮಾನವನನ್ನು ಅಪೂರ್ಣದಿಂದ ಪೂರ್ಣದೆಡೆಗೆ ಒಯ್ಯುವ ಅನುಪಮಮಾರ್ಗವೂ ಹೌದು. ಇಂಥ ಒಂದು ಸಾಧನೆಗೆ ಮಾನವನಲ್ಲಿರುವ ಸೌಂದರ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಯೋಗ್ಯ ವಿದ್ಯೆ, ಜ್ಞಾನ- ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಗಳಿಂದ ಸಂಸ್ಕಾರಗೊಂಡು ಪಕ್ವವಾಗಬೇಕು,

ಇಂಥ ಅವರ್ಣನೀಯವೂ, ಅದ್ಭುತವೂ ಆದ ಶಕ್ತಿಯೊಂದು ಅಂದರೆ ಸೌಂದರ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ನಾವೆಷ್ಟು ಧನ್ಯರು, ನಾವೆಷ್ಟು ಸೌಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳು.

ಚಿತ್ರಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ . . . .

ರುಮಾಲೆ ಚೆನ್ನಬಸವಯ್ಯ

ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಆದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಕ್ರಮಬದ್ಧ ರೀತಿಯಿಂದ ಕಲಿಸುವ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಕಲ್ಕತ್ತಾ. ಬೊಂಬಾಯಿ-ಮದರಾಸು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಮೊದಲಾದೆಡೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದವು. ಈ ಪ್ರಮುಖ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಹಾ ವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ತಜ್ಞ ಕಲಾವಿದರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಂಡವು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅನಂತರವೂ ಕೆಲಕಾಲ ಈ ಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಹಿಂದಣ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೇಲೆ ಮುಂದುವರೆದವು.

1950ರ ಅನಂತರ ನವ್ಯ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಹಿಂದಣ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮ ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡಿತು. ಮತ್ತು ಹೊಸ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಭಾವವೇ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು.

ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ವಿವಿಧ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಮಾಡರ್ನ್ ಆರ್ಟ್, ಅಥವಾ ಕಾಂಟೆಂಪೊರರಿ ಆರ್ಟ್ ಒಂದು ವಿಧವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೂ ಇದು ಇತರ ಕಲಾ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಅಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಮೆಟ್ಟಿ ನಿಂತಿರುವುದು ದೇಶದ ದುರ್ದೈವ.

ಯುರೋಪಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ, ರಷ್ಯಾ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿ ದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ಜನಜಾಗೃತಿ ತುಂಬಾ ಕಡಿಮೆಯಾದುದು. ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಸರಕಾರಗಳು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಜಾಗೃತವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ವಿಜ್ಞಾನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯವು ಪ್ರತ್ಯೇಕತಾ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೊರ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆರ್ಟ್ ಗ್ಯಾಲರಿಗಳು, ಅಲ್ಲಿ ಕಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಅಭಿಮಾನದ ವಾತಾವರಣ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಇರದಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಗೌರವಕ್ಕೇ ಚ್ಯುತಿ ಉಂಟಾಗುವುದು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ಸರಕಾರ ಅಪಾರ ಹಣ ವಿನಿಯೋಗಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಯಾವ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಿದೆ ?

ವೈದ್ಯನಾಗಿ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲು ಎರಡು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳಾದರೂ ವೆಚ್ಚವಾಗುವುದು. ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕೆ 1,200 ಮಂದಿ M.B.B.S. ನಲ್ಲಿ

ಉತ್ತೀರ್ಣರಾಗುವರೆಂದು ಅಂದಾಜಿದೆ. ಹೀಗಿರಲು ಚಿತ್ರ ಕಲೆಗಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಹಣ ಸರಕಾರ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ? ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಮನರಂಜನೆ ತೆರಿಗೆ ಸುಮಾರು ಆರು ಕೋಟಿ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಭಾಗ ಕಲೆಗಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ, ಉತ್ತಮ ಮನರಂಜನಾ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ?

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳ ರಾಜಧಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಜ್ ಆಫ್ ಕ್ರಾಫ್ಟ್ ಅಂಡ್ ಆರ್ಟ್ಸ್ ವಿದ್ಯಾಪೀಠಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲ. ಇದಂ ಕರ್ಣಾಟಕಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಭೂಷಣ?

ಸರಕಾರವೇ ಈ ರೀತಿ ಸಂಸ್ಥೆ ಸ್ಥಾಪಿಸುವಂತಾದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ತಪ್ಪುಗಳು ಆಗಿ ಅವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಉತ್ತಮ ಶಿಕ್ಷಕರನ್ನು ಆರಿಸುವ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಮಾಡರ್ನ್ ಆರ್ಟ್ ಬಗ್ಗೆ ಅನುರಾಗ ಹೊಂದಿರುವ ಶಿಕ್ಷಕರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಂಥಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಆ ಪಂಥಗಳ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಮೊಟಕು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಅನುಭವದ ಸಂಗತಿ.

ಈಗ ಅವಶ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಬೇಕಾದ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಹಾ ವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ರಮಗಳೂ ಬೆಳೆಯಲು ಅವಕಾಶವಿರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಚಾಲಕರು, ಶಿಕ್ಷಕರು ಒಂದು ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಗೇ ಸೇರಿದವರಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸಬೇಕು. ಶಿಕ್ಷಕರನ್ನು ಆರಿಸುವಾಗ ಹೆಚ್ಚು ಅನುಭವಸ್ಥ ಶಿಕ್ಷಕರ ಸೇವೆ ಹೊಂದಲು ಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಯಾರಾದರೂ ಸರಿಯಾದ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥ ರೆಂದು ಕಂಡು ಬಂದಾಗ ಅವರನ್ನು ತೆಗೆಯಲೂ ಅವಕಾಶವಿರಬೇಕು.

ನಮ್ಮ ಸುದೈವದಿಂದ ಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ ಅನುರಾಗ ಹೊಂದಿರುವ ಅನೇಕ ಹಿರಿಯ ಕಲಾವಿದರು ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಘನ ಸರಕಾರವು ಒಡನೇ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಮಹಾ ವಿದ್ಯಾಲಯ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬರಲು ಎಲ್ಲ ನೆರವನ್ನೂ ಧನಸಹಾಯವನ್ನು ನೀಡಿ ತಾನು ಉಸ್ತುವಾರಿಕೆ ನಡಸುವ ಕ್ರಮವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದು ದೆಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆ.

ಇತಿ–ಮಿತಿ–ಸಂಪಾದಕನ ಗತಿ ?

ಎನ್. ಎಸ್. ರಾಮಪ್ರಸಾದ

'ಪತ್ರಿಕಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ – ಸಂಪಾದಕನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ' ಈ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಏನರ್ಥ? ಕೆಲವು ತಿಂಗಳುಗಳ ಮೊದಲು ಡೆಕನ್ ಹೆರಾಲ್ಡ್ ಸಂಪಾದಕ ವಿ. ಕೆ. ನರಸಿಂಹನ್ ತುಂಬಾ ಮನೋಜ್ಞನಾಗಿ ಉತ್ತರವಿತ್ತಿದ್ದರು:– ಪತ್ರಕರ್ತ ಅಥವಾ ಪತ್ರಿಕಾ ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂಬುದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಜೆಗೆ ಸಂವಿಧಾನದತ್ತವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳು ಎಷ್ಟಿವೆಯೋ ಅಷ್ಟು ಸಂಪಾದಕನಿಗೂ ಇದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಅಲ್ಲದೆ ತುಸು ಕಡಿಮೆಯೂ ಆಗದೆ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಭುವೆನಿಸಿರುವ ಪ್ರಜೆಗೆ ಇರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೇ ಪಡೆದ ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಚಲಾವಣೆಗೆ ಇರುವ ಅವಕಾಶ ಅಧಿಕ. ಜನತೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೇ ಪತ್ರಿಕಾ ಸಂಪಾದಕ ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆಂದರೆ ಪತ್ರಿಕಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೂ (ಸಂಪಾದಕನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ) ಜನತೆಯ ಅಧಿಕಾರವು ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಂಪಾದಕ ಮೂರು ಶಕ್ತಿಗಳ ನಡುವಿನ ಬಿಂದು. ಒಂದು ಶಕ್ತಿ ಸ್ವಯಂ ತಾನೆ. ಜೊತೆಗೆ ಅವನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವ ವರದಿಗಾರ, ಸುದ್ದಿ ಸಂಪಾದಕ, ಉಪ ಸಂಪಾದಕರ—ಬಳಗ. ಎರಡನೆಯ ಶಕ್ತಿ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಆಡಳಿತೆಯ ಹತೋಟಿ ಹೊಂದಿರುವ ಮಾಲೀಕರು. ಇವೆರಡೂ ಶಕ್ತಿಗಳೊಡನೆ ಅವನು ಸಾಮರಸ್ಯ ಹೊಂದಿದ್ದರೆ, ಮೂರನೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಶಕ್ತಿಯೊಡನೆ ಆತನ ವ್ಯವಹಾರ ಸುಗಮ. ಮೂರನೆಯ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಆರ್ಥಿಕ ಜೀವಾಳವೆನಿಸಿದ ವಿಜ್ಞಾಪನಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಜಾಹಿರಾತು ಉದ್ದಿಮೆಗಳು, ಸರ್ಕಾರವೂ ಸೇರಿರುತ್ತದೆ. ಮೂರನೆಯ ಶಕ್ತಿಯ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಅಂಶವೆನಿಸುವವರೇ ಓದುಗರು, ಸಾರ್ವಜನಿಕರು.

ಪತ್ರಿಕಾ ಸಂಪಾದಕ ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರನಲ್ಲ. ಒಂದು ಪತ್ರಿಕಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅವನೂ ಒಬ್ಬ ದುಡಿಮೆಗಾರ. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೊಣೆಗಾರ. ಉಳಿದೆಲ್ಲ ನೌಕರಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಪಾದಕನೂ ತನ್ನ (ಪತ್ರಿಕೆಯ) ಆಡಳಿತವರ್ಗ ಅಥವಾ ಮಾಲಿಕರಿಗೆ ನಿಷ್ಠನಾಗಿರಬೇಕು. ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನೌಕರಿಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದಾಗಲೇ ಆದರೊಂದಿಗೇ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಇದು. ನೌಕರಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಸಂಸ್ಥೆ

ಯಾವ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿರಲಿ, ಅದು ಖಾಸಗೀ ಉದ್ದಿಮೆ ಆಗಬಹುದು, ಸರ್ಕಾರ ಇಲ್ಲವೇ ಭಾಗಶಃ ಸರ್ಕಾರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿರಬಹುದು, ಎಡ-ಬಲ ಪಂಥಗಳು ಪೈಕಿ ಒಂದಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷದ ಒಡತನದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿರಬಹುದು—ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ನೌಕರರಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದು 'ನಿಷ್ಠೆ' ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು, ಈ ಮಾತು ಪತ್ರಿಕಾರಂಗಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಮಾಲಿಕ ಅಥವಾ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಠನಾಗಿರದ ಪತ್ರಿಕಾ ಸಂಪಾದಕನೆಂಬುದು ಇಲ್ಲ.

ಮಾಲಿಕ-ಸಂಪಾದಕರ ನಡುವೆ ಈ ನಿಷ್ಠೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಕೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯಷ್ಟು ಉತ್ತರ ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಈ ಎರಡೂ ಶಕ್ತಿಗಳ ನಡುವೆ ವಿರಸವಾಡುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಒಂದೊಂದು ಘರ್ಷಣೆಗೂ ಆಸ್ಪದ ನೀಡುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಘಟನೆಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ, ಆ ವಿವರಗಳಿಗೆ ಇಳಿಯದೆ ಈ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಸಾಕಾದೀತು—ಸಂಪಾದಕನಿಂದ ಮಾಲಿಕರು ಏನನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ !

ಸಂಪಾದಕನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಆರ್ಥಿಕ ಸುಭದ್ರತೆಗೆ ಧಕ್ಕೆಯಾಗಬಾರದು ; ಪತ್ರಿಕೆಯ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯಾಗಲಿ, ಜನಮನ್ನಣೆಯಾಗಲೀ ತಗ್ಗಬಾರದು ; ರಾಜ್ಯ ಇಲ್ಲವೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಪಾದಕನ ನೇಮಕದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವ ಅಂಶಗಳಿಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯಬಾರದು.

ಮೂರು ಉಪಖಂಡಗಳನ್ನು ಉಳ್ಳ ಒಂದೇ ಸಾಲಿನ ಮೇಲಿನ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಬರೆದರೆ ಅದೊಂದು ಉದ್ಗ್ರಂಥವಾಗುವ ಅಪಾಯವಿದೆ. ಸಂಪಾದಕನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಮಿತಿಯೊಡ್ಡುವ ಪ್ರಕಾರವಿರುವುದು ಇಲ್ಲೇ.

ಈ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಕಳದೆರಡು ದಶಕಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕರು ಕೆಲಸ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಅಂಶ—ಯಾವೊಬ್ಬ ಸಂಪಾದಕನನ್ನೂ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಪ್ರಸಾರ ಅಥವಾ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯ ಇಳಿತದ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಡುಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ, ಇಳಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿ ಭ್ರಷ್ಟರಾದವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಸ್ವಲ್ಪವಲ್ಲ. ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಸಿ, ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಊರ್ಜಿತವಾಗಬಲ್ಲ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿ, ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ತಲೆಯಾಳನ್ನು ಹೊರದಬ್ಬಿದ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಬೇರೆ ಉದ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ತುಂಬ ಯಶಸ್ವಿಗಳೆನಿಸಿದ ಸಂಪಾದಕರು ಮಾತ್ರ ಈ ಕ್ರೂರ ಆಘಾತಕ್ಕೆ ಆಹುತಿಯಾಗುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಪತ್ರಿಕೆಯ ಆರ್ಥಿಕ ಯಶಸ್ಸಾಗಲೀ, ಜನಪ್ರಿಯತೆಯ ಅಂಶವಾಗಲೀ ಸಂಪಾದಕನ ಪದಚ್ಯುತಿಗೆ ಕಾರಣರಲ್ಲವೆಂದಾದರೆ, ಕಾರಣವೇನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ವೃತ್ತಿ ಭದ್ರತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪತ್ರಕರ್ತರು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂಪಾದಕರು,

ಉಳಿದೆಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಹಕ್ಕನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ, ನೇಮಿತ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಭಾರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವ ಯಾವುದೇ ದುಡಿಮೆಗಾರನನ್ನೂ ಆತನ ಹುದ್ದೆಯೇ ರದ್ದಾದ ಪ್ರಸಂಗ ವಿನಾ ಹೊರದೂಡಬಾರದೆಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಪಾದಕನೊಬ್ಬ ಅಪವಾದ.

ಪತ್ರಿಕಾ ಸಂಪಾದಕನ ಅಕಾಲಿಕ ಪದಚ್ಯುತಿಗೆ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಆರ್ಥಿಕಾನುಕೂಲತೆಯಾಗಲೀ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯಾಗಲೀ ಕಾರಣವಲ್ಲವೆಂದಮೇಲೆ, ಆತನು ನೇಮಕಗೊಂಡ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಭಯ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ (ಮಾಲಿಕ-ಸಂಪಾದಕ) ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಂಡ ರಾಜನೀತಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಿಲ್ಲವೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುವುದು ಸಹಜ.

ಸಮಸ್ಯೆ ಜಟಿಲವಾಗುವುದು ಇಲ್ಲೇ—ಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದರ ನೀತಿ (ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ. ಧಾರ್ಮಿಕ)ಯನ್ನು ಅಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿ ಬರೆದಿಟ್ಟಿರುವ ಒಂದಾದರೂ ಪ್ರಸಂಗವಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ಗೊಂದಲ-ಘರ್ಷಣೆಗಳಿಗೆ ಆಸ್ಪದ. ರಾಜನೀತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಮಾಲಿಕ-ಸಂಪಾದಕರ ನಡುವೆ ಮತಭೇದ ಉಂಟಾದಾಗಲೆಲ್ಲಾ, ಸಂಪಾದಕನೇ ಮಾಲಿಕನ ನಿಲುವು ಇಲ್ಲವೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ತಲೆಬಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ನ್ಯಾಯ ಸಮ್ಮತವೆನಿಸದು, ತನ್ನ ನಿಲುವನ್ನೇ ಮಾರ್ಪಾಟು ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ ಅಪಾಯಕ್ಕೆ ಈಡಾಗುವುದು ಮಾಲಿಕನ ಘನತೆ-ಗೌರವಗಳಲ್ಲ.

ರಾಜನೀತಿಯನ್ನು ಉಭಯ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಮಾಲಿಕ, ತನ್ನ ರಾಜಕೀಯ ಧೋರಣೆ ಅಥವಾ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಬದಲಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಆಗಲೂ ಮಾಲಿಕನ ಬದಲಾದ ಧೋರಣೆಯನ್ನೇ ಸಂಪಾದಕ ಅನುಸರಿಸಬೇಕೆಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಘನತೆಗೆ ಪೆಟ್ಟು ತಗುಲುವುದೇನಿದ್ದರೂ ಅದು ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ. ಪತ್ರಿಕೆಯ ದೃಷ್ಟಿಧ್ಯೇಯಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಮಾರ್ಪಾಟು ಕಂಡಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ತವಕ ಓದುಗನಿಗೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಹೇಳುವ ಪರಿಪಾಠವೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿಲ್ಲ. ನಾವು ಬರೆದುದನ್ನು ಆತ ಒಪ್ಪುತ್ತಾನೆ, ಒಪ್ಪಿದ್ದಾನೆ, ಅಥವಾ ಒಪ್ಪಬೇಕೆಂಬ ಧಾರ್ಷ್ಟ್ಯ (taken for granted) ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಮೆರೆತವೇ ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ. ಸಂಪಾದಕ–ಮಾಲೀಕರ ಉಭಯ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ನಿರ್ಧಾರವಾದ ರಾಜನೀತಿಯೇನು ಎಂಬುದೂ ಓದುಗರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಿರುವುದಿಲ್ಲ; ಇದು ಮಾರ್ಪಾಟಿಗೆ ನೆಟ್ಟಗಾದಾಗ ತಿಳಿಸುವ ಅನುಕೂಲವೂ ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಸಂಪಾದಕ–ಮಾಲಿಕರ ನಡುವೆ ತೀರ್ಮಾನವಾಗಿದ್ದು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ನೀತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ–ಅನುಷ್ಠಾನಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಾದವೇರ್ಪಟ್ಟಾಗ ವಿವಾದವನ್ನು ಉಭಯ ಪಕ್ಷಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿರದ ಮೂರನೆಯವರ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುವುದು ನ್ಯಾಯ ಸಮ್ಮತ. ಇಂಥದೊಂದು ಪ್ರಯತ್ನ ಕೆಲವು ಕಾಲದವರೆಗೆ 'ಸ್ಟೇಟ್ಸಮನ್' ಮಾತ್ರ

ಮಾಡಿದೆ. (ಸಂಪಾದಕ ಪ್ರಾಣ್‌ಚೊಪ್ರ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತವರ್ಗದ ವಿವಾದವನ್ನು ನ್ಯಾಯ ಮಂಡಲಿಯ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ತೀರ್ಮಾನ ಸಂಪಾದಕರ ಪರವಾಗಿಯೇ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ಭಾರತದ ವರಿಷ್ಟ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ನಿವೃತ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ, ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದ ನಿವೃತ್ತ ಅ|| ಜನರಲ್, ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ರಾಯಭಾರಿ ಯಾಗಿದ್ದು ನಿವೃತ್ತಿ ಹೊಂದಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಭಾರತದ ನಿವೃತ್ತ ಅಟಾರ್ನಿ ಜನರಲ್, ಒಂದು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಉಪಕುಲಪತಿಗಳಿದ್ದ ನ್ಯಾಸ ಮಂಡಲಿ ಸಂಪಾದಕರ ಪರ ತೀರ್ಪು ನೀಡಿದರೂ ಸಂಪಾದಕರಿಗೆ ವೃತ್ತಿ ಭದ್ರತೆಯ ಖಾತರಿ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ.)

ಸಂಪಾದಕರ ಸ್ಥಾನದ ಅಭದ್ರತೆಯ ಪರಿಣಾಮ ಅವರ ಕೈಕೆಳಗಿನ ಪತ್ರಕರ್ತ ರೊಡನೆ ಹೊಂದಿರಬೇಕಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕೆಡಿಸುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಆಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಪತ್ರಕರ್ತರ ನೇಮಕದಂಡನೆಯ ಅಧಿಕಾರಗಳೆರಡೂ ಇಲ್ಲದ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಸಂಪಾದಕ, ದೈನಂದಿನ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದಾದ ನೈತಿಕ ಬಲ ವನ್ನಷ್ಟೇ ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪರ್ತಕರ್ತರು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ವರದಿ ಅಥವಾ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುವ, ಕತ್ತರಿಸುವ ಇಲ್ಲವೇ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಸಂಪಾದಕರ ಅಧಿಕಾರ ಚಲಾವಣೆಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಅಸಮ್ಮತಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸರ್ವಸ್ವವೇ ಸಂಪಾದಕನಲ್ಲ. ಸಹಸಂಪಾದಕರು, ಸಹಾಯಕ, ಉಪಸಂಪಾದಕ, ವರದಿಗಾರ– ಹೀಗೆ ಒಂದು ಪಡೆಯೇ ದುಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಜನರಿಗೆ ಸ್ಥಾನಮಾನ–ಹೊಣೆಗಳೂ ಇರುವಾಗ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಕಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಸರಕಿನ ಗುಣಾವಗುಣಗಳ ಮಥನದ ಅಧಿಕಾರವೂ ಅಗತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ನೈತಿಕ ಅಂಶದ ಜೊತೆಗೆ ಕಾನೂನಿನ ಅಂಶವೂ ಸಂಪಾದಕನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನೆ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಪುಟ್ಟವಾದ ಒಂದು ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ್ದೆನಿಸುವ ಸುದ್ದಿಯವರೆಗೆ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿ ಗಳ ಹೊಣೆಯೂ ಸಂಪಾದಕನದು. ಹೊಣೆಗಾರ ಮಾತ್ರ ಸಂಪಾದಕ; ಅಧಿಕಾರ ಚಲಾವಣೆ ಬೇರೆ ಯಾರದ್ದೋ ಆಗುವುದು ಸರಿಯಾದ ವಿಚಾರವಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಪಾದಕ, ಬೇರೊಬ್ಬರ ಅಪೇಕ್ಷೆ–ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೆ ಮಣಿಯುವಂತೆ ಆಗುವುದೂ ಸರಿಯಲ್ಲ.

ಸಂಪಾದಕನ ಮೇಲೆ ಬೇರೊಬ್ಬರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಇಲ್ಲವೇ ಪರೋಕ್ಷ ಹತೋಟಿ ಇರುವ ಹೊಸ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ, ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹೊಣೆ ಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಮಿತಿಗೊಳಿಸಿರುವಾಗ, ಸಂಪಾದಕನನ್ನೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಯಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಕಾನೂನಿನ ಮಾರ್ಪಾಟಾದರೂ ಅಗತ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ಪತ್ರಿಕೆಯ ವಹಿವಾಟಿನ ಮೇಲೆ ಒಟ್ಟಿನ ಉಸ್ತುವಾರಿ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ನಾನಾ ವಿಭಾಗಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರ ಹೊಣೆಗಾರಿ

ಕೆಯೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥದೊಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾದರೆ, ಲೇಖನ–ವರದಿ ಇಲ್ಲವೇ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಗಳ ಅಂಗೀಕಾರ–ತಿರಸ್ಕಾರಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗೀಯ ಪ್ರಮುಖರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಉತ್ತರದಾಯಿತ್ವವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ನೈತಿಕ ಮತ್ತು ಕಾನೂನಿನ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಅರಿವೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಪ್ರಕಟನೆಯಲ್ಲಿ ಪತ್ರಕರ್ತರೆಲ್ಲರ ಸಾಮೂಹಿಕ ಉತ್ತರದಾಯಿತ್ವ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವೈವಿಧ್ಯವೂ ಹೆಚ್ಚಿ, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ ಹಿಗ್ಗುತ್ತದೆ. ಪತ್ರಿಕೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತು–ವಿಷಯಗಳೂ ಒಬ್ಬನೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕಾದ ಸನ್ನಿವೇಶ ತಪ್ಪುತ್ತದೆ. ಪತ್ರಿಕಾ ಸಂಪಾದಕನ ಬಗ್ಗೆ ಜನಸಾಧಾರಣರ ಕಲ್ಪನೆಯೇನಿದೆ? "ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ವರದಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಭಿಡೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ದಯೆ–ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗದೆ, ಯಾರೊಬ್ಬರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೂ ಮಣಿಯದೆ, ಅಂಜದೆ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಪಕ್ಷಾತೀತ ವ್ಯಕ್ತಿ". ನೇಮಕವಾಗುವುದಂತೂ ಸಂಪಾದಕ ಇದೊಂದೇ ಧ್ಯೇಯಾದರ್ಶಕ್ಕಾಗಿ. ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕನ ಹೆಸರನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುವ ಎಲ್ಲ ವರದಿ-ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು ಮಾಲೀಕನ ಕೈವಾಡವಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಸುದ್ದಿ ಅಥವಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಪ್ರಕಟನೆಗೆ ತಮ್ಮ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯುಂಟೆಂಬುದನ್ನಂತೂ ಮಾಲಿಕ ತಿಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿದೆಯೆಂದೇ ಜನರು ನಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಜನತೆಯೇ ನಿರೀಕ್ಷೆಗೆ ತಕ್ಕಹಾಗೆ ಸಂಪಾದಕನ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆ ಆಗದಿದ್ದಾಗ. ಜನಮನದಲ್ಲಿ ತದ್ವಿರುದ್ಧ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಸಂಪಾದಕನ ನಿಷ್ಠೆ ಅಥವಾ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಬಗೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮೂಡಿದಾಗಲೂ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬೆಂಬಲಿಸಲು, ಇನ್ನು ಕೆಲವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಲು ಮಾಲೀಕರೊಡನೆ ಆಗಿರುವ ಒಪ್ಪಂದದಂತೆ ಬದ್ಧನಾಗಿರುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಓದುಗರಿಗೆ ವಿವರಿಸಲು ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಮತ್ತು ಸಂಪಾದಕನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ, ಸಂಪಾದಕ ಅನಾನುಕೂಲ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತ-ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ – ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ನೀಡಿರುವ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಲೀಕರು ಪ್ರಕಟಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ, ಯಾವ ನಿಲುವನ್ನು ಪತ್ರಿಕೆ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ, ಇಲ್ಲವೇ ವಿರೋಧಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಓದುವ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾತಂತ್ರ್ಯವೂ ಅವರಿಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಓದುಗರಾಗಲೀ ಸರ್ಕಾರವಾಗಲೀ ತನ್ನನ್ನು ತಪ್ಪುತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸಂಪಾದಕನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದರಿಂದ ಅವನ ಅಳುಕೂ ಇಲ್ಲವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತವನ್ನು ಕಾಯಬೇಕಾದ ಮಂತ್ರಿಯಂತೆಯೇ ಪತ್ರಿಕಾ ಸಂಪಾದಕನೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತನೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಮಂತ್ರಿಯ ನೇಮಕದ ಪರತ್ತು

ಗಳು ಬಹಿರಂಗಗೊಳ್ಳುವಂತೆಯೇ ಸಂಪಾದಕನ ನೇಮಕದ ಹಿಂದಿರುವ ವಿಧಿ–ನಿಶೇಧ ಗಳೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಬೇಕು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಒಡತನ ಖಾಸಗಿ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿದ ನೇರ ವ್ಯವಹಾರದ ಮೂಲಕ, ಸರ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳ ಜೊತೆ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ನೆಟ್ಟಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಸಂಪಾದಕನಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಲು ಇಲ್ಲವೇ ಟೀಕಿಸಲು ಸಂಪಾದಕನ ಮೇಲೆ, ಪತ್ರಕರ್ತರ ಮೇಲೆ ರಾಜಕೀಯ ಒತ್ತಡ ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯ. ಸಂಪಾದಕ, ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮಿತಿಯನ್ನು ದಾಟಲಾರನೆಂಬುದು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಅಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವನ ಮೇಲಿನ ಒತ್ತಡವೂ ಮಿತಿ ಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಸರ್ಕಾರವೂ ನಿಯತ ಕಾಲಿಕಗಳ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಸಾಧನೆ ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪರಿಪಾಠ ಬೆಳೆಯುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಒಂದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ ತನ್ನದೇ ಆದ ಒಂದು ದಿನ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನೂ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸಂಪಾದಕನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮೇಲೆ ಆಘಾತ ನಡೆದಾಗ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರೆನಿಸಿದ್ದ ಸಂಪಾದಕರು ಪ್ರತಿಭಟನಾ ಪೂರ್ವಕರಾಗಿ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ತೆರವು ಮಾಡಿದ್ದುಂಟು. ಅಂದರೆ ಸರ್ಕಾರ ಗಳೂ ತಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸಂಪಾದಕರನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ, ತಮ್ಮ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಹಾಗೂ ಸಂಪಾದಕರ ಇತಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ಸುಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಹೀಗಾದಾಗ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಜನತೆಯ ಹಣವನ್ನು ಬಳಸಿ ಸರ್ಕಾರ ದಿನಪತ್ರಿಕೆ ಅಥವಾ ನಿಯತಕಾಲಿಕವನ್ನು ನಡೆಸುವ ಹೊಣೆ ನಿರ್ವಹಿಸಬಹುದು ; ಇದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿನ ಜನಹಿತದ ಭಾವನೆಯಿದೆ ; ವಾರ್ತಾವಾಹಿನಿಯ ಪ್ರವಹನಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿದೆ. ಮತ್ತು ವೆಚ್ಚ ಎಷ್ಟು ಸಮರ್ಥನೀಯವೆಂಬುದನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತೆರಿಗೆ ದಾರರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಜ್ಞಾಪನದಾರ ಸಂಪಾದಕರ ಸಂಬಂಧವಂತೂ ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವನತಿ ಮುಖವಾಗಿಯೇ ಸಾಗಿದೆ. ಸಂಪಾದಕನ ಘನತೆ, ಸತತ ಸವೆತವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದೆ. ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮಾತು ಹಾಗಿರಲಿ, ವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರಸಾರವುಳ್ಳ, ಹಣಕಾಸಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸುಭದ್ರವಾಗಿರುವ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲೂ ಅನೇಕ ವಾಣಿಜ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆ–ಉದ್ದಿಮೆ ಸದನಗಳ ವೃತ್ತಿ ವಹಿವಾಟಿನ ವಾರ್ತೆಗಳು ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸುದ್ದಿ ಅಂಕಣದಲ್ಲೇ ಬೆಳಕು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹೊಸದಾದ ದಂತಧಾವನಚೂರ್ಣ ಇಲ್ಲವೇ ಮೈ ಸಾಬೂನಿನ ಮಾರು ಕಟ್ಟೆ ಪ್ರವೇಶದ ಸಮಾರಂಭಗಳೂ ಸುದ್ದಿಯಾಗಿ ಬೆಳಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೂ ವಿಶೇಷ ವಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಕೆಲವು ಪ್ರಕಟಣೆಗಳಿಗಾಗಿ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿವವರಿಂದ

ಜಾಹೀರಾತೆಂದು ಹಣ ಪಡೆದಿದ್ದು, ಅದು ಜಾಹೀರಾತೆಂಬ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಓದುಗರಿಗೆ ನೀಡದೆ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದೆ.

ವಾಣಿಜ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಇಲ್ಲವೇ ಉದ್ದಿಮೆ ಘಟಕಗಳ ವೃತ್ತಿ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿ ಸಮಾರಂಭಗಳ ವರದಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವಂತೆ, ಪತ್ರಿಕೆಯ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಗಳ ವಿಭಾಗದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರೇ ಸಂಪಾದಕರ ಮೇಲೆ ಅಸಹನೀಯ ಒತ್ತಡ ತರುವುದೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಗತಿ. ಇದರಿಂದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದೃಷ್ಟಿ ಮಂಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟ ಬಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಪತ್ರಿಕಾ ಮಂಡಲಿ. ಪತ್ರಿಕಾ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಹಿತಕರ ವಾರ್ತೆಗಳ ಪ್ರಕಾಶನಕ್ಕೆ ಸಹಕರಿಸುವ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಉದ್ದಿಮೆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಜೊತೆ ಯಾವುದೇ ವಿಶೇಷ ರೀತಿಯ ಸಂಬಂಧ ಪಡೆದಿರದ ಮತ್ತು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಮೌಲ್ಯ ಮತ್ತು ಸತ್ಯ ಪ್ರತಿ ಸಾಧನೆಗೆ ತಮ್ಮನ್ನು ತೆಸ್ಸುಕೊಂಡ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ನಡುವೆ ಜಾಹೀರಾತುದಾರರು ಯಾವುದೇ ತಾರತಮ್ಯವೆಸಗದಂತೆ ನೀತಿ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಪತ್ರಿಕಾ ಮಂಡಲಿ ರೂಪಿಸಿ ಜಾರಿಗೆ ತರಬೇಕು.

ತಮ್ಮ ಅಗಳಿಕೆಯನ್ನು ಸಮಾರಂಭಗಳ ಮೂಲಕ ಇಲ್ಲವೇ ವಾರ್ತಾಗೋಷ್ಠಿಗಳ ಮೂಲಕ ಜಾಹೀರು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದಿಮೆಯ-ವಾಣಿಜ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಸುದ್ದಿಯನ್ನೂ ಬಹಿರಂಗಗೊಳಿಸುವುದನ್ನು ಸಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮೇಲಿನ ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆ ದೋಷಾರೋಪ, ಕಾರ್ಮಿಕರ ಮುಷ್ಕರ ಅಥವಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಡಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. (ಹೆಸರಾಂತ ಭೋಜನ-ವಸತಿಗೃಹ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಆಹಾರದ ದೋಷದಿಂದ ಸುಮಾರು 60 ಮಂದಿ ಸಂಕಟಕ್ಕೀಡಾಗಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಸೇರಿದ ಸುದ್ದಿಯೂ ಬೆಳಕು ಕಾಣದೇ ಹೋಯಿತು.) ಹೀಗೆ ಜಾಹಿರಾತುದಾರ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮೂಲಕವಾದ ನಿಯಂತ್ರಣ ಹೊಂದಿರುವಷ್ಟೇ ನಿವೃತ್ತಿ ಮೂಲಕ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಸಂಪಾದಕನ ಮೇಲೆ ಚಲಾಯಿಸುವುದುಂಟು. ಚಲನ ಚಿತ್ರರಂಗವಂತೂ ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಾಖಲೆಯನ್ನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದೆ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ವಿರಸ-ಘರ್ಷಣೆಯ ದಾರಿಗೆ ಹೊರತಾಗಿ ಮಾಲಿಕರ ಸದ್ಭಾವನೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಂಪಾದಕರು ಬೇರೊಂದು ಪಾತ್ರ ವನ್ನೂ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ, ಸಂಪಾದಕರೇ ತಪ್ಪೆಸಗಿದಾಗ ಅವನನ್ನು ಸರಿದಾರಿಗೆ ಎಳೆಯುವ ಇಲ್ಲವೇ ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ವಂಚಿತರಾದ ದುರ್ಬಲರ ಮೇಲೆ ಅವರು ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಗಳಂತೆ ಎರಗುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಆಪತ್ತನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಪತ್ರಿಕಾ ಮಂಡಲಿ ಇದೆ, ನಿಜ. ಆದರೆ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಜಾಹೀರಾತನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಿದ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಛೀಮಾರಿ ಹಾಕುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ವಾರ್ತಾ ಪ್ರಕಟನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಪತ್ರ ವೃತ್ತಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವ ಅದರ ಸಾಧನೆ ಶೂನ್ಯಕ್ಕೆ

ಸಮನಾಗಿದೆ. ಮುಂಬೈ ನಗರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗ—ಘನತೆ ತೆತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಸಂಗೀತ ವಿಮರ್ಶಕ ಸರ್ಕಾರಿ ಸೇವಾ ನಿಯಮವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ನಿತ್ಯದ ಕಸಬೆನ್ನುವಂತೆ ದಿನ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಂಪಾದಕರ ಸಹಕಾರ· ಸಂಗೀತಗೋಷ್ಠಿ ಪತ್ರಿಕೆಯವರ ಸಲುವಾಗಿ ಅಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದರೂ ಈ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರ ವಿಮರ್ಶಕ, ಸಂಗೀತಗೋಷ್ಠಿಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸದೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ತುಂಬಾ ಬಣ್ಣಕಟ್ಟಿದ, ಪೂರ್ವಗ್ರಹಭಾವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬರಹದಲ್ಲಿ ಕಲಾವಿದನ ನೈಪುಣ್ಯದ ಉಲ್ಲೇಖನವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ವಿಮರ್ಶಕನ ಈ ಬಗೆಯ ವೃತ್ತಿಧರ್ಮದ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಬರಹ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಕೈ ತಲುಪಿದಾಗ, ವಿಮರ್ಶಕನಿಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲಕರವಲ್ಲದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು. ಇದನ್ನೂ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದ ಬರಹವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದಾಗ ಅದನ್ನು ಸಂಪಾದಕರು ಪ್ರಕಟಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ; ವೈಯುಕ್ತಿಕವಾಗಿ ವಿವರಣೆಯನ್ನೂ ನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಒಬ್ಬ ಗಾಯಕ-ಕಲಾವಿದನ ಸುಸ್ಪಷ್ಟ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಹೇಗೆ ಒಬ್ಬ ಪತ್ರಕರ್ತ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ನಡೆಯಬಲ್ಲನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದು ಉದಾಹರಣೆ, ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ— ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳು ದಾಖಲೆಗೆ ಸೇರದಂತೆ (of the record) ಮಾಡುವ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆಯೇ ? ರಾಜಕಾರಣಿಗೆ ತೋರಿಸುವಷ್ಟು ಸೌಜನ್ಯ ಕಲಾವಿದನಿಗೂ ತೋರಿಸಬೇಕಾದ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬಂದಂತೆ ಆಗಲಿಲ್ಲವೇ ? ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಗಳಲ್ಲದವರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅಪಹರಣಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರತಿವಾದಕನಾದ ಸಂಪಾದಕನೂ ನೆರವಾಗುವುದೇತಕ್ಕೆ ? ಸಂಪಾದಕನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಅಘಾತ ಇದಲ್ಲವೇ ?

ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಎಲ್ಲ ವಿಜ್ಞಾಪನೆ-ಜಾಹೀರಾತುಗಳೂ ಜಾಹೀರಾತುದಾರನ ಅವಶ್ಯಕತೆಗೆ ತಕ್ಕದಾಗಿದೆಯೆ, ಪತ್ರಿಕೆಯ ಇಲ್ಲವೇ ಓದುಗರ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಅದು ಪೂರೈಸುತ್ತದೆಯೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪತ್ರಿಕಾ ಮಂಡಲಿ ನೋಡುತ್ತಾ ಕೂರಬೇಕೆಂದರೆ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕವಾಗಲಾರದು. ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕಾ ಕಾಗದದ ಕೊರತೆ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಸುದ್ದಿಯ ಪ್ರಕಟನೆಗೇ ಸ್ಥಳಾವಕಾಶದ ಕೊರತೆ ಕಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಕೆಲವೊಂದು ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಜಾಹೀರಾತಿನ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಥಳಾವಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನಾದರೂ ಪತ್ರಿಕಾ ಮಂಡಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಬೇಕು—ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ತಮ್ಮ ಜಾಹಿರಾತಿನ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮೊತ್ತದ ದೊಡ್ಡ ಪಾಲನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕವೇ ವೆಚ್ಚಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಕೆಲವು ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಅಸಾಧಾರಣ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಹವಾದ ವಿಷಯು

ವಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಜಾಹೀರಾತು ನೀತಿಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದು ಪತ್ರಿಕಾಮಂಡಳಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಮೇಲೆ ಈ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಭಾರಿ ಉದ್ಯಮ ಸದನಗಳು ಹೊರತಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಪುಷ್ಟ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ತಮ್ಮ ಅಂಕಣದ ಗಣನೀಯವಾದ ಪಾಲನ್ನು ಅರ್ಥರಹಿತ ಅಥವಾ ಅಮುಖ್ಯ ಜಾಹೀರಾತಿಗೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸುವುದನ್ನು ಪತ್ರಿಕಾಮಂಡಲಿಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಹೊರ ಗಿಡುವುದು ತರ್ಕಬದ್ಧವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಅನೇಕ ಸುಸ್ಥಾಪಿತ ಸಂಪಾದಕರಿಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಹಾಗೇ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಾಗರೀಕರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮೇಲೆ ಚೆಲ್ಲಾಟ ನಡೆಸುವ ಅಧಿಕಾರ–ಅವಕಾಶಗಳಿವೆ. ಪೋಲೀಸರು, ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಅಧಿಕಾರಿ, ಕೊನೆಗೆ ಒಬ್ಬ ಬಸ್ ಕಂಡಕ್ಟರ್ ಜನಸಾಧಾರಣರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಎಷ್ಟು ಅಭೇದ್ಯನೋ, ಪತ್ರಿಕಾ ಸಂಪಾದ ಕನೂ ಅಷ್ಟೇ ಅಭೇದ್ಯನಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ತನ್ನ ವೃತ್ತಿ-ಸ್ಥಾನದ ಅದ್ರತೆಯನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ನೊಂದವರ, ಅಪಮಾನಕ್ಕೆ ಈಡಾದವರ ನೋವಿಗೆ ನಾಲಿಗೆಯಾಗುವ ಅಪರೂಪದ ಪ್ರಸಂಗಗಳೂ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಇದು ಸಂಪಾದಕನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ವರ್ತನೆಯಾಗಬೇಕಾದರೆ, ವಾರ್ತಾವಾಹಿನಿಯ ಅವಿರತ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಾಗಬೇಕಾದರೆ, ಸಂಪಾದಕನನ್ನು ಅವನ ಇತಿಮಿತಿಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲೇ ಬೇಕು.

[ಸ್ವಶ್ರಮ, ಪ್ರತಿಭೆ-ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗಳಿಂದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಗೆಲವು ಸಾಧಿಸಿದ ದಿವಂಗತ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳ ನೆನಪಿಗೆ ಲೇಖನ ಅರ್ಪಿತ. ದಕ್ಷ ಅಧಿಕಾರಿಯೆಂದು ಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪತ್ರಕರ್ತರೂ ಆಗಿದ್ದರೆಂಬುದು ಅಭಿಮಾನದ ಸಂಗತಿ.]

ಮೆಲಕು ಹಾಕೋಣ.....

ಪರ್ವತವಾಣಿ

ಬ್ರಹ್ಮ (ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸನೆನ್ನಿ, ನನ್ನ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ) ಕೆಲವು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಮೆಲಕು ಹಾಕುವ ಕ್ರಿಯೆ ಕೃಪೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಇವು ತಿನ್ನುತ್ತವೆ, ಆರಾಮವಾಗಿ ಒಂದು ಕಡೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಉರಳುತ್ತವೆ, ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ತಿಂದದ್ದನ್ನು ಮೆಲಕು ಹಾಕುತ್ತಾ ತೂಕಡಿಸುತ್ತವೆ ಆಹಾಹಾ, ನಾನು ತಿಂದ ಹುಲ್ಲು ಎಷ್ಟು ಹಸಿಯಿತ್ತು! ಆ ಬೂಸ ರುಚಿಯೆಂದರೆ ರುಚಿ! ಹತ್ತಿಕಾಳು, ಒರಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ತಿರವಿದ್ದರೆ ಚನ್ನಾಗಿತ್ತು'–ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತವೆಯೆಂದು ನಂಬಲು ಯಾವ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಆಧಾರವೂ ಇಲ್ಲ. ನಾಲಿಗೆ ಹೊರಳಿಸುವುದನ್ನೂ ಬಾಯಿ ಆಡಿಸುವುದನ್ನೂ, ಜೊಲ್ಲು ಸುರಿಸುವುದನ್ನೂ ನಾವು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತೇವಾದರೂ, ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇವು ತಮ್ಮ ತಲೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ 'ಚಿಂತನ' ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿವೆಯೆಂದು ವಾದಿಸುವುದು ಹುಚ್ಚುತನ. ಈ ಚರ್ಯೆಗಳಿಂದ ತಿಂದ ಗ್ರಾಸ ಜೀರ್ಣವಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೇ ವಿನಾ, ಸದರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಲಾಭವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಷಗಳ ಆಣೆಯೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

'ಮಾನವಜನ್ಮ ದೊಡ್ಡ' ದೆಂದು ದಾಸರು ಹಾಡಿದ್ದಾರೆ. ದೊಡ್ಡದೆಂದರೆ ಎತ್ತರದಲ್ಲೇ? ಒಂಟೆಯ ಎತ್ತರ ಯಾರಿದ್ದಾರೆ? ಗಾತ್ರದಲ್ಲೇ? ಹಿಪ್ಪೋ ಮುಂದೆ ನಾವೇ? ಮತ್ತೆ? ಹಾವು ವಾಸಕ್ಕೆ 'ಹುತ್ತ' ಹುಡುಕಿದರೆ. ನಾವು ಮಲ್ಲೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮಹಡಿಮನೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆಂದೇ? ಸಿಂಹ ವನರಾಜನೇ ಆದರೂ ಒಂದು ಸ್ಲೀವ್‌ಲೆಸ್ ಬನಿಯನ್ನಿಗೆ ಗತಿಯಿದೆಯೇ? ಆನೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ಕಾಲುಗಳಿರಬಹುದು ಚಡ್ಡಿ ಹಾಕಿದ್ದು ಯಾರಾದರೂ ನೋಡಿದ್ದಾರೆಯೇ? ಅದೇ ನಾವು ಬನಿಯನ್ನು ಮೇಲೆ ಷರಟು, ಮೇಲೆ ಕೋಟು ಅದರ ಮೇಲೆ ಓವರ್ ಕೋಟು; ಪೆಟ್ಟಿ ಕೋಟು–ಸೀರೆ ಬ್ಲೌಸ್, ಮಿನಿ ಮ್ಯಾಕ್ಸಿ– ಎಷ್ಟು ಬಗೆ! ನರಿ ಸಿಗರೇಟು ಸೇದುತ್ತದೆಯೇ? ನಾಯಿ ಬಿರಿಯಾನಿ ತಿನ್ನುತ್ತದೆಯೇ? ಜಿಂಕೆ ಜಿನ್ ಕುಡಿಯುತ್ತದೆಯೇ? ನಾವು ತಿನ್ನದಿರುವುದಾವುದು, ಕುಡಿಯದಿರುವುದಾವುದು, ಸೇದದ ಬೀಡಿ, ಚುಟ್ಟ, ಅಗಿಯದ ಎಲೆ ಅಡಿಕೆ, ಎಲ್ಲಿದೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ? ಇನ್ನು ಮನರಂಜನೆ. ದನ, ಕರು, ಎಮ್ಮೆ ಕೋಣ ಸಿನಿಮಾ ಟೆಂಟ್‌ಗಳ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿಬರುವವರಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಬಿದ್ದುಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆಯೇ ಹೊರತು.

ಒಂದೇ ಒಂದು ' ಷೋ ' ಕೂಡ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ (ನಿ) ಯರು ? ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೊತ್ತಾಯಿತ್ತೆಂದು ಗಬಗಬ ಅಡಚಿಕೊಂಡು ತಿಂದು ಓಡಿ, ಕೆಂಪೇಗೌಡ ರಸ್ತೆಯ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಚಿತ್ರಮಂದಿರದ ಕತ್ತಲು ಸೇರುವುದಿಲ್ಲವೇ ? ....ದಾಸರಿಗೆ ಈ ಯಾವ ' ದೊಡ್ಡತನ ' ದ ಪರಿಚಯವೂ ಇರಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಅರ್ಥ ಬೇರೆ. ರುಂಡ ಮುಂಡ, ಕೈಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರನೆ ಒಂದು ಭಾಗವಾದ ಮುಂಡ ಮುಖ್ಯ ಭಾಗವೇ. ಹೃದಯ ಶ್ವಾಸಕೋಶಗಳಿವೆ. ರಕ್ತ ಪರಿಚಲನೆ, ಉಸಿರಾಟ ನಿಂತರೆ ಅವುಂಗಳ ಹಾಡಿ ದಂತೆಯೇ, ಸತ್ತಲೆಕ್ಕವೇ! ಕೈಕಾಲುಗಳು ? ಬೇಕು. ಯಾರ ಅಚಾತುರ್ಯದಿಂದಲೋ ಇವು ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದರೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆ, ಬದುಕು, ಆದರೆ ರುಂಡವಿಲ್ಲದೆ ಮನುಷ್ಯನೆಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯ ?. ಕೆಲವರ ಮಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಳಿಮುದ್ದೆ ದಂಡಿಯಾಗಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯ ಯೋಗ್ಯನೋ, ಅಯೋಗ್ಯನೋ, ಜಾಣನೋ, ಕೋಣನೋ, ಆಳೋ, ಅರಸನೋ ಏನೋ ಆಗಲೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಇರುವುದು ಒಂದು ಹಿಡಿಯಷ್ಟು, ಕೆಲಸ ಕಿಡಿಯಲ್ಲ, ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚು ! ಆಟಂಬಾಂಬಿನಷ್ಟು !

ಇತರ ಜೀವರಾಶಿಗಳು ತಿಂದು, ಕುಡಿದು, ಮಲಗಿ, ಮಲ್ಟಿಪ್ಲೈ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಕತೆ ಮುಗಿಸುತ್ತವೆ, ಮನುಷ್ಯನೂ ಇವೆಲ್ಲ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಜೊತೆಗೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ' ಬೇರೆ ' ಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ' ದೊಡ್ಡ ' ವನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಯೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮೆಲುಕು ಹಾಕಬಹುದು, ಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ, ಹಾಕುತ್ತಿಲ್ಲ.

ನಮ್ಮ ರಂಗಭೂಮಿಯ ನಿದರ್ಶನವನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳೋಣ. ಒಂದು ಕಡೆ ಒಬ್ಬರು ನಮ್ಮ ರಂಗಭೂಮಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಇದರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ರಂಗಭೂಮಿ ಹಿಂದೆ ಇರಲೇ ಇಲ್ಲ, ಇರುವುದು ಇವತ್ತೇ ಅದು ನಮ್ಮದೇ ಎಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಇದ್ದಾರೆ. ಯಾರು ಸರಿ, ಯಾರು ತಪ್ಪು ? ಮೆಲಕು ಹಾಕಿದರೆ ತಾನೇ ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಳ್ಳಿಗಳ ಕಡೆ ಯಕ್ಷಗಾನ ಬಯಲಾಟಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಯು ತ್ತಿದ್ದವು. ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಿ ಕಂಪನಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅದೇ ದೇವರ ಕತೆಗಳನ್ನು ವಸ್ತುವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಾರ್ಗ ಬೇರೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಪಾರ ಯಶಸ್ಸು ಸಂಪಾ ದಿಸಿದವು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೊರಗೂ ಹೋಗಿ ಹೆಸರು–ಹಣ ಗಳಿಸಿದವು. ವೀರಣ್ಣ ವರದಾಚಾರ್ಯರಂಥವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಂದ ' ಸೈ ' ಅನ್ನಿಸಿಕೊಂಡು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಕೀರ್ತಿ ತಂದರು.

ಕೈಲಾಸಂ ಮತ್ತು ಅವರ ಕಾಲದವರು 'ಬೆಳೆಯಿಸಿದರು'. ನಾಟಕಗಳ ರಚನೆ ಯಾದವು. ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಾದವು. ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ ಬೆಳೆಯಿತೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡರು.

ಬೇರೆ ಹೊಸದು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆ. ಅಸಂಗತ ನಾಟಕಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಕೊಂಡವು. ಕೆಲವು ಕಾಲ ಸಿಕ್ಕಾಪಟ್ಟೆ ಮೀಸೆ ತಿರುಗಿಸಿ, ಕೂದಲೆಲ್ಲಾ ಕಿತ್ತುಹೋದ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಮರೆಯಾದವು. ಇದ್ದಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಭೂತ ಪ್ರೇತಗಳ ಕತೆ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳ ಕತೆ, ಜಾನಪದದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಮಸಾಲೆ – ಇವು ಬಂದವು. ಸಂದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರ–ಅಪಪ್ರಚಾರ ನಾಟಕಗಳ ಸಮಾರಾಧನೆ.

ಯಕ್ಷಗಾನ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆ! ಹಳೆಯಂವು 'ಒರಟು'. ಈಗ 'ನಯ' ಬೇಕು. ಪಿಟೀಲು ಮೃದಂಗಗಳ ಆಕ್ರಮಣ! ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಆ ವೇಷಭೂಷಣ ಗಳೂ 'ಸುಧಾರಿಕೆ'ಗೊಂಡು 'ಸಹಜ'ವಾಗಬಹುದು!

ನಗರಗಳ ಕಡೆ ಸಮಸಾಮಾಯಿಕ ವಸ್ತು, ಸಮಸಾಮಾಯಿಕ ಭಾಷೆ, ಡೆಲ್ಲಿಯ ತಂತ್ರ, ಬಂಗಾಳದ ಮಂತ್ರ – ಏನೇನೋ–

ಮಲಗಿಲ್ಲ. ಎದ್ದಿದ್ದೇವೆ. ಆದರೆ ನಿಜವಾಗಿ ನಾಟಕವೆಂದರೇನು, ಅದರ ಉದ್ದೇಶವೇನು, ಹಿಂದಿನವರು ಎಷ್ಟು ತಿಳಿದು ಏನು ಸಾಧಿಸಿದರು, ನಾವು ಇಂದು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಏನು–ಸಿಪ್ಪೆ ಮುಖ್ಯವೇ, ಹಣ್ಣು ಮುಖ್ಯವೇ, ಚಿಪ್ಪು ಮುಖ್ಯವೇ, ಮುತ್ತು ಮುಖ್ಯವೇ – ಮೆಲುಕು ಹಾಕೋಣ.

ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ . . . .

ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ

' ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡದ ಬೆಳ್ನುಡಿಯೊಳೆ ಪುರುಳೊಂದೆ ಪೇಳ್ವುದು. ಕನ್ನಡಂ ಕತ್ತೂರಿಯಲ್ತೆ ! ' ಎಂದಳು ಮುದ್ದಣನ ಮನೋರಮೆ,

ಗಂಧದ ಕಾರ್ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವವರ ನಾಸಿಕಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಗಂಧದ ಸೌರಭ ತಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಕತ್ತುರಿಯ ಪರಿಮಳ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ಬರದಿರಬಹುದು. ಕನ್ನಡದ ಚೇತನವನ್ನೂ ಅದರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಆದರ ವ್ಯವಹಾರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ ನನ್ನಂತಹ ಸಾವಿರಾರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪೂಜ್ಯ ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀ ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯನವರು ಪರಿಚಯಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಕನ್ನಡದ ಬಗ್ಗೆ ಬೂದಿ ಮುಚ್ಚಿದ ವಿಶ್ವಾಸದ ಕಿಡಿಯನ್ನು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿದರು. ಕೇವಲ ಒಂದು ವರುಷಕಾಲ ಮಾತ್ರ ನಾನು ಅವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದೆನಾದರೂ ಆ ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕುತೂಹಲ, ಉತ್ಸಾಹ, ಅಭಿಮಾನಗಳು ಅಂಕುರಿಸಿ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ತಯಾರುಮಾಡುವ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಯಂತ್ರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಅವರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಹೃದಯಗಳ ವಿಕಾಸ ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿತ್ತು. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾ ಒಂದು ಕಡೆ ರವೀಂದ್ರರು " The main object of teaching is not to explain meanings, but to knock at the door of the mind " ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಓದಿ, ಅದರ ಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನು – ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥವನ್ನು – ಹೇಳುವಷ್ಟರಿಂದ ತೃಪ್ತರಾಗುತ್ತಿದ್ದವರಲ್ಲ ಅವರು. ತಾವು ಓದುವ ಪಾಠದಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಜೀವನ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಧ್ಯೇಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಆದರ್ಶ ಗುರು ಶ್ರೀ ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯನವರು. ಕನ್ನಡ ಕನ್ನಡಿಗರ ಜನಜೀವನದ ಒಂದು ಅಂಗವಾಗಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಅವರ ಆಶಯ. ಅವರ ಈ ಆಶಯ ಈಡೇರುವಂತೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡುವ, ಅದನ್ನು ಪ್ರಸಾರಮಾಡುವ ಅವಕಾಶ ಅಷ್ಟಾಗಿ ನನಗೆ ದೊರೆಯದಿದ್ದರೂ, ಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಳಸುವ

ಬಳಕೆಗೆ ತರುವ ಅವಕಾಶ ಸಾಕಪ್ಟು ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಒಂದು ನೂರು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ರಾಜ್ಯವೆಂಬುದು ಭಾರತದ ಪ್ರಾಚೀನ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಆಡಳಿತ ಪರಂಪರೆಯಿರುವ ಈ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡವೇ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳು ಅಂದಿನ ಆಡಳಿತದ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳನ್ನು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಆಸ್ಥಾನ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತಾದರೂ, ಅಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಯಿತಾದರೂ ಅರಮನೆಯ ನಿರೂಪಗಳೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನೀಡುವ ಆಜ್ಞೆಗಳೂ ವರದಿಗಳೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಈಗಲೂ ಜಿಲ್ಲಾಮಟ್ಟದವರೆಗೆ ಆಡಳಿತ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಆಕ್ರಮಣವಾದ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡದ ಬಳಕೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಹೋಯಿತೇ ಹೊರತು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಬಳಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಂತ್ರು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಮುಖ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೇ ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ.

ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾಷೆಯಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷು ರಾಜಭಾಷೆಯಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೇರುಬಿಡುತ್ತಾ ಹೊರಟಂತೆ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಭಾಷೆಗಳು ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಗಳಾಗಲು ಅಸಮರ್ಥವಾದವೆಂಬ ಭಾವನೆ ಕೆಲವು ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿತು. ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಸ್ಥಾನವಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಧ್ಯಯುಗದ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆಯೇ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಭಾಷೆಯೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿತ್ತು; ದೇಶೀಯ ಭಾಷೆಗಳು ಅಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿದ್ದವು. ಆಗ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿಯೂ, ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಭಾಷೆಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದವು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮೂಲೆಗುಂಪಾಗಿತ್ತು. ಆದರೇನು? ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸತ್ವಯುತವಾಗಿ ಬೆಳೆದು, ಇಂದು ಅದು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾಷೆಯ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಏರಿದೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ಯಾವ ದೇಶೀಯ ಭಾಷೆಯಾದರೂ ಮಹೋನ್ನತವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಬಲ್ಲದು. ಜನಮನ ಅದರತ್ತ ಹೊರಳಬೇಕು. 'ಮನಮುಳ್ಳೊಡುಂಟು ಮಾರ್ಗಂ.' ಶ್ರೀ ಎನ್. ಎಸ್. ಸುಬ್ಬರಾಯರು ಬೊಂಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ 1936ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಭಾಷಣಮಾಡುತ್ತಾ 'ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ, ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ, ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸುವುದು ಆಗಬೇಕಾಗಿರುವ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸ. ಇದು

ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಆದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯ' ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಬೆಳಗಾಮಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಾ ಶ್ರೀ ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರು 'ನಾವು ನಮ್ಮ ಸೀಮೆಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಒಡನೆಯೆ ವಾಡಿಕೆಗೆ ತರಬೇಕು, ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ನಡೆಯುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರಾದವರನೇಕರು ಆ ಭಾಷೆಯ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಭಾಗಿಗಳಾಗಲಾರರು. ಇಂಥವರ ಪ್ರಪಂಚ ಜ್ಞಾನದ ಫಲವು ನಮ್ಮ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಬೇಕಾದರೆ ಕೆಲಸವೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ಜನರ ಜ್ಞಾನದ ಫಲವನ್ನೂ ಆಡಳಿತವು ಪಡೆಯುವುದೂ ಎಲ್ಲ ಜನಕ್ಕೂ ಆಡಳಿತ ಸ್ವರೂಪವು ತಿಳಿಯುವುದೂ ರಾಜ್ಯದ ಏಳಿಗೆಯ ಮೂಲ ತತ್ವಗಳು. ನಾವು ಈ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದರೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಆಡಳಿತದ ಕೆಲಸವೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ನಾಗರಿಕ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಅಪಾಯವಾಗುತ್ತದೆ—ಎಂಬ ಶಂಕೆ ಕೆಲವರಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಆಂಗ್ಲವಾದಿಗಳು ಸಮಸ್ಯೆಯ ಮೂಲವನ್ನು ಕೆದಕಿನೋಡಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಭಾರತೀಯನ ಬೌದ್ಧಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಭಾಷೆಯಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಇಡೀ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ ಒಂದರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿತವರು. ಉಳಿದ ತೊಂಬತ್ತೊಂದು ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವ ಹಾಗೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಭಾಷೆಗಳೇ ಬೇಕು. ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಆಡಳಿತ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಬೇಕಾದದು ಅವಶ್ಯ, ಅನಿವಾರ್ಯ.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾ ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿಯವರು—English is a language of international commerce, it is the language of diplomacy and it contains many a rich literary treasure, it gives us an introduction to western thought and culture. For a few of us, therefore, a knowledge of English is necessary. They can carry on the departments of national commerce and international diplomacy, and for giving to the nation the best of western literature, thought and science. That would be the legitimate use of English, where as, today, English has usurped the dearest place in our hearts and dethroned our mothertongues. It is an unnatural place due to our unequal relation with English men. The highest development of the Indian mind must be possible without a knowledge of English. It is doing violence to the manhood, specially to the womanhood of India to encourage our boys and girls to think that an

entry into the best society is impossible without a knowledge of English. It is too humiliating a thought to be bearable. To get rid of the infatuation for English is one of the essentials of Swaraj" (Young India 1921) ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಳಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂದೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೂ ಉನ್ನತ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕೂ ಇಂಗ್ಲಿಷು ಬೇಕು. ಭಾರತ ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರವಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಾಂತ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೂ, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೂ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯಲು ಅನುಕೂಲಿಸುವಂತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜೊತೆಗೆ ಒಂದು ಸಂಪರ್ಕ ಭಾಷೆಯೂ ಬೇಕು. ಆದರೆ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಆಧಾರಸ್ತಂಭವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಪ್ರಾಂತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುವುದು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ. ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಮೂಲ ಲಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಧ್ಯೇಯವೆಂದರೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಸಂಪರ್ಕ. ಪಂಚಾಯತೀ ರಾಜ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ತಾಲ್ಲೋಕು ಬೋರ್ಡು, ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು–ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಳಸುವುದು ಅವ್ಯವಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ–ಅದರಲ್ಲೂ ಗ್ರಾಮ, ತಾಲ್ಲೋಕು, ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಟ್ಟದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಬಳಕೆ ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿರುವಷ್ಟೇ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಗಣನೆಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು, ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರವು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಮಾಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಕೆಲವು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿತು. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ ಸೂಕ್ತ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಸರ್ಕಾರ ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ೧೯೫೬ರ ಜೂನ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿತು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಳಕೆಗೆ ತರುವಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಮರಾಠಿ, ತೆಲುಗು, ತಮಿಳು, ಉರ್ದು ಮುಂತಾದ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬಳಸಬೇಕಾಗಬಹುದು, ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಳಕೆಗೆ ತರಲು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಕಾಲಾವಧಿಯೆಷ್ಟಾಗಬಹುದು, ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರಾಂತಗಳೊಡನೆ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿಯನ್ನು ಬಳಸುವುದು—ಇವುಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆ ಆ ಸಮಿತಿಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ಸರ್ಕಾರವು ರಚಿಸಿದ ಸಮಿತಿಗೆ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಬಳಸಲು ಯಾವ ಅಭ್ಯಂತರವೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನರ್‌ವಿಂಗಡಣೆಯಾಗಿ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತಗಳ ರಚನೆಯಾದ ಮೇಲಂತೂ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತು. ಇಡೀ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಬಳಕೆಗೆ ತರುವ ಮುನ್ನ ಆರಿಸಿದ ಕೆಲವು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ, ಗ್ರಾಮದಿಂದ ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದವರೆಗಿನ ಆಡಳಿತವೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧಾರವಾಯಿತು. ಕಂದಾಯ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಅರಣ್ಯ, ಅಬ್ಕಾರಿ, ವ್ಯವಸಾಯ, ಸಹಕಾರ ಹಾಗೂ ಪೋಲೀಸು ಖಾತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಳಸಬೇಕೆಂದು ಸಮಿತಿ ಸೂಚಿಸಿತು. ತುಮಕೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ,

ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಬಿಜಾಪುರ, ಧಾರವಾಡ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಇದರ ಪ್ರಯೋಗ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

೧೯೬೩ರಲ್ಲಿ 'ಮೈಸೂರು ಆಡಳಿತ ಭಾಷಾ ಕಾಯಿದೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಶಾಸನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕೃತವಾದಮೇಲೆ, ಅದೇ ವರ್ಷದ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೦ನೇ ತೇದಿಯ ಮೈಸೂರು ಗೆಜೆಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಕಾನೂನಿನಂತೆ ೧೯೬೩ನೆಯ ಸಾಲಿನಿಂದ ಕನ್ನಡ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಆಚರಣೆಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತೊಂದು ನಿರ್ದೇಶನ ನೀಡುವವರೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರಬಹುದು.

'ಮೈಸೂರು ಆಡಳಿತ ಭಾಷಾ ಕಾಯಿದೆ' ಬಳಕೆಗೆ ಬರುವ ಮೊದಲು ಆರಿಸಿದ ಕೆಲವು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಳಕೆಗೆ ತಂದಾಗಲೂ, ಅನಂತರವೂ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಬಳಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ತಲೆದೋರಿದವು. ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಆವಶ್ಯಕವಾದ ಶಬ್ದಸಂಪತ್ತು ಸಾಕಷ್ಟು ಇಲ್ಲದಿರುವುದೂ ಕಾಯಿದೆ ಕಾನೂನು ನಿಬಂಧನೆಗಳ ಕೈಪಿಡಿಗಳು ಇಲ್ಲದಿರುವುದೂ, ಕನ್ನಡದ ಶೀಘ್ರಲಿಪಿ ತಜ್ಞರೂ ಬೆರಳಚ್ಚು ಯಂತ್ರಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವುದೂ — ಇವೇ ಆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುವು.

ಕನ್ನಡ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ವ್ಯವಹಾರ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಲು ಕೆಲವು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಆಡಳಿತದ ವಿವಿಧ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಹಲವು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವ ಶಬ್ದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಬಳಕೆಗೆ ತರುವ ಹೊಸ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಪದಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸುವಾಗ ಆದಷ್ಟು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಇರುವಂತೆ ಪದ ರಚನೆಯಾಗಬೇಕು. ಕೃತಕವಾದ ಅಥವಾ ಉಚ್ಚಾರಣೆಗೆ ಮತ್ತು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಕಷ್ಟವಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬಳಸಬಾರದು. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಬಳಕೆಯಾಗಿಹೋಗಿರುವ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ಪದಗಳೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕು. ಕೋರ್ಟು, ಆಸ್ಪತ್ರೆ, ಮೀಟಿಂಗು, ಫೈಲು—ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದಗಳು ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಸೇರಿ ಹೋಗಿವೆ. ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಚಿರಪರಿಚಿತವಾಗಿರುವ ಇಂತಹ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಅಪರಿಚಿತವಾದ ಕ್ಲಿಷ್ಟ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ, ಬಳಕೆಗೆ ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಅಷ್ಟೇನೂ ಸ್ತುತ್ಯವಾದುದಲ್ಲ. ಭಾಷೆಯೊಂದರ ತುಷ್ಟಿ ಪುಷ್ಟಿಗಾಗಿ ಪರಭಾಷಾ ಪದಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ತಪ್ಪೇನೂ ಅಲ್ಲ. ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಾ 'ವಿವಿಧ ವಿಜ್ಞಾನ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಾವಿರಾರು ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳನ್ನು

ನಾವು ಹಾಗೆ ಹಾಗೆಯೇ ನಮ್ಮ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದು ವ್ಯವಹರಿಸಿದ್ದೇ ಆದರೆ ವಿಜ್ಞಾನ ವಿದ್ಯೆಗೂ ಕಾರ್ಯರಂಗದಲ್ಲಿ ಅದರ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೂ ಸೌಲಭ್ಯವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಮಾತು ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸಮಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪದಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿಗೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ—ಅಗತ್ಯ ವಾದ ಹೊಸ ಪದಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ — ಸೆಮಿನಾರೊಂದನ್ನು ನಡೆಸಿತು. ಇಂತಹ ಪರಿಶೋಧನಾ ಪ್ರವಚನ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯಬೇಕು. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಮತ್ತು ನಿಘಂಟುಗಳು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ, ಪ್ರಚಲಿತ ಮತ್ತು ಅವಶ್ಯಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಬಳಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಬಾನುಲಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಣಗಳನ್ನೂ ಚರ್ಚಾಕೂಟಗಳನ್ನೂ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು. ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ನಿತ್ಯವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಶ್ಯವಾದ ಶಬ್ದಕೋಶವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕು. ವಾರ್ತಾ ಇಲಾಖೆಯು ತನ್ನ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸ ಬೇಕು. ಕನ್ನಡ ಟೈಪ್‌ರೈಟರ್‌ಗಳ ತಯಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಬಳಕೆ ಹೆಚ್ಚಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಕನ್ನಡ ಶೀಘ್ರಲಿಪಿಕಾರರ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಬೇಕು. ಕನ್ನಡ ಶೀಘ್ರ ಲಿಪಿಯನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಜನ ಮುಂದೆ ಬರುವಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಫೀಸುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಳಗಿನ ಕೋರ್ಟುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ, ವರದಿ ಮುಂತಾದುವು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯು ವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು. ಜನರಿಂದ ಬರುವ ಅರ್ಜಿಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಉತ್ತರ ಹೋಗಬೇಕು. ಸಭೆ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯ ಬೇಕು. ಕೇವಲ ಕನ್ನಡಿಗರೇ ಭಾಗವಹಿಸಿ, ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತಪ್ಪು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವ ದುಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿ ತೊಲಗಬೇಕು. ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳ ವರದಿ ಕನ್ನಡ ದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕು, ಅನೇಕ ಸಭೆಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಪಟ್ಟಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿರುವುದು ತಪ್ಪಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರುವಂತಾಗಬೇಕು. ಇವೆಲ್ಲದರ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡಜನ ತಮ್ಮ ಮಾತೃ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತರಾಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕನ್ನಡವಲ್ಲಿ ಅನುತ್ತೀರ್ಣರಾಗುವ ನಿದರ್ಶನಗಳು ಎಷ್ಟಿಲ್ಲ? ಅದು ಹಾಗಿರಲಿ, ನಾನು ಒಮ್ಮೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಬರೆಯಲು ಬರದ ಗುಮಾಸ್ತನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಅವನು ಬರೆಯ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆಯುವಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಆತ ಬರೆದ. ಆದರೆ ಆತನ ಕನ್ನಡ ಆತನ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗಿಂತ ಸಹಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಆತನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೇ ಬರೆಯುವಂತೆ ಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು. ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಪರಿಣಿತರಾಗದಿದ್ದರೆ ಹೋಗಲಿ, ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಕನ್ನಡದ ಪರಿಜ್ಞಾನವಾದರೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇರಬೇಕು. ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ, ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವನ್ನಾ ದರೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲು, ಓದಲು, ಮಾತನಾಡಲು ಶಕ್ತರಾಗಿರಬೇಕು. ಕನ್ನಡ

ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರಿಗೆ ಸೇರಿದವನು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬ ನಿಬಂಧನೆಯಿದೆ. ಈ ನೌಕರರಿಗಾಗಿಯೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಾಗುತ್ತಿವೆ. ಅವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಸೂಕ್ತವಾದ ಏರ್ಪಾಟನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು.

ಕನ್ನಡದ ಬಳಕೆ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳು ಬಲವಂತದಿಂದ ಆಗುವ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲ. ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ, ವಿಶ್ವಾಸ, ಅಭಿಮಾನಗಳು ಹೆಚ್ಚಬೇಕು. ಕನ್ನಡಿಗರು ಉತ್ಸಾಹಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿ ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಆಗ ಕನ್ನಡ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆ ಮಾತ್ರವಾಗದೆ ಜನರ ಅಂತಃಕರಣದ ಭಾಷೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

ನಾವೆಲ್ಲರೊಡಗೂಡಿ, ಒಡನಾಡಿ ಕಲೆತು ।
ಕನ್ನಡದ ಸೇವೆಯಲಿ ನಮ್ಮ ಮೈಮರೆತು
ಕುಂದು ಕೊರತೆಗಳೊಂದಕಿಂಬಿಲ್ಲದಂತೆ ।
ನಮ್ಮ ಸಖ್ಯದ ಮೊಗ್ಗು ಬಿರಿದರಳುವಂತೆ
ದೇವಿ ಕರುಣಿಸಲಿ ವರವ ! ಕನ್ನಡದ ।
ದೇವಿ ಕೈಕೊಳಲಿ ಫಲವ

ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀ.

ಹೀಗಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಶ್ರೀ ಟಿ. ಎಸ್. ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯನವರ ಧ್ಯೇಯ ಸಾಧನೆಯಾದೀತು ; ಇಂಥ ಹಿರಿಯರು ಪಟ್ಟ ಶ್ರಮ ಸಾರ್ಥಕವಾದೀತು.

(ಈ ಲೇಖನಕ್ಕಾಗಿ ' ಸವಿನೆನಪು ' ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದಕರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದೇವೆ).

ನನಗೆ ತಿಳಿದ ವೃದ್ಧರು

ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ

ಏಕೋ ಹೇಗೋ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ನನಗೆ ಹಲವು ವೃದ್ಧರ ಪರಿಚಯ ವಾಯಿತು. ನನ್ನ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಮೀರಿದ ಪರಿಚಯ ಅದು. ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಈಗ ಆ ಪರಿಚಯದ ನೆನಪು ಪರಿಚಯದ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸವಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಪರಿಚಯ ನನ್ನ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ, ಮನೋವೃತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಉಂಟುಮಾಡಿದ ಪರಿಣಾಮದ ಅರಿವು ತಿಳಿಯಾಗಿದೆ. ನನಗೆ ಪರಿಚಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದ ನಾಲ್ಕಾರು ವೃದ್ಧ ಮಹನೀಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವುದು ಅಪ್ರಯೋಜಕವಾಗ ಲಾರದೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ನಾನು ಬರೆಯತೊಡಗಿರುವುದು ಆ ಮಹನೀಯರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನಲ್ಲ. ನನಗೆ ಅವರೊಡನೆ ಒದಗಿದ ಸಂಬಂಧದ ಕೆಲವು ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ. ಅವರ ಮಾನವೀಯತೆಯನ್ನೂ ಹೃದಯವಂತಿಕೆಯನ್ನೂ ದೇಶಾಭ್ಯುದಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ.

1. ವೃದ್ಧ ಪಿತಾಮಹ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎಂ. ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರು

ನನ್ನ ತಲೆಮಾರಿನವರಿಗೆ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಎರಡು ಮೂರು ತಲೆಮಾರಿ ನವರಿಗೆ ಮೈಸೂರಿನ ವೃದ್ಧಪಿತಾಮಹ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎಂ. ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರ ಹೆಸರು ಮನೆ ಮಾತು. ಅವರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಾತಯ್ಯ. ಮೈಸೂರಿಗೆಲ್ಲಾ ಒಬ್ಬರೇ ತಾತಯ್ಯ. ಅವರ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳದವರಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ಸ್ವತಃ ತಿಳಿದವರು ಬಹು ಮಂದಿ. ಅವರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದವರು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು. ಅವರಿಂದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದವರು ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜನ. ಅವರ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿ ಕೊಂಡು ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವವರು ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ.

ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅವರ ಮೊದಲ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ಆದರೆ ನಾನು ಅವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಲ್ಲ. ಅವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗುವಷ್ಟು ಬೇಗ

ನಾನು ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚದ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬರುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರು ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವಿಶ್ರಮಿಸಿ ಬಹುದಿನಗಳಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದವು. ನಾನು ಜೂನಿಯರ್ ಇಂಟರ್ ಮೀಡಿಯೆಟ್ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿರುವಾಗ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಫ್ರೀಷಿಪ್ಪಿಗೆ ಅರ್ಜಿ ಹಾಕುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಶಿಫಾರಸನ್ನು ಕೇಳಲು ತಾತಯ್ಯನವರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದೆ. ತಮಗೆ ತಿಳಿದವರಾಗಲೀ, ತಿಳಿಯದವರಾಗಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹೋಗಿ ಶಿಫಾರಸು ಕೇಳಿದರೆ ಅವರು ಇಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಶಿಫಾರಸನ್ನು ಕೇಳಿದವರಿಗೆಲ್ಲ ಇವನು ಬುದ್ಧಿವಂತ, ನಡತೆವಂತ, ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಹತೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇದೆ. ಇವನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರೆ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿರುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಬರೆದು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಶಿಫಾರಸುಗಳು ಫ್ರೀಷಿಪ್ಪು ಸ್ಕಾಲರ್‌ಷಿಪ್ಪುಗಳಿಗೆ ಅರ್ಜಿ ಹಾಕುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾತಯ್ಯನವರಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಸರಿ ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟು ತಾನೆ ಎಂದು ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವವರು ಹೇಳುವಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತಾತಯ್ಯನವರ ಶಿಫಾರಸುಗಳು ಬರುತ್ತವೆ ಎಂದು ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತರಲ್ಲಿ ಅತಿಬುದ್ಧಿವಂತರು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಕೆಲಸ ಆದಷ್ಟು ತ್ವರೆಯಿಂದ ನಡೆಯಲೆಂದು ತಾತಯ್ಯನವರು ತಮ್ಮ ಮುದ್ರಣಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟುಗಳ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಅಚ್ಚು ಹಾಕಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದು ಬಂದು ಕೇಳಿದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಬರೆಸಿ ಶಿಫಾರಸು ಕೊಟ್ಟು ಹರಸಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಡೆಕಡೆಗೆ ಶಿಫಾರಸು ಕೇಳುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಮಿತಿಮೀರಿದಾಗ ಎಲ್ಲ ಪ್ರತಿಗಳಿಗೂ ರುಜು ಹಾಕುವುದಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಅವರ ಮುದ್ರೆಯನ್ನೊತ್ತಿ ಕೊಡುವ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಇತ್ತು. ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟನ್ನು ಕೊಡುವ ರೀತಿ ಹೇಗಾದರೂ ಇರಲಿ ಬಂದು ಕೇಳಿದವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಕೊಟ್ಟು ಹರಸಿ ಕಳುಹಿಸುವ ಮನೋಭಾವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಇದ್ದ. ಮಹಾ ಸುಯೋಗ. ಇಂಥ ಅರ್ಜಿಗಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದ ಇಬ್ಬರು ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟುಗಳನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಮುಕ್ಕಾಲುಪಾಲು ಅರ್ಜಿಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಶಿಫಾರಸುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಾತಯ್ಯನವರದು. ಕೆಲವು ಕಾಲದ ಮೇಲೆ, ತಾತಯ್ಯನವರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪರಿಚಯ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕುದುರಿದಾಗ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟುಗಳ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ಕೆಲಸವು ನನ್ನದಾಗಿತ್ತು. ಬಂದು ಕೇಳಿದವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೊಡುವುದು ಸರಿಯೇ, ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಹತೆ ಇದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ನಮಗೇನು ಗೊತ್ತು? ಎಂದು ಒಂದು ದಿನ ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಿ ಕೇಳಿದೆ. ಫೀಸು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿ ಇದ್ದವರು ಯಾರು ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಶಿಫಾರಸು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ? ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅಷ್ಟು

ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವವರಲ್ಲ. ಪಾಪ ಒಳ್ಳೆಯ ಹುಡುಗರು ಎಂದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅಭಿಮಾನ ಅಪ್ಪರ ಮಟ್ಟಿಗಿತ್ತು ಅವರಿಗೆ.

ಪ್ರಸಕ್ತ ನಾನು ಕೇಳಿದ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟಿನ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಏನೋ ಹೇಳಲು ಹೋದೆ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೊಡುವ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟಿನ ಮಾದರಿಯನ್ನೇ ನಾನೂ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು ಹೋದರೆ ಅದು ನೂರರಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಬಹುದೆಂಬ ಶಂಕೆ ನನಗಿತ್ತು. ಹೆಚ್ಚು ಜನರಿಲ್ಲದಾಗ ಸಮಯ ನೋಡಿ ತಾತಯ್ಯನವರನ್ನೂ ಕೇಳಿದೆ. ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟಿನ ಪ್ರತಿ ಯೊಂದನ್ನು ತರಲು ಹತ್ತಿರವಿದ್ದವರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. '' ದಯಮಾಡಿ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರಿಗೆ ಒಂದು ಕಾಗದವನ್ನು ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟರೆ ಮಹದುಪಕಾರವಾಗುತ್ತೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಹಳೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಂತೆ. ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಭಕ್ತಿ. ತಾವು ಒಂದು ಕಾಗದ ಕೊಟ್ಟರೆ ನನಗೆ ಅರ್ಧ ಫ್ರೀಷಿಪ್ಪಾದರೂ ಸಿಕ್ಕತ್ತೆ'' ಎಂದೆ. ನಿನಗೆ ಸಹಾಯವಾದರೆ ನನಗೆ ಸಂತೋಷ. ಕಾಗದವನ್ನೇ ಬರೆದುಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ನಾನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೊಡುವ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟುಗಳಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲ ಅನ್ನು ಎಂದು ನಕ್ಕರು. ಹೌದೆಂದಾಗಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದಾಗಲಿ ಉತ್ತರ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ನಾನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ನಕ್ಕೆ. ನೀನೇ ಬರೆದುಕೋ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಅಂದರು. ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಬರೆದೆ. ಫ್ರೀಷಿಪ್ಪಿಗೆ ನನ್ನ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿವರಿಸಿ, ಇವನಿಗೆ ಫ್ರೀಷಿಪ್ಪು ಕೊಟ್ಟರೆ ನನಗೆ ಸ್ವತಃ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ ಹಾಗಾಗುತ್ತೆ ಎಂದು ಕಾಗದದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಸಿದರು. ನಾನು ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಮಾತಾಡಿದ್ದು ಮೊದಲನೆಯ ಸಲ. ನನ್ನ ವಿಷಯ ನನ್ನಿಂದಲೇ ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಏನು ದಯಾಳುತ್ವ! ನಾನು ಬರೆದ ಕಾಗದವನ್ನು ರುಜು ಮಾಡಲೆಂದು ಅವರ ಕೈಲಿ ಕೊಟ್ಟೆ. ಅದನ್ನು ಓದಿ ನೋಡಿ ಪರವಾ ಇಲ್ಲ. ಅಕ್ಷರ ಸುಮಾರಾಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಸ್ಪೆಲಿಂಗ್ ಮಿಸ್ಟೇಕೂ ಇಲ್ಲ '' ಎಂದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅಕ್ಷರ ಸ್ವಲ್ಪ ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ಇತ್ತೆಂದು ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾಪಿ ಬರೆದ ಕೈ. ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಶೀಘ್ರ ಲಿಪಿಕಾರರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಬರೆಯಿಸುವ ಅಭ್ಯಾಸ, ಅವಕಾಶ, ಬಲವಾದ ಮೇಲೆ ನಾನು ಬರೆಯುವ ಅಕ್ಷರ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆಯೆ. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ನಾನು ಬರೆದದ್ದನ್ನು ನಾನೇ ಓದುವುದೂ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ತಾತಯ್ಯನವರನ್ನು ವಂದಿಸಿ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ಬರುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅವರು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ನಿನಗೆ ಪುರುಸೊತ್ತಿದ್ದರೆ. ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ನಮ್ಮ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದಿನವೂ ಬಂದು ಕೆಲಸಮಾಡು. ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಬರೆದುಕೊ. ನಿನಗೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಬಹುದು. ತಿಂಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ನನಗೇನಾದರೂ ಹಣ ಉಳಿದರೆ ನಿನಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಣ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದರು. ಇದು ನನಗೊಂದು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾದ ವರಪ್ರಸಾದವಾಯಿತು. ಬರಿ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟಿಗೆ ಹೋದರೆ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಅವರ

ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಿತು. ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡದೆ ಖಂಡಿತ ದಿನಾ ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆ ದಿನದಿಂದ ನಾನು ಅದರ 'ಬರಹಗಾರ' ಆದೆ. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಏಳು ಗಂಟೆಗೆ ಹೋಗಿ ಒಂಬತ್ತೂವರೆಯವರೆಗೂ ಅವರು ಹೇಳಿದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಬರೆಯುವುದು. ಆಮೇಲೆ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋಗುವುದು. ಸಾಯಂಕಾಲ 6 ಗಂಟೆಗೆ ಹೋಗಿ 8-9 ಗಂಟೆಯವರೆಗೂ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಪ್ರೂಫುಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದು ಇವು 2–3 ವರ್ಷ ನನ್ನ ದಿನಚರಿಯಾಯಿತು.

ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ತಾತಯ್ಯನವರದೇ ಎತ್ತಿದ ಕೈ. ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ಯಾವಾಗಲೂ ಕಷ್ಟ. ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹು ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಉಜ್ವಲ ದೇಶಭಕ್ತಿ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಏಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ಆಸಕ್ತಿ, ಸತ್ಯ ಧರ್ಮಗಳ ಪರಿಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆ, ತಮ್ಮ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಷ್ಟನಿಷ್ಠುರಗಳಿಗೆ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ಇವು ತಾತಯ್ಯನವರ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಮುಖ್ಯ ಗುಣಗಳು, "I uphold truth, justice and fairplay" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯ ಅವರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಆದರ್ಶ. ಈ ಆದರ್ಶದ ಸಾಧನೆಗೆ ಅವರು ಕೆಲವು ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನು ಅವರೊಡನೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು Wealth of Mysore ಎಂಬ ದೈನಂದಿನ ಪತ್ರಿಕೆ, ಸಂಪದಭ್ಯುದಯ ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ದೈನಂದಿನ ಪತ್ರಿಕೆ, ಸಾಧ್ವಿ ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ವಾರಪತ್ರಿಕೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ದೈನಂದಿನ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅವರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ನಾಮಧೇಯದಿಂದಲೇ ಮೈಸೂರಿನ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಆಸಕ್ತಿಯಿತ್ತೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಧ್ವಿ, ಅವರ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯವರು ಕಾಲವಾದ ನಂತರ ಆ ಮಹಿಳಾಮಣಿಯ ಜ್ಞಾಪಕಾರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಪತ್ರಿಕೆ ಎಂದು ಅಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಅಷ್ಟು ಉತ್ತಮವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾಹಿರಾತುಗಳ ವರಮಾನ ಅಷ್ಟೇನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಗ್ರಾಮಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಪ್ರಸಾರವೂ ಅಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಧ್ವಿ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಪದಭ್ಯುದಯ ದಿನ ಪತ್ರಿಕೆಯ ವಾರದ ಸಂಕಲನ, ಆದರೆ ಆ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಗ್ರಾಮಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗಿತ್ತು. ಜಾಹಿರಾತಿನ ವರಮಾನವೂ ಸುಮಾರಾಗಿತ್ತು. 'ಸಾಧ್ವಿ' ಉಳಿದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಾಳೆ ಎಂದು ತಾತಯ್ಯನವರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನು ತಾತಯ್ಯನವರ ಕಾರ್ಯಾಲಯವನ್ನು ಸೇರಿದ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಬಿ. ಸಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರರ ಬೆಂಬಲದಿಂದ 'ನೇಚರ್ ಕ್ಯೂರ್' ಎಂಬ ಒಂದು ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆಯೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ತಾತಯ್ಯನವರೂ ಶ್ರೀನಿವಾಸ

ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರೂ ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವನ್ನು ಅಚ್ಚು ಮಾಡಿಸುವ ಕೆಲಸ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನೂ ಚಂದಾದಾರರಿಗೆ ರವಾನಿಸುವ ಕೆಲಸ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗಿತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚು ಮಾಡಿಸುವ ಕೆಲಸ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದುದು. ಬಿ. ಸಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರ ಸಮಯ ಕಾಯ್ದು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ತರುವುದು. ಅವರು ಹಳೆಯ ಕಾಲದ ನಿವೃತ್ತ ಆಫೀಸರು. ಅವರ ಊಟ, ನಿದ್ದೆ, ವಿಶ್ರಾಮ, ಇತರ ಕೆಲಸ ಇವುಗಳ ಲಗುಬಿಗು ನೋಡಿಕೊಂಡು ನಾನು ಅವರಿಂದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ತರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾದ ನನಗೆ ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ನಂಬಿಕೆ, ಶ್ರದ್ಧೆ. ನೇಚರ್ ಕ್ಯೂರ್ ಪದ್ಧತಿಯ ಅಡಿಯಾಳಗಳನ್ನು ಶ್ರೀ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರ ಲೇಖನಗಳಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಂಡುಕೊಂಡೆ. ಅವನ್ನು ಅಚ್ಚು ಹಾಕಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಪ್ರೂಫನ್ನು ಓದಿ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿಷ್ಠೆಯ ಮನೋಭಾವವನ್ನೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಳೆಸ ಬೇಕಾಯಿತು. ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇದರ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಬಿಡುವು ಮಾಡಿಸಿಕೊಡುವುದು ಅಷ್ಟೊಂದು ಸುಲಭವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಚಂದಾದಾರರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವುದು ಅಷ್ಟೊಂದು ಕಷ್ಟವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಚಂದಾದಾರರಾಗಿದ್ದವರು ಹಲವರು ಮಾತ್ರವೇ. ಈ ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲೂ ಎಲ್ಲ ಪಂಥಗಳಲ್ಲೂ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಒಳ್ಳೆಯದಿದೆ, ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಪಡೆಯೋಣ ಎಂದು ತಾತಯ್ಯನವರಿಗಿದ್ದ ಮೂಲ ಮನೋಭಾವವೇ ಕಾರಣ. ಈ ನೇಚರ್ ಕ್ಯೂರ್ ಪತ್ರಿಕೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿಯಿದೆ. ಅದನ್ನು ಆಮೇಲೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ತಾತಯ್ಯನವರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸಂಪಾದಕರೆಂದು ಬೇರೆ ಒಬ್ಬ ಉತ್ಸವ ಮೂರ್ತಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇವರು ಪ್ರೆಸ್ಸಿನ ಮ್ಯಾನೇಜರು. ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಪಾದಕರು. ತಾತಯ್ಯನವರೇ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮೂಲ ವಿಗ್ರಹ. ಇದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಷಯವೇ ಆಗಿದ್ದಿತು.

Wealth of Mysore, ಸಂಪದಭ್ಯುದಯ ಇವುಗಳ ಬಹುಭಾಗ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ತಾತಯ್ಯನವರೇ ಹೇಳಿ ಬರೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಂಪಾದಕೀಯಗಳಲ್ಲದೆ ಉಳಿದ ಹಲವಾರು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಅಂಕಿತ ನಾಮಗಳಿಂದ ಬರೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಸಂಪಾದಕರಿಗೆ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ತಾವೇ ಹೇಳಿ ಬರೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಆ ಬರವಣಿಗೆಗಳ ಶೈಲಿ, ಪದಗಳ ಜೋಡಣೆ, ಅವರಿಗೆ ಬಹು ಪ್ರಿಯವಾದ ಕೆಲವು ಪದ ವೃಂದಗಳ ಮೇಲು ಮೇಲಿನ ಉಪಯೋಗ ಇವೆಲ್ಲ ಲೇಖಕರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಬಯಲು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಂಪಾದಕೀಯವಾಗಲಿ, ವಿಶೇಷ ಲೇಖನವಾಗಲಿ "ಬರೆದು ಬಂದುದು" ಆಗಲಿ, 'Special to Wealth of Mysore' ಆಗಲಿ, ಪತ್ರ

ವ್ಯವಹಾರವಾಗಲಿ, ಅವುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ Truth, Justice, Fairplay, ಈ ಮಾತುಗಳು ನಾಲ್ಕಾರು ಸಲವಾದರೂ ಉಪಯೋಗವಾಗದಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಸಾಯಂಕಾಲದವರೆಗೂ ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆಸುತ್ತಿದ್ದುದು ತಾತಯ್ಯನವರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸಲು ಅವರು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು ಲಕ್ಷ್ಮೀಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಕೆ. ವಿ. ವಿ, ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ. ಅವರು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಭಾಗದ ಮುಂದಿನ ವರಾಂಡದಲ್ಲಿ. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮರದ ಕುರ್ಚಿ. ಅದಕ್ಕೆ ಬೆತ್ತವಾಗಲಿ ಮೆತ್ತೆಯಾಗಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಎದುರಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕುರ್ಚಿ, ಅದು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುವ ನನ್ನಂತಹವರಿಗೆ. ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕುರ್ಚಿ. ಅದು ಅವರನ್ನು ನೋಡಲು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಡಾ॥ ರಂಗಣ್ಣ, ಶ್ರೀ ಅನಂತರಾವ್ ಇಂಥವರಿಗೆ.

ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಏಳು ಏಳೂವರೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹಾಲು ಕರೆಯುವವನೊಬ್ಬ ಹಸುವೊಂದನ್ನು ತಂದು ತಾತಯ್ಯನವರ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಲು ಕರೆದು ಒಂದು ಉದ್ದವಾದ ಲೋಟದ ತುಂಬ ನೊರೆಹಾಲು ಅವರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅವರು ಅದನ್ನು ಕೂಡಲೆ ಕುಡಿದುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನು ಅವರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದಮೇಲೆ "ಈ ಮಗುವಿಗೂ ಕೊಡು" ಎಂದು ಹಾಲಿನವನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ನನಗೂ ಹಾಲಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆಯೆ. ಅದೂ ಕಾಯಿಸದ ನೊರೆಹಾಲು! ನಾನು ಕಾಫಿ ಕುಡಿದಿದ್ದೇನೆ ಬೇಡ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಈಗತಾನೆ ಕರೆದು ನೊರೆಹಾಲು ಕುಡಿದರೆ ಮೈಗೆ ತುಂಬ ಒಳ್ಳೆಯದು ಎಂದರು ಅವರು. ದಯವಿಟ್ಟು ನನಗೆ ಬೇಡ. ನನಗೆ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು 9 ಗಂಟೆಗೆ ಮನೆಯಿಂದ ಕಾಫಿ ಬರುತ್ತದೆ. ನಿನಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೊಟ್ಟು ನಾನೂ ಕುಡಿಯುತ್ತೇನೆ ಎಂದರು.

ತಾತಯ್ಯನವರ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ಕಾಲವಾದ ಮೇಲೆ ಅವರ ವಾಸ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ. ಅದರ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮಲಗುವ ಕೋಣೆ. ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೂ ಸಮಯಕ್ಕೆಂದು ಬಹು ಜೋಪಾನವಾಗಿ ಪ್ರಯಾಸಪಟ್ಟು ಮಿಗಿಸಿದ್ದ ಹತ್ತಾರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನೂ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಒಂದು ಬೀರು, ಇನ್ನೊಂದು ಕೋಣೆ, ಮುಂದಿನ ವರಾಂಡ ಇವೇ ಅವರ ನಿವಾಸದ ಭಾಗಗಳು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಊಟಕ್ಕೆ ಅಡ್ವೊಕೇಟ್ ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯನವರ ಮನೆಗೆ ಅವರು ಬಹುದಿವಸದಿಂದ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಗಾಡಿಯಲ್ಲೋ ಇಲ್ಲವೇ ನಡೆದುಕೊಂಡೋ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೆಳಗ್ಗೆ 9 ಗಂಟೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಡಿ. ಸುಬ್ಬಯ್ಯ ರೋಡಿನ ಹತ್ತಿರ ಇದ್ದ ಅವರ ಮಗನ ಮನೆಯಿಂದ ಕಾಫಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಹಿಂದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲ ತಾತಯ್ಯನವರು ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಕಳುಹಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಬ್ರೆಡ್ಡು ತರಿಸಿಟ್ಟು

ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಈ ಬ್ರೆಡ್ಡಿನಲ್ಲಿ ನನಗೊಂದು ತುಂಡು. ಅವರಿಗೆ ತಂದ ಕಾಫಿಯಲ್ಲಿ ನನಗೊಂದು ಭಾಗ. ಅವರು ಇವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಾಗಲೇ ಅವರ ಎದುರಿಗೇ ನಾನೂ ಇವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕಾಫಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಸಕ್ಕರೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದರೆ ಅಷ್ಟು ಅವರಿಗೆ ರುಚಿ. ಕಾಫಿ ತುಂಬ ಸಿಹಿಯಾಗಿದ್ದ ದಿವಸ ಬಹುಚೆನ್ನಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವರು. ಸಕ್ಕರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಈಚೀಚೆಗೇಕೋ ಇವರು ಕಾಫಿಯನ್ನೇ ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವರು. ಕಾಫಿ ಬಿಸಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಅಗತ್ಯವೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ. ಸಿಹಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಕು.

ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಗಾಡಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವನು ಕನ್ನೇಗೌಡನ ಕೊಪ್ಪಲಿನ ಬೋರಯ್ಯ. ತಾತಯ್ಯನವರು ಮರಿಮಲ್ಲಪ್ಪನವರ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿದ್ದಾಗಿನಿಂದ ಅವರೊಡನೆ ಇದ್ದನಂತೆ ಅವನು. ಗಾಡಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಊರ ಸಮಾಚಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಅವನು ತಾತಯ್ಯನವರಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ.

ಅವರು ಬರೆಸಿದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಚ್ಚಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಶ್ರೀ ಅನಂತರಾಯರಿಗೆ ಓದಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಅವರು ಇದೇನು? ಇಷ್ಟು ಸಪ್ಪೆಯಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಜೋರಾಗಿ ಬರೆಯಬೇಕು ಎಂದು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿ ಲೇಖನಗಳಿಗೆ 'ಖಾರ' ಹಾಕಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾದ ಪರಿಣಾಮವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೂ ಅನಂತರಾಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ತಾತಯ್ಯನವರು ಬಹು ಬೆಲೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ತಾತಯ್ಯನವರಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಒಂದು ಬೀರುವಿನ ಸಂಗತಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆ ಬೀರುವಿನಲ್ಲಿದ್ದವು ಕೆಲವು ಹಳೆಯ ಪುಸ್ತಕಗಳು. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಬಹು ಪ್ರೀತಿ. ಆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಅವರು ಯಾರಿಗೂ ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾರನ್ನೂ ಅವನ್ನು ನೋಡಗೊಡಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆಸುವಾಗ ಆಗಾಗ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನ್ನು ತರುವರು, ಆಮೇಲೆ ತಾವೇ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನ್ನು ಇದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಬೀಗ ಹಾಕಿ ಬರುವರು. ಬೀಗದ ಕೈ ಅವರ ಜನಿವಾರದಲ್ಲಿ. ಬಲವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದ್ದರು. ಬೀಗದ ಕೈಯ್ಯಿನ ಉಪಯೋಗ ಸುಲಭವಾಗಿ ಆಗಲೆಂದು ಜನಿವಾರವನ್ನು ಅವರು ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಅಂಗಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಚೆ ಹೋಗುವಾಗ ಅದರ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಗಿಯನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೀರುವಿನಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಒಳಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಣವೂ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಅಷ್ಟೇನೂ ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲ. ಆಪದ್ಧನವಾಗಿರಲೆಂದು 50–60 ರೂಪಾಯಿಗಳು ಅಷ್ಟೆ. ಅವರಿಗಿದ್ದ ಖರ್ಚಿನಲ್ಲಿ, ಅವರ ಕೊಡುಗೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಾದರೂ ಹಣ ಉಳಿದದ್ದೇ ಆಶ್ಚರ್ಯ. ಏನೂ ಗತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ ಈ ಆಪದ್ಧನವೂ ಆಗಾಗ ವಿನಿಯೋಗವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಪುನಃ ಕೂಡಿಸಬೇಕಾದರೆ ಮಹಾಪ್ರಯಾಸ.

ತಾತಯ್ಯನವರಿಗೆ ಹಣದ ಮೇಲಿನ ಆಸೆ ಕಿಂಚಿತ್ತಾದರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪತ್ರಿಕಾಲಯದ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಅವರ ನೆರವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಹಣ ಸಾಲದೆ ಬಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ಹಣದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಅವರಿಗೆ ಅರಿವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಡೆಗೆ ಪಾಪ ಬಡತನ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ ಎಂದು ಅವರ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಪೋಸ್ಟ್‌ಮನ್ ಒಬ್ಬನ ಪ್ರಸಂಗ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದು ಜ್ಞಾಪಕವಿದೆ. ತಾತಯ್ಯನವರು ಮರಿಮಲ್ಲಪ್ಪನವರ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ಹೆಡ್‌ಮಾಸ್ಟರಾಗಿದ್ದಾಗಲೂ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು, ಪತ್ರಿಕೆಯ ಚಂದಾ ಹಣ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮಾಲೀಕರಿಗೆ ಮನಿಯಾರ್ಡರು ಮುಖಾಂತರ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಪೋಸ್ಟ್‌ಮನ್ ಬರುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ತಾತಯ್ಯನವರು ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮನಿಯಾರ್ಡರುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಷ್ಟು ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮನಿಯಾರ್ಡರು ಫಾರಂಗಳಿಗೆ ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ರುಜು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟು ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮ್ಯಾನೇಜರ ವಶ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡು ಎಂದು ಅಂಚೆಯವನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಇದು ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಹಣ ಕೊಟ್ಟಷ್ಟು ಕೊಟ್ಟ, ಬಿಟ್ಟಷ್ಟು ಬಿಟ್ಟ. ಚಂದಾ ಲೆಕ್ಕವೂ ಏರುಪೇರಾಯಿತು. ಅನೇಕರಿಗೆ ಚಂದಾ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲವೆಂದು ತಗಾದೆ ಹೋಯಿತು. ಅವರು ತಾತಯ್ಯನವರ ರುಜುವಿದ್ದ ಮನಿಯಾರ್ಡರ್ ಕೂಪನ್ ತೋರಿಸಿದರು. ಪರಿಶೀಲನೆ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ತಾತಯ್ಯನವರು ಪೋಸ್ಟ್‌ಮನ್‌ನೊಡನೆ ಮಾಡಿದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪರಿಣಾಮ ಗೋಚರವಾಯಿತು. ಅಂಚೆ ಶಾಖೆಯವರು ಅಂಚೆಯವನನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಅವನು ಬಂದು ತಾತಯ್ಯನವರ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದ. ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗ, ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಬಾರದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ. ಕಾಪಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡ. ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಡ. ನನ್ನ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಾಪಸು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ನನಗೇನೂ ಬರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಇವನಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಕೊಟ್ಟು ದಯಪಟ್ಟು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಇಲಾಖೆಯವರಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ತಿಂದಿರುವ ಹಣವನ್ನು (ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು) ತಿಂಗಳಿಗೆ ಎರಡು ರೂಪಾಯಿನ ಹಾಗೆ ಕೊಟ್ಟು ತೀರಿಸು ಹೋಗು ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಪೋಸ್ಟ್‌ಮನ್ ನಾಲ್ಕೈದು ತಿಂಗಳು ಎರಡೆರಡು ರೂಪಾಯಿನಂತೆ ಕೊಟ್ಟ. ಆಮೇಲೆ ತಾತಯ್ಯನವರೇ ಸಾಕು, ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಏನೂ ದುಡ್ಡು ವಾಪಸು ಕೊಡಬೇಡ. ಈಗ ಒಳ್ಳೆಯವನಾಗಿದ್ದೀಯ ತಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಅವರು ನನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು ಪ್ರಸಂಗ ನಡೆದ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ. ಆದರೂ '' ನಾನು ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಮಾಡಿದೆ '' ಎಂದು ಪೋಸ್ಟ್‌ಮನ್ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ತಾತಯ್ಯನವರ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿತು. ಧ್ವನಿ ಗದ್ಗದವಾಯಿತು.

ತಾತಯ್ಯನವರ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದುದು ಆಗಾಗ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿ. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಅವರು ಭಾವಪರವಶರಾಗಿ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ಹಾಕಿದ್ದನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಅವರ ವಯೋಧರ್ಮವೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದರ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ ಕರುಣಾರಸ ಜನಕವಾದ ಯಾವ ಪ್ರಸಂಗಬಂದರೂ ಅವರ ಹೃದಯ ಕರಗಿ ನೀರಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಕಂಬನಿ ಮೂಡುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆಸುವಾಗ ಸಬಕ್ತಗಿನ್ ಜಿಂಕೆ ಮರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಾಗ ಮರಿಯ ತಾಯಿ ದೈನ್ಯತೆಯಿಂದ ಅವನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಅವನು ಮರಿಯನ್ನು ತಾಯಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟ ಕತೆಯನ್ನು ಉದಹರಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಕತೆಯ ನೆನಪಿನ ಪರಿಣಾಮ ಅವರ ಹೃದಯದ ಮೇಲೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೂ ಆದದ್ದು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ಮಕ್ಕಳ ಹಾಗೆ ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅತ್ತರು. ಆಗ ಲೇಖನವನ್ನು ಮುಗಿಸಲು ಆಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಕಳೆದಮೇಲೆ ಲೇಖನವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಯಾವುದಾದರೂ ಅಧರ್ಮ ನಡೆದಾಗ, ಹಾಗೆ ನಡೆದುದನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡಾಗ ತಾತಯ್ಯನವರ ಕಣ್ಣು ಕೆಂಪಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಧ್ವನಿ ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದರು, "They must be hanged and quartered" —ನೇಣು ಹಾಕಿ ಕತ್ತರಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ಅವರು ಪದೇ ಪದೇ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಅಧರ್ಮ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅವರ ಒಳಗಿನ ಧರ್ಮದೇವತೆ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಕರುಣಾಜನಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೃದಯ ಕರಗಿ ನೀರಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಎಂತಹ ಉಚ್ಚ ಜೀವನ !

ತಾತಯ್ಯನವರು ತಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕಾ ಕೆಲಸದ ಮಧ್ಯೆ ಬಿಡುವುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲ ನಿರತರಾಗಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿಯೂ, ಮೈಸೂರು ಪೌರಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿಯೂ ಅನೇಕ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿಯೂ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ಯ ಧರ್ಮಗಳ ಪರ ಹೋರಾಟ. ದೇಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಜನರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ಇವೇ ಇವರ ಚಿಂತನೆ. ಮೈಸೂರಿನ ಅನಾಥಾಲಯ, ಶಾರದಾ ವಿಲಾಸ ವಿದ್ಯಾಶಾಲೆಗಳು ಅವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು. ಇವೆರಡೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸೇವೆಗೋಸ್ಕರ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು. ಶಾರದಾ ವಿಲಾಸ ಹೈಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಇಲಾಖೆಯ ಮನ್ನಣೆ ದೊರೆಯುವುದು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷ್ಟವಾಯಿತಂತೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಮಾರ್ಗಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮುಗಿದಮೇಲೆ ತಾತಯ್ಯ ನವರು S. S. L. C. ಕ್ಲಾಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಚಾಮುಂಡಿ ಬೆಟ್ಟದ

ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರ ಕಾರಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿಸಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಲಾಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದರಂತೆ. ಆಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ದೊರೆಯಿತಂತೆ. ಮೊದಮೊದಲು ಮೈಸೂರಿನ ಲ್ಯಾನ್ಸ್ ಡೌನ್ ಬಜಾರಿನ ಮಹಡಿಯಮೇಲೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ತರಗತಿಯನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ತರಗತಿಯಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮಧ್ಯೆ ಬಿದರಿನ ತಟ್ಟಿಗಳು. ಒಂದು ಕ್ಲಾಸಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಪಾಠ ಇನ್ನೊಂದು ತರಗತಿಯಲ್ಲೂ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ರಾಗವಾಗಿ ಯಾರಾದರೂ ಕನ್ನಡ ಪಂಡಿತರು ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯ ಓದಿದರೆ ಸ್ಕೂಲಿನ ಎಲ್ಲರೂ ಕೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲೂ ನಮಗೆ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿದ್ದ ಸ್ವಾಮಿ ವೆಂಕಟಾದ್ರಿ (ಸಂಸ) ಅವರು ಶ್ರಾವ್ಯವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯ ಓದುವಾಗಲಂತೂ ಬೇರೆ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಠ ನಡೆಯುವುದೇ ದುಸ್ತರವಾಗುತಿತ್ತು. ತಾತಯ್ಯನವರ ಸತತ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವಾಗಿ ಶಾರದಾ ವಿಲಾಸ ಹೈಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಬೇರೆ ಕಟ್ಟಡ ಒದಗಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಅವರು ಬಹು ಶ್ರಮಪಟ್ಟರು. ಬಡವರ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯಾದ ಅನಾಥಾಲಯದಿಂದ ಕೂಡ ಈ ಕಟ್ಟಡಕೋಸ್ಕರ ಹಣವನ್ನು ಸಾಲ ಕೊಡಿಸಿದರು. ಈ ಏರ್ಪಾಡಿನಲ್ಲೂ ತಾತಯ್ಯನವರದೊಂದು ವಿಶೇಷ ರೀತಿ. ಅನಾಥಾಲಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ಶಾರದಾ ವಿಲಾಸ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಫ್ರೀ ಷಿಪ್‌ಗಳನ್ನು ಕೊಡಲೇಬೇಕೆಂದು ವಿಧಾಯಕ ಮಾಡಿದರು.

ಶಾರದಾ ವಿಲಾಸ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ತಾತಯ್ಯನವರು ಮಾಡಿದ್ದ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಲೋಯರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿಯಲ್ಲಿ ಫೇಲಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು IV ಫಾರಂಗೆ ಸೇರಿಸುವುದು. V ಫಾರಂಗೂ ಅವಶ್ಯವಾದರೆ ಪ್ರೊಮೋಷನ್ ಕೊಡಿಸುವುದು. ಅವರು V ಫಾರಂ ಪಾಸು ಮಾಡುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಲೋಯರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಪ್ರೈವೇಟಾಗಿ ಕಟ್ಟಿ ಪಾಸುಮಾಡುವುದು. ಆಮೇಲೆ S.S.L.C. ಕ್ಲಾಸಿಗೆ ಪ್ರೊಮೋಷನ್ ಕೊಡುವುದು. ಹೀಗೆ ಲೋಯರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಫೇಲಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪಾಸುಮಾಡಿದವರಂತೆಯೇ S.S.L.C. ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಹೋಗುವ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ತಾತಯ್ಯನವರು ಮಾಡಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇಂಥ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಒಂದು ಸೆಕ್ಷನ್ ಇತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ IV Form ಕ್ಯಾಜುಯಲ್ ಸೆಕ್ಷನ್ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಜುಯಲ್ ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥವೇನೋ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಏರ್ಪಾಡಿನ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ತಾತಯ್ಯನವರಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮೇಲೆ ಇದ್ದ ಕರುಣೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಏರ್ಪಡಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆ. ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳು ಸಹಸ್ರಾರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕ್ಯಾಜುಯಲ್ ಸೆಕ್ಷನ್ನಿನ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಕಡೆಗೆ ವಿದ್ಯಾ ಇಲಾಖೆಯವರು ಈ ಏರ್ಪಾಡು ಅಕ್ರಮವೆಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು.

ಶಾರದಾ ವಿಲಾಸ ವಿದ್ಯಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಈಗ ಪ್ರವೃದ್ಧಮಾನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಶಾಲೆ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ತಾತಯ್ಯನವರು ಹಾಕಿದ ಅಡಿಪಾಯ ಭದ್ರವಾದುದು. ಅವರ ಸೇವೆ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯವಾದುದು.

ಮೈಸೂರು ಅನಾಥಾಲಯಕ್ಕೆ ತಾತಯ್ಯನವರು ಮಾಡದ ಸೇವೆಯಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಅವರು ಪಡದ ಕಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಅನಾಥಾಲಯ ಮತ್ತು ಅದರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಪಂಚಪ್ರಾಣ, ಅದರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗ ತಂದೆ ತಾಯಿ ಇಲ್ಲದವರು. ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿದ್ದೂ ನಿಸ್ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಅಲ್ಲಿ ಇರಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡಿಸಿದ್ದರು. ಇಂಥ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಬಡತನದ ಬೇಗ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಶಮನವಾಗಲೆಂದು ಇಂಥ ಯುವಕರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಬಡತನದ ಕಾರಣವಾಗಿ ನಿಲ್ಲದಿರಲೆಂದು ತಾತಯ್ಯನವರು ಅನಾಥಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅದನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಸಂಸ್ಥೆ ಇನ್ನೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಅವರು ಸಾಧ್ಯವಾದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಬೆಳಿಗ್ಗೆಯೋ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನವೋ, ಅನಾಥಾಲಯಕ್ಕೆ ಭೇಟಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹುಡುಗರನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಹಿತೋಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಅಡುಗೆ ಸರಿಯಾಗಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ರುಚಿನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ರೂಮುಗಳಿಗೆ ಬಂದು ಶುಚಿಯಾಗಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಪುಸ್ತಕ, ಬಟ್ಟೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳನ್ನು ಸ್ವತಃ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರಲ್ಲಾದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಾಗಲೀ, ಮುಂದಾಳುತ್ವದ ಗುಣಗಳಾಗಲೀ ಕಂಡು ಬಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲೇ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಫೇಲಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲೇ ಇರಲು ನಿಬಂಧನೆಗಳ ತೊಡಕಿತ್ತಾದರೂ ತಾತಯ್ಯನವರು ಮ್ಯಾನೇಜಿಂಗ್ ಕಮಿಟಿಗೆ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿ ಅಂಥ ಹುಡುಗರಿಗೂ ಪಾಸು ಮಾಡಲು ಪುನಃ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವ ಅವಕಾಶವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹುಡುಗರಿಗೆ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಪರಿಶ್ರಮವಿರಲೆಂದು ಅವರ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಜೊತೆಗೆ ಅನಾಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ನೂಲುವುದು ನೇಯುವುದು ಬಟ್ಟೆ ಹೊಲಿಯುವುದು ಮೊದಲಾದ ವೃತ್ತಿ ಶಿಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ವಿಧವಾದ ಉದ್ಯೋಗಿಕ ಪರಿಶ್ರಮವನ್ನಾದರೂ ಪಡೆಯಲೇಬೇಕೆಂದು ವಿಧಾಯಕ ಮಾಡಿದ್ದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಆಹಾರಕ್ಕೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ತರಕಾರಿ ದೊರೆಯಲೆಂದು ಅನಾಥಾಲಯದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲೇ ವಿಶಾಲವಾದ ಜಮೀನನ್ನು ಅನಾಥಾಲಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದಲೇ ತರಕಾರಿ ತೋಟವನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂದು ಬಹು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟರು. ಅಕ್ಕಿಯ ಕೊರತೆಯಿರದಿರಲೆಂದು ಮಿರ್ಲೆ ಮನೆತನದವರಿಂದ ಅನೇಕ ಖಂಡುಗ ಬತ್ತ ಬರುವ ಜಮೀನನ್ನು ಅನಾಥಾಲ

ಯಕ್ಕೆ ದಾನವಾಗಿ ಪಡೆದರು. ವಾರಕ್ಕೊಂದು ಸಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಇಷ್ಟವುಳ್ಳವರ ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಅಕ್ಕಿ ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ವಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸೇರು, ಅಚ್ಚೇರು, ಒಂದು ಪಾವು ಹೀಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ವಸೂಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಅಷ್ಟೇನೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಯೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನೂ ಕಳುಹಿಸಿ ಮಾಹೆಯಾನ ಚಂದಾ ಹಣವನ್ನೂ ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವರ್ಷಕ್ಕೊಂದು ಸಲ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳಿಗೂ ಕಳುಹಿಸಿ ಅಪ್ಲಿಕೇಷನ್ ಫೀಸಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಹಣವನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ವರ್ಷ ಅನಾಥಾಲಯದಿಂದ ಇಂತಿಂಥಾ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟಿಷ್ಟು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಕೊಡಬೇಕಾದ ಅಪ್ಲಿಕೇಷನ್ ಹಣ ಇಷ್ಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಬಡವರು. ಇದನ್ನು ಕೊಡಲು ಚೈತನ್ಯವಿಲ್ಲ. ಉದಾರಿಗಳಾದ ಮಹಾಜನರು ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಅರಿಕೆಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ತಾವೇ ರುಜು ಮಾಡಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೊಡನೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಅಪ್ಲಿಕೇಷನ್ ಫೀಸಿಗೆ ಬೇಕಾದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಹಣ ವಸೂಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತಾವೇ ಅಪ್ಲಿಕೇಷನ್ ಹಣವನ್ನು ಹೊಂದಿಸುವ ಭಾರ ಇಲ್ಲವಾಗಿತ್ತು.

ಮದುವೆ ಮತ್ತಿತರ ವಿಶೇಷ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾಥಾಲಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಹಬ್ಬದ ಊಟ ಮಾಡಿಸುವ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ತಾತಯ್ಯನವರು ಜನರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಬಳಕೆಗೆ ತಂದಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಮದುವೆಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ನಮ್ಮ ಅನಾಥಾಲಯದ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸಿ. ಇಷ್ಟು ಹಣ ಕೊಟ್ಟರೆ ಏರ್ಪಾಡೆಲ್ಲಾ ನಾವೇ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಂದವರು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದರು. ಊಟದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಾತಯ್ಯನವರು ಅನಾಥಾಲಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆ ವಿಶೇಷ ಭೋಜನದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವರಿಗೆಲ್ಲಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು..

[ಈ ಲೇಖನ ಅಪೂರ್ಣ. 1958ರಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲು ತೊಡಗಿದ ಈ ಲೇಖನ ಮಾಲೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳ ಒತ್ತಡದಿಂದ ಮುಗಿಸಲಿಲ್ಲ. ನಾಲ್ಕಾರು ವೃದ್ಧರ ಬಗೆಗೆ ಇರಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಲೇಖನ ತಾತಯ್ಯನವರನ್ನು ಕುರಿತ ಹಲವು ಆತ್ಮೀಯ ವಿಷಯಗಳ ಪರಿಚಯದೊಂದಿಗೆ ನಿಂತಿತು. -ಸಂ.]

ತಪ್ಪೋಲೆ

(ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕನ್ನಡ ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಂಖ್ಯೆಗಳಿವೆ)

ಪುಟ	ಸಾಲು	ತಪ್ಪು	ಸರಿ
9	16 (ಉತ್ತರಾರ್ಧ)	ಮ ಗ ಪ	ಪ ಮ ಗ
12	14	ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೋ	ಸೃಷ್ಟಿಸಿತೋ
29	30	ಆವನನ್ನೂ	ಅವನನ್ನೂ
66	1	ಧಮುರ	ಮಧುರ
88	31	ಹೊಣಿಗಾರಿ	ಹೊಣೆಗಾರಿ
89	18	ಜನತೆಯೇ	ಜನತೆಯ
89	18	ನಿರೀಕ್ಷೆಗ	ನಿರೀಕ್ಷೆಗೆ
89	21	ಅಭಿಪ್ರಾಯ	ಅಭಿಪ್ರಾಯ
90	12	ಪ್ರಕಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ	ಪ್ರಕಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ
[illegible]1	10	ಪ್ರತಿಸಾಧನೆ	ಪ್ರತಿಪಾದನೆ
[illegible]	13	ಅಗಳಿಕೆಯನ್ನು	ಅಗ್ಗಳಿಕೆಯನ್ನು
92	1	ಘನತೆತೆತ್ತ	ಘನತೆನೆತ್ತ
96	6	ಮೂಡನಂಬಿಕೆಗಳ	ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳ
99	14	ಒಂದರಪ್ಪು	ಒಂದರಷ್ಟು
102	9	ವೃತ್ತ	ವೃತ್ತ
102	25	ಎಪ್ಪಿಲ್ಲ	ಎಷ್ಟಿಲ್ಲ
102	30	ಷರಿಜ್ಞಾನ	ಪರಿಜ್ಞಾನ
103	6	ಭಾಷೆಯೆ	ಭಾಷೆಯು
106	2	ಅಪ್ಪರ	ಅಷ್ಟರ
109	18	ಕರೆದು	ಕರೆದ
111	30	ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ	ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗ
112	20	ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲ	ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ
113	9	ಸ್ವಾಮಿ	ಸ್ವಾಮಿ
113	29	ಏರ್ಪಡಿನ	ಏರ್ಪಾಡಿನ
114	25	ವ್ಯಕ್ತಿ	ವೃತ್ತಿ

ಸ್ಮೃತಿ

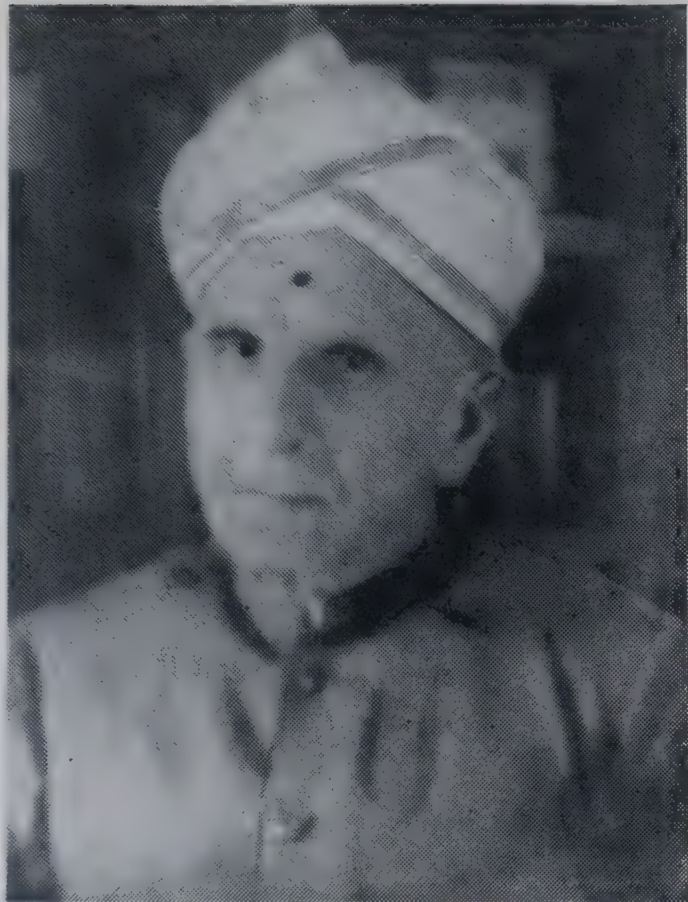

ಮಗಳ ಮದುವೆಯ ದಿನ ಸ್ವಾಮಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ - ೧೯೬೮

ನಮ್ಮ ತಂದೆ - ೧೯೩೦

ಪೊರೆದು-ಪೋಷಿಸಿದ ಹಿರಿಯ ಚೇತನಗಳು

ತಂದೆ ಶ್ರೀ ಎ. ಚಿದಂಬರಯ್ಯನವರು

ತಂದೆಯ ಸಮಾನರಾಗಿದ್ದ ತಾತಯ್ಯನವರು

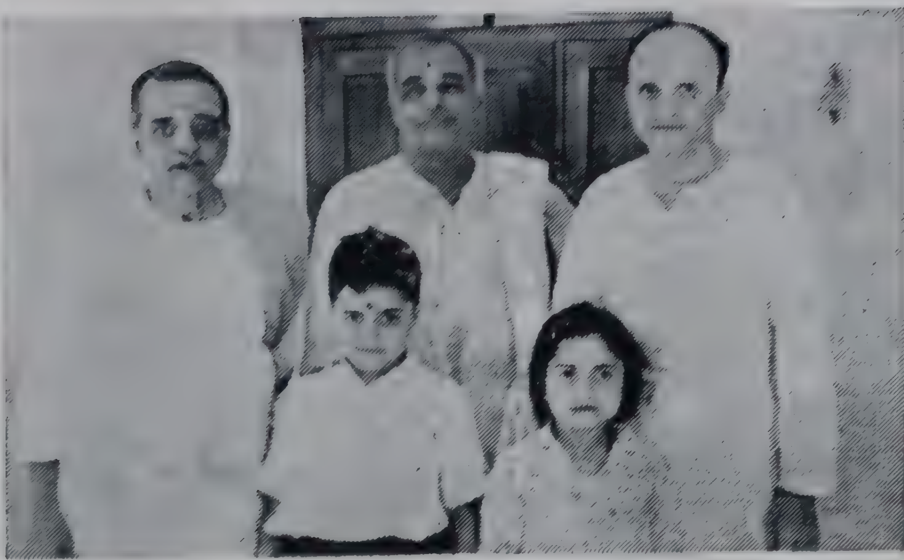
ನಮ್ಮ ತಾಯಿ

ನಮ್ಮ ತಾಯಿ - ತನ್ನ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರೊಡನೆ - ೧೯೨೦ ರಲ್ಲಿ

೧೯೪೦ ರಲ್ಲಿ

ಕುಟುಂಬದ ಹಿರಿಯರೊಡನೆ - ಶ್ರೀ ಎಲ್. ವೆಂಕಟರಮಣಯ್ಯ,
ಶ್ರೀ ಎಚ್. ಎಸ್. ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಮಕ್ಕಳು-ಚಂದ್ರು-ವಾಣಿ

ಮನೆಯಲ್ಲಿ - ಪುಷ್ಪರಾಶಿಯ ಮಧ್ಯೆ ಮಗಳು ವಾಣಿ ಹಾಗೂ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ

ಪಾಂಡಿಚೆರಿಯಲ್ಲಿ ದಾದಾ ಗೋಕಾಕ್
ಅವರ ಕುಟುಂಬದೊಡನೆ

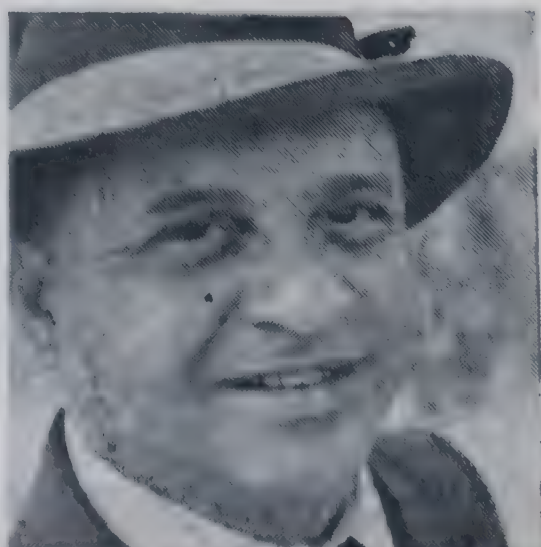

ನಮ್ಮ ತಾಯಿ - ಅತ್ತಿಗೆ ನಾದಿನಿಯರೊಡನೆ
ಲಲಿತಮ್ಮ, ನರಸಮ್ಮ, ನಂಜಮ್ಮ

ಮೂರ್ತಿ

ಮಿತ್ರರೊಡನೆ

ಲೀಗ್ ಅಫ್‌ನೇಷನ್ಸ್ ಯೂನಿಯನ್ - ಮೈಸೂರು.

ಶ್ರೀಮತಿ ಮೆಟ್ಕಾಫ್ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರಿಗೆ ಸತ್ಕಾರಕೂಟ

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೆಮ್ಮೆ ತಂದ ಇಂಡೋ-ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಚರ್ಚಾಸ್ಪರ್ಧೆ

ಕುಳಿತಿರುವವರು : ಜ್ಯಾಕ್‌ಜೋನ್ಸ್, ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ವರದಾಚಾರ್, ಪಿ. ಡಬ್ಲ್ಯೂ. ಜೆ. ಗ್ರೀನ್‌ಉಡ್, ಕೆ. ಬಿ. ಮಾಧವ
ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ, ಜೆ. ಸಿ. ಮ್ಯಾಕ್‌ಗಿಲ್‌ವ್ರೆ, ಎನ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ.

ನಿಂತಿರುವವರು : ಎನ್. ಕಸ್ತೂರಿ, ಜಿ. ಬಿ. ಜೋಷಿ, ಇ. ಪಿ. ಐಸ್ಯಾಕ್, ಎಸ್. ಟಿ. ಶಿವಸ್ವಾಮಿ, ಎಂ. ಎ. ವೆಂಕಟರಾವ್,
ಕೆ. ಅನಂತರಾಮಯ್ಯ.

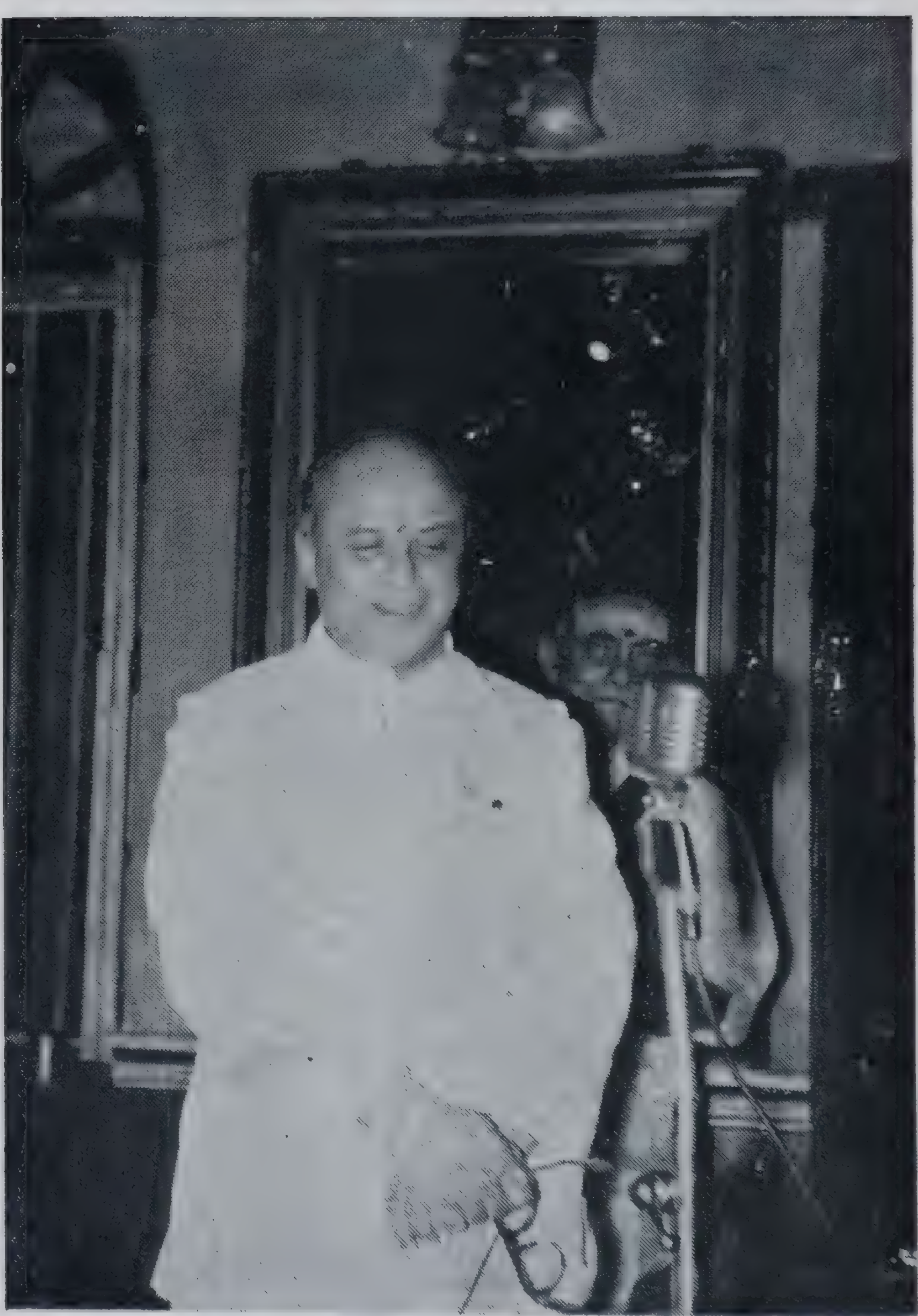

ಮಹಿಳಾ ಸಮಾಜವನ್ನು ರಚನಾತ್ಮಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಸಿದ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ಮಂಡ್ಯದ ಮಹಿಳೆಯರಿಂದ ಆತ್ಮೀಯ ಬೀಳ್ಕೊಡಿಗೆ

ವಯಲಿನ್ ವಾದಕಿಯಾಗಿ

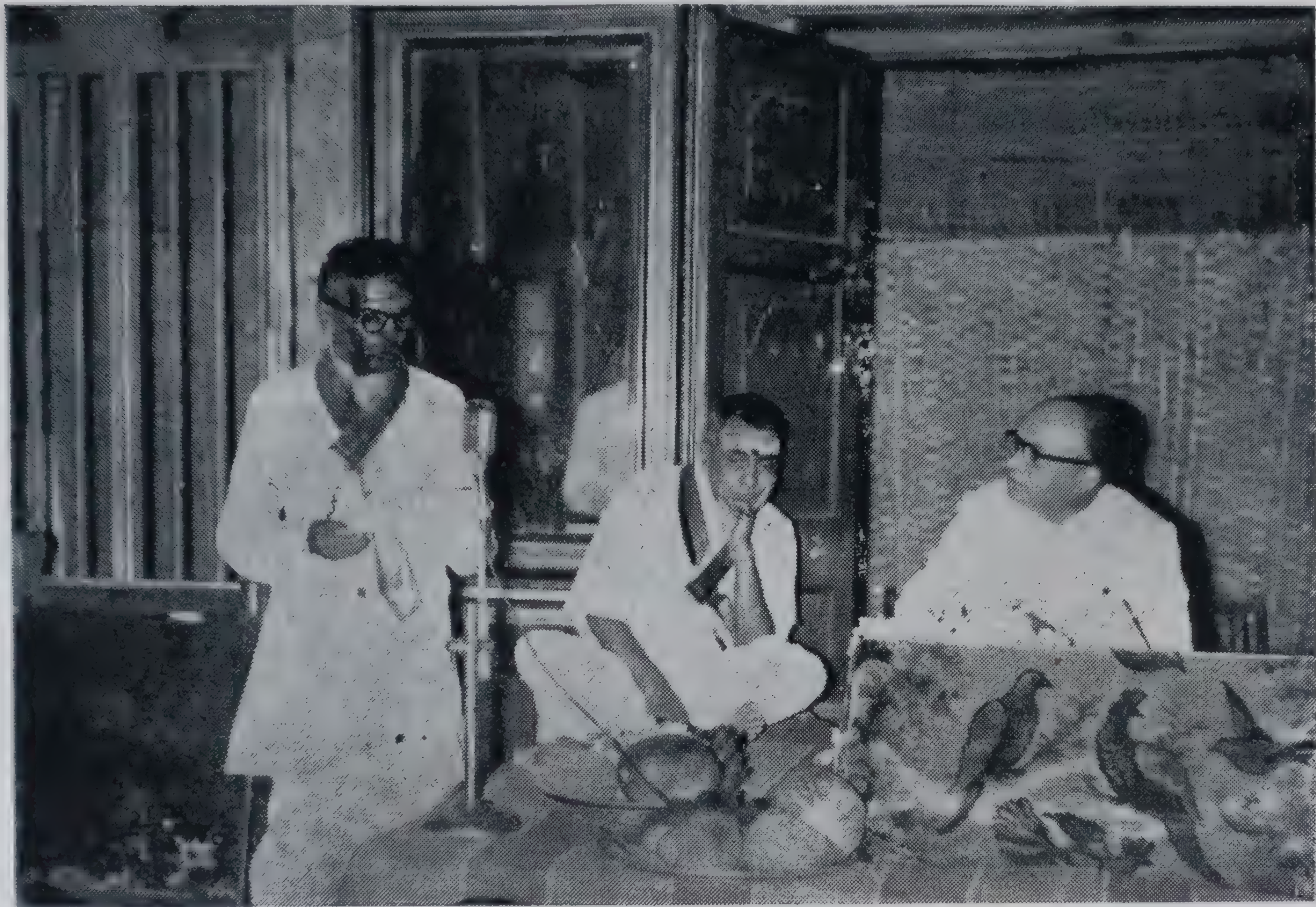

ಮದರಾಸಿನಲ್ಲೊಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ

ಸಂಗೀತದೊಡನೆ ಸಖ್ಯ

ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಉದ್ಘಾಟಕರಾಗಿ

ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ತಿಟ್ಟೆ ಕೃಷ್ಣಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.
ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಟಿ. ಚೌಡಯ್ಯನವರು.

ಪಶ್ಚಿಮವಾಹಿನಿಯಲ್ಲಿ ಪರ್ಜನ್ಯ ಜಪ

'ವರುಣ'ನ ಕೃಪೆಯಾಗಿ ಕೆರೆಕಟ್ಟೆಗಳು ತುಂಬಿದಾಗ - ಋತ್ವಿಕರೊಡನೆ

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಬಾಬು ರಾಜೇಂದ್ರಪ್ರಸಾದರಿಗೆ ಆದರದ ಸ್ವಾಗತ ನೀಡುತ್ತ

ರಸ್ತೆಸಾರಿಗೆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದಾಗ
ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಮಾನ್ಯ ಶ್ರೀ ಡಿ. ದೇವರಾಜ ಅರಸ್ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಎನ್. ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾವ್

ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜ ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್
ಅವರಿಗೆ ಗೌರವಾರ್ಪಣೆ

ಮೈಸೂರು ದಸರಾ - ವಿಜಯದಶಮಿಯ ವಿಜಯೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ

ಮಗಳ ಮದುವೆಯ ದಿನ - ೧೯೬೮

ರಾಜ್ಯಪಾಲರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಜಿ. ಎಸ್. ಪಾಠಕ್ ಅವರೊಡನೆ

ಸತ್ಕಾರಕೂಟವೊಂದರಲ್ಲಿ

ದಿವಾನ್ ಶ್ರೀ ಎನ್. ಮಾಧವರಾವ್ ಅವರ ಸಿಬ್ಬಂದಿವರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ

ಗೌರವಾರ್ಪಣೆ

BOUQUETS

1935

University of Mysore

MAHARAJA'S COLLEGE
Mysore, July 16, 1935

Mr. C. Narasimhamoorthi is one of the ablest and most distinguished men that have ever studied in this college. He is at present holding a post-graduate studentship in Economics, and he performed admirable research work, of a practical kind, during his college course. Mr. Narasimhamoorthi was exceedingly prominent in college life, his chief offices, the duties of which he performed most admirably, being those of president of the students' Representative Council and Secretary of the University Union.

He is so notable a speaker that during his time in college it was always difficult to choose anyone else to represent a the college on public occasions. He is a man of fine character and delightful personality.

J. C. ROLLO,
Principal

Secretary of
THE UNIVERSITY UNION

Mysore, 24th July 1935

Mr. C. NarasimhaMoorthy has been in our University for about seven years. I came to know him intimately when he worked as the elected Secretary of the Mysore University union during 1933-34. I am very well impressed with his wide interests, deep scholarship, and correct conduct, each by itself a complement in a person of more mature years and experience.

He is one of our best debaters, and speaks equally well in English and Kannada. He represented the Union in several Inter-Collegiate debates including the Indo-British Debate of 1933. Mr. Narasimha Moorthy was the joint Editor of the Union Magazine. He rendered very useful service in conducting this journal at a high literary standard, and gave ample evidence of his abilities as an editor as well as a writer.

As the Secretary of the Union he was both efficient and popular. In discharging his duties, he displayed, in an abundant measure, enthusiasm, energy, tact, self-confidence and executive ability. I owe him a public acknowledgement for making my position as President such an easy one. I consider him unique among the students I have come by during my experience of sixteen years in this University.

K. B. MADHAVA
Professor, Maharaja's College,
and
President, University Union, Mysore.

AN EXCEPTIONAL STUDENT

26th JULY, 1935

Mr. C. Narasimha Moorty is an altogether exceptional student combining so many different talents. He has made himself most prominent in many departments of student life- in the Union of which he was a most successful Secretary, in the students' Representative Council of which he was a tactful and capable President, and in the Debating Hall and the Economic Association meetings where he made a great reputation as a fluent and effective speaker. He was the junior editor of the Union Chronicle, an office which he carried out with great skill and plenty of literary ability, In the class room he was easily at the top, stood first in all the examinations and easily won whatever prizes and medals were open to competition. In Economics, the chosen field for his scholastic abilty, he has already shown himself as a force to be reckoned with. The first number of the University of Mysore Economic Studies entitled "Labour and Housing in Bangalore City" bears his name as part author. For his M.A., he wrote a thesis - a very good one too on the Economic and Financial Relations between Indian States and British India. Now as a research scholar of the University he is producing a work on Indian States in Federal India (Economic and Financial Aspects.) A mere enumeration of his achievements in the University is impressive. They are a record of which any student and his University could well be proud of. Added to all his intellectual gifts there is a sterling character, a stout heart and a strong will and also refinement of manners and dignity of bearing. One cannot think of a more worthy young man.

V. L. D'SOUZA
Professor of Economics,
Mysore University.

A PLEASANT PERSONALITY

The University
of Mysore.
30th July 1935

I have had the pleasure of knowing Mr. C. Narasimha Murthy as a student in the Maharaja's College. Although he was not my own student, I came into contact with him because of his activities in the University Union and subsequently he has been my colleague as a Joint Secretary of the League of Nations Union, Mysore. I certainly consider him as perhaps the best debater that the Union has produced in recent years. He is also a man of high intellectual attainments as is shown by his conspicuous success at the B.A. Hons. and M.A. examinations.

A. R. WADIA
Professor of Philosophy.

DESTINED FOR HIGH OFFICE

Mysore,
July 20, 1935

I first became acquainted with Mr. C. Narasimha Murthy when, in collaboration with Mr R. K. Srinivasan, he was engaged in the survery of the Housing Problem in Bangalore City. I came to know more of him when he, again with Mr. Srinivasan, conducted at my instance, an enquiry into the consumption of cotton mill yarn by the hand and power looms in Mysore City about three years ago. I have since then had occasion to observe Mr. Narasimha Murthy's many-sided activities and accomplishments both in and outside the University.

I regard him as one of the most brilliant and all-round College men I know; and am not surprised that the Professors under whom he has worked, and who know him and his ability intimately, have spoken in such high praise of him.

I keenly miss his help now in a survey I was planning of housing and economic conditions in Mysore City, particularly in the poorer and more congested Mohallas, as I know he is engaged in studies which should be of more importance to him. I see that he is destined for high office and great public service.

M. A. SREENIVASAN
Mysore Civil Service.

A HAPPY COMBINATION

Mysore
31st July, 1935

I have much pleasure in testifying to the high general ability and the excellent College record of Mr. C. Narasimha Moorthy M.A. He is the winner of several Prizes & gold Medals, the chief amongst them being Sir M. Kantaraja Urs's Medal, Sir Hugh Dally Memorial Medal, and the Vice Chancellor's Medal.

In his extra curricular activities he has a distinguished record of service as the Secretary of the University Union. He has taken a high place for his debating powers which are characterised by a thorough grasp of the subject, a sense of humour, and persuasive eloquence.

It is not often that one comes across a student of such outstanding merits in scholastic studies, debating ability, and sociability. I can safely say that during the past 11 years I have come across students who have such a happy combination of abilities in them, only twice before.

M. V. GOPALASWAMI
Professor of Psychology.
University of Mysore

A SKETCH FOR A PORTRAIT

L. VENKATARAMANAYYA

Sri C. Narasimha Moorthy was the Son-in-law of my brother Dr. L. Ramakrishna Rao. He was one of those who attracted you at first sight with his handsome personality, open-hearted behaviour and an unforgettable smile of welcome.

Narasimha Moorthy belonged to a respectable middle class family and a large one at that with quite a number of sisters and a brother. As the interests of the family lay in a village near Holenarasipur, he was obliged to shift to Mysore when he decided to continue his studies. The centre of studies and the residence of his sisters were by no means near to one another. Sri Narasimha Moorthy was compelled therefore to shift. He was able to find one or two affluent friends who lived close by. He had to earn some money for himself. It seems to have struck him that he might become a reporter to a Kannada newspaper and scrap up something to meet his own expenses. He found this idea not only useful but one which could be pursued with pleasure. He stuck to this line for quite some time.

Necessity being the mother of invention, he soon took up other lines as well. Being an intelligent young man, he got all encouragement at school and later on in college also. He had some private tuitions. He thus achieved his objective of pursuing his studies not perhaps caring for other amenities.

As a student, Sri. Moorthy made himself very popular by taking part in extra-curricular activities. I have heard it freely expressed by students of the Maharaja's College, Mysore, that he was a good debater and an orator and was regarded as the idol of the students. The Principal of the Maharaja's

College who later became the Vice Chanceller of the Mysore University had a high regard for him. He persuaded Sri. Moorthy to appear for the Mysore Civil Service Examination. Sri. Moorthy secured the first rank in this examination.

Sri. Moorthy's future was well assured thereafter early enough in his life. He was immediately appointed to a gazetted post. He served various departments in various places and rose up in service steadily step by step. It is unnecessary to detail the various posts he held with distinction. Finally his name was being proposed for the post of theChief Secretary of the Mysore Government. He was prematurely snatched away by fate at this stage. Unfortunately, he was suffering from heart trouble and on May 8th 1968, after celebrating the 30th anniversary of his wedding he went to bed. He never rose the next morning. Thus ended a glorious career.

He was a true gentleman and no one who approached him went away disappointed.

Sri. Moorthy married Sm. Rajeswari my elder brother's daughter. Their's was an ideal marriage. Sm. Rajeswari was also a fine lady. She had a literary bent of mind and wrote in Kannada though her mother tongue was Telugu. The parents were a good example to their children.

I pray God that the Institute Kalabharathi started in Moorthy's memory and fostered for ten years continue its useful work for many years to come.

REMINISCENCES

H. ASWATTHANARAYANA
H. A. ESWARA

Mr. Moorthy, our brother in-law, was staying at the "Anathalaya" Free Students Hostel during his student days, at the instance of late Shri Venkatakrishnayya who was affectionately known as " Thathaiya " who desired that young brilliant students should stay at the free Hostel founded by him to serve as an example to other students. It is said that no ghee was served to the boys as the hostel could not afford such a luxury. However Mr. Moorthy, after joining the Mysore Civil Service, made arrangements for ghee to be served to the inmates, at his expense. This infromation was given to us by one of the students who was an inmate ot Anathalaya, and who is now a reputed Engineer.

* * *

Before his marriage in 1937, Mr. Moorthy once went to the Mysore Market to purchase some " Brinjals" and " Betel leaves" to be sent toBangalore to his would be in-laws. He told the betel leaves vendor that the leaves were not upto the mark. The vendor, who was a lady, said "the leaves are as first class and handsome as yourself". Mr. Moorthy, who was very fair and handsome turned red and purchased the betel leaves without one extra remark.

* * *

When Mr. Moorthy was a student, one of his teachers sent him to an elderly retired Englishman to read the mornings news-paper. It appears the gentleman desired that

London Times be read to him. He would listen to the daily price variation of stocks and shares in the London market and would then listen to other news. While reading the paper Mr. Moorthy pronounced MONTREAL as we normally do. The old man made him pronounce it as MONTRIYAL the way it should be done. Mr. Moorthy learnt a lot about the mental attitude, fair mindednesss, meticulous attention to details and other inimitable qualities of the British from this gentleman.

* * * * *

Once a venerable English Dowager wanted to discuss Indian Philosophy at great length with His Highness Krishnaraja Wadeyar. Sir Charles Todhunter told Mr. Moorthy "This lady is well connected at Whitehall, you would better see that the lady does not unduly strain His Highness's patience and at the same time does not get the impression that she has been treated badly". It was left for Mr. Moorthy to talk to this lady politely and at great length, and tell her that with her proficiency in Indian Philosophy, she would do well to discuss philosophy with another person who was an authority and was just the person who could throw more light on some of her points. Thanks to Mr. Moorthy's efforts, the interview with His Highness was over In a short time and the Dowager was also happy.

* * * * *

During the marriage of the Princess of Mysore, Mr. Moorthy was in charge of looking after the guests who were invited for the marriage. One of the guests, the late Mr. Sarabhai the reputed Industrialist, was very much pleased with the arrangements and Mr. Moorthy's personal attention to all details. He told Mr. Moorthy, "Young man, I am very thankful to you for all the arrangements. May I offer you the agency for the products of the House of Sarabhais?" Mr. Moorthy was very much surprised and replied "Sir, whatever I have done has been done in my line of duty.

I am a government servant and do not expect anything from anybody". The veteran Industrialist did not feel embarrassed, but continued, "Youngman, may be you have a brother or some other relative who can be appointed as our agent in Mysore State." Mr. Moorthy firmly but politely declined the offer. Any other youngman in his position would have jumped at the opportunity. Years later, without any regret, Mr. Moorthy would recall that he had no idea of the amount of money involved and only when he, as Sales Tax Commissioner, several years later was scrutinzing the accounts of the Agents of Sarabhais in Karnataka, found that the Sales Tax itself ran into several crores!

* * * * *

Mr. Moorthy was visiting Delhi with Mr. N. Madhav Rao, the Dewan of Mysore. They were accommodated at the Jaipur House. When they retired for the night, they found the Bed room floor covered with a thick carpet and feet sank into it. The mattresses were very soft and thick and Mr. Moorthy could not get any sleep as he practically disappeared in the bed, with his face in level with the top of the mattress, He tried different positions but of no avail. Finally, he locked the door to prevent the bearer from entering the room in the morning with morning tea, picked up two pillows and sheets from the bed and slept soundly on the carpeted floor as he was no stranger to it.

Later, at the breakfast table, Mr. Madhava Rao was out of sorts and complained of lack of sleep due to those soft beds. When Mr. Moorthy very hesitantly told the Dewan about his experience and how he ultimately slept an the carpeted floor, the Diwan exclaimed "My God! It never occured to me! Why didn't you tell me last night?"

* * * * *

Dr. C. P. Ramaswami Aiyer, Dewan of Travancore visited Mysore and was a State Guest. He was staying at the

Lalitha Mahal palace. Mr. Moorthy had made all arrangements to the minutest detail for the comfortable stay of Dr. C. P. Ramaswamy Aiyer. Next day the Dewan Mr. Madhava Rao called at the Lalith Mahal Palace. Dr. C. P. was having his lunch and he invited both Mr. Madhava Rao and Mr. Moorthy to join him at the table. Mr. Moorthy was aghast at the red rice on Dr. C. P. Ramaswamy Aiyer's plate. Mr. Madhava Rao cast an inquiring look at Mr. Moorthy. Before Mr. Moorthy could speak Dr. C. P. smiled and said " It is nobody's fault. As hand pounded rice is more nutritious and tasty I prefer only this rice. I always carry a bag of hand pounded rice. wherever I go".

* * * * *

Mr. Moorthy was appointed to enquire into the ill-treatment and torture meted out to prisoners in Jail. When he commenced the enquiry, he wanted to interview some confirmed criminals privately in order to get first hand information about the conditions existing in the Jails. He was dissuaded by the police officials on the plea that the criminals were dangerous. They suggested that policemen should be present throughout the interview for the safety of Mr. Moorthy. Mr. Moorthy did not agree and asked the police to be present outside the door of the room during the interview. The prisoners gave him detailed accounts about the instruments of torture and how they were beaten, pricked with pins etc. One convict told him that if they did not tell everything they would be taken for a ride on an aeroplane. When asked for an explanation he said that their hands and feet would be tied with ropes and they would be lifted and made to hang upside down on the ropes passed through hooks in the ceiling. On a careful inspection of the interrogation room it was observed that there were hooks in strategic points in the ceiling. Thanks to his report, many of the painful tortures that were inflicted on prisoners for getting information, were discontined, at least during his tenure as an officer.

MY FATHER

C. N. CHANDRASHEKAR

It was a bright sunny Sunday afternoon. We had just finished our lunch. My father called my younger sister Vani and myself and said that we should get ready fast.

" Only two of us ?" asked my sister.

"Yes, to-day only two of you. The others on an other day".

We were anxious to know where we were going.

" Are we going to a movie ?".

We were middle school students in the Mahila Seva Samaj,

" No "

" Where are we going then ? To the magic show ?" There was one running at the Town Hall.

" No "

" Circus ?"

" No "

" Then where ?" We were getting curious, My mother had stepped into the room just then.

" Are you taking the children out "?

" Yes "

" Tell us daddy, tell us " my sister persisted.

" We are going to the race course "

" What !" my mother was flabbergasted, " Race course ! taking children to the races ? God forbid " my mother said.

We were excited,

" Can we have a look at all the horses ?"

" I am not taking you there so much to see the horses as see the people "

" To see people ?"

" Yes to see people "

My father was the government nominee on the Board of the Turf Club.

First we went to the paddock where the horses were being taken round in a big circle for the punters to have a good view. We were next taken to the bookie stands where we stood dumb founded gaping at the variety of people. Here were people who had filled their pockets and purses with bundles of notes. We stood motionless watching people pull out bundle after bundle from their shirt pockets and some from inside their baniyans, some others were pulling notes out from the side pockets of their striped underwear after folding up their dhotis and lungis.

My father said that here people from all walks of life came a with the hope getting rich over night.

The first race had begun and we went in to have a look at the running horses. My father was right. More than the horses it was the sight of people exited that thrilled us. Shouts, screeches, wistles, filled the air. Five minutes later the entire place became still and we saw a mad rush of people running to the bookies to collect their amounts. This continued the whole day. We enjoyed the police and palace bands in between the races. This perhaps was the best part of the entertainment.

When the day was almost coming to an end my father led us once again into the betting enclosure where we noticed happenings stranger than before. Luck had not favoured all and the losers had started selling their personal belongings. pens, wrist watches, binoculers, sun glasses, cigarette lighters and even hats and hand kerchiefs ! The agony of the situation stunned us.

we returned home by seven in the evening. As usual we spread our garden chairs outside to discuss the day's happenings.

It was customary in our house to take the chairs out into the garden and sit for an hour or two discussing every subject under the sun. We would all wait for the return of our father from his office, run and spread the chairs in the garden sit and discuss openly and frankly. The phenomenon of generation gap was totally unkown to us in our family. My parents had a very practical approach to life and its problems. We had freedom to offer our comments and suggestions.

A healthy element of give and take, good humour, gentle sarcasm marked these evening sessions. If for some reason the discussion could not be wound up in our garden chair sessions, it would be carried to the dining table. My parents believed in frank discussion. They wanted us to have a first hand knowledge of life and its problems. They knew that no amount of book knowledge would help us in the understanding of life. In addition, my father always felt that children must be exposed to both the good and the bad and a healthy critical and discerning ability developed. He never wanted us to grow up in an atmosphere of cloistered virtue. Now, when I think of races, two images register almost spontaneously in my mind, men women pulling out notes and men and women selling their hats and handkerchiefs.

In our house children were always taken into confidence. This has helped us to develop a sense of responsibility. Whenever my father had the slightest opportunity he would show us places and people.

My father believed in the maxim "Experience is the best teacher" So when I passed my P. U. C. he put me in a hostel at Mysore though he was himself in Mysore as the Divisional Commissioner. He felt that I should stay alone in a hostel for a while and know more about life outside a comfortable home.

My father belived in self help. Though he was entitled to a large number of attendents, he would reduce their number to the minimum and make all of us work at home learn every work, do every work including the cleaning of toilets

My parents made no distinction between a son and a daughter. All of us were treated alike, were made to learn. all types of work from cooking and cleaning to car driving. in our home nothing was dubbed as a man's work or a woman's work. This attitude has helped all of us to be independent and self supporting.

Do I miss him ? Yes and No, I feel his presence guiding me day in and day out.

APPA

VANI MADHAV

'Putani, Putani, come, drink your horlicks, before it gets cold'. Putani, as Appa fondly called me, never used to drink his evening cup of horlicks without giving half a cup of his to me. Even today his loving voice rings in my ears, as I make my own cup of horlicks.

Appa was very fond of children. His love and deep concern for us - my sisters Mangala and Lakshmi and brother Chandru mattered most to him. Inspite of his busy schedule, he being a goverement officer holding responsible positions, Appa never missed enquiring about each one of us. Before he left for office we used to give him a small list-biscuits, chocolates. sweets-to bring home on his way back from office. Appa never would disappoint us. We would run to the car at the sound of the horn and run away happily with the small packets.

There was never a dull moment when Appa was at home. He was full of fun, full of jokes and full of life. He had nick-names for each one of us - including my mother. Often it was at the dining table, when we would all sit for dinner together, that he would send us roaring with laughter, with his jokes and anecdotes. It was usually my brother who was the target of all the fun and jokes. I remember clearly a small incident. Usually an Sunday mornings, Appa would take my brother and me for a drive in the car and later on get us ice cream. On one Sunday, as we were returning home, on the J. C. Road, the policeman had given the stop signal. All the cars in front of us had come to a halt. But Appa, not looking in front, casually

looking to his right, kept on moving. When he was just a few feet away from the car in front of us, my brother shouted—"Appa stop! What are you doing? You will hit that car". Hearing this, Appa, without even looking, jammed the brakes, just in time to avert a minor accident. Then turning to my brother, he said, "Dadda, (as he jocularly called him) could you not tell me before? what were you doing, you are so careless." My brother was bewildered to hear this, since he thought that he had been clever enough to avert a small accident. I was also quite surprised at his unusual outburst. Then Chandru, quietly and slowly said—"But, Appa, you are the one who is driving, not I" Appa, looking at our bewildered faces with a mischievous smile on his face, started laughing. He then affectionately patted my brother.

Appa's food habits were as simple as his life. Never a day would he raise his voice, nor comment or criticise the food that my mother served him. Amma was a very good cook. If any one, around Appa happened to criticise or make a fuss about the food he would cryptically remark—"Be happy with what God has given you. Eat what has been served to you without making a fuss." My parents always believed in the saying "Eat to live and not live to eat".

Appa was a very broad minded person. He was one who did not believe that the woman's place was in the kitchen. He believed in giving complete freedom to do what one wished and liked. It was only because of his inspiration and encouragement that Amma, inspite of her heavy household cares found time to play tennis during her early years and later on to write and publish books. She was also a good violinist.

So, with Amma and Appa together, we their children benefited most. By their love and encouragement, we were free to do what we wanted - play tennis, learn music or typing - anything and everything that we were interested in. Nothing was ever forced on us.

Appa was very soft, gentle, kind and above all very humble. He had great faith in God and often would say-"We will do our best and leave the rest to God".

Appa was very fond of and kind to animals. We had a small, black dog-Teddy. Appa never would miss his morning walk with Teddy. Teddy was also very fond of him.

Anger was one thing, that one could never associate Appa with. I had never seen or heard, Appa, raise his voice, nor frown or get angry with anyone at anytime. I often used to question him as to how he could refrain himself from getting angry. He would reply-"What is the use of getting angry? Does it serve your purpose? It would only spoil your health and temperament. Anger, is one's worst enemy".

I remember a small incident. My brother, Chandru was then a young and mischievous boy of 16. He was fond of driving the car. Of course he had no permission to take the car out on the road. But Appa had given him permission to take the car out of the garage and park it outside the front gate on such days when the driver did not come.

It was a festival day and we had a guest at home. The driver had not come. It was brother's turn to park the car outside the gate. It was around 5 o' clock in the evening. Chandru ran out with the switch keys in hand. Appa, seeing him, called out "No Chandru, no, you cannot reverse the car to-day. The water board people have dug a big pit next to our gate. You are still inexperienced, you will drive the car straight into the pit, do not drive to-day. I will take it out myself". Without listening to Appa, Chandru ran to the car and started it on thinking that he would park the car before Appa could call out to him a second time. Within seconds, he reversed the car straight into the pit, just as Appa had warned him. The rear wheels were stuck in the mud. Hearing the noise, we rushed out, including Appa. The Neighbours had all collected by then. There was a moment's silence, everybody wondering what Appa's reaction would be. Chandru,

still in the driver's seat, was also looking nervously at him. He was terrible shaken. Appa, with his usual calm, walked to the car with a big smile on his face. Opening the door, he helped Chandru to get out. Then patting him on the cheek he said " Don't worry, everything will be all right. I knew this would happen. You go and sit inside. I'll get the car out of this pit".

Everybody there was astounded. We had all expected him to give Chandru a good thrashing but all that he did was to pat him.

Later on that night, when Appa was sitting alone, I slowly went to him and asked - " Appa, why did you not thrash Chandru? Instead you only petted him. He did not listen to you. What he did was wrong. Tell me, why? Please, Appa". Appa, removing his reading glasses, putting an affectionate arm around me said, " Putti, come and sit down, I will tell you. Chandru is still a young boy. At his Age, I know it is difficult to resist such small temptations. I knew fully well that he would take the car inspite of my warning. What is the use of getting angry? What has happened has happened. We have now only to think of the remedy. Now that boy has learnt a lesson. He will never again do it".

Hearing this, I happily went to bed, thanking God that had such a kind and considerate father.

A MAN OF GOLD

MASTI VENKATESHA IYENGAR

Sri C. Narasimha Moorthy, whose premature death, all who knew him deeply mourn, was an exceedingly lovable man. I first knew him as a younger colleague in the Civil Service and was struck by his modesty as much as by his intelligence and ability. This quality of modesty and his handsome presence, friendly ways and a pleasant smile won the hearts of all who met him. We became good friends and the love he showed me was boundless. He was private secretary to Dewan Sri N. Madhava Rao in the days when I left the service and I remember with much pleasure how helpful and sympathetic he was. Later, when I went to Coorg to see some places in connection with my historical novel on the last ruler of Coorg, he was my host in Mercara; and showed me great affection and took me to the places. I have always felt that it was good fortune that I knew him. His death was a great personal loss to me. To think of him is to feel that loss again. Narasimha Moorthy was a rare kind of man, a man of gold.

WHOM THE GODS LOVE

V. L. D'SOUZA

Whom the gods love die young! How apposite the saying is in the case of our deeply loved, admired and esteemed C. Narasimha Moorty! But the Gods have deemed it fit to take away from us one whom the country and people needed most. Inscrutable are the ways of the Lord and we will not protest. He had before him several years of prospective fulfilment of which he had given us several proofs.

In his college days he was marked at as among the most promising of the University alumni. Academically he was at the top and in his special subject Economics he was particularly distinguished. He passed into the Mysore Civil Service and in a short time built up a record for excellence in several branches of public administration. He was needed in several categories of service at a time when the country was working at plans for development.

C. Narasimha Moorty was a born administrator, a scholar, an inspiring leader, one whose approach to every problem was characterised by imaginative pioneering and spirited leadership towards growth to make up for the stagnation of ages in our country.

God blessed him with a family, devoted to him and striving to achieve the goals set before them.

All in all, I must conclude this brief but sincere tribute to him, calling to my aid the poet's words in another connection: He was a man, yes, the elements so harmoniously mixed in him that nature could stand up and declare, here was a man.

LOVE-LIT SMILE

N. KASTURI

Among the thousands of young men whom I contacted during the 33 years I spent as a teacher, I do not know how many felt and were fashioned by my 'personality'. But, I know that many of them have contributed to the shaping of that personality and directing my activities into constructive channels. To give a few examples: Sri K. V. Puttappa, Sri G. P. Rajarathnam, Sri K. Venkataramanappa and Sri M V. Sitaramaiah led me - a Malayali cum Tamilian - into the perennially sustaining pastures of Kannada literature. Sri V. K. Srinivasan, Sri C. B. Jaya Rao, Sri N. Natesha Mudaliar and Sri S. Murighendra Swami heightened and widened my fascination for the stage.

It was C. Narasimha Murthy who, as student secretary of the Mysore University Union, helped me to delve into the delight that lies dormant in social service. The founders of the University had planted the Union in the campus in the hope that it would grow into a socially integrating and culturally elevating institution of youthful aspirants. The student secretary was elected and the staff secretary was nominated bythe Principal. I had the good fortune of working as staff secretary for about six years and working with Narasimha Moorthy for two out of the six. When he was elected secretary I feared that the time consuming schedule of that office may affect the brilliance of his academic career but I soon realised that with his innate dynamism and equanimity, he could take on any number of assignments and fulfil them all. For years, he had to struggle against poverty; the chillness had toughened him but had not hardened him. He was an inmate of the orphanage established by the beloved

Thathayya of Mysore. For love of the Grand Old Man, he gladly undertook many chores while there.

Even after he left, his heart resided in the Anathalaya. He had known that its finances were too slender and too uncertain to afford the daily drops of ghee during lunch. So, one of the first acts of service that he did when he was drafted to the Mysore Civil Service was to provide ghee to all boarders of that institution. Enthusiasm for service was evident in all that he initiated, even as a student, in the Union and in the College.

I was drawn by his enthusiasm and optimism to recruit many students and plan Adult Literacy Classes in a few areas of the city and Rural Service activities in near-by villages. Narasimha Moorthy was a genuinely sincere 'student'. At present, it has become a popular profession attracting young persons into destructive pranks. But, he 'led' the students in 'elocution contests' and 'debating competitions'. He inspired them to prepare and deliver 'speeches' to cultivate humour and literary tastes and to enjoy acts of service to the poor and the illiterate. He was a pleasant companion, an ardent helper and an affectionate brother to his contemporaries at college. The members of the College staff welcomed every opportunity to share his scholarship, to witness his transparent reverence and to thrill at his love - lit - smile,

When he was Private Secretary to the Dewan of Mysore, I met him once with a problem which had upset my tranquility and caused (I must admit) agonising anger against a V.I.P. Narasimha Moorthy listened very dutifully; then, he analysed the situation and laid bare the implications; lastly, he explained his interpretation of the problem and appealed to me to be 'my self' as he knew me. I was disarmed; I was relieved; I was happy. I have seldom deserted tranquility since - not that I was not since tempted to do so by fate.

VIGNETTES

R. K. SRINIVASAN

Almost the first thing that impressed you about the late Mr. C. Narasimha Moorty was his powerful personality and dynamism. It was as a student in the Economics Honours class in Maharaja's College, Mysore, that he made his initial impact on me. I was fascinated by his earnestness and enthusiasm for high academic standards. This fierce pursuit of economics was a new experience to me as I was used to taking my studies lightly. It was believed with good reason that Narasimha Moorthy knew at least as much about his subject as some of his teachers. They were vary of him and knew that he had read and aissimilated not only prescribed texts like Marshall, Pigou and Keynes, but much else besides. However, he never gave the mpression of being too studious, and gave a lot of his time to his friends, and to extra-curricular activities like debates and union affairs. But I knew by close association that he burnt the mid-night oil over his studies.

* * * * *

When Narasimha Moorthy wanted to persuade you to do something, you had no choice but to be so persuaded. That is how I came to be involved in two economic surveys in Bangalore and Mysore Cities. Narasimha Moorthy's initiative, planning and execution produced results for which I shared the credit. In any enterprise he was the leader, he was the one to give the direction and the momentum. Even as a student he had the makings of the future administrator.

* * * * *

When the Mysore Civil Service examination was held after a long lapse of time, all of us tried to get on to the bandwagon. Of the two selected that year, Narasimha Moorty was the first. This was the beginning of a remarkably long and varied career

in which he made a resounding success of every assignment. As a civil servant, he was strict in the application of rules, firm in his decisions and efficient in performing his duties. He never wore his heart on his sleeve and generally disguised a natural warmth experienced only by a few of his closest friends. He gave short shrift to inefficient and lazy officials.

* * * * *

It was his stint in Coorg as Chief Secretary that undermined his health. After a heart attack which he suffered there, he was never the same. But he recovered well enough to work in several onerous posts in the years that followed. He was rounding off his career beautifully, when the end came. It was a blow from which another family would never have recovered. But in this case, his bereaved family faced the situation with great patience and courage and not only stood their ground but have carved a place for themselves in society, perpetuating the memory of their father in a variety of ways.

* * * * *

I had known Narasimha Moorthy for over three decades. My parents loved him as a member of the family. My uncles and aunts loved him for his intelligence, character and charming presence. We belonged to a close circle consisting of idealists like Purna and Pachu, good samaritans like V. K. Sreenivasan, budding writers like R. K. Narayan, charming friends and excellent scholars like Satyan and Swaminathan. Inspired by the Grand Old Man of Mysore M. Venkatakrishnaiah, Narasimha Moorthy developed an idealism and an austere style to which some of us were strangers.

* * * * *

It is difficult to say more or utter coherent sentiments when the heart is full of memories. I will therefore conclude with the hope that these vignettes will give readers some idea of the friend we have lost.

A FRIENDSHIP RARE

M. N. PARTHASARATHY

I came to know Sri. C. Narasimha Murthy when he was a student in the Economics (Hons) class of the Maharaja's College.

He was one of the group of friends of late K. R. Purna. He had a very pleasing personality and was of a very calm disposition.

When he was studying in College, he was assisting Sri. M. Venkatakrishnaiah, the Grand Old Man of Mysore in editing a Kannada daily.

Sri. Venkatakrishnaiah told Narasimha Murthy to take an independent room in the 'Anathalaya' so that he could always be under the loving care of the Grand Old Man.

Narasimha Murthy was a very good student and set his aim high.

When he appeared for the Final Hons., Examination he found his performance in a paper unsatisfactory. So he withdrew.

We became anxious when we learnt that he had not attended the latter part of the examination.

But in the evening we met him in our usual place 'the katte'- steps on the northern side of the Union Buildings. In a very calm and collected manner he said "Don't worry, I will take the examination next year and perform to my satisfaction."

He did do so taking the first rank. He then did his M,A-First Class-First Rank. We were overjoyed when he secured First Rank in the Mysore Civil Service Examination the next year.

He was appointed as Assistant Commissioner. He was a very eligible bridegroom and many high officials and rich persons offered their daughters in marriage to 'Sim', as he was affectionately known to us.

But Narasimha Murthy was an idealist. Not merely did he set aside monetary and status considerations, but he also set his mind on an ideal.

He felt that he should do something by way of social reform. He chose for his bride, a widow.

As an officer, he was the soul of honesty, dedicated to duty, forward-looking and very just and fair-minded. A few instances to illustrate this. Sri Murthy was the Commissioner of the Mysore City Municipality. In those days Municipalities had no idea of giving encouragement to sports nor were there organisations to develop athletics. As I was closely associated with sports and athletics, Sri Murthy asked me, whether, with the help of the Municipality, an Athletic Meet for all grades could be held on the Republic Day. 'The Oval' was got ready for this purpose, and an athletic meet for schools, colleges and the general public was held. The meet was a grand success.

In Mysore, there is a restaurant called 'Raju's Restaurant'. For three generations, Raju's people have been serving excellent 'Sada Doses'. But some years ago, due to rationing, hotels were barred from making rice dishes. But people, including the Municipal employees, were pestering Raju to give them Doses on some days at least. Raju came to me. "Sir could you kindly put in a word to the Commissioner, to permit me to make doses, on some days at least?".

I pleaded with Murthy. I said that this fine art of making 'Sada doses' should not be destroyed and he should relax the rule a little in the case of Raju. It was done to the delight of all. But Murthy would not taste these dosais till he left the Commissioner's post !

Coorg had just then become a part of Mysore. Sri Narasimha Murthy was posted as the first Chief Secretay of Coorg. He wanted to do something of a permanent value for the area.

Narasimha Moorthy decided to have a First Grade College in Mercara. Coorg was under Madras University in educational matters, Madras had set very high and rigid standards for its affiliated Colleges. By his efforts, Narasimha Moorthy was able to have an excellent College.

When Sri. A. Laxmana Swamy Mudaliar became the Dewan of Mysore, he chose Narasimha Moorthy as his Private Secretary. At that time, the scale of pay of a lecturer in the University was 75-5-150. Several of us had represented for a better scale. I spoke to Sri. Moorthy about this. I gave him a copy of the memorandum also.

The Dewan had agreed to meet the teachers on a particular day at Mysore. On his way to Mysore the Dewan asked his Secretary to brief him. Sri. Moorthy was able to present our case so clearly that the scales were immediately raised to 150-10-300. Moorthy never missed an opporunity to help the deserving.

When Sri. Murthy was the Excise Commissioner, an employee of this department an excellent sportsman, came to me saying that he was the victim of injustice. He appealed to get him a chance to place his case before the Chief of the Department. I cross examined my old student closely and then said that I would meet the Commissioner. I took a copy of the representation and met Sri Murthy and requested him to see if justice could be done to my student.

Two months later, my old student came to me witha smile on his face. " Thanks to you Sir, justice has been done to me by the magnanimous Commissioner". He, along with his father, was on his way to thank Sri. Murthy.

To Murthy the administrative service was not onlya career butwas also a means of service. He was faithful to is hideal all through his official life.

The Government was so much impressed by his integrity, dedication and ability, that in spite of his ill halth he was appointed head of two departments a couple of months before his death. For a man with deep faith in God, death could come only in a peaceful manner. He passed away in sleep.

As a 'Family man' he was an affectionate father, a devoted husband, kind and affectionate to all his kith and kin. Needless to say that his children doted on him. So full and satisfying was his family life that Murthy never joined any club as he did not need club-life. His time was fully and happily shared between his official work and his home life.

In friendship he was steadfast and affectionate. His friendships were formed during his College days.

I fully enjoyed his confidence and friendship. Sri. Murthy came to Mysore thrice in his official capacity. Once as City Magistrate, then as Municipal Commissioner and later as Divisional Commissioner. Thus we never lost touch with each other. When he passed away while still in service, I lost a dear and valuable friend. Such friendships are rare.

'SIM' AND HIS FRIENDS

ARAYYA

"Why, my dear Sim what's there in the idea of a blank to make you so angry?" " This is no laughing matter, Goldy. I've come here to discuss a most serious and urgent matter : your contribition to the Union Magazine ".

This is quoted from my first book in Kannada, describing persons and places (NA KANDA KARNATAKA, 1953).

Krishna Raghavendra Poorna used to show his affection and admiration for his talented friends by abbreviating their names. Thus NaraSIMha Moorthy became Sim. Arayya was called Goldy.

My first book was in Kannada. But it contained letters and essays in English. The context makes it clear that CNM was the editor of the Maharaja,s College Union Magazine. He was a prominent member of the Karnataka Sangha being an orator in two languages. He was my younger contemporary.

Though I was supposed to be a student of English literature, all my friends were poets, orators and writers in Kannada. I used to be a freelancer contributing essays to Viswa Karnataka and Jaya Karnataka. Sim was the Mysore correspondent of Tai Nadu founded by the G.O.M. of Mysore, M. Venkata krishniah.

K R Poorna was born with a silver spoon in his mouth and he had a heart of gold. He used to entertain his friends with lavish hospitality. Thus Sim and Goldy had many opportunities to meet every day. Poorna decided to have an Oxford degree before joining the Foreign Service. Mr. and Mrs. B. P.

Nanjundiah gave him a hearty send-off at Basaralu. Sim and Goldy were of the party which made a journey of forty miles in a motorcade, an unusual experience fifty years ago.

Poorna's readiness to help his friends was well known. It was he who took RKN's first novel in TS and persuaded publishers and readers in London to recognize the merits of the Indo-Anglian novelist. This was the prelude to RKN's fame on both sides of the Atlantic. This is a relevant topic to mention in describing Sim's personality. RKN continues to be a friend of Sim's family.

I happened to be acquainted with several distinguished Old Boys of the Central College: Padmashri B. S. Kesavan, P.V.R. Rao, K. Chikkanarayana Swamy, R. Rangiah, D. R. Ramayya (The cuckoo of the Karnataka Sangha), K. G. K. Rao, (the short story writer) etc. But the bunch of bright students at the Maharaja's were dazzling in their brilliance. Sim was a gem of purest ray serene.

Let me mention a few of my contemporaries. Dinkar Desai had already participated in the Students' Conference to honour Kuvempu. He became the President of the Servants of India Society and an M. P. As founder of the Canara Education Society, he has acquired several titles to fame: poet, social worker, educationist etc.

'Ratna' of the 'Padagalu' fame wrote his songs when he was a student of the M. A. class. I had the privilege of attending Sree's lectures on Pampa and the History of Kannada Literature, in the company of famous scholars: TNS, DLN, KSD, KVR and LG. The modernists are very loud in blowing their own trumpets. But they can never match the glory of the '30s and its first careless rapture :

> Bliss was it in that dawn to be alive,
> And to be young was very heaven.

To be Secretary of the Union in those days was a prelude to greatness in life and literature. Sri Thandaveswara

and Sri M. P. L. Sastry have become citizens extraordinary in Bangalore. Both first distinguished themselves as secretaries of the Union. Dr. A. M. Natesh was the most versatile student of my generation.

These are mere names to the present generation. These are names to conjure with because Sim, was an outstanding student among these gifted young men. This was proved when he entered for the M. C. S. examination and topped the list of successful candidates. It seems Sir Charles Todhunte gave Sim hundred percent in the Viva!

There were bright young men among my contemporaries, and brighter younger women. Mrs. Sardamba Nanjundiah was Sim's classmate. She has the distinction of crossing the Atlantic on the Queen Mary with H. G. Wells as one of the passengers. Another distinguished student was Miss Gladys Watsa (now Mrs. Muliyil). I happened to travel by train from Bangalore to Mysore with Principal F. R. Sell. The results of the exams had just then been announced. Miss Watsa was placed in first division. I asked my professor what was the criterion in awarding grades. He said that the candidate deserved a first anywhere in the world. For example, P. V. R. Rao stood first in the I. C. S. exam. This was our standard fifty years ago.

A brilliant academic career is no guarantee that a person will become an able administrator. C. Narasima Murthy had a brilliant record evenas an administrator having the twin virtues of ability and integrity. I well elaborate this point.

While Sim was climbing the ladder of success rung by rung, Goldy was wandering all over Karnataka in search of jobs as an English teacher in high schools and colleges. We happened to residing in Bangalore in the '40s. Sim was private secretary to Dewan Nyamathi Madhava Rau. The Dewan's two sons were also on his personal staff. I used to go to Carlton House very often because my brother-in-law, Dr. B. Narayana Rao, was the Dewan's personal physician. Since my wife happened to be a friend of the younger Nyamathis, I could catch

personal glimpses of people in the corridors of power. What I heard was entirely creditable to all the officers concerned.

Mysore earned the name of Rama Rajya partly because of the galaxy of great Dewans, . The present Chief Secretary is heir to a great tradition ; for his father was trained by no less a patriot than Sir Mokshagundam, the father of planning in India and a Dewan noted for his integrity and punctuality.

Murthy should have become our Chief Secretary. But Fate willed otherwise. However, he set up such high srandards of integrity and purity in administration that the officers of the younger generation looked up to him as a model.

Let me narrate two anecdotes. While CNM was Chairman of the KSRTC, I contributed an article to Deccan Herald : Karnataka, Prospect and Retrospect. I had mentioned the newly introduced express service. I could leave Bangalore at 8 am, and reach Sahyadri's at 2 pm to engage my class at 2-30 p.m. This was a great boon to poor teachers working in mofussil colleges.

I happened to meet Sim walking on Krishnarajendra road. He had read my article with delight. When CNM was Divisional Commissioner of Mysore, my brother wanted to see him in connection with some revenue dispute. I mentioned this casually while going for a walk with him. The Manager of the office was surprised to note that a time was fixed for this interview without an application!

CNM's reputation as an able administrator had travelled far beyond the Tungabhadra. Principal Nandimath and I happened to travel by train from Davanagere to Mysore. He remarked that CNM was the ablest DPI he had ever known. It was when CNM was DPI that he came to be acquainted with Principal Gokak. I had invited Prof. V. K. Gokak, Director of CIE, to inaugurate a seminar convened by me. Since Prof. Gokak was staying with CNM, this saved me the expense of paying his DA. The famous poet, scholar and orator continues

to take a paternal interest in Sim's family. This personal relationship may be said to be " twice blessed. "

Sri. S. G. Sundaraswamy, Advocate-General, happened to argue a case before CNM, the Excise Commissioner. SGS admired the courage of conviction of the head of a government department whose verdict meant a loss of revenue to government.

Karnataka is lucky in having children who continue the honourable tradition established by their parents.

Late Mr. C. NARASIMHA MURTHY

S. SESHAGIRI RAU

I can trace my acquaintance and friendship with late C. Narasimha Murthy way back to the year 1935 when I was posted as the Health officer of Mysore City Municipality. At that time Mr. C. Narasmiha Murthy who was appointed to make a survey by the President of the City Municipality, and I had several occasions to discuss matters relating to the survey. He was a jovial conversationalist. He appeared for the Mysore Civil Service Examination in 1936 and secured the first place as expected. He was appointed Probationary Assistant Commissioner in the Administrative cadre of the Mysore State Service· Mr. Narasimha Moorthy was specially chosen as the private secretary to Sir Charles Todhunter, private secretary to H. H. Sri Sri Krishnaraja Wadiyar Bahadur, on account of his scholarship in English to help draft some important Reports.

In 1950, Mr. Narasimha Moorthy was posted as Commissioner of the Mysore City Municipality. During his tenure of office as Commissioner, I had the good fortune of being posted again as Health Officer in which capacity I had worked with him closely. In 1951, he was appointed the Chief Superinten dent of the Municipality and I, as Superintendent of a division comprising of Lashkar and Mandi Mohallas, was entrusted with the training of the enumerators and Mr. Narasimha Moorthy's guidance and interpretations of the Census regulations were very helpful in the discharge of my duties. During my service in Mysore City I had personal contact with him and I found him to be a very pleasant, enthusiastic and hard working officer easily approachable and ready to guide and help. By his

qualities of head and heart, amiable nature, cool temper and wit, he became very popular among the members of the Council, Officers and Public and commanded the respect and esteem of all.

Later, I came into contact with him when he was posted as Private Secretary to Pradhana Siromani Late N. Madhava Rau, Dewan of Mysore. Whenever I went to his office he used to engage me with his usual humorous and lively talk. Later he occupied high and responsible positions like the Chief Secretary to the Govt. of Coorg, Commissioner of sales Tax, Vice Chairman of the K. S. R. T. C. where he acquitted himself admirably. I had several opportunities of meeting him while he occupied those high positions and there was not an iota of change in his behaviour and friendship towards me. He was an example of a conscientious, sympathetic, hard working officer adopting a helpful attitude without transgressing rules or regulations. His sudden death has created a void in the administrative service. I am sure that he would be remembered for ever for his kindness, sympathy and large heartedness.

KARMA YOGI

N. NARASIMHA RAU

The Mysore Civil Services Examination, the prestigious examination of the State of Mysore, had been discontinued from 1928 and it was revived only in 1936. Late Shri C. Narasimha Moorthy distinguished himself by standing first in the examination held in 1936. He held a series of very important assignments during his tenure of office of over 30 years. Apart from the posts which he held in the service of the State, he also worked as Chief Secretary of Coorg and as Secretary of the Southern Zonal Council. He left an indelible mark in every assingment which was given to him, and he was held in high esteem by both his colleagues and his subordinates. He was well known for his sense of justice, fair-play, honesty and integrity.

I came into contact with Shri Narasimha Moorthy in December, 1943, when my father was the Dewan of Mysore, Shri Narasimha Moorthy, was the Private Secretary to the Dewan and I was posted as Personal Assistant to the Dewan. Shri Narasimha Moorthy was a brilliant scholar, handsome in appearance and with a strong sense of humour. I knew even beforeI met him that he had been handpicked for and appointed to the post when his predecessor Shri Eric D'Costa resigned from service.

Right from the commencement of our relationship, I developed regard and respect for Shri Narasimha Moorthy, both as an individual and as an officer, and he in turn was always affectionate, friendly and considerate towards me. I had the pleasure of working along with him on the personal establishment of the Dewan for a period of over two and a half years.

During this time, naturally our contact was close and continuous, and with the passage of time, my regard for him steadily grew, and when we had to part company, it was with a wrench that I had to do so. Our friendship remained steadfast even thereafter in spite of the difference in our age and seniority in service.

My father had complete trust and faith in Shri Narasimha Moorthy and took him into confidence even in respect of highly delicate and confidential matters of policy. Shri Narasimha Moorthy, for his part, by his conduct and behaviour, more than justified the confidence reposed in him.

The second occasion when I had the opportunity of working with him at close quarters was when I was the Revenue Secretary and Shri Narasimha Moorthy was the Commissioner for Commercial Taxes. His knowledge of the Sales Tax Law and the deep study he had made of the laws as obtaining in the neighbouring States were of great help to the State Government in formulating their own policies, and as the Secretary in charge of the concerned Department, I had the opportunity of getting his mature and objective advice on the working of that Department.

The last time I met him was at the wedding of his daughter, just a few days before his untimely and sudden death. He was in good health and cheer and his sudden death came as a shock to all those who knew him.

Shri Narasimha Moorthy was one of those officers who could justifiably be called a "Nishkama Karma Yogi" He got his objectives in clear terms and did his best to see that the objectives were acheived in spite of the hurdles and personal inconveniences.

It would be no exaggeration to say that Shri Narasimha Moorthy set an example to the younger generation and he would be remembered forever for his generosity, kindness and consideration.

AS I KNEW HIM

R. D. HERANJAL

The day Sri. C. Narasimha Murthy took over the reins of the Road Transport Corporation, we, the officers of the Corporation were all lined up, to receive him at the Conference Hall and get ourselves introduced to him. Many of us had not met Sri C. Narasimha Murthy before and were naturally inquisitive to see him and hear him.

At the stroke of eleven as scheduled, he drove in and was led to the Conference Hall by the General Manager for being received by us and introduced to us. I beheld a change from an almost dull surrounding to a luminous environment as he entered the Hall which was tense till then. His benign inquiry of each one of us drew us close to him. He was fair with a glow on his face, very handsome with inherent power to attract people around him. As he strode foreward shaking hands with other Officers, we were more and more assured of having in our midst an administrator with extraordinary qualities and experience.

Later official contacts confirmed our assessment that he was one of the most able and shrewd administrators. The policies outlined by him were a resounding success. He was known for his tireless devotion to the progress and growth of Road Transport, sometimes putting in 20-hour days with least signs of fatigue. He believed in the need for efficiency with its concern for increased productivity. With a view to ensuring a vital, creative organisation, he believed in a vigorous intellectual climate.

He was a voracious reader with a strong passion for literature and art. His closest friends included artists, intellectuals and luminaries. He was a lover of music and sports. He was a source of inspiration to artists, musicians and sportsmen alike.

Shri. Narasimha Murthy's noble character with an unselfish and profound love towards all was an unfathomable eternal personification of simplicity and truth. He was kind and considerate towards the poor and the suffering. His frequent visits to orphanages coupled with assistance and kind and affectionate words brought cheer and hope to the inmates.

Shri. Narasimha Murthy has left us for his heavenly abode leaving a permanent void in our hearts and an agony that never diminishes with the lapse of time.

A TRIBUTE

K. M. NANJAPPA

To my way of thinking, an eminent person is not merely a man on whom God has bestowed his blessings to hold high offices in life, be it in politics, administration or in any other sphere of life, but also a man of humility and sincerity.

Late Shri C. Narasimha Moorthy was one such luminary I have ever met in my life. He was endowed with inexhaustible good-will and bore no ill-will even to his enemies. I have personally known late Shri Narasimha Moorthy ever since he became the Private Secretary to late Shri N. Madhava Rau, the then Diwan of Mysore. He adorned many an office in his long career, the last of which was as the Vice-Chairman, Karnataka State Road Transport Corporation. He was a man of high integrity, honesty and truthfulness. To him 'work' was 'worship' and he possessed a high sense of duty. He was a man of few words but of action and the welfare of the down-trodden was always dear to him. His long and chequered career spreading over a period of 30 years bears ample testimony to his ardent patriotism and his high commitment to the cause of the common man. He was a great crusader of all worth-while public causes. A distinguished civil servant, he was a true representative of the great Indian culture.

With his deep and abiding faith in the goodness of men, this noble son of India sought to promote high professional standards amongst his subordinate officers and instil in them, a tradition of loyalty and incorruptibility. He brought to bear on his onerous responsibilities a breadth of vision and far-

sightedness which had few parallels. Indeed, he was one of the distinguished galaxy of illustrious sons who are, one by one, fading away from the Indian scene. He believed in simplicity and high moral and spiritual values.

On the occasion of the Decennary Celebrations of "KALA-BHARATHI" an Institute of literature, art and culture dedicated to the memory of my dear friend who was my philosopher and guide, late Shri C. Narasimha Moorty, I offer my homage and fervently hope that this Institute will propagate the ideals that were dear to him with more verve and vigour.

IN MEMORIUM

D. A. PANDU

It is indeed with great love and reverence I remember Sri C. Narasimha Moorthy, one of the most sincere and dedicated officers of the Government of Karnataka.

I came to know him about 20 years ago when I first met him at the deliberations of the National Education Society. I had the opportunity of sitting with him in many meetings of the National Education Society.

Sri. Narasimha Moorthy was a man of abundant knowledge. He had a very calm disposition. He was always clear in his thoughts and his decisions were always correct. His analysis of problems was always deep. He would think of the repercussions and other important matters before he took any decision.

I once saw him at the Halebid temple with a group of officers. He was going round the temple. I had also gone there with the members of my family. I was at a great distance from him. However, I was surprised when one of the officers came to me and said that Mr. Narasimha Moorthy wanted to see me. I was rather trhilled when I released that Sri Narasimha Moorthy had such a great deal of regard for me and he had noticed me and sent for me even though he did not know me very intimately.

He was a very consciencious officer and was always dedicated to his work. For him work was worship. In losing Sri. Narasimha Moorthy, the Government of Karnataka had lost one of the most eminent officers in its service. The best way to perpetuate his memory, is to follow in his footsteps.

PROBLEMS OF CITY MANAGEMENT

N. LAKSHMANA RAU

The last three decades of this century are expected to record a 150% increase in the Urban Population of India, leading to lopsided and dis-proportionate concentration in large urban settlements and metropolitan areas. It is in this context, viz., dis-proportionate growth of primate cities, usually capitals, that the planning has to be viewed. In the "INTRODUCTION TO URBAN PERSPECTIVE-2001" Sri. Bhagavan Sahai, the President of National Institute of Urban Affairs, who himself as the former Chief Commissioner of Delhi was also the President of the Delhi Development Authority stated *"Another feature of the urban situation is a pre-occupation of the Physical Planners with the Preparation of Spatial Land use Plans"* for Town expansion and metropolitan development, in isolation from the outlays of National Economic Plans and without an overall perspective of an inter-related system of human settlements. It is not, therefore, surprising that a very large number of our City Master Plans have either remained un-implemented or got distorted in the course of implementation as the original assumptions are with efflux of time, out-dated by the changing perspectives. The future of the City is linked up as much with its physical plans as with the economic potential of the city and its hinterlands. It may be noted in this connection that between the years 1961-1971 the growth rate of urban population has risen from 62.44 millions to 109.09 millions.

The urban management is concerned basically with supervision of services like water supply, sewerage, roads, sanitation, collection and removal of rubbish etc. The rapid urbanisation

has led to most of these services becoming either inadequate or unsatisfactory.

Coming to Bangalore City, the City Corporation area which was 26 Square Miles in the year 1964 now covers 49 Square Miles. The population of Bangalore which was in the region of 10 lakhs in the year 1961 and 14 lakhs in 1971 has risen to 20 lakhs now. These figures are quite disturbing since the uncontrolled expansion brings in its train a number of problems and services like water supply, sewerage disposal, transportation, etc., are bursting at their seams, not to speak about the housing shortage and proliferation of slums and degradation of the environment, since planning exercise has by and large been limited to land use and planning has not often been dovetailed with any real investment plans. These plans are bound to become static and gradually either given up or got distorted. To remedy the position, ad-hoc solutions have often been resorted to like creation of separate boards for various purposes. But it must be emphasised that un-coordinated or ill-coordinated activities of a large number of bodies whose functions are likely to over-lap one another would be a handicap to the proper and efficient management of urban development.

The good life that a city is supposed to foster cannot be achieved by a well-organised system of administration alone. The citizens must pull their weight. In their individual capacity and by voluntary effort in organised groups, they must contribute their share to the realisation of the good life. Sir M. Visveswaraya once observed "We have learnt the virtues of subordination and humility. What we have yet to acquire is capacity for co-operation, for working in harmony in a large number." Apathy and complacency only betray our weakness. If the Corporation fails to do its job, the fault in the last resort will be largely ours. The role and responsibility of the private individual is critical to the effectiveness of the democratic self Government."

Referring to the subject "The people versus the duly constituted Authorities" in the United States, an American author says "The federal and state constitutions and statutes describe

generally the roles and responsibilities of executives, legislators and judges. Legislation regarding the individual citizen is, however, chiefly concerned with civil rights. The role of the citizen in the structure ot government has been specified chiefly in relation to the right to vote; but not all citizens are allowed to vote. The other major attribute of citizenship, the obligation to pay taxes, is not confined execlusively to citizens, Jury duty touches comparatively few individuals. And so neither law nor popular theory of Government provides a coherent or constistent concept of the functions of the citizen in American Society."

This rapid increase in the urban population has led to degradation of human settlement. To minimise the ecological imbalance, continuous effort is required for providing lung spaces, play-fields and gardens wherever it is possible to do so.

Dealing with one such aspect, the National Commission on Agriculture in their report had the following recommendation to make:-

Recreation forests - The urban population needs a break from its busy, tiring and unhealthy routine. As every one cannot go to distant national parks or forests, it should be possible for the states to bring part of Nature close to the City Dwellers. This can best be achieved by developing pieces of land in or near cities into forest parks, gardens, etc. These green patches should be well distributed to function as City lungs. In some cities, the local administrations have already shown an awareness of this need and parks and gardens have been developed in available land. As maintenance of gardens is expensive, larger areas can be planted with suitable trees, and shrubs to provide a forest atmosphere. Along fringes, flowering trees, shrubs and creepers should be planted to give an impression of specially looked after areas. Such forest parks are generally very popular and contribute to the general uplift of the health of the urban population. Skilful planning of the species to be grown, planting patterns to be followed,

laignment and specification of the roads and paths with the idea of creating and maintaining natural forest character, are necessary to create effective landscapes in such parks. Existing forests in or near cities should not be felled or released for industrial or other purposes and in fact should be given legal protection by declaring them as Reserved or Protected Forests. Rocky backgrounds of cities and towns should also be preserved.''

It is for this reason that the Corporation throughout has been emphasising and to the extent possible implementing the idea of laying small and big gardens, boulevards, city forests, etc. The people could further supplement the effort by not only taking care of the trees in their areas, but also to the extent possible by raising small gardens in their own compounds.

ROLE OF EDUCATION IN BRINGING ABOUT A SOCIALIST SOCIETY

V. K. R. V. RAO

In this article I am dealing with the implications of socialism in so far as they relate to the field of education. First of all, it cannot be gainsaid that the acceleration of the pace of socialist reconstruction in the framework of democracy and adult suffrage is inconceivable in the absence of universal literacy. The necessity to have a functionally literate population of the adults of the age-group 18-45 is imperative. It is the starting point in our endeavour towards modernising our society and raising it to a level which would help it to face the challenges of the current times. This programme of adult literacy should, therefore, form a part of our drive to develop mass education by providing free and compulsory primary education for all children until they reach the age of 14 years. We have also to ensure that the education of the non-literate adults and of the children of the school-going age, up to the age of 14 years is related to productivity. We have accordingly to make a supreme effort to prevent wastage and stagnation, to give work experience which will facilitate the use of children's skills and also instil in the children a sense of dignity of manual labour. In this task of eradication of illiteracy, universities and and university students have a great role toplay. It is not reasonable to expect the Government alone to undertake a task of such magnitude. There is a great deal which the academic community can do, through suitably organised national service programmes to promote literacy among the inhabitants of the surrounding villages. Voluntary co-operation on the part of the members of the public can effect the changes that we envisage and examples are not lacking to show how much can be achieved through such co-operation. The School Improvement project in Madras and the Gram Shikshan Mohim in Maharashtra

are too well-known to require mention. Rapid strides in the drive towards literacy will establish a firm and sure foundation on which we can build and make our socialist aspiration a reality.

I am glad therefore that the Government of India has launched a massive adult literacy and education programme and is involving the universities and colleges in the implementation of this programme through the students and teachers who are connected with N. S. S. activities in their institutions. I have no doubt that with the help of universities and colleges our goal of universalisation of literacy in the-group 13-35 will now come nearer its accomplishment.

No egalitarian system can tolerate imbalance in opportunity and development. Those areas of the country where progress is at its lowest have to be helped by those where progress is comparatively high. What is true of areas is also true of sections of our community. The Welfare State, if it is worth its name should ensure the welfare of all its citizens and therefore it becomes the bounden duty of all to help the weaker sections of our community, such as women, scheduled castes, scheduled tribes and landless labourers. This fellow-feeling and this thought for the well-being of the under-privileged should be instilled in the minds of our young men and women and it is the duty of our universities and educators to promote this attitude among the students in their charge. If the good things of life, be they material, social, moral or spiritual, are to be enjoyed only by a few then they are a laxury which no socialist society can afford. Socialism has meaning only when opportunities for enjoying them are universalised and an attitude of sharing in common replace monopoly and exploitation.

Thus in a society, there should be equality of educational opportunity between the well off and the under-privileged, the urban children and the rural children. Merit, in whichever strata of society is found, should find recognition and the opportunity for development, and our Plans should be such that, through scholarships and other means, talent is identified at all levels and given the chance to mature and prove useful to the community at large.

Our educational system has to be re-ordered and reconstructed to create this socialist climate and turn out educated people with a deep social consciousness and the adoption of a frame of mind which will induce people to lead lives which are socially useful. The truly educated man who is socially conscious not only helps in the creation of the right values for society to uphold but also acts as an effective agent in changing a system if it is to be found to be out of date and unjust.

In my opinion socialism is essentially an attitude or a way of life, based upon certain values such as equality, social justice, recognition of the dignity of the individual and the realisation of the fact that the only moral and indeed the only ensuring method, to further one's own interest is through helping to promote the interest of society as a whole. This is no more than a reminder of the thesis emerging from our spiritual inheritance, namely, that all that man owns and becomes is but what society made it possible for him; and, in turn, it is his duty to return this obligation to society by working for its interest and treating his life and activity as an act of dedication and not that of personal aggrandisement. Those who receive have also to give to those from whom they receive. The creation of this social awareness and the cultivation of such a sense of social responsibility is necessary to lay the moral and spiritual foundations of Indian socialism.

Education must, therefore, strive to promote these values and attitudes. The academic training provided by our universities to the young men and women should inculcate the basic attitude essential for the creation of a socialistic society. Our universities have thus an important role to play in developing this attitude among our students. The function of a university is not to be confined merely to bring out technically skilled and professionally competent men, but it should produce in them the awareness of their obligation to the society and the responsibilities they have to share in building up a nation. No university can regard itself as serving its real purpose unless it sends out young men and women dedicated to the service of the country.

EDUCATION AND EMPLOYMENT

T. R. JAYARAMAN

Man is the only being that seeks employment so as to 'live.' He cannot eat the food that is already in Nature as animals and birds do. He must pay cash! He must obtain this cash by work. He must seek work. Evidently all who seek do not find work. Why is this? Is this because man is "civilised"? Instead of allowing food to grow by itself he has learnt to cultivate land for food. No doubt man grows more food than Nature on its own could have given him. But every one does not grow his own food. There is specialisation, Only a few people are growers. To get this food from them the non-growers must work and either produce something needed by the food growers or provide services to them. Supposing the latters' wants are limited then all the non-growers cannot get work and hence the food. Thus there will be unemployment if the wants are not somehow increased to equal the unutilisd work available. The same argument will apply to other raw materials as well.

In our country we have not yet found a way to ensure that the bulk of the people would use more services or in short, want a higher standard of living. Our rural areas in which 80 percent of the people still live are full of dark, ill-ventilated mud houses with poor water supply and roads and hardly any health, education and entertainment services. Poor people flock to the towns not only in search of work but also in search of services. Does this mean that there is no work in rural areas? Why can't they build better houses by making bricks? Why can't they build metalled roads or underground drainage? Why don't they have cinemas, parks, schools, museums etc.? Why

don't they increase food output by using modern cultivation methods ? All this activity would produce employment opportunities. Of cource one can presume that all people desire a higher standard of living. May be our people do not know that all that is required is proper technology and proper management. Both can be provided by proper education.

One can ask whether we are not already providing education on a mass scale with resultant unemployment. Some even go to the extent of saying that we educate young people and make them unemployable as they no longer like to work with their hands. They want a desk job with a regular salary. The reply to such questions is simple. We are not providing education with the requisite technology base. We do not also provide education for management. Educating millions of persons in the art of appearing in some written examinations in subjects which have no relevance to the technology needs of the mass of the people, is not education for employment.

It may be education for culture say, in literature or science. But it does not turn out persons with the skills needed to plan and execute the various schemes needed to raise the standard of living. The latter is something different from providing the basic needs for subsistence living. The increasing population can survive only with increasing standards of living. This can be achieved if the persons coming out of the education system can offer first the technology to increase the standard of living of those incharge of the production of raw materials. This requires enterprise. Secondly they should be able to provide the technology at a cost that the people can afford. The latter requires efficient management of technology.

In this context one cannot fail to see the close connection between efficiency and education. A worker who asks for more than what the work deserves will not get work. That nation will be prosperous which encourages enterprise and efficiency all round. The policy should be to use the most appropriate technology for any particular work and the employment of the best available worker. It will also be necessary

to ensure that workers are educated to appreciate the need for enterprise and efficiency in the interest of national development.

We have to admit that our present education system does not encourage enterprise or efficiency. These are hardly mentioned. Originality and inventiveness cannot be encouraged or cultivated by mere class room instruction and testing of students by question and answer type of examinations. Qualities of enterprise, inventivneess. leadership, and management cannot just be memorised and reproduced but have to be acquired. The education system must aim at education for work and not education for " Examinations. " In fact if we have to assess whether a person is ready for the world of work he must be asked to show enterprise, efficiency, leadership etc.

It is practically impossible to forecast the type of work that a person is going to do in life. Manpower planning cannot take into account all the possible changes in technology and in society to assign to each person a vocation for life. It is common knowledge that people do change their profession either due to change in the market situation or due to a new interest or aptitude. Doctors turn into writers; lawers become political leaders and so on. But the education system can consciously aim at encouraging the concept of efficiency and enterprise. These two should stand anybody in good stead throughout life. It will also promote a higher standard of living and thus promote employment.

THOUGHTS ON EDUCATION

C. NARASIMHA MURTHY

Let us make a fair and frank assessment of the state of our education, its achievements and deficiencies.

Two decades have passed after independence. Enormous quantitative expansion is visible in all directions, population, finances, taxation and education. We shall have a look at the table of expenditure on education.

EDUCATION (INDIA AS A WHOLE)

Year		Rs. in crores
1950-51	....	144
1955-56	....	190
1960-61	....	344
1965-66	....	600

In Mysore, in 1956, the expenditure on education was of the order of about 10 crores. In 1965-66 it was Rs, 25 crores, which amounted to 21-9% of the total public expenditure.

If the recomendations of the Education Commission (Kothari Commision) are accepted and implemented, the present expenditure of Rs. 600 crores will rise to 15, 562 crores in 1985-86. Per capita expenditure on education will rise from Rs. 12.1 to Rs. 54.

Even if all the recommendations are not accepted, there is bound to be considerable expansion of education in the numbers taught and the expenditure incurred.

While there is phenomenal quantitative expansion, I am not sure that there is commensurate improvent in quality of education, either in teaching or in learning.

Mr. Anagol's Report : (1965) serves as an iedex :

P. U. C. (Percentage of Passes:)

Mysore :	30. 3
Rajasthan	35. 9
Andhra	38. 9
Nagpur	40. 5
Madras	45. 0
Karnataka	47. 7
Kerala	49. 0
Punjab	52. 5
Poona	54. 5
Bombay	55. 0

This shows that about 50 to 70% of the students fail.

The test quality is in its success. Large failures show a lack of quality in the process of teaching and learning.

Final B. A. & B.Sc. (Percentage of Passes)

B. A.		B. Sc.
30%	Mysore	26.3%
47.3%	Delhi	59.4%
47.5%	Punjab	63.4%
53.4%	Agra	73.2%
69.3%	Karnataka	74.4%
70.7%	Bombay	63.6%
74.0%	Rajasthan	63.5%
76.8%	Kerala	74.4%

In individual colleges it is worse.

What a colossal waste. And what a reflection on quality! The habit of reading textbooks, reference books is waning. Many Libraries are well equipped, but not adequately used. A cynic describes the process of modern education as a process of transfer of knowledge from the notes of the teacher to the notebook of the students, without the matter getting into the minds of either.

In olden days, hard study was the only known method of passing examinations. But now other methods have entered the system. With the result, even the valuation of papers have to be done under supervision. Can there be a worse comment on education ?

If all the projected increase in expenditure on education has to be fruitful, quality in teaching, learning, and indeed the whole process of education should improve.

Unfortunately students have now accepted only one approach, the agtitational approach to seek a solution to all their problems. This method makes serious inroads into the time available for study and habits of study. But we cannot blame only the students. For instance admissions go on till July-August and even September.

Only 5 or 6 months will be left for study. Vacations, camps, compulsory NCC or NSS, competitions, entertainment, inaugural functions, valedictory functions, not to mention cinemas, make a claim on the time available for study. If the present trend continues, P. U. C. will come to mean Progress Unfortunately closed. B. A. may come to mean eventually Bachelor of Agitation.

Decline in quality in the larger life of the community is also responsible for campus unrest.

There is a great spurt in industrial production but no commensurate improvement in quality.

From my experience in the Stores Purchase Committee I can tell you that supplies do not conform to samples. Supplies are not made in time.

No college wants Indian made microscopes. Export drive has suffered for want of quality.

"Get rich quick" methods in trade control a measure of laxity in the ethical standards in trade and commerce.

Even in our national behaviour we see a decline in quality.

In the first elections (1952) there were no untoward incedents. Propaganda went on peacefully. So also the elections. Now stone throwing has become rampant and lathi charge inevitable. The trend is dangerous.

It is not my intention to strike a pessimistic note. But it is wise to be aware of reality and take steps to preserve quality in individual, social and national behaviour and endeavour.

Strict adherence to the path of dharma, rectitude of thought, word and deed and an unswering adherence to the higher values of life are essential. In the progress of civilization it is better for mankind to be elevated apes rather than degraded angels.

(From notes prepared for the valedictory address of a college in 1967)

ECONOMIC GROWTH AND INSTITUTIONAL CHANGES

D. M. NANJUNDAPPA

Economic progress involves capital formation, changes in the machinery and also changes in the human beings. It is not enough if capital becomes available. Such capital should be able to be available to the larger cross-sections of society especially the target groups, who have no resources of their own and have great difficulties in having access to the supply of capital. No doubt the country has witnessed impressive technological advances but the question is to what extent these technological advances are within the reach of the common man who needs them for improving productivity. Bringing about a change in the human beings implies the improving of their knowledge, skills and the capabilities. Capital, machinery and people contribute to the growth and welfare in an interdependent manner. Broadly, growth is a function of the investment ratio and productivity, the latter being an expression of how much wealth flows from a given input of resources. Given the capital, the output per man measures his productivity. If changes are to be brought about in the availability of capital to the people in need of it, supply of technology to the people in need of it and enable the poor to increase their incomes through increasing their productivity, there ought to be an appropriate institutional frame work which alone can contribute to sustained development. Non-institutional sources turn out to be exploitative and of doubtful relief only. One of the main reasons for the prolonged incommensurate rural development compared to the investment in the plans is to be attri-

buted to the unsatisfactory, inadequate or even the absence of the institutions to support the investment effort.

Successful implementation of development and welfare programmes presupposes a well conceived institutional framework and innovations to enable the society to respond to the changing and diversified needs that emerge over a period of time. Even when there are some institutions those that function successfully at a point of time may not be appropriate for meeting development, achieving social justice and Institutiona innovation is essential for promoting development, achieving social justice and ensuring stability in the system. An effective institutional set up is needed to promote appropriate patterns of production, distribution and consumption, keeping in view the over-all objectives of planned development.

Until very recently, in planning, increase in production received greater emphasis than bringing about a more even distribution of income and achiving the desired increase in production through the altering of the structure of output in favour of the masses. The result was the issue of bringing about a more even ownership of the means of producton or of the contribution to production remained totally neglected. Institulional constraints came in the way of altering the structure of output consistent with the objectives of an egaliterian society. It is heartening that in a State like Karnataka, along with production promoting measures, the required institutional changes were attempted weaving the redistributive measures into the machanics of development.

Basically, the institutional changes which have taken place in Karnataka State have the ultimate goal of bringing about changes in the power structure so that institutions help in serving the common masses. Further, State has appreciated the fact that unless the poor have income employment generating assets, they are unlikely to get into the main stream of development. The small producers need to be given sufficient support. For price stability, an effective distribution system has to be

built up as an immediate solution to the problem of shortages and a productive system, which can tackle the shortage problem through enhanced production in the long run, has to be carefully encouraged. The State has introduced institutional changes to meet these pre-requisites. It has tried to strike directly at the impediments which are coming in the way of carrying benefits of development to the poorer sections of society.

Among the significant institutional changes introduced in the State, a few like the innovations in land reforms, co-operative system, banking institutions and Governmental undertakings are briefly recapitulated here by way of illustration.

Land reforms formed the crux of the problem of the rural sector. A machinery had to be established for implementing land reforms in a time bound manner so that the tiller of the soil became the owner. Karnataka, instead of opting for a safe course, attempted a bold innovation. Land Tribunals with people's representatives as Members were constituted to dispose of the applications. If people, who knew the locality and were sensitive to the cause of the exploited were not included in the Tribunal, the tendency to toe the line of vested interest would have continued. It was also necessary to prevent litigation in respect of the hundreds of Land Tribunals, Karnataka's institutional model in this regard appears to be somewhat unique and very effective when judged in the context of the progress made.

Another significant institutional innovation consists of changes in the cooperative structure. Co-operation originated with a noble goal of providing assistance to the weaker sections. However, the very structure of the co-operatives has acted as an obstacle in realising this goal. In order to make co-operation a real instrument of rural development, co-operative structure has been altered significantly. Experience has been that the funds and inputs distributed by the co-operatives are pre-empted by the bigger fish because the poor have no place

or share in the management. Well-to-do sections monopolised the position of the Presidents, Secretaries and Directors for decades. To overcome this, drastic changes have been introduced into the Co-operative Act. Membership has been made universal. All applicants shall automatically become members and are eligible to the benefits. In the composition of the Board of Directors, the Chairman shall be a small or marginal farmer. On the Board of Directors, the majority should be from among the poor. The term of office bearers has been resricted so that others can also look for opportunities to serve on them. If the required inputs are to be supplied to the poor in the rural areas, the co-operative and the commercial banking systems should have a specially well distributed network. When the commercial banks find it expensive to open their offices in a large number of villages, they can as well operate through the village co-operatives and bring down their overhead expenditure. In this direction, Karnataka was the first to attempt the ceding of co-operative societies to the commercial banks for such a link-up. Again for too long, commercial banks had not extended financial assistance to agriculture. In general, bank finance for mixed farming was still not forthocming. Realising its importance, the National Commission on Agriculture recommended the setting up of Farmers Service Societies which bring about a marriage between the co-operatives and the commercial banks. Karnataka was the first State to accept this recommendation and organised Farmers Sevice Societies (F. S. S.). In F. S.Ss. the commercial bank sponsoring them provides the managerical skill by appointing an officer of the Bank as its Managing Director. Government offers services of 3 Extension Officers. Co-operative Societies are allotted to the newly formed Farmers' Service Societies in such a way as to make them viable by having adequate financial business. The sponsoring bank provides long-term, medium-term and short-term loans. So far in Karnataka more than 114 Farmers' Service Societies have been organised in different parts of the State. On similar lines, about 110 Sericulture-cum-Farmers Service Societies have been organised. It is the

objective of the State to extend the coverage of the F.S.S. to as large an area as possible.

An attempt is also made to introduce certain innovations in the banking institutions to make them more effective instruments fot bringing about equal distribution of development benefits, both demogrophically and regionally. The commercial banks in the public and private sector have their constituents covering all sections and all sectors. The result is that they are unable to understand the needs of small producers in the rural areas on several considerations including that of cost. It is against this background that Government of India decided to establish Regional Rural Banks to cater to the credit needs of the small and marginal farmers, artisans and agricultural labourers. The Regional Rural Banks confine their lending to these sections and generally they have a ceiling on lending at about Rs. 10,000. In a way, these Regional Rural Banks get identified in the districts of their operation and their lending and branch banking are oriented towards the small agriculturists, artisans and agricultural labourers. Government of Karnataka have succeeded in getting 4 Regional Rural Banks for the command of four river projects namely Ghataprabha and Malaprabha Project, Tungabhadra project, Cauvery Basin Project, and the Upper Krishna Project. Further, in order to help the poorer sections in taking to sustained self-employment, banks have been lending under the Diffrential Interest Rate Scheme (at 4 per cent). Initially, the scheme was applicable to 11 backward districts in the State. Karnataka was the first State to extend the benefit of the scheme to the entire State by giving subsidy to the Commercial Banks in the remaining 8 Districts which were outside the purview of the Scheme until recently. Regional Rural Banks (Grameena Banks) are not to lend at 4 percent under the Differential Interest Rate Scheme as they are likely to find it difficult to manage the burden within their own budgets. Having taken note of this, Karnataka Government have been subsidising all the four Regional Rural Banks in the State to the extent of the difference between the normal lending rate and 4 percent so that in the areas served by the Regional Rural Banks, cheap credit

becomes available to tha needy poor. Karnataka seems to be the only Stste which has taken such a decision.

The State is often confronted with power shortage. This is so although Karnataka has hydro-power potential of nearly 5500 MW of which onyl about 20 per cent has been now tapped. For undertaking the hydro-power projects, a first class organisation with technical expertise is required. In this sphera, Karnataka is the first State and seems to be the only State even now to have separated generation from distribution and set up the Power Corporation to undertake hydro-electric projects like that of gaint Kalinadi Project. The Corporation has developed expertise and its competence and work have won laurels for it from abord and the several visiting foreign delegations. The Corporation has now taken up the setting up of the Thermal Power Plant near Raichur with its own expertise. This speaks of the gains of an innovation of setting up a separate Corporation for the generation of electric power.

Among other institutional changes, mention is to be made of the taking out of development project from budgetary finance in to the sphere of corporate management in order that a more rigorous application of the economic viability criteria is possible and institutional finances are mobilised in a large measure for the plan programmes. Even in the sphere of providing inputs and other facilities to improve the productivity of the weaker sections, particularly Scheduled Castes and Scheduled Tribes, a separate Corporation has been set up. This is intended to ensure that viable projects are developed and sustained productive activities are carried on with the assistance rendered by the Corporation. Yet another innovation is in respect of the organisational set up for integrated development in the commond areas of the major river projects. There are Command Area Development Authorities for 4 major river Projects. In other States the subject of commond area development is either handled in the Agriculture Department or in the Irrigation Department, in Karnataka, at the State level a Commond Area Development Division with a Chief Engineer as

Additional Secretary has been set up in the Planning Department to oversee the progress in the speedy development of Command areas for full utilisation of the irrigation potential created.

Karnataka is again the only State which has set up a Science and Technology Council. The scientists and engineers have been associated with the Council so that devolopment problems requiring technological solutions are tackled by the Council. In particular, special attention is being given by the Council to carry the benefits of technology to the poor.

In short developmental efforts have become more effective because of the strengthening ot the institutional set-up and the innovations attempted. There is no doubt that in the years to come this approach will further branch off into newer fields avoiding duplication, of course, but aiming at a still more balanced and spatially more evenly distributed institutions through out the State. Evaluation of the innovations and the results of the institutional changes would be necessary for learning new lessons for development.

VILLAGE WORK - A WAY OF LIFE

S. R. PRABHU

A decade before India became free Gandhiji wrote in Harijan, "If the village perishes India will perish too. It will be no more India. Her mission in the world will get lost."

30 years after independence and after a quarter century of planning, our planners, politicians and administrators seem to have realised this. They now talk of rural development and upliftment of the rural poor.

It is therefore likely that in the coming years more public investment would be made in rural areas where people below poverty line live. This would mean more job opportunities for educated young men in such areas, whether in government or private service or in banks or co-operatives. But if these youngmen have not the necessary qualities and attitudes they will not be able to do justice to the cause.

It is only people with character, courage and compasion and who have sympathy and understanding that can really make a mark in these jobs.

In recent years we have often heard that the opening of branches of commercial banks in villages has created social tensions there. Pointed references have been made to the salary of bank peons which is more than the salary of the head-master of the local school or the highest paid Government officer at the village level.

More than the salary it is perhaps their way of living and attitude towards villagers that have irritated the people. In

many cases managers and staff do not reside in the village but travel daily from the nearest town. Their contact with the villagers, even when they live there, is official and not social.

There have been occasions when Bank Managers and staff have publicly cursed their fate that they have to be in villages.

Sometime back a press reporter went to collect information about the working of banks in rural areas. A bank manager, mentioned to him that he had no company in the village except his assistant. The assistant told him that he had only the company of the manager. The wives of the same bank officials told the reporter that they hab no social life there and that their children picked up local slang when they mixed with the village children.

There have been a few instances of the bank staff moving about and attending to office work under the influence of drink. There were also instances of some bank employees taking hand loans from villagers or taking goods on credit from local shops and not paying the amount promptly.

There were also a few instances of young bank employees misbehaving with young ladies in villages. In one such case there was a protest meeting in the village and then the concerned staff member was transferred when the Head Office came to know of it. Though these instances were a few they created some tension in these villages.

Added to this, hesitation, and delay in disposing of the loan proposals of the poorer section of the villages created an impression of lack of knowledge and courage, and want of sympathy towards this section of the society.

Sometime back there were press reports that a bank officer gave a negative reply when asked "Don't you trust the ryots?"

It is not that every bank employee showed such an attitude. But these few instances must have added to the social

tension. On the other hand there are instances of dedicated and involved managers creating a good image among the villagers. Instances are also known of villagers spontaneously giving a grand farewell to such managers on their transfers.

Instances of the above type are found among government employees or others working in villages. Some have created miserable situations for themselves in the villages while others earned a lot of goodwill and gratitude from the villagers as a result of their helpful and sympathetic attitude.

This reminds me of what Gandhiji wrote about village workers.

"Workers without character living far above the ordinary life of the villagers and devoid of knowledge required of them for their work can produce no impression on villages." As I write these lines, instances of those workers who for want of character or simple living damaged the cause and themselves.

Our urban youth who are to work in villages and carry on programmes of upliftment of the rural poor should draw lessons from the instances quoted above and what Gandhiji wrote. They cannot afford to damage the cause or themselves.

The youth of today would do well to draw inspiration from lives of successful and clean administrors like late Sri C. Narasimha Murthy. From his early days, he was known for his character, courage and compassion. These qualities helped him in his career. He was known for his clean administration and for his concern for the economically and socially handicapped persons. Both in his personal and official life, in his own way, without much publicity, he did a lot to improve the lot of such people. May his life be an inspiration to our youth.

PROGRAMMES FOR SOCIAL JUSTICE*

GLADYS SUMITHRA

In a developing economy within a democratic set-up, administrative machinery has to function keeping in view the welfare of the common masses. In this an administrator is bound to face conflict of interests. It is of utmost importance that an administrator should possess the wisdom to formulate policies in the interest of the masses, determination to implement the same and courage when interests conflict. Conflicts arise not only in respect of beneficiaries of policy/programme but also within the administrative set-up itself because of the conflicts between the employer and the employees. This situation calls for a rational vision of the situation. Late Sri C. Narasimha Murthy combined in himself the required wisdom, determination and courage, applying the same keeping the interest of the common masses in view. Hence, it is appropriate to pay homage to him through an article on 'Programmes for Social Justice.'

At a time when time distance among nations and within a nation is narrowing, economic distance is widening among nations and within a nation-between regions and sections of population. This situation has given birth to a serious thinking of redistributive growth process both on the part of National and State Governments and international institutions. Robert S. McNamara identified the human crisis as the basic problem of development in his address in 1971. Crisis and development cannot be made to move hand in hand. The basic objective

*Views expressed here are those of the author and in no way reflect those of the Government where she is employed.

of develepment is to elevate real income, justly distributed. Development is a process of growth and change in an economy giving rise to promotion of welfare of the masses. The true indicator of development lies not in just an accelerated increase in the level of output but in the diffusion of benefits of this rise among the different sections of the community. Poverty amidst plenty and progress is a situation which gives rise to unrest with all its evils.

The ultimate goal of development, namely, welfare, cannot be lost sight of in our anxiety to bring about growth and change in an economy oriented towards bridging the growth gaps between the developed and the backward nations. It is to be appreciated that there are two broad dimensions of the problem of poverty, namely, demographic and regional. What we are observing today is the various types of permutations and combinations of these two dimensions-existence of poor people in developed regions, rich people in backward regions; poverty as well as affluence in both backward and developed regions. What exists today is not a simple dualism-economy consisting of two segments clearly identifiable as backward or traditional and developed or modern, but a situation of 'dualism within dualism' created by operation of multiplicity of forces-economic, social, political, technical and organisational, and some being primary and some secondary, and calling for a solution which is inter-disciplinary in approach.

It has been the experience of not only Indian economy but also of other economies that economic growth is a necessary but not a sufficient condition of social justice. In other words, while the goal of social justice can be achieved if growth is promoted, there can be a situation of growth without social justice. Many factors are responsible for breaking the link between growth and social justice or welfare. Theoretically, there are two arguments which make social justice an automatic function of economic growth. They are: firstly, social justice is a function of employment, employment is a function of growth and hence welfare is a function of growth Social Justice is a function of real

income, which depends on the availabilitv of essential goods and services and supply of goods and services is indicative of growth and hence social justice is a function of growth. These functional relationships hold good under restrictive assumptions. The relationship between employment and growth holds good provided the following assumptions hold good : (a) Economic growth results in higher savings and higher savings and higher investment or capacity expansion; b) Increased capacity is effectively or fully utilised; c) Techniques of production are such that there is bias towards labour-intensive rather than capital-intensive methods of production ; d) Choice of sectors is governed by the objective of maximisation of employment; and e) Growth rate that is achieved matches with the growth rate of labour force.

Experience of our own economy is sufficient enough to cast doubts on the realism of these assumptions. Increasing non-productive or non-developmental expenditure, underutilisation of capacity, tendency of large scale units going in for capital-intensive techniques of production, sectoral allocation of investment being governed by objectives other than employment are sufficient enough to make the above-mentioned assumptions unrealistic.

Further, the relationship between employment and social justice is again dependent on the following conditions :

a) Labour force is organised in such a way that it receives its due share, that is, distribution of income does not go against the labour force and in favour of the profit earners

b) Absence of monopoly practices ; and

c) Absence of forces which distort factor prices like tax policy, policy of subsidies, price policy, etc.

Here again, we find a gulf between necessary conditions and the real situation. Developing economies are usually dual economies where unorganised and organised sectors co-exist. Absence of organised labour force is one of the features of the unorganised sector. Further, in the presence of unemployed labour force, the bargaining strength of the labour force gets

weakened. The position gets worsened by the fact that richer sections and capitalists constitute the so-called power elite of the society. This situation results in the implementation of policies which favour the profit earners rather than the wage earners.

Regarding the second argument, it cannot be taken or granted that increase in the output of goods means an increase in the supply of essential goods of mass consumption. Biase[t] in favour of luxury items in the composition of output cannot ensure flow of benefits of growth to the poor sections, although increase in the value of such items would mean increase in the income of the economy.

Hence, we can visualise a situation of an economy experiencing growth but not giving rise to a welfare economy. Appreciating this paradoxical situation, The Government of Karnataka have endeavoured to implement various programmes to take care of the various links mentioned in such a way that there is diffusion of benefits of growth among the various regions and among various sections of the population. Broadly speaking, programmes implemented can be categorised into two groups, namely, area-based programmes and individual-based programmes; individual-based programmes could be further grouped into two broad categories, namely, consumer-based programmes and producer-based programmes. It is to be appreciated that this classification is not a water-tight classification because some programmes can fall into more than one category as can be seen from the brief analysis made of the programmes.

Among the area-based programmes, mention could be made of the Drought Prone Area Programme (DPAP), Integrated Rural Development Programme, Minimum Needs Programme, setting up of Regional Rural Banks and restructuring of co-operative system. DPAP is implemented in 46 taluks spread over 10 districts of the State. The thrust of this programme is on soil conservation. minor irrigation, agriculture, animal husbandry, horticulture, sericulture, etc. In other words, it aims at creating productive assets which can benefls

the economically weaker sections in the Drought Prone Areas. Integrated Rural Development Programme is a recent innovation aiming at creating public assets and emphasising on employment-intensive projects. Minimum Needs Programme covers various essential needs of the masses with emphasis on rural areas, like education, rural health, rural water, supply, rural roads, rural electrification and rural housing, house sites, improvement of urban slums and nutrition. A programme which has tried to weaken the power of the richer sections in the society is the re-structuring of co-operative system and establishment of Farmers Service Societies. The basic aim of this restructuring consists of increasing the power and the voice of the weaker sections so that they have access to the various facilities provided by the co-operative system and bringing about integrated development. Closely related to this programme is the establishment of Regional Rural Banks in the State, namely, Tungabhadra Grameena Bank, Malaprabha Grameena Bank, Cauvery Grameena Bank and Krishna Grameena Bank mainly oriented for providing assistance to small producers.

Among the consumer-based programmes, mention could be made of the programmes for the welfare of women and children providing the minimum needs like shelter, educational institutions and welfare schemes, nutrition, welfare of scheduled castes and scheduled tribes, meeting the needs of the group such as education, health, employment and other welfare facilities, consumption credit, house sites and houses for the poor, and social security for the old.

Among the producer-based programmes, significant programmes are land reforms and land grants, socialisation of urban land and slum clearance, Small Farmers' Development Agency (SFDA) Marginal Farmers' and Agricultural Labourers' (MFAL) Agency, Differential Interest Rate Scheme (DIR), specially for artisans in the State, Better Deal for Handloom Weavers, free legal aid, liquidation of rural debt, release of bonded labourers and their rehabilitation, minimum wages for agricultural and other workers, Employment Affirmation

Scheme (EAS) ; and Stipendiary Employment Scheme. These schemes are oriented towards improving the productive assets and the producers income generating capacity as well. Basically they are meant for gearing up the institutional assistance in such a way that the weaker producers get financial and other kinds of assistance and the lower income groups get at least minimum income for reasonable existance.

In addition, Karnataka State has attempted at promoting welfare through Plan efforts like preparation and implementation of sub-plans for Scheduled Castes and Scheduled Tribes, Tribal Sub-Plan and Block Plans.

The various programmes mentioned above are basically oriented towards establishing the links that are likely to break in the growth process mentioned earlier. While the spirit behind the programmes is to be appreciated, the ultimate end of the programmes would very much depend upon how effectively the programmes are implemented at the micro level. This requires not only efficient administrative machinery but also a receptive and co-operative public. It is only a society consisting of the same that can enjoy the fruits of the development efforts that have gone in over the last three decades.

WOMEN AND SOCIAL JUSTICE

P. SELVIE DAS

Historical Overview of the Status of Women in India

The position of womon in a society can be judged by the way in which the birth of a girl is received. During the early Vedic period a woman enjoyed a high status and was considered equivalent to a Goddess and worshipped as such. The gospel of Sri Ramakrishna says, "women are, all of them, the veritable images of SHAKTI". The Indian woman of earliest times shared equal rights and responsibilites with her husband in the family. She was regarded as an indivisible part of her husband and her presence was inevitable in every religious function. The Vedic age gave women considerable freedom to move about in the family and society and they took an intelligent part in public affairs. They received education and generally got married around the age of 16 or 17. They had an effective voice in the selection of their life partners. Ordinarily monogamy was the rule. Though widow marriage was permitted it was rare and usually within the family. After the Vedic period, gradual changes in the status of woman started. The development of the idea of private property was initially responsible for the Indian woman to lose her independent position. Her physical weakness became the excuse for her to be assigned with inferior status. Manu's code summed up her position as one of subordination and helplessness and this pattern was incorporated within the framework of the Hindu law. According to Manu, woman was to depend on her father in child-hood, on her husband in young age and on her sons in her old age. The Hindu Law, therefore expected her to play the role of a person completely dependent on man and she was not given an opportunity to take decisions on her own.

Muslim rule in India brought further deteriorataion in a woman's position. The system of purdha blocked the way of her further progress. Society, having robbed her individuality, thrust on her the practice of "SATI", a tradition of noble sacrifice. During this period, prostitution, female infanticide, polygamy and early marriages became common.

A new social are emerged with the advent of the British Raj. Formal education was responsible for the introduction of a new pattern of thinking whose major characteristics were rationalism. After the industrial revolution the growing role of western women in the economic, social and political spheres and the growth of democratic movement stressed the conscience of thinking Indian men. Social reformers such as Raja Ram Mohan Roy, Ranade, Vivekananda, Dayanand Saraswathi, Annie Besant and the Indian National Congress advocated the abolition of Sati and tackled other problems such as remarriage of widows, their education, the purdah system, early marriage and property rights.

The immence contribution of Mahatma Gandhi and women's organisations enabled women's welfare to progress though very slowly. The position of Indian women gained momentum only after independence when alround efforts were made to promote their welfare. Articles 14, 15 and 16 of the Constitution of India confers equal rights on both the sexes, equality before the law equal protection of the law and equality of opportunity in matters of public employment. It is in the light of these provisions of the constitution that social legislation has been passed to improve the Indian Women's Status and rights. Special steps are taken to improve their education, health facility, economic position and enlightened emancipation. These legal steps should have paved the way for increased participation in family and community life. By virtue of various Acts and Statutes such as the Child Marriage Restraint Act, 1929; the Hindu Gains of Learning Act, 1930; the Hindu Succession Act, 1956; Special Marriage Act, 1954;

Hindu Marriage Act, 1955; the Suppression of Immoral Traffic in Women and Girls Act, 1958; Dowry Prohibition Act 1961; and the Hindu Minority and Guardianship Act, 1956-which forbade discrimination among citizens on the ground of sex. Women can claim all the rights and privileges of a man.

With the advent of freedom and by virtue of the above Acts and Status the Indian woman is no longer confined to the four walls of the joint family. She is under the impact of new economic, social and legal factors. Today she enjoys equally with men the rights of education, employment and voting. The forces of change have been at work for a long time but have been more intensively in evidence during the past two or three decades.

Urban women have entered higher education, and are holding official positions in various types of salaried jobs and occupations. The administrative and foreign services of India have also been opened to women. Women have entered politics and have been elected as members in the Houses, both at the State and the Centre. There are more women in politics in India than in other advanced countries. In the years to come the results of the emancipation of women should appear more markedly.

Contemporary Issues Facing the Indian Women

The process of modernisation has far reaching social, economic changes affecting the values and institutions of society. New technologies in agriculture, industrialisation and the growth of urban centres are bringing about extensive changes in the ways in which people now relate to life, nature, time work, the family and the community. The penetration of the media of mass communication into every sector of society has brought about attitudes evident of new values and expectations and as a consequence, has to some extent undermined traditional forms of social behaviour and economic activity.

It is very encouraging that several steps have been taken at all levels to improve the status of women in India. Doubt-

less to say the traditional conceptions of the role and status of women in contemporary Indian society are slowly changing. Recent studies indicate that the attitudes of the educated women have certainly undergone a considerable change regarding the role and status in Society. But has the attitude of society, and specially of men, towards the role and status of women also changed? There is a gap between this change in the roles of the Indian women and the acceptance of this change by family members and by society as a whole. Since, in the ultimate analysis, the woman's internalised role and status will be determined by the attitude and behavioral patterns of society towards her and by her own self-image which will be created in her by them. It is this empirical view of her role and status in the family and society that is vital.

From the statistical and case data available, it can be said that in principle the Indian woman has the status of equality but in reality she is still away from the ideal, especially in the lower middle, lower social strata and in the rural areas. The women in the rural areas and the women from economically and socially backward classes have not experienced even the traces of emancipation. They are still exploited to the maximum by the family, community and society. There is still a large gap between the legal rights and the social attitude and beliefs which come in the way of emancipation of Women. This gap is much larger in the rural areas and among the people from the depressed and backward classes. Inspite of the formal equality which she enjoys, the traditional view of the role and status of woman in society still largely prevails. Though, in theory, the Indian woman is recognised as the social equal of man, the institutions of caste, the patriarchal family, religious moves and dominan value system are still surcharged with the spirit of male dominance.

The process of modernization has created special problems which are very apparent and deeply experienced by the Indian woman in her multi-faceted role of a girl, daughter, wife, mother, family income supplementer, decision-maker, and

manager. Some of them are the problems of the single woman, widowhood, working wives, divorce and mixed marriages.

In Indian Society it is a problem for a woman to remain single without getting married. However, due to changes in the educational status of women considerable number of single women are found specially in the urban areas. The community interprets every act of a single Woman from a different point of view. They do not have the freedom of either the young unmarried girls or of the older married women. Hence they find it very difficult to adjust to the expectations of the Society.

Traditionally, widows could not remarry could not pronounce the name of another man and had to live esthetically on fruits, roots and flowers. They had their hair cut, were stripped of jewellery, slept on hard surfaces, had one meal a day, and had a twenty-four-hour fast twice a month. Their presence was unlucky and accursed. They were not allowed to join any feasts or any auspicious functions, and they become the unpaid drug. They were easy prey to male relatives and sometimes escaped by prostitution, suicide or piligrimage. In the olden days a widow had to practice physical 'Sati' but now she is practising the physicological 'sati'. Even to-day in modern families she is excluded from auspicious functions. The widow returns to her husband's house where she is a burden and treated more like a servant. The widowhood is certainly unhappy stage even in modern society. The taboo of widow remarriage is greatly present even to-day in Indian Society.

Hindu women have not had any natural provision for divorce. The Hindu code bill permitting divorce is not the result of great pressure concerning tne necessity of a divorce bill but, is the result of the women,s movement and instance on equal rights. Divorce is still relatively unknown in India. It is generally not approved of, and there is a social stigma attached to it.

Modernization has brought with it the trend of mixed marriage creating problems specially for women. The conce-

ption of marriage as a social contract is evolving slowly with the recognition of the individual right to happiness. There has been a shift in importance from self sacrifice on the part of the wife to satisfaction in marriage. This new emphasis on personal happiness in marriage has changed the mental outlook of modern Indian women. However, in mixed marriage the wife takes the security in the early part of the marriage. This security is very apparent in an arranged marriage, Acceptance and understanding from the other members of the family which contributes to the success of early marriage is not readily available in the mixed marriages. Conflicts with in-laws, open hostility and even ostracism from the family circle is common in mixed marriages. Of the two partners in a mixed marriage, it is the Indian man who is more easily accepted by society than the woman.

The industrial revolution in India, as in other parts of the west, was responsible for the Indian Woman leaving her home and taking up gainful employment. To-day in India working women are no longer a phenomena. The attitude of Indian Society towards the working married women has changed considerably. No longer is it considered derogatory for the wife or daughter-in-law of a middle class or even upper class family to hold a job. However, while the attitude towards the women's employment has changed, the attitude of the husband and in-laws towards her role and relationships in the family and towards her status, her rights and privileges-has remained comparatively unchanged, Inspite of the added role of a traditional house wife and complete normal household chores, the husband's attitude towards his employed wife's status or rights in the family with respect to her privilege, a right to spend her earned money, is another source of tension.

Amelioration For Indian Women:

Social reforms have been carried out to improve the status of women. The Hindu marriage law has been amended to

permit divorce by mutual consent. Similarly 'Cruelty and desertion' have been added as grounds for divorce.

The National Population Policy amended in 1976 seeks to discourage early marriage. In order to secure the health of mother and child and to make for more responsible parenthood, the Government of India have decided that age of marriage should be raised to 18 for girls and 21 for boys. Registration of marriages is compulsory with a view to preventing child marriages.

The evil of dowry is being tackled by legislation and social education. This has made the giving and taking of dowry punishable for Government servants and many State Governments have followed suit. If social conscience can be sufficiently aroused against this age old malady, it will be a significant step towards raising the status of women.

The objective of welfare is to enable the Indian woman understand the importance of the small family norm. In order to translate it into reality, greater emphasis had to be laid on her responsibility in the upbring of children. Welfare measures need to be more employment-oriented or geared to the fuller utilisation of available human resources. Every state has a specific role to play in the field of welfare. State action is extended in a positive manner to the provision of services for the welfare of vulnerable groups of women and children. Social welfare programmes readily available today have as their objective the abolition of destitution, disease, delinquency, unemployment, underproduction, starvation, and overpopulation. Welfare programmes aim at assuring every citizen abundant life in terms of a high standard of living, full employment, high productivity and social justice. Social well-being of the Indian woman is aimed at through the Central Social Welfare Board in a series of co-ordinated programmes. Social welfare programmes are implemented by social legislation and are translated into reality with the co-operation of citizens.

The Challenges for Women in India:

The Economic, Political, Cultural, aspects and the nature of education are some of the constraints in introducing women to a greater extent for self development and national development. Women should be associated in efforts to improve the over-all economic condition and in policy-making at Government level. Traditional attitudes based on the culture of a particular region or country can affect the opportunity for women to become more associated in the development process, pointing to the need for reform in cultural aspects. The attempts at women's emancipation should take the form of emphasis on political action including legislation, with women being associated in the legislative process, intervention at the Government level and community action with individuals and committees joining together to take collective action.

There should be a national movement for emancipation in a country and there must be structural changes within the society. Whatever changes that have already taken place are of a token nature. The existing schemes are not properly related to their objectives. The schemes meant to assist poor rural women may actually benefit the elite more than the target group.

The need for programmes in agriculture, health and education to be reoriented at Government level so as to introduce women not only in consultation but in the orientation of the programme is essential. Since a good percentage of the agricultural labour force in the developing countries is woman force, they should be associated in agricultural technology and training. The education given to women should be more appropriate to integrate them into society and for further development. A reorientation is needed in education, away from conventional education and towards a more professional and managerial education which is skill and technology oriented and in keeping with the needs of community and the economy. This type of education would motivate women to produce and challenge the national economy as women entreprenuers.

The man is the head of the family and holds a superior status in the eyes of the family and the community in India. A woman is given only the second place. Today more and more women take up employment. From the psychological point of veiw, man will not readily accept the idea of her gaining even a near-equal position, much less a higher status, requiring him to subordinate himself. In such a situation, it is only by real outstanding and meritorious performance that the woman in employment can make a mark and win the confidence of men of the Management to give her encouragement and support and push her upto higher positions.

It is only her knowledge and wisdom and the manner in which she deals with the men, that will enable her to get things done by the subordinates for the efficient discharge of her duties.

In our country, where unemployment is looming large and man is essentially looked upon as the bread-winner of any family, it is but fair that when a woman secures a job, she should prove not only worthy of the selection made of her, but also justify her selection instead of a man. To this end, adequate knowledge in the field of her service alone is the essential requisite.

The women in executive positions and in management should no more be pioneers and they should not represent the present achieving class where the women are above average make-up in their various capacities, talents and drive. They should comprise of a wide range of women from quite average to the outstanding. They should be able to meet the challenge with equally aggressive competitiveness with their men colleagues.

The Indian woman should develop the characteristics of an "achieving woman" in order to challenge her position as an individual with intelligence, talent, various capacities and drive. In order to become an "achieving woman" she should develop a high level of motivation and achieving need, an identification with a field or profession, a high degree of

individuality, and strong self esteem. If and when an Indian becomes an "achieving woman" she would effectively play her role towards national development.

Society's Contribution For the Emancipation of Women:

Woman's role and relationships have changed and are changing but there is still a big gap between her legal, political and economic rights and privileges and the actual rights and privileges that she enjoys and utilises. Society's attitude in general has not changed significantly towards women's role and status. Take a very common example which is a common experience: Even if a woman is very well educated and has an economic and occupational status of her own, she is usually introduced to others as the daughter of "So-and-so" or wife of "so-and-so" and not by her own status and individual standing. The drive for individual status is a human need, but a woman's status is still measured by the status of her father or her husband and not by her achievements and position as a woman. While a man exists In his own right, a woman exists in relation to him.

Social beliefs, the context of mass media, some of the traditions and works with regard to women's status need to be changed and the acceptance of an equally important and honoured role and status for women both within and outside the family has to be inculcated In men and in other members of society. Thus 'self image' has to be created in women by society so that they may be able to achieve in reality the freedom and the status that have been given them in theory. Exploitation of the Indian woman, whether married or not married, has to cease.

The role of women in shaping the destiny of the Nation is crucial. The ideas thrown up by the report of the Committee On the Status of Women in India have already created a greater awareness among people of the need for emancipating women from traditional disabilities. For the achievement of this goal, society in general and women in particular must actively involve themselves in the task of demanding social justice.

ALCOHOLISM

M. R. LAKSHAMMA

From time immemorial, man has been making conquests on the physical plane. He has established supremacy over earth, water, fire, air and has recently accomplished eventhe journey to the Moon through space. Stupendous have been his achievements.

However, his success on the mental plane has been comparatively slow and meagre. Man's efforts to tame the senses have been altogether insignificant. It is perhaps only in India that determined and continuous efforts have been made to conquer the mind. Even here, materialistic considerations have stolen a march over moral and spiritual considerations.

Hence wine, woman, gambling and physical and mental cruelty constitute the major weaknesses of man.

Alcoholism has come to stay as a part of our social system and is proving itself to be a grave social problem.

In recent years, the total arrests made for "public drunkenness" have constituted a large part of the total arrests made. A study of the Newyork drivers who caused total accidents revealed that nearly half of them had alcohol concentration in their blood.

In India, only a segment of population, the very rich and the very poor were given to drinking. Even this was looked down with disdain by society. Many persons used to drink on the sly. But evidences are not lacking to reveal that drink is in fact becoming a "fashion" among the intellectuals, the rich

and the affluent, the student community and even sophisticated women! "What drink will you have?" is the first greeting of hospitality in many of the posh homes. "Come on friend, let us have coffee" is being replaced by "Come in, let us have a drink" Functions, press conferences V. I. P. get togethers are being celebrated over" a bottle of liquor" We seem to be fast becoming a "drinking" nation. We have not realised that drink soon drowns us.

Why does a person drink? Alcohol impairs functioning at all levels-starting with the blurring of the higher mental processes down to "psychomotor inefficiency". And yet those who drink attribute it to the desire to reduce anxiety and tension, On the other hand, it makes them feel disembodied.

Authorities like Dr. Ramalingaswamy Mudaliar who have submitted their reports on that subject to the Government of India have stressed the fact that alcohol does not contain real strength giving calories but only "empty calories."

There is every danger of a "social drinker" becoming a "drunkard" at any stage. The adverse effects of drinking on the well being of the family and maintenance of family ties are incalculable. With the poor and the vulnerable sections of the community drink proves a major health hazard and creates an economic crisis. The fact that they drink on an empty stomach poses a grave problem to their well-being. It is time, therefore, a concentrated effort is made, to change the 'drink climate' before it is too late. An intensive programme, involving people's participation at all levels, through legislation, education, propaganda, expert conselling and such other arrangements needs to be taken up.

A study of liquor sales in our own state reveals an increasing intake year by year. Bars are coming up in great numbers. Cocktail parties are becoming popular. Cases of drunken driving with fatal results have shown a marked upward trend. Even the labourers who earn 16 to 17 rupees a day return with

empty pockets by night. The Government being conscious of the intending peril, and being convinced that prohibition alone will not solve the problem, have constituted a Temperance Board at the state level, with temperance committees at the district and taluka levels. These have been directed to undertake propaganda and persuasive measures of all types as also to introduce rehabilitative treatment wherever possible.

The efforts of these bodies need to be buttressed by co-ordinated efforts of other associations, organisations and authorities, not to speak of well meaning individuals. The work should be in the direction of undertaking research studies as to the nature and causes of drinking. No amount of research in this direction is redundant.

Youth groups should study the prevalence of drinking habits among the youth. They should elicit information from knowledgeable and sympathetic experts on the hazards of drinking.

Research students of various faculties could take up themes related to alcoholism and its effects on individuals and society. Lastly, spiritual healing, daiva-aradhana, gurunama smarana, bhajans and meditation might do wonders where even medical and mental treatment fail. Senses can be effectively controlled by spiritual sadhana.

Our ancestors have beautifully analysed the causes of sensual abberrations. The Bhagavad Gita says.

"The man who dwells on sense-objects develops attachment for them ; from attachment springs desire, from desire ensues anger. From anger arises infatuation ; from infatuation, confusion in the mind, from this results loss of reasoning and from the loss of the powers of reason one lands in final destruction." (B.G. II. 62.63)

The only remedy is to implement measures that will enable men and women to attain a state of mental well being.

" With the attainment of such placidity of mind, all these sorrows come to an end, and the intellect of such a person of tranquil mind, soon withdrawing itself from all sides, becomes firmly established in God ". (B. G. - ch. II - 65).

The attainment of such a state of well being should be the concern of every enlightened citizen of our country.

ART IN EDUCATION

M. K. SUNKAD.

Education has to play a leading role in bringing out that which is best in man for the betterment of mankind. The purpose of Art, as of literature, unfortunately gets defeated in our education. Art becomes only a subject detached from the rest of life or other interests for a specific examination purpose. Have not we all noticed how rhythm relieves weariness in work or how precise beauty of form in the environs of the tools increases and improves the quality and quantity of work or output? And once this is admitted to be true in the life of a healthy organised nation, the importance of the concept of the whole man becomes clear. And the purpose art in the field of education also becomes clear.

How to achieve this purpose in education? It can be achieved only when education is realised in its widest implications and art education becomes an integral part of our educational system.

Art education in our schools and colleges suffers from defects of compartmentalisation and unrelatedness. First of all art education is anaemic. Art has no roots in life and as such the artist has degraded into a dilettante and rather an ill rewarded dilettante. We find a very superficial attitude to art. We must realise that art is a part and parcel of daily activity. Indeed life itself is an art.

Art does not rest on our capacity to sketch or paint but rather on our sensitiveness to feel that which is inherent in life. Art appreciation is as important as art work.

Initiative and originality must be given the first place. We need educators and authorities who are creative persons themselves, creative in thought and action., because schools and colleges of to-day are to be the communities of tomorrow. If we recognise education as a creative process there will be need for teachers who are creative thinkers. Art activity should become a part of educational activity as it sustains creativity.

Art makes life lovable for every one. The well being of our social structure depends on how the creative process functions in the civilised life of to-day. Art has always played an important part in the development of clvilization. Hence art education and art appreciation must form a part of school and college curriculum.

NEW CREATIONS IN KARNATAKA MUSIC

R. SATHYANARAYANA.

A friend asked me the other day :

We are inundated with new compositions these days in our music. Almost every other musician claims to be a composer and adds his own creations to the existing stock. Is it necessary? We have already inherited a vast treasure house from the old masters. Our musicians have hardly done them - or us - any justice yet in respect of these compositions. The have not even explored the fringe of this fertile territory. Is it not sacrilege to sully this great tradition with new creations of questionable quality?

This is, of course, a conservative view point ; but like most conservative view points, it is not without a core of truth. Karnataka music of today is indeed brimful, if not overflowing, with the creations of contemporary composers. There are many such composers. And more often than not, they (have to) render their own compositions in public concerts, broadcast recitals etc. If the composition is of indifferent quality, the discerning listener is often an unsatisfied, if not dissatisfied participant.

I am not disparaging a performer-composer blowing his own trumpet. With a few exceptions, composers of one or two previous generations **did** perform their own creations in the beginning. It is only later that their disciples became the media for transmission and propagation of such songs.

New compositions are necessary; indeed, they are indispensable, even inevitable. They show that music is still alive and growing; which means that mankind is still alive and growing. The prolificity, ubiquity and novelty of contemporary compositions need not disturb us. For, the history of evolution has taught us that sudden, effervescent, brimful, resurgent procreation in any species indicates a reaction a and a restoration. The species is reacting to an external challenge and an internal pressure; it is trying to restore the equilibrium between forces of stabilization and growth. In the process of restoring freshness to itself, our music wisely over-creates. This has happened again and again; witnesses for example, the age of Purandaradasa, and again in comparatively recent times, the era of the Musical Trinity. But in its wisdom, Nature also eliminates excess and disposes waste. It is interesting that prolific creation in our music has always centred around an individual or two or around a small band of musical leaders, usually belonging to the same school or region; it then becomes more diffused among the schools of their disciples or followers, and ultimately results in general difussion and admixture. Such concentration and diffusion are cyclic - or atleast, alternating and this seems to be the style of evolution's functioning in most of its manifestations. In any case, prolificity in musical creations is fully in consanace with the changed and changing society of today.

It is interesting to note that the greatest of our musical savants, composers, performers and musicologists were anything but conservative. Our greatest musicologists have ever endeavoured to catch up with the rapidly changing, revolutionising musical practice; to extend and reinterpret the matrix of theory so as to include changing patterns and trends; to give new directions and dimensions to the art of music. Our greatest composers have broken away from the rut of traditional composership and of conventional creativity; they have always dared to create, to innovate. The greatest of our performers have always left, and are leaving the stamp of

genius on our music. And what is genius if not creative eccentricity, evolutional ex-centricity?

Thus Purandaradasa and the Musical Trinity, in whose names the conservative swears his faith, were amazingly modern-radicals, if you like, in their own times. Purandaradasa and Thyagaraja elevated to the status of art much that was of folk origin and rural usage, in raga, tala and prabandha. Thyagaraja and Mutthuswami Dikshitar have created many new ragas; Dikshitar borrowed freely, boldly and profusely from Hindusthani music, an indulgence which was frowned upon by purists in lesser persons till only a few years ago. It is indeed ironical that the new avenues and vistas opened up by these great nonconformists should have decayed to ruts of convention in our hands. But this is how nature functions: novelty and innovation soon become fashion in the hands of the mediocre; habit replaces freshness with conformity and spontaneity with polish. But people - both musicians and listeners - are soon bored - as we now seem to be, with sameness. So new creations and innovations are born again. And so it goes on. This principle has operated irresistably in the past also. Of about the seven hundred kritis of Thyagaraja and about thee hundred fifty or so of Dikshitar available today, how many have survived today? And how many of them possess the stamp of quality for which these masters are celebrated? It is unreasonable to demand in them or in others their highest creative genius and highest compositional skill to be always present as it were, on top. They are respected and celebrated for their best creations and not for the mediocre!

So we need not be perturbed either at the prolificity or the novelty and upsurge of new compositions flooding Karnataka music today. The law of survival of the fittest will inexorably operate and there need be no regrets for the casualties,

However, directed evolution helps to attain a goal more quickly and more easily. Hence it would be useful to consider how such undergrowth may be transformed into a garden.

This is possible only if our contemporary aspirants to musical composition would add to the quality of compositions instead of merely swelling the existing number. Reeling off a large number of compositions of uncultivated quality in the mere hope that at least some will survive is neither effective nor economical. Productivity is thus squandered, frittered away in off-spring which lack in stamina or strength. On the other hand, if each composition is moulded with care and love and perfected with the limits of the resources of the individual composer, such creations, however few, are more likely to be accepted by both present and future generations of musicians and music lovers.

It is both wrong and unfair to the masters to think that their best creations fell directly into their lap by divine dispensation with effortless ease. It is true that the central idea of the music or words did, more often than not. Such nucleal motifs do flash in, fire the imagination and plunge the composer into a fever of effervescent musical activity, But this is only the beginning. A great deal of perspiration has to go into it before the inspiration takes shape of a beautiful creation. The creation has to undergo both a period of gestation and of labour pains before it is delivered. Indeed, it is not even certain that the creation sustains a uniformly high imagination and technical skill through its genesis. Every composer knows that much padding and polishing goes into his every composition before it takes a final shape.

Musical composers, past or present, may be broadly grouped into three types: The first is the spontaneously inspired composer to whom the inspiring theme (Music or Words) comes suddenly and he completes his creation, or most of it while still in this mood. Therefore, he is usually prolific in his output. All the creations are not, obviously, of uniformly high quality. This is because the source and nature of the stimulus as well as the intensity of the mood vary from composition to composition. The second is the constructive type.

Such a composer is certainly inspired in his central themes but adds conscious deliberation in building around the core a coherent structure, revising, polishing and improvising till it is perfect. Thyagaraja represents the first and Mutthuswami Dikshitar the second type in both words and music, while Shyama Sastri may be classified into the first in words and to the second in music. The third type is conventional. He accepts existing forms and composes well within these patterns. Such conventional creativity helps stabilise and consolidate the formal content in musical practice. Patnam Subrahmanya Iyer and Mysore Vasudevacharya belong to this group.

The directed evolution suggested above is not a modern postulate. The quality musical composition was regulated in our music as long ago as a thousand years by prescribing stringent qualifications for the musical composer. Some of these are: scholarship in grammar, idiom, linguistics, wide vocabulary prosody, alankara (a. technical term meaning i. svara patterns ii. literary embellishment iii. technique relating to enunciation, accent and breath etc.), affective moods and sentiments, local conditions and customs and the fine arts, especially signing instrumentation and dancing. He must possess a fine singing voice, expert knowledge in the vital characteristics of tala, capacity for different euphonic expressions and vocal inflexions ; he must also possess natural inspiration and must sing melodiously. Such a composer should also have deeply studied deshi ragas, be orator enough to win his view point in an assembly, be devoid of personal anger and hatred, be charming and posses a sense for appropriateness.

It is of even greater importance that he should eschew plagiarism be able to create genuinely new music, to read the minds of others and should have profound scholarship in various types of compositions. He must be able to compose quickly, to create novelty, to sing different kinds of alapana, sing in all three registers with all the gamakas and must possess mental focuss.

A composer who embodied most of these virtues was lauded as the best of composers. The middle grade composer was defined as excellent in music but slow in composing words, or who is good in both words and music but only mediocre in structuring. The lowest type of composer can compose attractive words to only poor music. One who sets words to another's music is called kuttikara.

The above description, extracted from the Sangeetharatnakara of Sharngadeva may, at first appear over ambitious and too unrealistic. A little reflection shows that these requirements fully cover the various needs and various situations of musical composition. Do we not find composers in recent times whose songs are defective in grammatical construction; composers who repeat their words and ideas too often; composers whose tillanas pose practical problems to dancers; composers who are poor singers (and therefore can do but poor justice to their own creations); composers who are guilty of plagiarism; composers who borrow from Hindusthani music ragas of which they know very little; composers whose songs are largely montages from patches of different songs of different composers? Do we not have examples of music composers for whom **in cognito** poet ghosts write the texts, and of poets for whom musician ghosts write the music? It is poor consolation that a similar situation existed in the past also which must have necessitated the above prescription. In the past, **shastra** had a restraining influence on the mediocre or poor aspirant. This appears to be no longer true today.

Good compositions of contemporary composers are, of course, most welcome. But what is wrong with the poor compositions? The most outstanding feature of such compositions is their bizarreness. Their authors seem to have an inner compulsion to compose in the rare, the difficult or the complex, in strange setting. They seem to confound the discordant for the dissonant, novelty for freshness and the bizarre for the

attractive. These are no substitutes for true inspiration or high imagination. Compositions in ragas with too proximate or too distant intervelic arrangement are creeping into the fold of Karnataka music. New compositions in expansive ragas like Bhairavi, Todi, Kalyani, Kambhoji, Shankarabharana, Kedaragaula etc. have become scarce. Most contemporary composers do not venture into these ragas because they know it is difficult to present these ragas in an aspect which has not been explored or exploited before.

Again, past accomplishments are flaunted under different names as new, or even as one's own creation. Thus, severat ragas which are found described nearly fifty years ago are claimed to be one's own innovations, like old wine served in new bottles! Many spurious compositions are let loose on the unsuspecting public in the names of celebrated composers in the cowardly hope that they may be accepted. Sometimes little known compositions of old masters are passed off under false signatures.

Why has a situation like this come to pass? This may be traced to at least two causes. The first is that values and attitudes are now very different from what they were say, two or three generations ago. Consequently, the aesthetic and cultural climate has radically changed; motivation for musical composition has also undergone a drastic change. A gradual transition in these is clearly seen in the three successive generations of Thyagaraya - Patnam Subrahmanya Iyer - today's composers respectively. The desire to please God has shifted to the desire to please the public; spiritual beauty has yielded place to sensuous prettiness; conflict of the soul caught in the web of the mundane world has changed into conflict of the individual in the changing social and ethical patterns. Repose and serenity are replaced by a hectic frenzied pace of stress and tension ridden modern life. Virtue and virtuosity are no longer synonymous; the roots of composers are no longer deep or widespread; there is no longer an intense self involvement.

Of course, all composers of the past, near or distant, were not like Purandaradasa, Tyagaraja, Dikshitar or Shyama Sastri. Our country must have been brimful with musical composers in every royal court even some three generations ago. The point is that their compositions have hardly survived and we in our own times have not produced colossal composers whose songs are likely to survive the test of time.

The second cause is more immediate. It is true that composing requires inspiration and imagination, but it does not end there. Most of our contemporary composers seem to think it does. Composing is as much a profession as any other. While the qualifications mentioned above do not, and can not substitute for inspiration, imagination and talent, they certainly help a composer gifted with these qualities to become a better and more competent ones. Composers, like poets and artists, are born and not made; but once a person is born endowed with resources for musical composition, justice should be done both to him and his resources through adequate training.

In early days, a composer waited for divine intervention or nature to bring out the best in him; in these days when the accent is on human endeavour and making accessible organized knowledge, skills and techniques, such waiting and submission to divine intentions are no longer necessary or plausible. It should be made possible for any endowed person aspiring to musical composership to receive an intensive training in an appropriate environment in institutions of higher musical learning. Such institutions should provide an atmosphere of stimulation and avoid conventionality, rigidity or routine. The student should live a significant part of the term in intimate association with an eminent composer in a gurukula atmosphere.

The curriculum for such a course should include, among other things, an intensive study of the analytical and synthetic approaches to musical form and musical structure, principles and techniques of musical organization, history of music, musical instruments and their expressive techniques, aesthetic,

group psychology, semantics etc. It should also include a study of the language which the aspirant prefers to use as a medium and a familiarity with the group of cognate languages. Another desideratum of the curriculum is a knowledge of musical material from other related systems such as Hindusthani and folk.

A course such as this should not be limited to the composing of art music alone. It should also provide for instrumental and orchestral composition as well as for light music. The course must fulfil the requirements, needs, aspirations and tastes of different persons who are fortunate enough to have the gift of musical composition. As a first step in this direction, it is necessary to develop an adequate battery of psychological and musical tests to discover and assess musical creativity. Our music educator must realise that music education does not begin and end with training performers and listeners. Music education must certainly include it, but must culminate in producing the source of all music, the composer. Two considerations, viz., natural endowment of the qualities of musical composership and the spontaneous nature of musical inspiration, had till now unfortunately obscured the initiative of the music educator in this direction. They should not be allowed to do so any longer. It is time we realized that music composing needs as much training as music performance. Systematic training in materials, method and technique and the imparting of skills is fuudamental to the practice of any profession, whether of science, humanities or of art.

People get the kind of government they deserve; so also do they get the kind of music, that is the composers and performers, they deserve. Therefore, a positive approach is necessary to encourage good composing. Thus, public and professional forums such annual music conferences, seminars and music sabhas, as well as the music departments of Universities should allot a reasonable proportion of their time and funds for presentation of musical compositions of living

composers. Incentives such as awards, scholarships, fellowships and prizes should be offered by these organizations as well as by the Central and State Academies. It is important that objective criteria of assessment should be developed in adjudging the best composition offered; this should not be allowed to be overawed or intimidated by big names in the field.

Discouraging bad compositions is as positive a step as encouraging good compositions. A bad composition, like bad currency, chases out the good from usage. Therefore, both performer and listener should be active in response, discourage compositions of indifferent quality, of the past or the present, by refusing to perform and refusing to listen. This way, they owe a duty to themselves and to music.

I think a good way of going about this is to form seperate guilds for professional music composers, professional music performers and listeners.

CARNATIC MUSIC

R. K. SURYANARAYANA

Carnatic Music is Indian music as it has been rendered and practised in South India for over six centuries. It is distinguished from Hindusthani music which is Indian music as it has been prevailing and practised in Northern India. While foreign invasions frequently disturbed the peace of the country in the North, conditions of life were comparatively easy in the South. The Vindhyas served as a protective barrier and people south of them were free to practise their art unhampered by foreign influences that affected life and culture in the North. Thus while Indian music continues to maintain its fundamental character and integrity throughout the country, yet historical causes as well as natural differenccs of region and climate have served to superimpose certain characteristics in the South as distinguised from those in the North.

Carnatic Music derives its origin from the times that South Indian music substantially in its present from was known to have flourished, in Deogiri, the capital city of the Yadavas in the middle ages, and that after the sack and plunder of the city by Muslims it took shelter on the banks of the Tungabhadra where, during the prosperous era of the Carnatic empire of Vijayanagar under the reign of Krishnadevaraya, it underwent such thorough systematization and refinement in the hands of Purandaradasa that in the main it has remained unaltered up to the present day. After the break-up of that empire, the Nayak chieftains who had been its vassals migrated further south and founded independent kingdoms where they promoted Carnatic culture and art in particular which they had

brought with them. Of these kingdoms Tanjore became most famous for art. Thus The parts of the country they ruled and the culture they propagated came to be known as Carnatic. The Maratha princes who succeeded them in Tanjore fostered precisely the same culture which to them was familiar in Northern Karnataka. By the impetus given by them, Carnatic Music reached its zenith in the contributions of Tyagaraja, Muthuswani Dikshitar and Syama Sastri, the Trinity of modern Carnatic Music.

Regarding the contents of Carnatic Music, it must be mentioned at the outset that R**aga** is the very soul of it. R**aga** is a melodic entity with a distinct individuality representing a feelingful mood of mind formed by notes, graces and **pada-prayogas** peculiar to it and intoned when rendered by voice by the deep and primary vowel A-kara, the semi vowels "nam" and the consonant "ta". In Carnatic Music the svaras are seldom rendered plain; they are always ornamented by gamakas. Raga in its purest form is unrelated to words. combining with **bhava** and **tala** it takes the name of prabandha, the most important modern varieties of which are the **pada** and the **kirtana**. The languages employed in the compositions are Telugu, Sanskrit, Kannada and to a smal, extent, Tamil. The main **tala** system comprises the **suladi sapta talas** of which **chaturasra jati triputa tala** better known as the **adi tala** is most common at present. Occasionally a pallavi may employ one of the 128 talas. The pallavi is a special feature of Carnatic Music. When after the elaboration of a choosen **raga** in vilambakala and then in madhyamakala when it is known as **tana,** a few words appropriately selected and set to a particular **tala** are rendered in the said **raga** and **tala** with all variations of musical phrase and rhythmic svara patterns permissible, it is known as **raga-tana-pallavi.**

The classic and best known of the traditional muslcal instruments of Carnatic Music are the Sarasvati Vina, the

bamboo flute, the mridanga, the nagasvara on Lately, violin.

Bharatanatya where Bhava is expressed by abhinaya, raga by song accompanied by instruments and tala by nritya accompanied by mridanga and symbols is a characteristic branch of Carnatic Music.

In addition to the classic treatise of Bharata, Matangal Sarngadeva and others, important works on Lakshana dealing exclusively with Carnatic Music are **Sangita Sara** of Vidyaranya, Svaramela Kalanidhi of Ramamatya, Sangita Sudha of Raghunathanayak, Chaturdandi Prakasika of Venkatamakhin, Sangita Saramrita of Tulajaji.

To sum up : Carnatic Music is Indian music as it has been prevailing distinctly for over six centuries in South India, systematized by Purandaradasa, enriched by **padas** of Kshetragna and others, perfected by Tyagaraja and his compeers, with **raga** for its soul, broad-based upon a system of seventy-two melas of Venkatamakhin, with suladi sapta talas for its rhythms, with a rich variety of musical forms the most popular of which are the **pada** and the **kirtana**, with raga-tana-pallavi as its most characteristic feature, with Vina for its greatest instrument, with Bharatanatya of harmonized integration of **Bhava, raga** and **tala** and with an unbroken tradition that goes far back to the era of Bharata. For richness of raga-forms overflowing with **rasa**, for subtlety of tonal differentiation, for sweetness and delicacy of **gamakas**, for varieties of rhythms and lofty ideas of compositions, Carnatic Music stands supreme among the musical systems of the world.

ART VALUES

H. S. Inamti

" Let us not forget even for a moment that there exists an ultimate universal power which is always within man, and which makes itself known in the world through man. "

—*Ananda Coomaraswamy.*

"Nations are created by poets and artists, not by merchants and politicians. In art lie the deepest life principles. "

—*Ananda Coomaraswamy.*

The world of phenomena has both insentient and sentient beings. Man is considered to be the highest evolved soul who parades on the crest of the wave of evolution. This is possible only because of his power of discrimination, reason and logic and last but not least his creative ability and skill. With this background he has a sway over all the living creatures of the world but he is yet to conquer himself, as it is said in spiritual parlance "Know thy self". This brings us to the core of the question "What is the purpose of life?"

Man has made himself quite comfortable by harnessing nature to his needs. By his creative ability and skill he has invented many gadgets to make his life worth living. But with all this paraphernalia of comfort around him he is not all happy as he is engrossed too much in the world. He finds ultimately that something is still wanting and he is at a loss to get the knowledge or know the path that leads him to the state of beatitude which seems so near yet so far away.

Man being mortal and therefore being imperfect will always find himself struggling with the infinite reality that surrounds him. Hence it is for man to rise from his slumber and discard the ordinary external life of the world, only to rise through it to the higher plane of existence in the Divine. The seers, while engaged in the pursuit of this truth and knowledge, realised that the knowledge of the self is the highest knowledge and that the self in man is one with the universal self of all things. They held the view that the aim or purpose of man's life was to grow by inner and outer experiences till one could live in God, realise one's spirit, became Divine and be forever in the joy of His being.

Art pervades every sphere of life's activity. In the geometrical patterns of Rangoli designs, in the different styles of hair dressing of women, in the charming designs on fabrics, the beautiful designs in household utensils, handsome and striking designs in furniture and in every article of utility, in the exquisite planning of cities and the layout of beautiful gardens and in the majestic and imposing architecture of temples, churches and mosques, we see artistic talent. All these give us a deeper understanding and a more lasting sense of the values of life. Art is not something external but it is spiritual and identical with the formative and active spirit of the inner intuition.

Art becomes more and more divine as the artist develops the capacity to give expression to human thought and to the essentials of human spirit through plastic materials. Art thus enables man to comprehend reality. This is best expressed in the Frescoes of the Ajanta and Bagh caves. The style and manner of painting have not only remained spiritual, but they are also manifest in the paintings of Buddhist and Jain Manuscripts and in the paintings of Rajput schools. Sri Aurobindo has said "Indian art is in fact identified in its spiritual aim and principle with the rest of Indian culture."

Sculpture in India has passed through many phases and yet each phase corresponds to the spiritual development of that age. Irrespective of the theme the age embodies a soul state or inner soul quality. It all comes from spiritual realisation and what it creates and expresses at its greatest is the spirit in form and the soul in body.

The architecture of temples in India are no more than the self-expression of an ancient spiritual and religious culture. All these, the paintings, sculpture and temple architecture could be appreciated if we are concious of the spiritual and religious meaning underlying their outer aesthetic and mental aspects.

To quote Sri Aurobindo " India's best achievement in thought, literature and society is the logical outcome of her religious and philosophical culture "

INDIAN CULTURE

S. Y. KRISHNASWAMY

The Culture of India is distinct from all other ancient cultures by one unique feature. It is the only one that has withstood the ravages of time and is as vital today as it was at the time of its ancient origin. The culture of ancient Rome, Greece, China, Babylon, Asyria, Egypt—all these have been completely swallowed up and today they are no more than subjects for historical research by secluded scholars. The present civilisation of these countries shows a break from the past and is the result of medieval and modern influence that have nothing to do with their own ancient culture.

The culture of India, on the other hand, although as old as any one of these cultures, is a life-force amongst the Indian community. Inspite of wars, foreign invasions, adverse economic conditions, famine, all of which have plagued the history of India during the centuries, some how our culture has persisted with an astonishing vitality. It is interesting to speculate on the causes for this persistence.

The Vedas are atleast about three thousand years old. They are not, as some foreign scholars have said, the outpourings of an infant culture: They are profound verbal manifestations of the inner visions of sages and saints who were able to see through phenomenal world into a unity which presents itself in many forms but is nevertheless one. All the subsequent orthodox systems of Hindu culture have followed this basic thought in one form or another. In fact even those systems which contradict one another trace their origin only to

the Vedas. The way in which, through an interesting oral tradition, the vedic texts were kept pure and unsullied is also of significance. The method of learning by rote was practised through a series of permutations and combinations of the words in such a way that there was practically no chance for the words themselves to be either mispronounced, misplaced or changed. These permutations were of a concentric character each succeeding one being more complicated than the previous one, and are known by such names as Pada, Jata, Ghana and the like. This practice of oral transmission has continued unchanged through the centuries. With the result that while there may be disputes as to the meaning or significanc of the passages in the Vedas, there is no dispute as to the words themselves.

A corollary reason why this vedic culture has persisted is that it is woven into the texture of the life of the people. Right from the beginning, the Vedas were used as chanting to accompany certain sacrifices. Many of these sacrifices are not current at the present time, but the numerous incidences in the life of an individual like, birth, investiture of the sacred thread, marriage, and funeral, to name the barest few, are even today accompanied by vedic mantras. It may be observed that the mantras by which an individual is married at the present time are the same by which Sri Rama and Sita were married centuries ago. Because of this combination of ritual with mantras, the continuity of the religious and cultural tradition has never been cut off although it was in constant danger of attack from all sides.

Today it is in danger of being obliterated. Firstly, the method of learning by rote is in danger of extinction. This is a disaster in more ways than one. Memory power is a great human gift. It is to facilitate memorising that even ordinary learning like music or architecture were all made into verses whose rythmic flow made memorising easy. The disappearance of this discipline is a great loss to intellectual men in all fields.

The religious ceremonies which sustain the practice of these mantras do not appeal to the younger generation which is a great pity. The other reason is that narrow political feelings are allowed to interfere with the basic element of Indian culture. An instance in point is the antipathy towards Sanskrit which is taking dangerous proportions. It is forgotten that no vernacular literature can thrive except with the background of Sanskrit. Any literature in India for instance, is full of meaningful Sanskrit words and only the suffixes are in the local language. The advantage of using Sanskrit words in vernacular literature is partly due to the tradition which recognises that Sanskrit is the mother of Indian culture, and secondly to the fact that there is a precision in Sanskrit words which enriches and renders more meaningful writing in any other language. It has been noticed by scholars in the West that the best English is written by the scholars who are eminent in Greek and Latin. There is nothing to wonder at in this because modern western vocabulary in largely derived from Greek and Latin ; the former for all scientific terms and the latter for all legal terms. Similarly, practically all scientific terms which are now being sought to be presented through the vernacular languages have necessarily a Sanskrit base and will always continue to be so. If one reads a poem by an eminent poet or a scholar in any South Indian language, it will be seen that it is full of Sanskrit words. Precision and the beauty are both lent by the use of such words. If in future attempts are made to eschew the precise words of a classical language, the result will be a cheapening of literature and an unnecessary break with a glorious tradition.

The apprehension that local languages will suffer if sanskrit is not down-graded is a meaningless one and is due to a narrow provincial uneducated approach towards Indian culture in general and their own language in particular.

It is hoped that sensible views will prevail in the long run, and that politics will not be mixed up with the paramount duty of every Indian to preserve and nourish a great heritage, the like of which exists no where in the rest of the world.

THE BASIC GENIUS OF INDIA

A. RAMASWAMY IYENGAR

"Language", says Prof. F. Max Muller, "has been to most of us so familiar a subject that we have hardly perceived what is behind it, and have scarcely asked the questions which it has cost so much effort to Indian philosophers to answer." Language is in fact an essential part of our being. Yet we realise very little about the tremendous power it wields in shaping our life and thought. Language is the only means of formulating one's own thoughts or of perceiving the thoughts of others. Indian grammarians and philosophers had realised this truth from the earliest times and undertook a searching enquiry into the nature of language and a systematic analysis of the relation between thought and word. They became the pioneers in the field of the science of language in the world. Infact, the discovery of Sanskrit by the Europeans in the eighteenth century unfolded to the world the secrets of human speech and revolutionalised the science of language leading to a new era of extensive linguistic studies all over the world.

Only two nations, in the whole history of the world, can share the pride of having conceived independently of the two sciences of logic and grammar, When it comes to the subject of specialisation in a language or its perfection, India ranks first. Speaking of Sanskrit, Sir William Jones says, "The Sanskrit language, whatever be its antiquity; is of a wonderful structure ; more perfect than the Greek, more copious than the Latin, and more exquisitely refined than either."

Sanskrit represents the genius of Indian Mind and forms today a common heritage of mankind. It is a language through

which the civilization of India has found its expression from the very early Vedic times down to the present day. Pandit Jawaharlal Nehru has justly declared, "If I was asked what is the greatest treasure which India possesses and what is her finest heritage, I would answer unhesitatingly, it is the Sanskrit language and literature and all that it contains. This is a magnificient inheritance, and so long as this endures, and influences the life of our people, so long the basic genius of India will continue."

The spirit of veneration that a pious Indian entertains towards Sanskrit is guided by the manysided values of historical and cultural importance that the language embodies. Its sway over the minds and hearts of Indians is spontaneous. Its sway over the manifestations of our thought and character is almost invisible and yet so profound. The value and importance of Sanskrit have remained unchallenged over the centuries and there are reasons to beleive that they will continue to be so forever.

The Buddhists and the Jains undertook a serious and widespread campaign of spreading their teachings through the media of Pali and Prakrit trying to push Sanskrit language to the background. They could not succeed in their attempt in the long run, though there appeared a momentary decline in the popularity of Sanskrit. Later, they realised the relevance and value of Sanskrit, in India, and composed even their own cannonical works in Sanskrit, in a bid to preserve them for posterity. Languages and dialects have come and gone through the centuries, and Sankrit has remined intact, adsorbing from and contributing to all the other languages in different periods of history. Even the Muslim invasion which brought arival literary language, namely, Persian, challenging the position of Sanskirt, could not succeed in either taking it away from the people of India or arresting its sway over them. Instead, Sanskrit only grew richer in its vocabulary.

The famous Minutes of Macaulay (1835) appeared for a while - in the long history of Sanskrit - to have sounded the death - knell of Sanskrit. It appeared as though the importance of Sanskrit in India was once and for all wiped out. But it did not take much time to realise that a particular period in history was only a prelude to the new importance and prestige that Sanskrit would gain in the international sphere. The discovery and study of Sanskrit in Europe established a common Indo-European heritage which led to a new renaissance of the Indian spirit. Sanskrit came to symbolize the national aspirations of the Indian people. After the achievement of political Independence, Sanskrit is being looked at as a potent factor in national integration. Sanskrit is recognized by the Union Government as a powerful medium to establish a cultural homogeniety and a common sense of identity among peoples of diverse races and different pulls. The apparent diversities in India are varied and enough to make the different members of various groups feel that their allegiance to the Indian Nation is only the result of a series of historical accidents. With the divison of India into linguistic provinces, this problem is aggravated further. In maintaining the unity of India, Sanskrit, is a major instrument.

Political and other extraneous considerations apart, there can never be any opposition between Sanskrit and the regional languages in India. No scholar with a sound knowledge of linguistics can deny that a knowledge of Sanskrit is an asset for a better and a deeper understanding of any of the modern Indian languages. Apart from reinforcing the knowledge of any regional language, the knowledge of Sanskrit equips one to take up deeper and advanced pursuits in the art and literature of region.

It is wrong to pronounce Sanskrit 'dead'. True, Sanskrit may not be used today as a 'bazaar' language. But its use and utility as a language for higher needs and better purposes can hardly be disputed. Indian culture, unlike the Greek, is very much alive with all its vigour. In the words of Gustave

Le Bon, ''A people is guided far more by its dead than by its living members. It is by its dead, and by its dead alone, that a race is founded. Century after century our departed ancestors have fashioned our ideas and sentiments and in consequence all the motives of our conduct... The dead are the only undisputed masters of the living.''

VALUE - JUDGMENT IN LITERATURE

L. S. SESHAGIRI RAO

'The study of literature can never be founded on value-judgments. '' Criticism should show a steady advance towards undiscriminating catholicity. These declarations were made by a leading modern critic-Northrop Frye, in his 'Anatomy of Criticism'. Else-where, explaining his stance he writes, '' Value-Judgments carry with them, as part of their penumbra, so to speak, a sense of social acceptance....The fundamental critical act....is the act of recognition, see in what there is, as distinct from merely seeing a Narcissus mirror of our own experience and social and moral prejudice.'' Frye and critics of his persuation argue that all that a reader or critic can attempt is a knowledge of the work.

What does even 'knowing' a work of literature mean? (I believe much of what is said about literature here can be extended to other arts also.) This leads us on to the question: what is a work of literature? Numerous answers can, of course, be given. One way of looking at a work of literature I would like to suggest here. We start from the fundamental fact that every individual is an island in a vast universe. True, the whole of the universe does not become a reality to every individual, that is, it does not demand an emotional awareness from him all the time. But even that part of the world outside him with which he is concerned is outside him - and all his life he is trying to build bridges to this world. But man's difficulty in understanding the world lies in this-that reality is not all of one kind, and that knowledge is not only of one kind. Descartes and his followers preached the primacy of

consciousness; but such a cleavage between that which has consciousness and that which has not can only lead to a shrinking of man's experiences, as the Romantics saw. I can read a book of science and 'know' the sea; I can stand on the shore and feast my eyes on the vast expanse of the water and forget myself; then I shall 'know' the sea in a very different way. Who can say that the second type of 'knowledge' is less valuable than the first? And can I say that by both methods I came to know something about the same sea? The question of 'knowing' is thus a complex one. But by whatever method I seek to understand the world, fundamentally I shall be breaking up reality into bits - in order that I may better understand reality. I study a tree - or write a poem about a tree. Either way I am concerned with that tree - but in the world outside me there is really no corresponding limitation of reality. I may isolate a glass of water which I take from a river, but in the river itself that part of the water is in no way isolated. Both the scientist and the artist isolate - so that they may return to the total reality through the isolated object and its experience. The scientist isolates a falling stone and a planet in motion, not just to understand the stone and planet but that, through them, he may arrive at laws which will explain all motion and thus take him back to, and enable him to understand, the total reality. In the same way the poet who starts with a Grecian urn moves to the nature of human life itself.

The poet shares with the other artists this pursuit of the total reality through parts of it, but his medium offers a difficulty. His medium is language, which is made up of words. Now, a word 'means' nothing by itself; it 'means' what the language community decides it should mean. A 'tree' refers to a particular object and 'red' suggests a particular optical experience, only because the speakers of the language have given those words those associations. Language itself is an attempt to carve off bits of the universe around and to attach labels to the bits. The labels do not in any way correspond to

what they point to (except, of course, the onomatopoeic words). Besides, since words are used by the entire community, sometimes they lose subtlety and sometimes acquire associations. (Consider, for example, what has happened to words like 'gorgeous', 'sublime' and 'silken' in the age of ruthless and vulgar advertisements.) Using language consisting of words which are the creation of convention, and which are sometimes debased and sometimes enriched by the community, the poet seeks to give shape to his individual experience and vision.

The poet has another disadvantage - that his poem has really to be presented in time. What I mean is this. When I stand before a painting I can see the entire picture ; the entire work is preceived by the eye. So also a work of architecture. Or a piece of sculpture. But even if I am able to see a short poem of a few lines as a unit on a page (like a sonnet) I can comprehend it only in time, i.e., only as I read line after line. What the poet is trying to do is to embody his perception of life but it is difficult to the reader to respond to a poem or a novel or a play as he does to a painting or a statue ; the poer has to over- come this disadvantage and make it possible fot the reader to apprehend the work of literature as one creation and not an assembly of parts. (Let us recall how a dramatist like Shakespeare or an epic poet like Valmiki uses a variety of devices to carry the mind forward and backward.)

So, first of all, the value of a work of literature is determined by how far it has been able to overcome the disadvantage of a medium which can offer only comprehension in time ; this is part of the problem of organization of experience. Lietrature is organized experience. We can now see that a work may or may not be able to overcome the problems of organization and therefore value-judgment is inevitable. Frye is right in insisting that we ought not to go to a work of literature only to find our own judgments and prejudices confirmed. But while achieving this attitude we can still make - and we have to

make-value-judgements-only, we have to take care to see that it is not based solely on the ideolagical stance of the writer or the 'philosophy' 'or' message' of the writer. Organization is one basis of judgement.

Another should be obvious from what was said about the use of language, which is the creation of the community, for the individual purpose of the writer. Literature demands a creative use of language; the writer has to bend the language to his purpose. One way of doing this is to create symbols; another is the use of metaphor. We have only to recall collocations like 'a green thought' 'a grief ago' and 'blind mouths' to realize what a gifted poet can do effortlessly. Readers of Shakespeare's 'King Lear' will recall how the dramatist uses the words of the old King awakening from madness to transform Cordelia into a symbol. ('Thou art a soul in bliss'; 'You are a spirit, I know: when did you die'?) The symbol is one way of transcending the limitations of language. Interanimation is another way of bending language to the writer's needs. Words are so brought together ,that like lamps of different colours cunningly arranged, each word adds to the meaning of its neighbours and derives richness from them.

If we go back to the consideration of the total reality and man's attempt to understand it we shall see that the experience of life which goes into the work is of paramount importance, In fact, from Homer's 'Iliad' to Tolstoy's 'War and Peace' and Karanth's 'Mukajjiya Kanasugalu' every great work of literature concretizes the single individual's hunger, thirst, joy and sorrow but constantly swings the reader to other realms. Jean Paul Sartre said, "The critic's task is to bring out the author's metaphysic before evaluating his technique'. Georges Poulet said, "The essential effort of the critic is discerning the total meaning of a writer's work by paying attention to his sense of man's temporality and place." A work of literature is to be, not an escape from reality, but an escape into a larger reality than that which the reader has been permitted by life to experi-

ence directly. But let us note the phrase used by Poulet, "his sense of man's temporality and place." It is not so much an expressed view or philosophy of life as an awareness present throughout the work and shaping it. It is the writer's distinct sense of man's temporality and place which the total work succeeds in communicating that is important. Jane Austen and Charles Dickens are both great novelists; but for all her marvellous powers of observation, her fine and at times razor-sharp humour and the moral perception so superbly digested into the very narration and that so imperceptibly, Jane Austen, can never offer the experience that Dickens - despite his sentimentality, his false rhetoric and his bungling of the plot - can offer, precisely for this reason - he has not only a sense of the goodness and the sweetness and the ridiculous that Jane Austen has, but also a sense of the nature of evil that Jane Austen does not have. There is a Bounderby in his world as there is a Micawber. Naturally the larger and the more massive the experience that the writer seeks to digest into his work the greater his struggle with it, in order to subdue it and to embody it in language. (I am not suggesting that the raw experience of life is put into a linguistic sack and packed neatly, But I am not going into the complex question of a literary experience.)

The range of the vision of reality on which the experience of life offered by the work is based, the refinement of language to embody the imaginative experience (as distinct from the raw direct experience of life) and the organization of experience - these necessarily determine the quality of a literary work. We need not attempt a magesterial assessment of works of literature and seek to grade them and rank them as examiners do; but necessarily the very act of 'knowing' a work of literature leads to a realization of the value of that knowledge, and implies a recognition of the value of the work which yields that knowledge.

This may appear like an aesthte's approach to art, but I believe what has been said here is applicable to the most ardent. Marxist story or novel. After all, the Marxist writer also is trying to build bridges so that the solitary individual may cross over to a larger world and establish meaningful relations with it. What matters is how far and how powerfully the individual's consciousness has been able to penetrate the world around him

THE ART OF PUBLIC-SPEAKING

K. DWARAKANATH

Let us take the speeches of Brutus and Antony in Shakespear's **Julius Caesar** as examples of public-speaking and try to find out the features common to both of them. We can then multiply the examples and find out the features of speech-making which are not common. This method will give us an idea of what we should expect in a successful speech. The word **oratory** has a pejorative meaning today, and I am trying to avoid the use of that word. It has fallen on evil days, though not on evil tongues. I shall use that word sparingly.

The two Roman orators speak brilliantly in the play of Shakespeare, and both of them are able to hold the attention of the Roman mob, while they speak. Both of them address a seething crowd of excited people and while Brutus addresses them as " Romans, countrymen and lovers", Mark Antony addresses them as "Friends, Romans and countrymen." Both of them stand on the platform with confidence, and they articulate every word firmly, clearly and loudly.

The effect of their speeches does not depend entirely upon either the way they address the audience or their firm articulation. Then what is the central quality of their speeches? Now consider the following passage from the brief speech of Brutus:

" Had you rather Ceasar were living and die all slaves, than that Caesar were dead to live all free men?"

What Brutus says can be put in the form of a casual chat and the result would be something like the following: "Now,

let us say Caesar continues to live. Then what happens? You will have no freedom. Don't you think so? Do you like Caesar to be dead? If he were dead, you can all be free men. Which alternative do you prefer?" The way I have put it and the passage taken from the speech of Brutus will show all the difference between conversational language and the eloquence of public speaking. Brutus is addressing not a few people but several thousand people standing before him, and if his language had been conversational, it would have failed to have the effect he desired. Even the speech of Brutus which is based upon logic cannot help becoming eloquenf for a while. Continuous flow of words, vivid painting of a situation in words and a certain feeling as opposed to reason or logic constitute what is called eloquence. Feeling is rather like a flow and unlike logic, it does not have reservations. Fumbling and search for words will not do.

Can you find such examples in Mark Antony's speech? You find them in plenty there, because Antony's speech is more emotional than that of Brutus. Take the following passage from Antony's speech:

> And as he pluck'd his cursed steel away,
> Mark how the blood of Caesar follow'd it,
> As rushing out of doors, to be resolved
> If Brutus so unkindly knocked, or no

If we try to communicate Antony's meaning in a pedestrian or colloquial language, we can imagine the difference in the effect that will be produced. There is more feeling, more heightening of effect and dramatising than in the example from the speech of Brutus.

Do we find any other common feature? While both the passages quoted above are examples of eloquence, the first illustrate yet another feature. You notice this eloquent passage is also in the form of a question. When Mark Antony in the course of his speech asks the crowd, "Did this in Caesar seem

ambition? he is also asking a question. If you read long passages of oratory both of the present age and the past ages, you may discover such devices which are, of course, not deliberately used to achieve certain effects. Such a thing is called 'rhetorical question' because it comes at the height of rhetoric or eloquence. It must be understood that such a question is natural, when the speaker has already won the audience over to his side or at least has the confidence that he has done so. The answer to his question can only be in his favour. He does not expect the audience to answer it, of course. The timing of the question, therefore, is important. It is necessary to reiterate the point that you put the question in the course of your spirited utterance, when the hearers' sympathies are with you.

I remember reading the report of a speech made by the late Mr. Mahamed Ali Jinna in about the year 1946, when the undivided India had plunged into a bloodbath as a result of the District Action started by the Muslim League. Mr. Jinna who was the president of the Muslim League campaigned for the creation of Pakistan and he went to London to work for that cause in 1946. In Kingsley Hall, London, he spoke to a large audience and describing the communal killings in India in a vivid language, asked the rhetorical question "Who is responsible for all this?" Immediately, some gentlemen in the hall sprang up and shouted, 'You!'. It created a big stir, and Mr. Jinna finding the question boomeranging upon him, changed his tune. He wanted to accuse the Congress Party headed by Gandhiji and Nehru, and after the interruption, he cleverly blamed the British for the communal massacres.

We can come to the tentative conclusion that a good speech is charactersized by (1) a correct addressing of the audience (2) facing the audience with confidence (3) firm and articulate pronunciation (4) eloquence and (5) rhetorical question, if necessary. I said 'if necessary' because not all great speeches are punctuated by this device. There is hardly any room for it,

if the duration of the speech is short or if the occasion is very solemn. Take Abraham Lincoln's Gettysburg address for example. It is a world classic to day. It has no rhetorical question, but it has all the other features which we have enumerated so far. It was just a ten-minute address mean to dedicate a cemetery at Gettysburg to the martyrs of the civil war, and it was prepared well in advance, being a President's speech. When Abraham Lincoln declares in the course of his speech that "a government of the people, by the people and for the people" should not be allowed to perish, he is speaking about democracy in a style which we have already described, namely, eloquence. He is speaking eloquently about democracy. Eloquence than includes reiteration if not repetition for the sake of emphasis, beside continuous flow of words, vivid colouring of the situation and a sincere feeling. The very opening sentence of the Gettysburg speech is eloquent running over more than two or three lines, whereas Brutus and Antony in the examples already given speak eloquently after they warm up a little. But then they were making extempore speeches.

Are there any other features which we find in successful speeches? Is there any thing which is not common to the speeches of Brutus and Antony? The repeated compliment "Brutus is an honourable man" is a fine example of sarcasm which is a form of irony. Very often, irony is used to turn the tables on your critic or opponent. Here we do well to recall the famous instance of a former British Prime Minister whose speech was once interrupted by a heckler who asked him whether it was not true that his grandfather was the driver of a donkey cart. The statesman was not unnerved and he replied cooly: "Yes, you are right. I do not know what happened to that cart later. But I am surprised to note that the donkey is still alive." The rapier thrust of irony is quite evident here, but how civilized is this thrust that put the mischivous heckler in his place by turning the tables upon him!

Humour too has its place in a successful public speech. In one of the many staff-students debates in Bangalore, the subject

for the debate was "**In the opinion of the House, we would be celebrating International men's year and not women's year.**" One of the debaters who wanted to argue that men are the weaker sex, pointed out in his speech that in all cases of heart-failures reported in the papers, it is invariably men who die and not women. Therefore, women are really stronger than men. He was not, however, the only member who had a sense of humour. Another debater who came to the platform wanted to meet humour with humour and he declared in all seriousness. "Women do not die of heart-failure, not because they are stronger, but because they have no hearts at all." Evidently, wit and humour are very effective weapons in the arsenal of a debater, provided he knows how to employ it. Memorized jokes repeated mechanically will only prove to be artificial and it can be detrimental to the success of the man who speaks.

There are silver-tongued orators whose speeches sparkle with irony, humor and poetic imagination. They can move your hearts and they can inflame you to passionate anger if they are themselves touched by a tender feeling or if they are themselves angered by what they are vehemently denouncing in their speeches. But remember if emotion and the actual situation do not balance each other, your speech will be either too emotional or insipid. The very purpose of rhetoric will be blurred behind the foam of emotional torrent. At the same time, if there is no emotion or feeling at all, the speech will be as dry as mere information for the sake of which the people do not have to leave their homes and come to a far off public place to listen to your lecture. They will soon start looking at their wrist watches and after sometime, they will shake them to find out they have stopped.

We can, therefore, conclude that a successful public speech may be a good example of all or some of the following features : (1) Correct addressing (2) standing confident on the platform without nervousness or mannerisms (3) looking

at all sections of the auidence (4) firm and clear articulation (5) eloquence (6) rhetorical question (7) irony, humour and poetic imagination. Beside these, however, there are two other requirements which have no direct bearing on the art of public-speaking which, without them would be nothing but a rattle. They are (1) mastery of the subject (2) the mastery of the language in which you are speaking. The degree of mastery may vary from subject to subject, but even if it is a five-minute speech you are making, you cannot defend or attack a proposition without knowing your subject a little and without adequate command of the language in which you speak.

My analysis of the art of public-speaking is necessarily inadequate as I am bound by economy of space in a short article like this, but I am confident that I have touched upon the main features ot that art.

RED TAPE

C. NARASIMHA MOORTY

I have made some philological investigation of the term red tape, which has come to be regarded as the badge of bureaucracy, hoping to find some interesting origin or derivation for it, but with disappointing results. Unlike, for instance, the terms blue stocking or green eye, red tape has no romantic associations. It does not even possess the sensational flavour of terms such as black death and yellow press. It is of course unthinkable to claim any kinship for red tape with revolutionary symbols like red-flag or red shirt. All that I have been able to discover is the prosaic fact that red tape derives its origin from the red or pink tape with which official documents are tied. The only other term with an equally uninteresting derivation is white paper, and it is not surprising that red tape and white paper go very well together.

Red tape is one of the pet aversions of the public, but we might take consolation from the reflection that it is not only the modern generations of public servants, nor only officials in this country, that are the object of criticism, but that red tape has been criticised at other times and in other countries too. Carlyle denounced 'red tapedom' in all its forms. Washington Irving contemptuously referred to a brain 'which was little better than red tape and perchment'. Herbert Spencer spoke of the 'vices' of red tape routine. Dickens caricatured an office which used enough red tape to stretch in gracefuf festoons from 'Hyde Park Corner to the generel Post Office'. Kingsley described working men as steel and granite and not 'tensel like those fops of red tape statesmen'. In a most delightful novel called

'The Red Tape Worm', Compton Mackenzie has made a civil servant the hero of the novel, involving him in a series of amusing situations as a result of his devotion to red tape methods.

It is sometimes good to see ourselves as others see us. The object of my paper is to invite attention to some of the criticisms of red tapsim in so far as it affects the method of work of civil servants, their habits of mind and the language they employ in the conduct of official business and to see how far the critcisms are justified.

One often hears of delays in government offices as a result of red tapism, in contrast with the promptness of attention and disposal in business firms. Avoidable delay cannot be justified but, in comparing a government office with a commercial firm, it is necessary to take note of an essential difference in their respective fields of work. Generally speaking, the guiding principle of work in commercial firms is whether any particular transaction affords an adequate margin of profit, and if that is satisfied, the matter can be disposed of across the counter or by return of post. Work in government offices is not so simple. For the disposal of a paper it is often necessary to call for information or report from other offices or departments. In conferring benefits that might be asked for by some, it is necessary to safeguard the rights and interests of others. Commercial business is largely a matter between a buyer and a seller, but government departments are in the position of trustees of the public holding the balance even between various, and often confliciting, interests. Not a few of the subjects that are dealt with in government offices call for close study and hard thinking. Professor Graham Wallas has said that there are four stages in the course of arriving at a conclusion -- preparation, incubation, illumination and verification. Work in government offices generally goes through some or all these stages, each process involving a certain amount of time.

But it should be possible to prevent avoidable delay by some readjustment in the order of business. It is usual in go-

vernment offices to distiuguish between routine papers and urgent papers and to give priority of attention to urgent papers keeping by routine papers to be dealt with at leisure. Under this practice it often happens that many papers which do not involve much study or thought or reference to other offices get unnecessarily held up. What might appear to be a routine matter to an official might be a matter of personal urgency to the party concerned and needless delay in its disposal causes inconveniece and chagrin. It also happens sometimes that the importance of a subject is mistaken for its urgency and attempts are made to accelerate its disposal. How often does not one come across files with immediate cards bearing the direction to be placed at once in the hands of the persons to whom they are addressed, whether by day or by night, but the subject matter of which might require the exercise of the processes mentioned by Professor Graham Wallas several times over? To some extent, the existing practice results in papers which could be speedily disposed of being held up and important papers which require careful study and deliberation being rushed through. If priority of attention to papers is revised in the order indicated below it would perhaps be possible to speed up disposal:

Priority No. 1 .... Papers requiring instantaneous orders.
Priority No. 2 .... Ordinary or routine papers which do not require study, reference or deliberation.
Priority No. 3 .... Papers which call for orders in a short space of time.
Priority No. 4 .... Important papers which require study, thought, reference and discussion.
Priority No. 5 .... Inconsequential papers for which efflux of time alone is the remedy.

The excessive attention paid by civil servants to rules, procedure and formality is often criticised. The numerous control orders passed during the war, the elaborate rules and procedure prescribed for their administration and the enormous power given to officials in their execution have been so

unwelcome to some sections of the public that it has been said that the war has made the world safe for bureaucracy. It is an irony that an official who does his work conscientiously and scrupulously is referred to with derision as a stickler, forgetting that rules are meant to be observed and not broken. Even so well informed and responsible a critic as Mr. J. B. Priestly says that bureaucracy should understand the value of exceptions and that every Government Department should have an exception maker. Unless the principle of rigid adherence to rules (which invariably provide for exemptions in specified circumstances) is maintained, officials run the risk of exposing themselves to the charge of partiality and favouritism. As Mr. C. Rajagopalachariar said in a recent speech, " Rules, if they are to serve their purpose, will have to be rigid, just as a rule, intended for ruling a paper has to be rigid if it is to serve its purpose. But for the rigidity of these rules and red tapism every one administering them will become a law unto himself. The scales will not always be evenly balanced and will be weighted according to the whims and fancies of the holder of the balance."

Nor is there much substance in the criticism that undue attention is paid by civil servants to details and trivialities. Nothing in the work of an official is too trivial to need attention. To an accountant, for instance, the figures under the pies and annas column are as important as figures under the rupees column. Similarly to all civil servants the details of their work are as important as the broad facts, provided a sense of proportion between essentials and non-essentials is preserved. Respect for rules and attention to details should be regarded as symbols of rectitude in the conduct of public business and not as causes of delay and obstruction.

Some critics say that red tapism inculcates hesitancy and kills initiative and enterprise. It is said that the motto of civil servants is ' look before you leap ' and that they look all right but do not leap, or, with their preference for graduated

progress, they might try to leap, or, with their preference for graduated progress, they might try to leap a chasm in instalments. Lack of initiative and enterprise is an individual foible which might afflict civil servants as well as others. Sir William Beveridge has said that a civil servant is under a triple vow of poverty, anonymity and obedience. If the initiative and enterprise shown by civil servants does not come to public notice, it is because the tradition of anonymity is generally observed in the civil service. It might not be given to all civil servants to show enterprise in the realm of action, but official files would give ample proof of adventures in ideas which, after all, are the basis of creative activity. Red tape does not stifle initiative but, on the other hand, like chisel in the hands of a sculptor, it gives form and grace to what otherwise might be mere rugged exuberance. It must, however, be admitted that absorption in official routine, to the exclusion of other intellectual and cultural interests, is apt to develop a fossilizing tendency, the best antidote to which, according to the advice given to members of this Association some years ago by a doyen of the Mysore Civil Service, *Rajadharmapraveena Diwan Bahadur* K. S. Chandrasekhara Iyer, is the cultivation of freshness of mind, receptivity to new ideas and circumstances and perception of new opportunity.

It is sometimes said that red tapism develops a subservient mentality among public servants. There is an old joke illustrating the habit of mind which routine work develops. It seems there was a hardworking official who wrote a letter to his wife and inscribed 'submitted' on top of the letter. To say that red tapism develops subservience is to mistake discipline and obedience for subservience. Officials are of course required to carry out the orders of their superiors faithfully and loyally. But before a decision is arrived at or an order is passed there is no bar to officials stating their views and opinions freely and frankly, subject to the proprieties o language and address. As an illustration of the freedom of expression enjoyed even in the lower grades of officials hier-

archy I might mention that in his book on the Indian Civil Service Sir Edward Blunt has referred to a case which travelled all the way to Whitehall and back, in which the only person who agreed with the clerk was the Secretary of State.

An elegant variation of the charge of subservience is that while officials in the lower grades are unduly humble, those in the higher grades are arrogant. Haughtiness is attributed to the civil service as if it is an occupational disease of the profession. I am not competent to say to what extent civil services in general deserve this charge but in Mysore, it might be claimed without fear of contradiction, that sympathy and courtesy are the guiding principles of the relationship of the civil service with the public. If any one believes that it is necessary to be arrogant in order to be efficient, he would do well to remember that Hamlet put insolence of office pretty high up among factors that predispose one to suicide.

The language used by bureaucracy or officialesse to use a colloquialism, is regarded as the vocal expression of red tapism. It has been said of civil servants that in the rules they draft, in the bills they place before legislatures, and in the letters they write they use 'long, complicated, tortuous, verbose and apparently meaningless phraseology'. So far as the language used in Acts and Rules is concerned, civil servants err in honourable company, for that language is not of the bureaucratic type but of the legal type. It is the same style as is found in legal documents like wills, contracts and conveyances, a style which avoids pronouns like poison, which has no fear of repititions and which delights in aforesaids, hereto fores, thereofs and hereinafters. These are unavoidable in legal language the object of which is not so much to convey meaning readily as to convey meaning exactly. The real language of red tape is found in official correspondence. For instance, in preference to simple, direct words like great and small words like appreciable and inappreciable are used. What might be called a big work comes to be expressed as a task of

considerable magnitude. The double negative is also not infrequently used. Words and phrases are sometimes employed as a matter of habit and usage rather than as expressions of what is really meant. For instance, the pharse, ' Government are pleased to order ' might be found in an order sanctioning a promotion as well as in an order directing somebody's dismissal from service. Officers have the honour to subscribe themselves as the most obedient servants of even those whose requests they say cannot be granted. A critical public might discern not touch of sympathy in the regrets plentifully expressed in official letters. When some questions are said to be under consideration, some under active consideration and some under careful consideration, a lay man might fail to notice any distinction between the three grades of consideration. Expressions like 'all avenues will be explored' and 'the matter will be examined from all angles' are looked upon as euphemisms for procrastination. While it might be unreasonable to expect official language to conform to literary standards, it is necessary, in using words and phrases as matter of habit, to beware of the danger of taking the word for the deed, a danger which is inherent in all platitudes, slogans and cleches. Perhaps if our officials are required to write ದೊರೆಗನ್ನಡ instead of King's English, their language might be more natural and spontaneous.

The real function of red tape is to facilitate and not obstruct disposal of public business. Paragraph 153 of the General and Revenue Secretariat Manual contains a rule that the tapes attached to files should be fastened into double bow-knots. That rule, I think, embodies the spirit of enlightened red tapism. If it always maintains the form of a double bow-knot, which could be tied or untied easily, and does not become a tangled skein, red tape may be sure of a useful and abiding place in any public administration.

MY ALMAMATER

C. NARASIMHA MOORTY

Although I am a comparatively recent product of the Maharaja's College, I feel that in a sense I am a real centenarian. I graduated from this college in 1933, the year in which the college attained the age of 100 years and the year in which the centenary should have been celebrated.

It is usual and perhaps natural on an occasion like this for old boys to look back upon their college days as the golden age in the history of the College, but having got out of the college not very long ago I can take a less sentimental view and I might call my time in the college as a golden - cum iron - cum stone - cum dark age. Let us however make it clear that it was dark only because of the necessity to sit for examinations. But for this necessary evil college life in my days was as eventful and interesting as perhaps during any other time. Before entering the College we had heard of a European Professor who according to stories current pronounced the name of T. Ramachar as **tramcar,** of another professor who, when he first came from England, thought that the Maharaja's College consisted mostly of women as many students of that time had tufts and wore dhoties, and of yet another professor who believed that when students said that they maintained themselves by weekly meals they were having one meal a week. We had heard of absent - minded professors who would lose their long long way home from the college to the Professors' Quarters. We had also heard of professors who were disciplinarians, tyrants and dictators, dictators not

only of thought and conduct, but also of notes. But after entering the college we found all our teachers extremely lovable men deeply appreciative of our difficulties and problems, kind, sympathetic and generous and keenly interested in our welfare and progress. It is not possible even to mention in detail the names of all our Professors and teachers who did so much for us, not even that of Professor V. L. D'Souza to whom I owe so much. Let me, on this auspicious occasion, express on behalf of the students of my generation our deep gratitude to all our teachers.

The only thing that a certain type of professors did not like in us was our political opinion. I remember how at a debate when I repeated the joke that the Sun never Set on this British Empire because the Empire could not be trusted in darkness, the Chairman wrung me off although I had spoken only for three minutes. When I was Secretary of the University Union I fixed up a lecture by Sri Satya Murthy of Madras on a political subject. I was found fault with, I need not say by whom, for my indiscrition, and I was asked to have the subject changed to Rural Reconstruction. I suggested the alteration to Sri Satya Murthy as diplomatically as I could and begged of him to speak on Rural Reconstruction as our students were greatly interested in practical constructive work. To my surprise he very readily agreed and started his lecture with the remark that the basis of real rural reconstruction work in India was political freedom and the rest of the lecture was, you know what.

The pursuit of knowledge for its own sake without disregarding its material uses, of a spirit of catholicity and brotherhood without compromising with evil, of a spirit of charity and humanity without destroying one's self respect, of a healthy cynicism which does not degenerate into obstructive and barren criticism, but helps one to seperate grain from chaff and to realise that all that is white is not milk, of a sense of humour which enables one to enjoy life without giving or

taking offence, and of a habit of natural courtesy which is not mere rigid observance of formal etiquette - these are some of the traditions which successive generations of students of the Maharaja's College have imbibed. May these traditions live and grow for ever and may every Maharaja's College man, past, present and future may be marked out for his balance of mind, for his sense of values, for the correctness of his conduct, for the richness of his knowledge and the fullness of his heart.

ERRATA

Page	Line	Incorrect	Correct
8	13	Calebrating	celebrating
11	28	an	on
12	35	discontined	discontinued
14	19	hope	hope of
14	22	people exited	excited people
14	23	wistles	whistles
16	2	attendents	attendants
19	33	Neighbours	neighbours
20	2	terrible	terribly
20	13	petted	patted
20	17	Age	age
29	28	this department	his department
30	6	is hideal	his ideal
30	9	ill-halth	Ill-health
33	31	to residing	to be residing
38	10	assingment	assignment
44	title	Memorium	Memoriam
44	19	trhilled	thrilled
44	19	released	realised
44	23	consciencious	conscientious
48	1	laignment	alignment
50	27	laxury	luxury
53	3	cource	course
54	20	lawers	lawyers
55	16	recomendations	recommendations
56	17	test quality	test of quality
60	9	institutiona	Institutional
60	17	achiving	achieving
60	23	egaliterian	egalitarian

Smruthi

Errata—*contd.*

Page	*Line*	*Incorrect*	*Correct*
62	18	ceding	ceiling
62	22	forthocming	forthcoming
64	2	Stste	State
64	5	onyl	only
64	7	sphera	sphere
64	13	abord	abroad
68	23	administrors	administrators
72	8	Biaset	biased
72	37	benefis	benefit
74	7	existance	existence
75	1	womon	woman
75	2	eaily	early
76	7	are	era
76	19	immence	immense
76	22	alround	all-round
78	31	dominan	dominant
79	17	become	became
81	10	doisy	dowry
81	19	up bring	up bringing
84	31	Nation	nation
89	11	purpose art	purpose of art
91	7	the	they
101	14	distinguised	distinguished
101	16	from	form
102	8	Muthuswani	Mutthuswami
102	28	choosen	chosen
103	1	on	and
103	6	Matangal	Matanga
105	12	became	become
107	5	Asyria	Assyria

Smruthi

Page	*Line*	*Incorrect*	*Correct*
111	31	arival	a rival,
114	9	Seeing	See in
114	11	persuation	persuasion
116	20	poer	poet
116	21	fot	for
116	29	lietrature	literature
117	2	ideolagical	ideological
119	1	aesthte's	aesthete's
122	18	District Action	Direct Action
123	5	mean	meant
123	13	than	then
123	29	cooly	coolly
124	18	humor	humour
124	31	find out they	find out if they
126	22	perchment	parchment
128	1	distiuguish	distinguish
129	6	J. B. Priestly	J. B. Priestley
134	4	genorous	generous
134	19	indiscrition	indiscretion